

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปีที่ 25 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2565)

Volume 25 Issue 2 (July - December 2022)

ISSN:2730-275X

JSOC

Journal of Social Sciences
Srinakharinwirot University

วารสารสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีที่ 25 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2565)
Journal of Social Sciences
Srinakharinwirot University
Volume 25 Issue 2 (July-December 2022)
ISSN: 2730-275X

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีที่ 25 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2565)
Journal of Social Sciences Srinakharinwirot University
Volume 25 Issue 2 (July-December 2022)
ISSN: 2730-275X

ข้อมูลทั่วไปของวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำหนดออกปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน) และฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม) บทความที่ขอตีพิมพ์ในวารสารจะมีผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) พิจารณาก่อนการลงตีพิมพ์บทความในรูปแบบผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้แต่งและผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (Double-blinded Peer Review) โดยบทความวิจัยมีผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจำนวน 3 ท่านต่อบทความ และบทความวิชาการมีผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจำนวน 2 ท่านต่อบทความ วารสารฯ รับประทานอาหารประเภท บทความวิจัย (Research Article) และบทความวิชาการ (Review Article) ตลอดจนบทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) และบทความวิชาการรับเชิญ (Invited Article) ออกเป็นครั้งคราว

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ยินดีรับผลงานวิชาการเพื่อพิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ลงในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อย่างไรก็ตาม ทักษะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในผลงาน เป็นของผู้นิพนธ์ ผู้ใดที่จะนำผลงานฯ ไปเผยแพร่ต้องได้รับอนุญาตจากผู้นิพนธ์เป็นลายลักษณ์อักษร และกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเตรียมผลงานวิชาการโดยไม่ต้องแจ้งให้ผู้นิพนธ์ทราบล่วงหน้า การพิจารณาของกองบรรณาธิการในการพิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ลงในวารสารฯ ถือเป็นที่สุด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนคณาจารย์ นักวิชาการ และนิสิตคณะสังคมศาสตร์ รวมถึงผู้สนใจทั่วไปได้เผยแพร่ผลงานวิชาการ
2. เพื่อสร้างสรรค์ พัฒนา และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางวิชาการและวิทยาการวิจัยใหม่ ๆ ทางด้านสหวิทยาการสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

สาขาวิชาที่เปิดรับผลงาน

ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การพัฒนาชุมชน รัฐศาสตร์ การปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา นิติศาสตร์ สังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม ประชากรศาสตร์ การบริหารและการจัดการ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การตลาด สื่อสารมวลชน การบัญชี การเงินและการธนาคาร การจัดการ การจัดการท่องเที่ยวและการโรงแรม การจัดการโลจิสติกส์ สังคมศึกษา สหวิทยาการทางสังคมศาสตร์

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.โกสุม จันทร์ศิริ
รองศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ
รองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์
รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ มูลศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธันนิกันต์ สุญสินภัย

คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

กองบรรณาธิการ

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรกรณ์ เมฆแสงสวย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

กองบรรณาธิการภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.เกษม จันทร์แก้ว

โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลม
ผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มูลนิธิชัยพัฒนา

ศาสตราจารย์สัญญาชัย สุวังบุตร

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศาสตราจารย์อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร.พันวิศ สัมพันธ์พานิช

สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.จุฬณี ตันติกุลานันท์

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูริ พวงศ์เจริญ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลฤทัย ไกวรรณะกุล

คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ กฤษเจริญ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รักชนก คชานูบาล

บัณฑิตวิทยาลัยการจัดการและนวัตกรรม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รักษพงษ์ วงศาโรจน์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน

วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ ดร.มาตริณี รัชต์ตานนท์ชัย

คณะการจัดการท่องเที่ยว

อาจารย์ ดร.ศยามล เจริญรัตน์

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กองบรรณาธิการภายใน

รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดินันท์ ชาญโกศล

คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์พร นิพัฐวิทยา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพร ไทยจงรักษ์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์ ดร.กฤติยา คันธโชติ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์ ดร.ธนภูมิ อติเวทิน

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

กองจัดการ

นางสาวนันทพร มีศิริ
นางเบญจมาศ เขมาศักดาธรรม์
นางสาวสินินาฏ ตรีเพ็ชร์
นายอนุพนธ์ คำปัน
นางสาวนุชนาถ อุทัศน์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาผลงานวิชาการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยวิจิต เชียงชนะ
รองศาสตราจารย์ ภญ.ดร.ธิดิมา วัฒนวิจิตรกุล
รองศาสตราจารย์ ดร.พัชรี จันทร์เพ็ง
รองศาสตราจารย์ ดร.พรเพ็ญ ไตรพงษ์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ศุภผล
รองศาสตราจารย์ ดร.สิทธิกร ศักดิ์แสง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โชติวิทย์ พงษ์เสริมผล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพล แสงอรุณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงใจ สีเขียว
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภญ.ดร.ดุชนิ ชาญวานิช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ กฤษเจริญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปริญญญา มีสุข
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พันทิพย์ ปิยะทัศน์านนท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วฤชสพร ณัฐจุใจโรจน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์พร นิพัฏฐวิทยา
อาจารย์ ดร.กัลยา เทียนวงศ์
อาจารย์ ดร.กิตติพิศ พุทธิวินิช
อาจารย์ ดร.ภาสุดา ภาคาผล
อาจารย์ ดร.พิชชา ใจสมคม
อาจารย์ ดร.สุเทพ นิมสาย
อาจารย์ ดร.สุธาทิพย์ ขวณะเวสสกุล
อาจารย์ ดร.อรรณดิษฐ์ พัฒนะศิริ
อาจารย์ ดร.เอกลักษณ์ ไชยภูมิ
ดร.ปองภพ ลินะวงศ์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ธนาคารแลนด์แอนด์เฮ้าส์ จำกัด (มหาชน)

ข้อมูลการติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 ซอยสุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
โทรศัพท์: 0-2649-5000 ต่อ 11725 Email: jsocswu@gmail.com
Website: <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/JOS>

ผู้ออกแบบปก: อาจารย์ ดร.ธีรเวทย์ ลิ้มโกมลวิลาศ

รายละเอียดการส่งผลงานวิชาการลงตีพิมพ์ใน
วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีที่ 25 ฉบับปี 2565
ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – มิถุนายน 2565
ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2565
ISSN: 2730-275X

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ขอเชิญอาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปส่งผลงานวิชาการได้แก่ บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ หรือบทความปริทรรศน์ เพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ISSN: 2730-275X อยู่ฐาน TCI กลุ่มที่ 2 ซึ่งมีกำหนดออกปีละ 2 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 คือ ปีที่ 25 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2565)

ฉบับที่ 2 คือ ปีที่ 25 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2565)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนคณาจารย์ นักวิชาการ นิสิตคณะสังคมศาสตร์ รวมถึงผู้สนใจทั่วไปได้เผยแพร่ผลงานทางวิชาการ
2. เพื่อแลกเปลี่ยนทรรศนะทางวิชาการในสาขาสหวิทยาการทางสังคมศาสตร์
3. เพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการและวิทยาการวิจัยใหม่ ๆ ทางด้านสังคมศาสตร์ต่อไป

ข้อกำหนดผลงานวิชาการที่ลงตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์

1. เป็นผลงานวิชาการทั้งภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษในสาขาสหวิทยาการทางสังคมศาสตร์ และไม่เคยลงตีพิมพ์ในหนังสือและวารสารใดมาก่อน ยกเว้นเป็นผลงานที่ได้นำเสนอในการประชุมทางวิชาการแบบไม่มีเรื่องเต็ม (Proceedings)
2. ความยาวของต้นฉบับไม่เกิน 12 หน้า กระดาษ A4
3. ชื่อเรื่อง พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง ขนาดตัวอักษร 18 ตัวหนา มีชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
4. ชื่อผู้เขียน พิมพ์ชื่อผู้เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ อยู่ใต้ชื่อเรื่องโดยขีดขอบกระดาษด้านขวาขนาดตัวอักษร 14 อักษรตัวเอียง และให้ระบุตัวเลขเป็นตัวยกท้ายชื่อผู้เขียน เพื่อแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ทำงาน และ E-mail ของผู้เขียนบทความหลัก ไว้เป็นเชิงอรรถในหน้าแรก
5. ชื่อหน่วยงานของผู้เขียน พิมพ์ชื่อหน่วยงานผู้เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ อยู่บรรทัดส่วนล่างสุดในหน้าแรกขนาดตัวอักษร 10 อักษรปกติ ควรระบุหน่วยงานต้นเรียงไปจนถึงหน่วยงานหลัก และให้ระบุตัวเลขเป็นตัวยกท้ายชื่อหน่วยงานผู้เขียน เพื่อแสดงรายละเอียดชื่อผู้เขียนบทความ ทุกท่าน ไว้เป็นเชิงอรรถในหน้าแรก และระบุ Corresponding e-mail ของผู้เขียนบทความหลัก

6. **บทคัดย่อ (Abstract)** ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวทั้งสองภาษาไม่ควรเกิน 350 คำ หรือ 20 บรรทัด

7. **คำสำคัญ (Keywords)** ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ

8. ผลงานวิชาการจะต้องใช้ตัวอักษรและรูปแบบการพิมพ์ตามที่กำหนดไว้ในหัวข้อตัวอักษร และรูปแบบการพิมพ์

9. **บทความวิจัย** ให้เรียงลำดับดังนี้

9.1 บทคัดย่อ (Abstract)

9.2 บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหา กรอบแนวคิด และระบุวัตถุประสงค์การวิจัย

9.3 ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง และการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การหาคุณภาพเครื่องมือ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

9.4 ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

9.5 อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ซึ่งให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

9.6 สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

9.7 รายการอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเนื้อหาเท่านั้น

10. **บทความวิชาการ** ให้เรียงลำดับดังนี้

10.1 บทคัดย่อ (Abstract)

10.2 บทนำ (Introduction)

10.3 เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

10.4 บทสรุป (Conclusion)

10.5 ข้อเสนอแนะ (Suggestion)

10.6 รายการอ้างอิง (References)

11. ผลงานวิชาการจะต้องใช้ระบบการอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิงตามที่กำหนดไว้ในหัวข้อ “การอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิง”

12. บทความวิจัยจะต้องผ่านพิจรรณาถ้อยแถลงจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) พิจารณาถ้อยแถลงทั้งบทความในรูปแบบผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้แต่ง และผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (Double-blinded Peer Review) โดยบทความวิจัยมีผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจำนวน 3 ท่านต่อบทความ และบทความวิชาการมีผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจำนวน 2 ท่านต่อบทความ

13. บทความรับเชิญ และบทวิจารณ์หนังสือ จะผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากบรรณาธิการ (Editor Review)

14. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการตรวจสอบและแก้ไขความถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ในบทคัดย่อภาษาอังกฤษโดยไม่ต้องแจ้งให้ผู้เขียนทราบล่วงหน้า

วิธีการและกำหนดส่งต้นฉบับ

ผู้พิมพ์ส่งต้นฉบับทั้งในรูปแบบ Microsoft Word และ PDF ไปยังทั้ง 2 ช่องทางดังนี้

1. ส่งต้นฉบับทั้งในรูปแบบ Microsoft Word และ PDF ผ่านระบบออนไลน์ของวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/JOS>
2. ส่งต้นฉบับทั้งในรูปแบบ Microsoft Word และ PDF ผ่านอีเมลของวารสารที่ jsocswu@gmail.com ระบุหัวข้ออีเมล “ขอเสนอผลงานวิชาการเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”

เอกสารที่ต้องส่งเพื่อขอเสนอผลงานวิชาการเพื่อลงตีพิมพ์

1. ต้นฉบับทั้งในรูปแบบ Microsoft Word และ PDF
2. แบบเสนอผลงานวิชาการเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. แบบรับรองบทความวิจัยจากปริญญาณพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์

เงื่อนไขอื่นๆ

1. กองบรรณาธิการจะมีจดหมายแจ้งผลการพิจารณาการลงตีพิมพ์ในวารสารเมื่อบทความดังกล่าวผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ และกองบรรณาธิการแล้ว
2. หากผลงานใดได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ เจ้าของผลงานจะต้องรีบดำเนินการแก้ไขต้นฉบับให้เสร็จและส่งคืนกองบรรณาธิการภายในเวลาที่กำหนด
3. กองบรรณาธิการจะไม่ส่งคืนต้นฉบับให้แก่เจ้าของผลงาน
4. กองบรรณาธิการจะส่งวารสารจำนวน 1 เล่ม ให้แก่เจ้าของผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์

การติดต่อสอบถามรายละเอียด

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(ติดต่อ: คุณเบญจมาศ เขมาศักดาสรร์)

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

114 ถนนสุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

โทร. 0-2649-5000 ต่อ 11725

Email: jsocswu@gmail.com

การอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิง

การอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิงของวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ยึดตามแบบการอ้างอิงของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แสดงตัวอย่างได้ตามด้านล่างนี้ หรือสามารถค้นหารายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่เว็บไซต์สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หรือตามชื่อเว็บไซต์ดังนี้

https://lib.swu.ac.th/th/images/researchsupports/apa_swu.pdf

1. การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง (Citation)

กรณีผู้เขียนต้องการระบุแหล่งที่มาของข้อมูลในเนื้อเรื่อง ให้ใช้วิธีการอ้างอิงแบบนาม-ปี-เลขหน้า (Author-date-page in-text citation) โดยระบุชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ เลขหน้า หลังข้อความนั้น ๆ เพื่อบอกแหล่งที่มา ตามตัวอย่างดังนี้

- 1.1 สำหรับแหล่งที่มาภาษาไทย: (ชื่อ นามสกุล. ปีที่พิมพ์: เลขหน้า)
ตัวอย่าง (สุพิศตรา สุภาพ. 2536:18) (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. 2543: 36)
- 1.2 สำหรับแหล่งที่มาภาษาอังกฤษ: (นามสกุล. ปีที่พิมพ์: เลขหน้า)
ตัวอย่าง (Smelser.1995:145) (Thomson and Thomson. 1993: 12-13)

2. การเขียนเอกสารอ้างอิง (References)

การอ้างอิงส่วนท้ายเล่มในรูปแบบเอกสารอ้างอิง ให้จัดเรียงรายการเอกสารตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่งตามตัวอย่าง ดังนี้

2.1 หนังสือ

ชื่อ นามสกุล. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. ครั้งที่พิมพ์. เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2547). **ไทยสิบสองปันนา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ศยาม.

Sebesta, Robert W. (2002). **Concepts of Programming Languages**. 5th ed. Boston, M.A.: Addison-Wesley.

2.2 หนังสือรวมบทความ

ชื่อ ชื่อสกุล. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความหรือชื่อตอน. ใน **ชื่อหนังสือ**. ชื่อบรรณาธิการ หรือผู้รวบรวม(ถ้ามี). หน้าที่ตั้งพิมพ์บทความนั้น. ครั้งที่พิมพ์. เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์ หรือผู้จัดพิมพ์.

ตัวอย่าง

ศักดิ์ศรี แยมน์นาคา. (2544). รามเกียรติ์. ใน **สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. หน้า 15876 - 15887. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

Massaro, D. (1992). Broadening the Domain of the Fuzzy Logical Model of Perception. In **Conceptual and Methodological Issues**. Edited by H.L.Pick, Jr.; P.Van Den Brook; & D.C. Knill. pp. 119-150. Washington, D.C.: American Psychological Association.

2.3 หนังสือแปล

ผู้เขียนเดิม. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อเรื่องภาษาไทย**. แปลโดย ชื่อผู้แปล. ครั้งที่พิมพ์.

เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ซาเว็ตซ์, เควิน เอ็ม. (2539). **ไขปัญหาอินเทอร์เน็ต**. แปลโดย กิตติ บุญยกิจโณทัย; มีชัย เจริญด้วยศีล และ อมรเทพ เลิศทัศนวงศ์. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยุคเข็ญ.

2.4 วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท หรือสารนิพนธ์

ชื่อ นามสกุล. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อเรื่อง**. ชื่อวุฒิปริญญา (สาขาวิชาเอก). เมืองที่พิมพ์:
ชื่อมหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

ตัวอย่าง

เลิศชาย ศิริชัย. (2537). **การสูญเสียที่ดินและการตอบสนองด้านอาชีพของชาวนา:
ศึกษารณณ์หมู่บ้านภาคกลาง**. ปริญญาโทการศึกษาดุสิตบัณฑิต (พัฒน
ศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.

2.5 บทความจากวารสาร

ชื่อ นามสกุล. (ปีที่พิมพ์, วัน เดือน). ชื่อบทความ. **ชื่อวารสาร**. ปีที่(ฉบับที่): หน้าที่อ้าง.

ตัวอย่าง

สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, ม.ร.ว. (2540, มีนาคม). พระพุทธรูปพระพุทธรูปยอผ้าจุฬาโลก.
ศิลปวัฒนธรรม. 18(5): 38-39.

Harris, Mark N., Loundes, Joanne, and Webster, Elizabeth. (2002).
Determinants of Household Saving in Australia. *The Economic
Record*. 78(241): 207-233.

2.6 บทความจากหนังสือพิมพ์

ชื่อ นามสกุล. (ปี, วันที่ เดือน). ชื่อบทความหรือชื่อหัวข้อในคอลัมน์. **ชื่อหนังสือพิมพ์**.
หน้าที่ตีพิมพ์บทความ.

ตัวอย่าง

นวลจันทร์ จินตนาพันธ์. (2546, 14 กุมภาพันธ์). ปรับหนี้เพิ่มแรงขับฟื้นเศรษฐกิจ
ยั่งยืน. **คมชัดลึก**. หน้า 15.

2.7 แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์หรือปีที่สืบค้น). **ชื่อเรื่อง**. สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี (หรือ Retrieved
เดือน วัน, ปี), จาก (from) ชื่อเว็บไซต์

ตัวอย่าง

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2548). **หลักสูตรประกาศนียบัตร 1 ปี ด้านบริหาร
จัดการสำหรับผู้บริหาร**. สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2548, จาก [http://
news.swu.ac.th/newsdetail.asp?ID](http://news.swu.ac.th/newsdetail.asp?ID)

Kishwar, Madhu. (1997). **Women's Marginal Role in Politics**. Retrieved
October 2, 2000, from [http://www.freespeech.org/manushi/97/
politics.html](http://www.freespeech.org/manushi/97/politics.html)

ตัวอักษรและรูปแบบการพิมพ์

1. **ตัวอักษรการพิมพ์:** ใช้รูปแบบตัวอักษร TH Sarabun PSK, Single Space
ด้านบน 1 นิ้ว ด้านล่าง 1 นิ้ว ด้านซ้าย 1.25 นิ้ว ด้านขวา 1 นิ้ว
2. **รูปแบบการพิมพ์**

รายการ	ลักษณะตัวอักษร	รูปแบบการพิมพ์	ขนาดตัวอักษร
ชื่อบทความ	ตัวหนา	กลางหน้ากระดาษ	18
ชื่อผู้เขียนบทความ (ไทยและอังกฤษ)	ตัวเอน	ชิดขวา	16
บทคัดย่อ	ตัวหนา	ชิดซ้าย	16
เนื้อหาบทคัดย่อ	ตัวปกติ	-	14
หัวข้อใหญ่	ตัวหนา	ชิดซ้าย	16
หัวข้อย่อย	ตัวหนา	ใช้หมายเลขกำกับ	14
หัวข้อย่อย	ตัวปกติ	ใช้หมายเลขกำกับ	14
เนื้อหาบทความ	ตัวปกติ	-	14
การเน้นความในบทความ	ตัวหนา	-	14
ข้อความในตาราง	ตัวปกติ	-	12
ข้อความอ้างอิง	ตัวเอน	-	14
เอกสารอ้างอิง	ตัวหนา	ชิดซ้าย	14

ตัวอย่างการเขียนลำดับหัวข้อและตัวเลข

หัวข้อใหญ่

1. หัวข้อย่อย

1.1 หัวข้อย่อย

1.1.1 หัวข้อย่อย

1) เนื้อหา .....

1.1) เนื้อหา .....

1.1.1) เนื้อหา .....

(1) เนื้อหา .....

(1.1) เนื้อหา .....

(1.1.1) เนื้อหา .....

จริยธรรมในการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการ (Publication Ethics)

1. บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียนบทความ (Author Ethical Responsibilities)

1.1 ผู้เขียนบทความมีหน้าที่พิจารณาว่าต้นฉบับของบทความที่ส่งให้วารสารพิจารณาตีพิมพ์จะต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน ตลอดจนไม่ส่งต้นฉบับบทความซ้ำซ้อนกับวารสารอื่น

1.2 ผู้เขียนบทความมีหน้าที่พิจารณาว่าต้นฉบับของบทความเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของวารสาร

1.3 ผู้เขียนบทความมีหน้าที่พิจารณาว่าต้นฉบับของบทความต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น

1.4 ผู้เขียนบทความมีหน้าที่พิจารณาว่าต้นฉบับของบทความต้องอ้างอิงผลงานของผู้อื่นอย่างเหมาะสม หากมีการนำผลงานเหล่านั้นมาใช้ในบทความของตัวเอง เช่น ภาพ ตาราง เป็นต้น

1.5 ผู้เขียนบทความมีหน้าที่พิจารณาว่าต้นฉบับของบทความดำเนินการจัดรูปแบบและขนาดตัวอักษรตามแบบฟอร์ม (template) ของวารสาร

1.6 ผู้เขียนบทความมีหน้าที่พิจารณาว่าต้นฉบับของบทความได้รับการตรวจสอบความถูกต้องของรายการเอกสารอ้างอิงทั้งในของรูปแบบ และเนื้อหา ทั้งในส่วนของกรอ้างอิงในบทความ และเอกสารอ้างอิง

1.7 ผู้เขียนบทความมีหน้าที่พิจารณาว่าต้นฉบับของบทความปรากฏชื่อผู้ร่วมทำบทความทุกคน ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนในการดำเนินการบทความจริง

1.8 ผู้เขียนบทความมีหน้าที่พิจารณาว่าต้นฉบับของบทความระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัยนี้ และ/หรือมีผลประโยชน์ทับซ้อนจะต้องระบุในบทความ และแจ้งให้กองบรรณาธิการทราบ

1.9 ผู้เขียนบทความมีหน้าที่พิจารณาว่าต้นฉบับของบทความจะต้องไม่รายงานข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างข้อมูลเท็จ หรือการปลอมแปลง บิดเบือน รวมไปถึงการตกแต่ง หรือ เลือกลงข้อมูลเฉพาะที่สอดคล้องกับข้อสรุป

1.10 ผู้เขียนบทความมีหน้าที่พิจารณาว่าต้นฉบับของบทความนั้น หากเป็นการศึกษาวิจัย และทำการทดลองในคนหรือสัตว์ทดลอง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรี สิทธิ ความเป็นส่วนตัว และสุขภาพของคน ขอให้แนบหนังสือรับรองจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์หรือสัตว์ทดลอง ทั้งนี้การอนุมัติให้ลงตีพิมพ์ขึ้นอยู่กับพิจารณาจากกองบรรณาธิการวารสารฯ ถือเป็นที่สุด

2. บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร (Editor Roles and Responsibility)

2.1 บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความที่ขอพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารที่รับผิดชอบ และไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว

2.2 บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้อง และให้ผลที่น่าเชื่อถือ

2.3 บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน และผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพิจารณา

2.4 บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนและผู้ประเมิน

2.5 บรรณาธิการต้องมีการตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง และจะต้องระงับการประเมินและติดต่อผู้เขียนเพื่อปฏิเสธการตีพิมพ์เมื่อตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่น

2.6 บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียน เมื่อตรวจพบว่า บทความมีการลอกเลียนบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล ซึ่งสมควรถูกถอดถอน แม้ว่าผู้เขียนจะปฏิเสธถอนบทความตนเองก็ตาม

3. บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ (Reviewer Roles and Responsibilities)

3.1 ผู้ประเมินบทความต้องไม่เปิดเผยข้อมูลในบทความแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ช่วงระยะเวลาที่ตอบรับประเมินบทความดังกล่าวจนถึงเวลาที่บทความชิ้นนั้นได้ตีพิมพ์เผยแพร่แล้ว

3.2 ผู้ประเมินบทความต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนผู้ประเมินบทความ หากไม่แน่ใจต้องแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความ

3.3 ผู้ประเมินบทความควรพิจารณาตอบรับประเมินบทความเฉพาะสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ และหากมีส่วนใดของบทความที่มีความเหมือนกัน หรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ

**แบบเสนอผลงานวิชาการเพื่อลงตีพิมพ์ใน
วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**

เรียน บรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ข้าพเจ้า นาย นาง นางสาว อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

ชื่อ - สกุล (ภาษาไทย) .....

(ภาษาอังกฤษ) .....

ตำแหน่งทางวิชาการ (โปรดระบุ)

ศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ ดร.

อื่น ๆ ระบุ.....

ที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ (ที่ติดต่อได้)

.....

.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน..... โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร..... E-mail.....

มีความประสงค์ขอส่งผลงานวิชาการ เรื่อง :

ชื่อผลงาน (ภาษาไทย) .....

.....

ชื่อผลงาน (ภาษาอังกฤษ) .....

.....

ประเภทของผลงานวิชาการ

บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ บทความปริทรรศน์

ในกรณีที่ไม่สามารถติดต่อข้าพเจ้าได้ กองบรรณาธิการสามารถติดต่อบุคคลดังต่อไปนี้

ชื่อ - สกุล.....

โทรศัพท์..... โทรสาร .....

E-mail..... มีความเกี่ยวข้องเป็น .....

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าผลงานนี้ เป็นผลงานของข้าพเจ้าเพียงผู้เดียว

เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ที่เกี่ยวข้องในผลงาน

ผลงานนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และจะไม่นำไปเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น ๆ อีก นับจากวันที่ข้าพเจ้าได้ส่งผลงานต้นฉบับนี้มายังกองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์

.....ลายมือชื่อเจ้าของผลงาน

แบบรับรองบทความวิจัยจากปริญญาานิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์

เรียน บรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ข้าพเจ้า ศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ ดร.

ชื่อ - สกุล .....

ที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ (ที่ติดต่อได้)

.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน..... โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร..... Email.....

ขอรับรองว่าได้ตรวจสอบบทความวิจัยจากปริญญาานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง :

ชื่อผลงาน (ภาษาไทย) .....

.....

ของ ชื่อ - สกุล .....

ว่าถูกต้องตามหลักวิชาการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

.....ลายมือชื่อ

(.....)

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

บรรณาธิการแถลง

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ 25 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2565) เป็นวารสารที่อยู่ในฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citation Index Centre [TCII]) กลุ่มที่ 2 เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2563 เป็นต้นมา วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแพร่ผลงานการวิจัย และการสังเคราะห์องค์ความรู้ทางวิชาการในด้านสังคมศาสตร์ ของคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิต นักศึกษา ผู้สภာณชนและผู้ที่มีความสนใจในด้านสังคมศาสตร์ การจัดทำวารสารฯ ฉบับนี้ได้รับความสนใจจากคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาส่งบทความวิจัยเพื่อขอรับการพิจารณาตีพิมพ์และผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งสิ้น 10 เรื่อง บทความเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เป็นบทความที่มีเนื้อหาน่าสนใจและมีความหลากหลายของแขนงวิชาทางสังคมศาสตร์เป็นอย่างมาก ได้แก่ การพัฒนาการเรียนการสอนทางภูมิศาสตร์ การจัดการสิ่งแวดล้อม การรับรู้ทางการเมือง การปกครอง การบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การพัฒนาพื้นที่สาธารณะเพื่อผู้สูงอายุ การออกแบบธุรกิจต้นแบบโรงเรียนสอนร้องเพลง การพัฒนาแนวทางการอภิบาลญาติ ขยายออนไลน์ การพัฒนาแนวทางการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ การตระหนักถึงความเหลื่อมล้ำทางสังคม การสร้างการรับรู้ตราสินค้าของผู้สูงอายุ

ในนามของกองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้สนับสนุนบทความทุกท่านที่ให้ความสนใจในการส่งบทความวิจัยและบทความวิชาการมาเผยแพร่ในวารสารสังคมศาสตร์ นำไปสู่การต่อยอดและขยายองค์ความรู้ในทางสังคมศาสตร์สู่สภာณชนต่อไป ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการประเมินบทความที่นำมาตีพิมพ์ในฉบับนี้ให้เป็นบทความที่มีคุณภาพและขอขอบคุณกองจัดการวารสารที่ทุ่มเท และเสียสละแรงกายและเวลาในการจัดทำวารสารสังคมศาสตร์ให้เป็นวารสารทางวิชาการที่มีคุณภาพเสมอมา

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ขอเชิญชวนคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิตนักศึกษา และผู้ที่สนใจทุกท่านส่งบทความเพื่อขอรับการพิจารณาตีพิมพ์ในฉบับต่อ ๆ ไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรกรณ์ เมฆแสงสวย
บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิจัย	หน้า
การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับแนวคิดการเรียนรู้ผู้สอนเน็ตเวิร์กบนคลาวด์เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์และการถ่ายโยงการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย The Development of an Instructional Model using Problem-Based Learning and Connectivism Learning through the Use of Cloud Technology to Enhance Geo-literacy and Transfer Learning Abilities of Upper Secondary School Students กนก จันทร์ตรา Kanok Jantra	106
ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการทิ้งขยะของประชาชนบริเวณชายทะเลจังหวัดชลบุรี Factors Effecting Waste Reduction Behaviors of the People in the Costal Area of Chonburi Province มนีรัตน์ ภาครูป เยาวภา ปฐมศิริกุล รุจา รอดเข็ม ปฎิภาณ เกิดลาภ และ พงษ์สวัสดิ์ คชภูมิ Maneerat Phaktoop, Yauwapa Pathomsirikul, Ruja Rodkhem, Patipan Kirdlap, and Pongsawat Kuhpoom	124
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2560 Factors Affecting Students' Political Participation after the Promulgation of the 2017 Constitution ศิพิมพ์ สรบัลลังก์ และจิราภรณ์ ดำจันทร์ Sipim Sornbanlang and Jiraporn Domjun	140
ปัญหาและข้อเสนอแนะในการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 Problem Statements and Proposed Solutions for the Enforcement of Personal Data Protection Act B.E. 2562 ศิริัญญา ดุสิตนานนท์ Sirinya Dusitnanond	154
การพัฒนาพื้นที่สีเขียวสาธารณะเพื่อให้บริการสำหรับผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร Developing Public Green Spaces to Serve the Elderly in Bangkok สุวศิน พรหมพันธ์ และ กฤติยา คันธโชติ Suwasin Prompan and Krittiya Kantachote	175

- การออกแบบธุรกิจต้นแบบโรงเรียนสอนร้องเพลงที่จำแนกตามความถนัด
เพื่อตอบโจทย์ของผู้เรียนยุคใหม่ 192
Prototype Business Model: A Singing School Classified by
Aptitude to Meet the Needs of Modern Learners
หนึ่งธิดา โสภณ และ เบญจวรรณ อารักษ์การุณ
Nuengthida Sophon and Benjawan Arukaroon
- การพัฒนาข้อเสนอแนะการออกใบอนุญาตขายยาออนไลน์เป็นกฎระเบียบ
ของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาเพื่อรองรับการตลาดดิจิทัล 212
The Development of Licensing Recommendation on Online
Pharmacies as FDA Regulation for Supporting the Digital Market
อโนทัย นงวิชัยกิจ วราวุธ เสริมสินสิริ ทรงศักดิ์ วิมลกิตติพงษ์
และกฤษณะ หล้าคงคา
Anothai Ngamvichaikit, Varavoot Sermsinsiri,
Songsak Vimolkittipong, and Kritsana Lakkhongkha
- การศึกษาแนวทางการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้:
กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดสระแก้ว 226
The Study of Guidelines for Developing a School Learning Community:
Case Study of Small Schools in Sa Kaeo Province
อัญชลี ศรีกุลชาญ
Anchalee Srikolchan
- บทความวิชาการ
- ความเหลื่อมล้ำทางสังคมของไทย ในมิติด้านการศึกษา เศรษฐกิจ และสาธารณสุข 240
Thailand's Social Inequalities in the Dimensions of Education,
Economic and Public Health
เฉลิมชัย บุญยะลีพรรณ ชลวิทย์ เจียรจิตต์ รุ่งรัตนา เจริญจิตต์
สรลันท์ รังสิยานนท์ สุวิมล เฮงพัฒนา ประภาภรณ์ โรจน์ศิริรัตน์
ชนาธิป บุญยเกตุ นรวิชญ์ นิธิปัญญา และ ซารีน่า เกตสมัน
Chalermchai Boonyaleepun, Cholvit Jearajit, Roongrattana Jaroenjitt,
Sorasun Rungsianont, Suwimon Hengpatana, Prapaporn Rojsiruch,
Chanathip Boonyaket, Norawish Nitipanya, and Sareena Getsmund
- การสร้างภาพลักษณ์ใหม่เกี่ยวกับผู้สูงอายุด้วยกระบวนการรับรู้ตราสินค้า 262
Reinventing a New Identity on the Elderly with a Brand Perception Process
ปรมา ต้นเดชาวัฒน์
Prma Tandeerawat

การพัฒนาแบบจำลองการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน
กับแนวคิดการเรียนรู้คอนเนกติวิสม์บนคลาวด์เพื่อส่งเสริม
ความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์และการถ่ายโยงการเรียนรู้
ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

The Development of an Instructional Model using
Problem-Based Learning and Connectivism Learning
through the Use of Cloud Technology
to Enhance Geo-literacy and Transfer Learning Abilities
of Upper Secondary School Students

กนก จันทร์ธา¹

Kanok Jantra

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแบบจำลองการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานและแนวคิดการเรียนรู้คอนเนกติวิสม์บนคลาวด์เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์และการถ่ายโยงการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) ศึกษาประสิทธิผลของแบบจำลองการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น การวิจัยประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกเป็นการพัฒนาแบบจำลองการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และขั้นตอนที่สองเป็นการประเมินประสิทธิผลของแบบจำลองการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 25 คน โดยเป็นห้องทดลอง 1 ห้อง และห้องควบคุม 1 ห้อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบวัดความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์และแบบวัดความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที

¹อาจารย์ ดร. ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยมศึกษา กรุงเทพฯ

Teacher, Social Studies, Chulalongkorn University Demonstration Secondary School, Bangkok.

Corresponding author e-mail: krukanozz@gmail.com

ARTICLE HISTORY: Received 10 October 2022, Revised 12 November 2022, Accepted 21 November 2022

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานและแนวคิดการเรียนรู้คอนเน็คติวิสต์บนคลาวด์เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์และการถ่ายโยงการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ (1) กระตุ้นความสนใจด้วยการเผชิญปัญหาที่ท้าทาย (2) สืบค้นความรู้จากเทคโนโลยีสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อทำความเข้าใจปัญหา (3) ระดมความคิดเพื่อหาข้อสรุปหรือทางออกร่วมกัน และ (4) สร้างผลงานร่วมกันเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนคลาวด์

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีดังนี้

2.1 นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์ และความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

2.2 นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์ และความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

คำสำคัญ: การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน แนวคิดการเรียนรู้คอนเน็คติวิสต์ เทคโนโลยีคลาวด์ ความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์ การถ่ายโยงการเรียนรู้

Abstract

The purposes of the research were: 1) to develop an instructional model by using Problem-Based Learning and Connectivism Learning through the use of Cloud Technology to enhance Geo-literacy and transfer learning abilities of upper secondary school students, and 2) to study the effectiveness of the developed instructional model. The model was experimented with by 11th-grade students. The samples were 60 students divided into two groups: 25 students in the experimental group and 30 in the control group. The research instruments were lesson plans and tests of Geo-literacy and transfer of learning abilities. Data were analyzed using the arithmetic mean, standard deviation, t-test, and content analysis.

The findings were as follows:

1. The instructional model using Problem-Based Learning and Connectivism Learning through Cloud Technology consisted of five components. The stages of the developed instructional model were: 1) arouse interest by facing challenging problems and phenomena, 2) investigate information from geographic information technology to understand problems and phenomena, 3) brainstorm ideas to make a conclusion or solutions, and 4) create work together for knowledge sharing on Cloud Technology.

2. The effectiveness of the instructional model after implementation is;

2.1 The Geo-literacy and transfer of students' learning abilities after learning from the developed model were significantly higher than before at a 0.05 level of significance.

2.2 The Geo-literacy and transfer of learning abilities of the students in the experimental group after learning from the developed model were significantly higher than those of students in the control group at 0.05 level of significance.

Keywords: *Problem-based learning, Connectivism learning, Cloud technology, Geo-literacy, Transfer of learning abilities*

บทนำ

สภาวะโลกร้อน การเพิ่มขึ้นของภัยธรรมชาติ การขยายตัวทางเศรษฐกิจและชุมชนเมืองส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายและเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ระบบการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สามารถถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ไปสู่เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถคิดวิเคราะห์เพื่อป้องกันภัยธรรมชาติ บริหารจัดการ พัฒนาและรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อคุณภาพชีวิตและสังคมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (กระทรวงศึกษาธิการ. 2560: 17) ด้วยเหตุนี้กระทรวงศึกษาธิการจึงมีการทบทวนและปรับปรุงหลักสูตรภูมิศาสตร์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ขึ้นโดยการกำหนดให้ครูผู้สอนสอดแทรกความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้สาระภูมิศาสตร์

การจัดการเรียนรู้เพื่อความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์ (Geo-literacy) เป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่สามารถช่วยพัฒนานักเรียนให้เข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลกที่มีความสัมพันธ์กับที่ตั้ง เข้าใจระบบธรรมชาติและและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบและการตัดสินใจเพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนในฐานะพลเมืองโลก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2561) ซึ่งสอดคล้องกับ Edelson (2011) อธิบายว่า ความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์จะช่วยพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งมีส่วนสำคัญในการเตรียมพลเมืองในศตวรรษที่ 21

การพัฒนาทักษะที่สำคัญที่มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์ คือความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ เนื่องจากความสามารถในการให้เหตุผลทางภูมิศาสตร์ เป็นความสามารถในการนำหลักการทางภูมิศาสตร์ไปใช้ในการสรุปอ้างอิงและให้เหตุผลปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ ความสามารถในการให้เหตุผลทางภูมิศาสตร์จะเกิดขึ้นถ้านักเรียนสามารถถ่ายโยงการเรียนรู้ได้ดีดังที่ Hunter (1995: 2) และ Mestre (2002: 10) กล่าวไว้ว่า การถ่ายโยงการเรียนรู้เป็นการใช้ความรู้ที่ผ่านมาในการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ เป็นการประยุกต์ใช้ความรู้ไปยังสถานการณ์ที่คล้ายคลึง หรือสถานการณ์ใหม่ที่มีความท้าทาย

ผลจากการประชุมรับฟังความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ของสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา และรายงานผลการวิจัยของหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับกับหลักสูตรและการใช้หลักสูตรสาระภูมิศาสตร์ พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากด้านการนำหลักสูตรมาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา ยังใช้การบรรยายเป็นหลัก สาระไม่เพียงพอต่อการรับรองการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2561: 23)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน สามารถช่วยพัฒนาความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์ และการถ่ายโยงความรู้ได้ ดังที่ Barrow & Tamblyn (1980) และ Walton & Matthews (1989) ที่เสนอว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นการเรียนรู้ที่ช่วยให้เกิดการตัดสินใจและแก้ปัญหาแบบองค์รวม มีความสอดคล้องกับการพัฒนาความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์ (Barrow & Tamblyn, 1980)

สิ่งสำคัญที่สุดของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน คือ ปัญหาและสถานการณ์ที่นำมาใช้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการ (2550) และ Duch (1996) ที่อธิบายว่า การทำความเข้าใจปัญหาต้องดำเนินการรวบรวมข้อมูลและความรู้ที่ทันสมัย เพียงพอและเชื่อถือได้ แล้วจึงตัดสินใจเลือกแนวทางหรือวิธีการที่เหมาะสมที่สุดในการแก้ปัญหา ผู้เรียนจะต้องแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน (Delisle, 1997) ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงได้ใช้แนวคิดการเรียนรู้คอนเน็คติวิสม์ (Connectivism) เพราะจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการใช้ทรัพยากรเพื่อการสืบสอบความรู้ ความรู้ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาไม่หยุดนิ่งและการเปลี่ยนแปลงทิศทางในการเรียนรู้จากเดิมที่เน้นว่า “จะเรียนรู้อย่างไรและรู้อะไร” มาเป็น “จะหาความรู้ได้จากที่ไหน” (วิวัฒน์ มีสุวรรณ, 2555) เพื่อค้นหาข้อมูลที่เป็นปัจจุบันและเพียงพอต่อการเรียนรู้ และรู้จักรักษาเส้นทางการค้นคว้าและจัดเก็บข้อมูลเพื่อการค้นคว้าครั้งต่อไป (Bell, 2010; Darrow, 2009) ผู้เรียนต้องเชื่อมโยงความรู้ที่กระจัดกระจายมารวม เข้าด้วยกัน (ศยามน อินสะอาดและพันทิพา อมรฤทธิ, 2554) บุรณาการเครือข่ายการเรียนรู้ที่เชื่อมโยง (วิวัฒน์ มีสุวรรณ, 2555) พิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูลเพื่อเลือกตัดสินใจ เลือกที่จะเชื่อแหล่งความรู้ใด ความรู้หนึ่งโดยพิจารณาเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่งและรักษาช่องทางเชื่อมต่อแหล่งการเรียนรู้เหล่านั้นไว้ (Seimens, 2005) พัฒนาเป็นองค์ความรู้ของผู้เรียนที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การแสดงความคิดเห็น การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีความสนใจร่วมกัน หรือผู้ที่มีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ตลอดจนจนการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ผ่านเครือข่ายสังคม เพื่อนำมาสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ทันสมัย จัดการเรียนรู้ด้วยตัวเองและการแบ่งปันความรู้คืนสู่เครือข่ายเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ใหม่ต่อไป (Bell, 2010; Darrow, 2009; Seimens, 2005) ผลจากการสร้างองค์ความรู้จะให้นักเรียนสามารถนำแนวคิด หลักการหรือความรู้ในการทำความเข้าใจปัญหาหรือปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ได้ถูกต้อง ลึกซึ้งและทันสมัย ช่วยให้นักเรียนสามารถยกตัวอย่างหรือสถานการณ์ที่เชื่อมโยงมาประกอบการทำความเข้าใจระบบธรรมชาติและมนุษย์ การให้เหตุผลทางภูมิศาสตร์ การตัดสินใจและมองอนาคตได้ ตลอดจนนำความรู้ที่ได้จากการสร้างองค์ความรู้จากปัญหาที่ศึกษาในห้องเรียนไปใช้ในสถานการณ์ที่แตกต่างไปจากเดิม นอกจากนี้ยังช่วยแก้ปัญหาในเรื่องเนื้อหาและสาระที่ไม่เพียงพอต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์อีกด้วย

การใช้เทคโนโลยีคลาวด์ในการจัดการเรียนรู้ มีความสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบเชื่อมโยง (Connectivism) ที่อธิบายการเรียนรู้จากสารสนเทศและเครือข่ายสังคมออนไลน์นี้ว่า ความรู้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง และไม่หยุดนิ่ง เทคโนโลยีได้เปิดโอกาสให้มีการเผยแพร่ความรู้สารสนเทศตลอดเวลา ส่งเสริมการสร้างสังคมแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน (ใจทิพย์ ณ สงขลา, 2561) ผู้วิจัยจึงใช้เทคโนโลยีคลาวด์มาใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้คอนเน็คติวิสม์เพื่อให้ได้ความรู้และข้อมูลที่ทันสมัย ถูกต้องและเพียงพอสำหรับการศึกษาปัญหาและเชื่อมโยงองค์ความรู้จากในห้องเรียนสู่สถานการณ์ที่ใกล้เคียงหรือสถานการณ์ใหม่หรือการปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาในข้างต้น จะเห็นได้ว่า ความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์และความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้เป็นความรู้และทักษะสำคัญในการเรียนสาระภูมิศาสตร์ การวิจัยนี้จึงเป็นงานวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้อยู่โดยใช้ปัญหาเป็นฐานและแนวคิดการเรียนรู้คอนเนคติวิสม์บนคลาวด์เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์และการถ่ายโอนการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้สาระภูมิศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้อยู่โดยใช้ปัญหาเป็นฐานและแนวคิดคอนเนคติวิสม์บนคลาวด์ในการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์และการถ่ายโอนการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้อยู่โดยใช้ปัญหาเป็นฐานและแนวคิดการเรียนรู้คอนเนคติวิสม์บนคลาวด์ในการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์และการถ่ายโอนการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละ จำนวน 25 คน รวม 50 คน

ตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรที่ใช้ในการทดลอง ประกอบด้วย

ตัวแปรจัดกระทำ คือ รูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้อยู่โดยใช้ปัญหาเป็นฐานและแนวคิดการเรียนรู้คอนเนคติวิสม์บนคลาวด์

ตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพของการจัดการจัดการเรียนรู้อยู่ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย

- 1) ความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์ และ 2) ความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้

เนื้อหาในการทำวิจัย เป็นเนื้อหาสาระภูมิศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 4 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

ระยะเวลาในการวิจัย 1 สิงหาคม พ.ศ. 2562 – 1 สิงหาคม พ.ศ. 2564 เป็นระยะเวลา 2 ปี

2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย 2 ระยะ คือ

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแนวคิดคอนเนคติวิสม์บนคลาวด์ โดยเริ่มจากการศึกษาสภาพปัญหา ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการพัฒนาความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์และถ่ายโอนการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้คอนเนคติวิสม์บนคลาวด์ จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้และเอกสารประกอบรูปแบบ และแก้ไขปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้คอนเน็คติวิสม์บนคลาวด์ มีดังนี้

1) การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 2 ห้องเรียน โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม ห้องเรียนละ 25 คน รวม 50 คน โดยมีวิธีการเลือกโรงเรียนแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เลือกระดับช่วงชั้นใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม เลือกห้องเรียนโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย เพื่อเป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้อง และกลุ่มควบคุม 1 ห้อง จากนั้นดำเนินการทดสอบความเท่าเทียมของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลองด้วยการทดสอบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบไปด้วย

2.1) เครื่องมือวิจัยเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

2.1.1) แบบวัดความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์ สร้างแบบวัดตามกรอบนิยามเชิงปฏิบัติการที่กำหนดไว้ คือ 1) ความสามารถในการเข้าใจระบบธรรมชาติและมนุษย์ 2) ความสามารถในการให้เหตุผลทางภูมิศาสตร์ และ 3) ความสามารถในการมองอนาคตและตัดสินใจ โดยแบบวัดเป็นแบบปรนัย 30 ข้อ ชนิด 4 ตัวเลือก ตอบถูก 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน รวม 30 คะแนน โดยใช้เนื้อหาสถานการณ์ ข้อความที่เป็นปัญหา ข้อโต้แย้งหรือข้อมูลจากบทความหรือรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ขึ้นไป และทดลองใช้เพื่อวิเคราะห์อำนาจจำแนก ความยากง่ายรายข้อ และความเชื่อมั่น ก่อนนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง โดยผลการตรวจสอบคุณภาพแบบวัดความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.78 ค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.22-0.79 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.21-0.47

2.1.2) แบบวัดการถ่ายโยงการเรียนรู้ สร้างแบบวัดเป็นแบบอัตนัย จำนวน 2 ข้อ ข้อละ 10 คะแนน รวม 20 คะแนน โดยให้นักเรียนระบุประเด็นหรือหัวข้อที่ได้เรียนรู้ในเรื่องที่เรียนครั้งนี้ อธิบายว่าความรู้ที่ระบุไว้นั้นคืออะไร อย่างไร และเขียนอธิบายแนวคิด หลักการ และเขียนอธิบายว่าตนเองจะนำความรู้ที่ได้เรียนในหัวข้อเรื่องนี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือแก้ปัญหาหรืออธิบายสถานการณ์ใหม่ได้อย่างไร โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ขึ้นไป และทดลองใช้เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมั่น ก่อนนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.78

2.2) เครื่องมือวิจัยเพื่อการทดลอง คือ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้คอนเน็คติวิสม์บนคลาวด์ จำนวน 17 คาบ คาบละ 50 นาที จากนั้นนำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจพิจารณา ทดลองใช้ แล้วแก้ไขปรับปรุงแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) และใช้แบบแผนการทดลอง แบบมีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (Pretest-Posttest Control Group Design) ขั้นตอนการดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ได้ ดำเนินการตามขั้นตอน ต่อไปนี้

3.1) ทำการทดสอบก่อนเรียน โดยใช้แบบวัดความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์และแบบวัดความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

3.2) ดำเนินการสอนตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นโดยในแต่ละห้องใช้เวลาในการเรียนทั้งหมดรวม 17 คาบ คาบละ 50 นาที

3.3) ทำการทดสอบหลังเรียน โดยใช้แบบวัดความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์และแบบวัดความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง นำคะแนนมาวิเคราะห์ค่าทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐาน

4) การจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวม ได้แก่ ข้อมูลซึ่งเป็นผลของการทดสอบความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์ ผลการทดสอบแบบวัดความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ ข้อมูลการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ และแบบบันทึกผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

4.1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการโดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละของค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยเลขคณิตของคะแนนความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์ และความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ระหว่างก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองด้วยสถิติทดสอบค่าที (Dependent t-test) และหาค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละของค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยเลขคณิตของคะแนนความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์และความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ด้วยสถิติทดสอบค่าที (Independent t-test)

4.2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดยการสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ และแบบบันทึกผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแนวคิดคอนเนคติวิสม์บนคลาวด์

รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น มีรายละเอียดดังนี้

1. หลักการของรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้

รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยหลักการ 4 ประการ ซึ่งได้สังเคราะห์จากการวิเคราะห์หลักการการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning) การเรียนรู้โดยใช้คลาวด์เป็นฐาน (Cloud-based learning) และหลักการเรียนรู้คอนเนคติวิสม์ (Connectivism learning) มีดังนี้

1.1 เรียนรู้จากปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์หรือปัญหาสิ่งแวดล้อมที่พบในชีวิตจริงผ่านสื่อสารสนเทศ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากแสวงหาคำตอบ

1.2 แบ่งกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มย่อยเพื่อร่วมมือกันดำเนินการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ที่บูรณาการเทคโนโลยี ฟิงฟิงทรัพยากรข้อมูลร่วมกัน ตลอดจนถึงตรวจสอบและตัดสินใจเลือกข้อมูลที่น่าเชื่อถือและทันสมัยในการอธิบายปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์และวิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

1.3 มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิสัมพันธ์กัน มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น การติดต่อสื่อสาร เพื่อทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ผ่านเทคโนโลยีคลาวด์

1.4 บูรณาการความรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์เดิมและสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ เพื่อให้ได้แนวคิด ในการตอบคำถามเชิงภูมิศาสตร์หรือวิธีในการตัดสินใจแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม นำมาสู่การสร้างองค์ความรู้ และได้มีโอกาสสร้างผลงานจากการเรียนรู้ร่วมกัน

2. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์และการถ่ายโยงการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

3. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ บทบาทของครูและนักเรียน และบริการคลาวด์ที่สนับสนุนการเรียนรู้

ตารางที่ 1: ความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ บทบาทของครูและนักเรียน และบริการคลาวด์ที่สนับสนุนการเรียนรู้

ขั้นตอน	บทบาทครู	บทบาทนักเรียน	คลาวด์ที่สนับสนุนการเรียนรู้
<p>ขั้นที่ 1 กระตุ้นความสนใจ</p> <p>ด้วยกรณีศึกษาปัญหาที่ทำนาย</p> <p>1.1 กระตุ้นให้นักเรียนสนใจด้วยปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์หรือปัญหาที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของนักเรียนผ่านการตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์</p> <p>1.2 นักเรียนร่วมกันกำหนดว่าปรากฏการณ์/ปัญหานี้เกี่ยวข้องกับอะไรและต้องใช้ความรู้ใดบ้างในการทำควาเข้าใจ และเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันอย่างไร</p>	<ul style="list-style-type: none"> นำเสนอปัญหา/ปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนหรือที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ใช้คำถามกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายวิเคราะห์เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมหรือที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสิ่งที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ใหม่ อัปเดตข่าวสาร เหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการนำเข้าสู่บทเรียนในคลาวด์ 	<ul style="list-style-type: none"> ร่วมอภิปรายเกี่ยวกับปัญหา/ปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ที่ครูนำเสนอ เชื่อมโยงกับความรู้เดิมที่เคยเรียนกับสิ่งที่กำลังเรียนรู้ใหม่ แสดงความกระตือรือร้นด้วยการตั้งคำถามทางภูมิศาสตร์เพื่อกำหนดประเด็นในการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> Facebook Youtube Google Drive
<p>ขั้นที่ 2 สืบค้นความรู้จากเทคโนโลยีสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อทำความเข้าใจปัญหา</p> <p>1.1 นักเรียนแบ่งกลุ่มย่อยร่วมกันกำหนดสิ่งที่ต้องการศึกษาและแหล่งข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง</p>	<ul style="list-style-type: none"> จัดเตรียมแหล่งข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องจำเป็นต่อการศีกษาของผู้เรียนไว้ในเบื้องต้น ระดมเป็นคลังสื่อเพื่อให้เด็กศึกษารวมถึงการให้คำแนะนำในการสืบค้นภูมิสารสนเทศเพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย 	<ul style="list-style-type: none"> ลงมือสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการตอบคำถามทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งไว้ ผ่านการแบ่งหน้าที่และการช่วยเหลือกันในการทำงานกลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> Google Drive Google Document Dropbox Google Earth

ขั้นตอน	บทบาทครู	บทบาทนักเรียน	คลาวด์ที่สนับสนุนการเรียนรู้
1.2 นักเรียนแต่ละกลุ่มดำเนินการศึกษารวบรวมข้อมูลประเมินความน่าเชื่อถือและความเพียงพอของข้อมูลและพึงพาทรัพยากรข้อมูลระหว่างกัน	<ul style="list-style-type: none"> • กระตุ้นให้เด็กช่วยเหลือและเรียนรู้ร่วมกันในการทำงานกลุ่ม • กระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ถูกต้อง มีความน่าเชื่อถือ และเพียงพอที่จะหาข้อสรุป • ให้คำแนะนำ และตรวจสอบการระบุขอบเขต คำค้น และแหล่งเรียนรู้ คอยกลั่นกรองสารสนเทศที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ได้ถูกต้อง • ประกาศและแชร์ปรากฏการณ์/ข่าวเกี่ยวกับภูมิศาสตร์เพื่อแบ่งปันความรู้ระหว่างดำเนินการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนใช้ช่องทางคลาวด์ในการสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน 	<ul style="list-style-type: none"> • ใช้เทคโนโลยีคลาวด์ในการจัดเก็บและบันทึกสารสนเทศ และใช้ระบบพิมพ์เอกสารร่วมกันทางออนไลน์ เพื่อช่วยให้เกิดความรวดเร็วในการทำงานกลุ่ม • วางแผนช่องทางในการศึกษาข้อมูลจากการฟัง อ่านจากแหล่งเรียนรู้บนอินเทอร์เน็ต หรือแหล่งความรู้ที่ผู้สอนและนักเรียนจัดเตรียมหรือรวบรวมไว้บนคลาวด์ • วิเคราะห์ความน่าเชื่อถือ ความเพียงพอของข้อมูลที่สืบค้น จากนั้นจัดกระทำข้อมูลให้ทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น • ผู้เรียนสืบค้นข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องจากขอบเขตที่ตนได้วางแผนไว้จัดเก็บและบันทึกข้อมูลที่สืบค้นมา • ผู้เรียนประเมินคุณภาพของข้อมูลสารสนเทศทั้งในด้านความน่าเชื่อถือและความเพียงพอของข้อมูล สามารถใช้ในการศึกษาได้หรือไม่ • ผู้เรียนแบ่งปันทรัพยากรและสารสนเทศที่หามาได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อข้อมูลสารสนเทศที่สมาชิกในกลุ่มร่วมกันแบ่งปัน 	

ขั้นตอน	บทบาทครู	บทบาทนักเรียน	คลาวด์ที่สนับสนุนการเรียนรู้
<p>ขั้นที่ 3 ระดมความคิดเพื่อหาข้อสรุปหรือทางออกร่วมกัน</p> <p>3.1 นำเสนอข้อมูล ความรู้และแนวคิดในระดับกลุ่ม เพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกัน</p> <p>3.2 นำเสนอผลการสังเคราะห์ข้อมูลต่อกลุ่มใหญ่ เพื่อตรวจสอบความรู้ และนำเสนอให้ผู้อื่นเข้าใจ แล้วเลือกเป็นมติของกลุ่มใหญ่</p> <p>3.3 ร่วมกันสรุปองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์/ปัญหา หรือทางเลือกในการปฏิบัติตนเมื่อเผชิญหน้ากับปัญหาที่ศึกษา</p>	<ul style="list-style-type: none"> กระตุ้นให้นักเรียนสร้างคำอธิบายหรือให้เหตุผลทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือปรับปรุงข้อสรุปหรือทางออกร่วมกับนักเรียน คอยให้คำแนะนำ อธิบายหรือตอบปัญหา นำเสนอปรากฏการณ์อื่นที่แตกต่างไปจากเดิม เพื่อให้นักเรียนได้นำข้อสรุปที่ค้นพบมาขยายความ ต่อยอดในปรากฏการณ์ใหม่ ตั้งคำถามเพื่อตรวจสอบและประเมินข้อสรุปที่นักเรียนสังเคราะห์ขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> ผู้เรียนเรียบเรียงความรู้ที่ได้จากข้อมูลสารสนเทศ ร่วมสร้างข้อสรุปเกี่ยวกับปัญหาหรือปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ สร้างคำอธิบายที่สมเหตุสมผล เพื่อแสดงความรู้ความเข้าใจ ตรวจสอบว่าต้องเพิ่มเติมข้อมูลหรือไม่ ตลอดจนอ้างอิงแหล่งข้อมูล ผู้เรียนนำข้อสรุปและคำอธิบายที่สร้างขึ้นมาบรรยาย อธิบาย สร้างทางเลือก หรือตัดสินใจในสถานการณ์ใหม่หรือปัญหาหรือเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน 	<ul style="list-style-type: none"> Google Form Google Spreadsheet Google Document Google Drawing Stickynote Mindmap Mentimeter Padlet
<p>ขั้นที่ 4 สร้างผลงานร่วมกันเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนคลาวด์</p> <p>4.1 สร้างผลงานจากการสรุปเป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ด้วยการใช้เทคโนโลยี</p> <p>4.2 สร้างเป็นคลังความรู้เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนคลาวด์</p>	<ul style="list-style-type: none"> ดำเนินการให้ผู้เรียนนำเอาผลงานที่ศึกษา เป็นผู้นำอภิปรายและให้ข้อมูลป้อนกลับตัวผลงานร่วมกับผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าไปศึกษาผลงานของเพื่อน ร่วมสรุปและสะท้อนผลงานผ่านกระทุ่แสดงความคิดเห็น 	<ul style="list-style-type: none"> เรียบเรียงความรู้ที่ได้รับจากสารสนเทศให้เป็นชิ้นใหม่ ถ่ายทอดเป็นเนื้อหาของตนเอง อ้างอิงแหล่งสารสนเทศ นำเสนอผลงานที่บูรณาการการใช้เทคโนโลยีเพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันบนคลาวด์ ให้ผู้ร่วมเรียนและสังคมภายนอกได้รับรู้ เผยแพร่งานออกสู่สังคมเพื่อแสดงสิ่งที่มีเชื่อมโยงและศึกษามา 	<ul style="list-style-type: none"> Slideshare Google Drive Facebook Youtube Flickr

4. แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การประเมินระหว่างทาง เน้นการรวบรวมหลักฐานการเรียนรู้จากการแสดงพฤติกรรม กระบวนการ และชิ้นงาน ส่วนการประเมินปลายทาง ใช้แบบวัดความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ และความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์

5. เจือใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านผู้สอน ครูจะต้องมีความรู้ทางด้านภูมิศาสตร์เป็นอย่างดี สามารถนำเสนอปัญหาหรือปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันเพื่อมากระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ด้านเทคโนโลยี ครูต้องคอยกำกับดูแลแพลตฟอร์มที่ใช้สำหรับการสื่อสารระหว่างนักเรียนอยู่เสมอ เจือใจด้านผู้เรียน นักเรียนจะต้องมีความรับผิดชอบในกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

ตอนที่ 2 ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

1. ด้านความฉลาดรู้เรื่องทางภูมิศาสตร์

ตารางที่ 2: ผลการเปรียบเทียบคะแนนความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์ของกลุ่มทดลองระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

กลุ่ม	N	คะแนนเต็ม	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t	p
			Mean	S.D.	Mean	S.D.		
กลุ่มทดลอง	25	20	10.28	2.40	14.56	2.21	6.86	.00

*p < .05

จากตารางพบว่า ความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์ของกลุ่มทดลองที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแนวคิดคอนเน็คติวิสม์บนคลาวด์ มีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนเท่ากับ 10.28 และ 14.56 คะแนน ตามลำดับ จากการทดสอบค่าที (t-test) พบว่าความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3: ผลการเปรียบเทียบคะแนนความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่ม	คะแนนเต็ม	ก่อนเรียน		t	p	หลังเรียน		t	p
		Mean	S.D.			Mean	S.D.		
กลุ่มทดลอง (n=25)	20	10.28	2.40	0.98	0.16	14.56	2.21	6.35	.00
กลุ่มควบคุม (n=25)	20	9.64	2.19			10.76	2.00		

*p < .05

จากตารางพบว่า ก่อนการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแนวคิดคอนเน็คติวิสม์บนคลาวด์ กับนักเรียนกลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 14.56 คะแนน และ 10.76 คะแนน ตามลำดับ จากการทดสอบค่าที (t-test) พบว่าความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ด้านการถ่ายโยงการเรียนรู้

ตารางที่ 4: ผลการเปรียบเทียบแสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มทดลองระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

กลุ่ม	N	คะแนนเต็ม	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t	p
			Mean	S.D.	Mean	S.D.		
กลุ่มทดลอง	25	20	2.8	1.20	12.8	4.59	13.80	.00

*p < .05

จากตารางพบว่า ความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแนวคิดคอนเน็คติวิสม์บนคลาวด์ มีค่าเฉลี่ยเลขคณิตก่อนเรียนและหลังเรียนเท่ากับ 2.8 และ 12.8 คะแนน ตามลำดับ จากการทดสอบค่าที (t-test) พบว่าความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 5: ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่ม	คะแนนเต็ม	ก่อนเรียน		t	p	หลังเรียน		t	p
		Mean	S.D.			Mean	S.D.		
กลุ่มทดลอง (n=25)	20	2.88	1.20	1.14	0.12	12.8	4.59	6.46	.00
กลุ่มควบคุม (n=25)	20	2.48	1.260			5.84	2.81		

*p < .05

จากตารางพบว่า ก่อนการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแนวคิดคอนเน็คติวิสม์บนคลาวด์ มีค่าเฉลี่ยเลขคณิตเท่ากับ 12.8 คะแนน จากการทดสอบค่าที (t-test) พบว่าความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปผลการศึกษา

รูปแบบการจัดการจัดการการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานและแนวคิดคอนเน็คติวิสม์บนคลาวด์ เป็นแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจากแนวคิดการจัดการจัดการการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่ใช้สถานการณ์ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาโดยนำความรู้เดิมหรือ ความรู้เบื้องต้นมาประกอบการตัดสินใจแก้ปัญหาและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยครูผู้สอนมีส่วน สำคัญในการกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบ และใช้เทคโนโลยีคลาวด์ที่หลากหลายมาบูรณาการ จัด การจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนมีประสบการณ์ในการเชื่อมโยงความรู้กับเครือข่ายของแหล่งข้อมูล จนเกิดการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

รูปแบบการจัดการจัดการการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ หลักการวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการจัดการจัดการการเรียนรู้ แนวทางการวัดและประเมินผล และเงื่อนไข ในการจัดการจัดการการเรียนรู้ การใช้รูปแบบการจัดการจัดการการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีเงื่อนไขสำคัญ คือ การนำเสนอปัญหาหรือปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันเพื่อมากระตุ้นความ สนใจของผู้เรียน การให้ข้อมูลป้อนกลับเชิงบวกเพื่อคอยตอบปัญหาข้อสงสัยและให้คำแนะนำผู้เรียน ความพร้อมด้านเครื่องมือที่จำเป็น เช่น การใช้งานคอมพิวเตอร์ การใช้บริการคลาวด์บนอินเทอร์เน็ต การดูแลแพลตฟอร์มที่ใช้สำหรับการสื่อสารระหว่างครูและนักเรียน การคัดเลือกเนื้อหาสาระที่เหมาะสม กับลักษณะธรรมชาติการเรียนรู้ของนักเรียนและวัยของนักเรียน และเลือกใช้บริบทที่สัมพันธ์กับนักเรียน หรือบริบทที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้นักเรียนจะต้องมีความรับผิดชอบในกระบวนการเรียนรู้ ของตนเอง ครูต้องคอยกระตุ้น ติดตามกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

สำหรับการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการจัดการการเรียนรู้

ความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์ และความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ของนักเรียน กลุ่มทดลองที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการจัดการการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแนวคิดคอนเน็คติวิสม์ บนคลาวด์ มีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่า ก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ก่อนการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความ ฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์ และและความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 หลังการทดลองนักเรียน กลุ่มทดลองที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการจัดการการเรียนรู้ ใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแนวคิดคอนเน็คติวิสม์บนคลาวด์ มีคะแนนเฉลี่ยความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์ ของนักเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

การพัฒนาแบบการจัดการจัดการการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานและแนวคิดคอนเน็คติวิสม์ บนคลาวด์ มีประเด็นอภิปราย 2 ประเด็นดังนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแนวคิด คอนเน็คติวิสม์บนคลาวด์

การอภิปรายเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้มี 2 ประเด็นสำคัญ คือ ข้อเด่น ของรูปแบบการจัดการจัดการการเรียนรู้ และโอกาสของการใช้รูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

ข้อเด่นของรูปแบบการจัดการจัดการการเรียนรู้ รูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และแนวคิดคอนเน็คติวิสม์บนคลาวด์ มีจุดเด่นดังนี้

1. รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น มุ่งพัฒนาความสามารถในการเข้าถึงและระดมทรัพยากรการเรียนรู้ที่สำคัญจำเป็นเพื่อเรียนรู้เชื่อมโยงกับโลกความจริง และสามารถนำความรู้ไปบูรณาการสำหรับการแก้ปัญหา และประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ ผ่านการฝึกทักษะการแก้ปัญหา การใช้เหตุผลในแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น การวิเคราะห์และการตัดสินใจร่วมกัน รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นให้ความสำคัญกับขั้นกระตุ้นความสนใจด้วยการเผชิญปัญหาที่ท้าทาย ดังที่กรมวิชาการ (2550) และ Duch (1996) ที่อธิบายว่าปัญหาเป็นจุดตั้งต้นของกระบวนการเรียนรู้ และเป็นตัวกระตุ้นการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาด้วยเหตุผลและการสืบค้นหาข้อมูลเพื่อเข้าใจโลกของตัวปัญหารวมทั้งวิธีแก้ปัญหา ดังนั้นในขั้นสืบค้นความรู้จากเทคโนโลยีสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อทำความเข้าใจปัญหา ต้องดำเนินการรวบรวมข้อมูลและความรู้ที่ทันสมัย เพียงพอและเชื่อถือได้ แล้วจึงตัดสินใจเลือกแนวทางหรือวิธีการที่เหมาะสมที่สุดในการแก้ปัญหา ผู้เรียนจะต้องแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน (Delisle, 1997) ดังจะเห็นได้จากขั้นตอนระดมความคิดเพื่อหาข้อสรุปหรือทางออกร่วมกัน ตลอดจนเป็นผู้ร่วมสร้างเป็นคลังความรู้เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนคลาวด์ (Darrow, 2009) ในขั้นตอนสร้างผลงานร่วมกันเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนคลาวด์

2. รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและแก้ไขข้อจำกัดในการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน ประกอบด้วย 2 ประการ คือ ประการแรก ความรู้ทุกวันนี้ถูกสร้างขึ้นมามากมาย ประกอบกับความรู้มีอายุสั้นลงและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องมีการเชื่อมโยงความรู้ใหม่อยู่ตลอดเวลา ประการที่สอง การปรับวิธีการเรียนรู้ในปัจจุบันมาเป็นการแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้นให้ความสำคัญกับการเรียนรู้แบบเปิดกว้างในเครือข่ายเป็นหลัก (Kop and Hill, 2008) ดังที่ Seimens (2005) ได้กล่าวว่ารูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยข้อมูลบนระบบเครือข่ายควรมีธรรมชาติการเรียนรู้เป็นแบบการสะสมความรู้ (Accretion) ที่เน้นการสืบค้นแหล่งความรู้ที่หลากหลายบนระบบเครือข่าย เชื่อมโยงข้อมูลที่ต้องการ และรู้ว่าควรหาข้อมูลจากแหล่งใด แบบการได้มาซึ่งความรู้ (Acquisition) ที่เน้นการค้นหาคำตอบของผู้เรียน เรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจ และแบบการสะสมความรู้ (Emergence) ที่เน้นการเรียนรู้เชิงลึก สะท้อนคิด พิจารณาถึงเหตุผล ฝึกการคิด พัฒนาการรู้จักและสะท้อนประสบการณ์

โอกาสของการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ผู้สอนสามารถนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ได้ทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย เนื่องจากรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาความสามารถในการเข้าถึงและระดมทรัพยากรการเรียนรู้ที่สำคัญจำเป็นเพื่อเรียนรู้เชื่อมโยงกับโลกความจริง และสามารถนำความรู้ไปบูรณาการสำหรับการแก้ปัญหา และประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ ผ่านกระบวนการสืบค้นข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นควรเลือกปัญหาหรือปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือประเด็นที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันโดยตรง หรือเกี่ยวข้องกับสังคมหรือชุมชนที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ อ้างอิงไปยังประสบการณ์หรือสถานการณ์ใหม่ได้ง่าย ใช้ข้อมูลไม่มากหรือซับซ้อนจนเกินไป ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ครูสามารถเลือกปัญหาหรือปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันที่มีแบบรูป ความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและคาดการณ์แนวโน้มได้ยากมากขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันระหว่างพื้นที่ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศและโลก จำเป็นต้องอาศัยแหล่งข้อมูลที่มีเฉพาะเจาะจงหรือมีความหลากหลายมากขึ้นในการทำความเข้าใจ

ตอนที่ 2 ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ ความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์และความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้

2.1 ความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์

2.1.1 ความสามารถในการทำความเข้าใจระบบธรรมชาติและมนุษย์

การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานและแนวคิดคอนเนคตีวิสม์บนคลาวด์ ช่วยพัฒนาความสามารถในการทำความเข้าใจระบบธรรมชาติและมนุษย์ เป็นเพราะขั้นกระตุ้นความสนใจด้วยการเผชิญปัญหาที่ท้าทาย ผู้เรียนจะต้องร่วมกันกำหนดปัญหาหรือปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ที่เกิดขึ้นสามารถพบเห็นในชีวิตประจำวันโดยมีความสัมพันธ์กับที่ตั้ง ผ่านการตั้งคำถามทางภูมิศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2561) ว่า นักเรียนจะต้องร่วมกันกำหนดว่าปัญหาหรือปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวต้องใช้ความรู้ใดบ้างในการทำความเข้าใจ เช่น ที่ตั้งของสถานที่ต่าง ๆ บนพื้นผิวโลกที่เกิดจากธรรมชาติและมนุษย์ ลักษณะสำคัญของพื้นที่ที่ศึกษาที่มีปัจจัยจากสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและมนุษย์ ตลอดจนอธิบายการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ ลักษณะเฉพาะของพื้นที่และความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ที่มีต่อกันและกัน โดยตระหนักถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มีต่อมนุษย์ และผลจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากมนุษย์

2.1.2 ความสามารถในการให้เหตุผลทางภูมิศาสตร์

การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานและแนวคิดคอนเนคตีวิสม์บนคลาวด์ ช่วยพัฒนาความสามารถในการให้เหตุผลทางภูมิศาสตร์ เป็นเพราะขั้นสืบค้นความรู้จากเทคโนโลยีสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อทำความเข้าใจปัญหา ผู้เรียนต้องสืบค้นข้อมูลที่น่าเชื่อถือและเพียงพอด้วยการพึ่งพาข้อมูลที่มีระหว่างกันจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่รวบรวมและแลกเปลี่ยนบนเทคโนโลยีคลาวด์ ขั้นตอนระดมความคิดเพื่อหาข้อสรุปหรือทางออกร่วมกัน ผู้เรียนนำข้อมูลที่สืบค้นได้มาวิเคราะห์เชื่อมโยงในการลงข้อสรุปเป็นมติของกลุ่มเพื่ออธิบายปัญหา/ปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งต้องผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดและอภิปรายร่วมกัน การให้เหตุผลทางภูมิศาสตร์เพื่ออธิบายการเกิดปรากฏการณ์ในแต่ละสถานที่ และความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงต้องอาศัยการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสืบสอบข้อมูล ตั้งแต่การเก็บรวบรวม การสำรวจ การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล เพื่อเข้าใจและวิเคราะห์แบบรูป ความสัมพันธ์และแนวโน้ม (Backler and Stoltman, 1986)

2.1.3 ความสามารถในการมองอนาคตและการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ

การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานและแนวคิดคอนเนคตีวิสม์บนคลาวด์ ช่วยพัฒนาความสามารถในการมองอนาคตและการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ เป็นเพราะขั้นสืบค้นความรู้จากเทคโนโลยีสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อทำความเข้าใจปัญหา ในการจะแก้ปัญหาที่สัมพันธ์กับแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นนั้น จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่เพียงพอในการทำความเข้าใจปัญหาเพื่อตัดสินใจอย่างเป็นระบบจากการปฏิสัมพันธ์และการเชื่อมโยงระหว่างกันของสิ่งต่าง ๆ ทั้งนี้ในขั้นตอนระดมความคิดเพื่อหาข้อสรุปหรือทางออกร่วมกัน ทำให้สามารถพิจารณาข้อดีและข้อเสียของทางเลือกต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาและวางแผนในอนาคตได้อย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์

2.2 ความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้

รูปแบบการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้สูงขึ้น โดยขั้นตอนกระตุ้นความสนใจด้วยการเผชิญปัญหาที่ทำทนาย สอดคล้องกับ Barrow & Tamblyn (1980); Sternberg (2002); สุรางค์ โค้วตระกูล (2554: 284-285); และอารี พันธุ์ณี (2546: 265-267) กล่าวในทิศทางเดียวกันว่า การใช้สถานการณ์ ปัญหา หรือเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงกับชีวิตจริง สอดคล้องกับสภาพนอกห้องเรียน จะกระตุ้นให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิมของนักเรียน และได้มีโอกาสนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์หรือบริบทอื่น ๆ ได้ สำหรับในขั้นตอนระดมความคิดเพื่อหาข้อสรุปหรือทางออกร่วมกัน จะช่วยพัฒนาความสามารถในการบูรณาการความรู้ที่ได้จากประสบการณ์เดิมกับสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการอภิปราย ทำให้เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ไปสู่ประสบการณ์ที่มีความหลากหลายมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. การเลือกบริบทที่มีความสอดคล้องกับเนื้อหา เข้าใจง่าย สามารถกระตุ้นความสนใจของนักเรียนในการเรียนรู้ได้มากขึ้น
2. การให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากภายนอก และการระดมทรัพยากรการเรียนรู้ที่หลากหลาย รอบด้านและเพียงพอจะช่วยให้นักเรียนเป็นผู้ที่รู้เท่าทันสารสนเทศ และเกิดการสร้างองค์ความรู้ที่เป็นรูปธรรม มีน้ำหนักและถ่ายโอนไปยังบริบทที่หลากหลายได้มากขึ้น
3. การกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการคิดเชื่อมโยงเพื่อนำความรู้ไปอธิบายในสถานการณ์ใหม่ ควรเลือกจากสถานการณ์ใกล้ตัวไปยังไกลตัว ประกอบกับการตั้งคำถามของครู และการให้เวลาที่มากเพียงพอในการระดมความคิดหรืออภิปรายร่วมกัน จะช่วยให้นักเรียนแสดงศักยภาพของตนเองได้มากขึ้น
4. กิจกรรมการสืบค้นข้อมูล และการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อเผยแพร่ เป็นกิจกรรมที่นักเรียนต้องการได้รับความช่วยเหลือมาก ผู้ที่นำผลงานวิจัยไปใช้ต้องกำกับ ติดตามและให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการรู้เรื่องภูมิศาสตร์และการถ่ายโอนการเรียนรู้ของนักเรียน
2. ผู้ที่สนใจสามารถศึกษาและวิจัยความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาการรู้เรื่องภูมิศาสตร์ในแต่ละองค์ประกอบได้
3. ควรศึกษาวิจัยการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นกับนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อขยายผลการวิจัยไปสู่บริบทที่กว้างขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2550). **การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ใจทิพย์ ณ สงขลา. (2561). **การออกแบบการเรียนรู้แนวดิจิทัล**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิวัฒน์ มีสุวรรณ. (2555). ปัญหาสะสม บนสังคมออนไลน์. **วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร**. 14(1): 91-100.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2554). **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2561). **คู่มือการใช้มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดสาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- อารี พันธุ์ณี. (2546). **จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ใยไหมเอ็ดดูเคท.
- Backler, Stoltman. (1986). The Nature of Geography Literacy. **Eric Digest**. 35: 12-21
- Barrow H.S.; & Tamblyn R.M. (1980). **Problem-based Learning: An Approach to Medical Education**. New York: Norton.
- Bell, F. (2010). Connectivism: Its Place in Theory-Informed Research and Innovation in Technology-Enabled Learning. **The International Review of Research in Open and Distance Learning**. 12(3): 98-118.
- Darrow, S. (2009). **Connectivism Learning Theory: Instructional Tools for College Courses**. Danbury: Western Connecticut State University.
- Delisle R. (1997). **How to Use Problem-Based Learning in the Classroom**. Virginia: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Duch B. (1996). Problem-based Learning in Physics: the Power of Students Teaching Students. **The Journal of College Science Teaching**. 15(1996).
- Edelson, D. (2011). **Geo-literacy**. Retrieved on October 1, 2022, from <https://education.nationalgeographic.org/resource/geo-literacy-preparation-far-reaching-decisions>
- Hunter, M. (1995). **Teacher for Transfer**. CA: Corwin.
- Kop, R.; & Hill, A. (2008). Connectivism: Learning Theory of the Future or Vestige of the Past? **The International Review of Research in Open and Distributed Learning**. 9(3): 1-12.
- Mestre, J. P. (2002). Probing Adults' Conceptual Understanding and Transfer of Learning Via Problem Posing. **Journal of Applied Developmental Psychology**. 23(1): 9-50.

- Siemens, G. (2005). Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age. **International Journal of Instructional Technology and Distance Learning**, 2(1): 3-10.
- Sternberg, R. J.; & W. M. Williams. (2002). **Educational Psychology**. Boston: Allyn & Bacon.
- Walton H.J.; & Matthew M.B. (1989). Essentials of Problem-based Learning. **Medical Education**. 23(6): 542-558.

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการทิ้งขยะของประชาชนบริเวณ ชายทะเลจังหวัดชลบุรี

Factors Effecting Waste Reduction Behaviors of the People in the Costal Area of Chonburi Province

มนีรัตน์ ภาครูป¹ เยาวภา ปฐมศิริกุล² รุจา รอดเข็ม³ ปฎิภาณ เกิดลาภ⁴ และ พงษ์สวัสดิ์ คชภูมิ⁵
Maneerat Phaktoop, Yauwapa Pathomsirikul, Ruja Rodkhem,
Patipan Kirdlap, and Pongsawat Kuhpoom

บทคัดย่อ

ขยะบริเวณชายฝั่งทะเลและในทะเลเป็นปัญหาระดับโลก การวิจัยเชิงสำรวจนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) พฤติกรรมลดการทิ้งขยะชุมชน พฤติกรรมลดการทิ้งขยะพลาสติก ระดับความรู้ ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมในการลดการทิ้งขยะโดยรวม 2) ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการลดการทิ้งขยะชุมชน และ 3) ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการลดการทิ้งขยะพลาสติก กลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมทะเลจังหวัดชลบุรีจำนวน 400 คน ใน 5 กลุ่มตัวอย่าง การเก็บข้อมูลจากกลุ่มครัวเรือน และกลุ่มธุรกิจประมง ด้วยวิธีการสุ่มบ้านเว้นบ้าน กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ และกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารทะเล-ธุรกิจการท่องเที่ยวสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ส่วนกลุ่มนักเรียนใช้การสุ่มโรงเรียนและสุ่มห้องเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติการถดถอยพหุ

ผลการศึกษาพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการทิ้งขยะชุมชนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, $SD = .62$) ซึ่งมากกว่าพฤติกรรมการทิ้งขยะพลาสติกที่อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.87$, $SD = .59$) มีความรู้โดยรวม และมีทัศนคติโดยรวม เรื่องการลดการทิ้งขยะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = .80$, $SD = .16$ และ $\bar{X} = 3.77$, $SD = .49$) และมีส่วนร่วมในการลดการทิ้งขยะโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.74$, $SD = .92$) 2) ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการลดการทิ้งขยะชุมชนของประชาชนพบว่า มีตัวแปร 5 ตัวที่ร่วมกันทำนายได้ ร้อยละ 29.40 คือ (1) ความรู้เรื่องการแยกขยะ (2) ทัศนคติทาง

¹รองศาสตราจารย์ ดร. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย จังหวัดปทุมธานี

Associate Professor, Faculty of Nursing, Eastern Asia University, Pathum Thani Province.

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย จังหวัดปทุมธานี

Assistant Professor, Faculty of Business Administration, Eastern Asia University, Pathum Thani Province.

³อาจารย์ ดร. คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย จังหวัดปทุมธานี

Lecturer, School of Public Health, Eastern Asia University, Pathum Thani Province.

⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย

Assistant Professor, Faculty of Engineering, Eastern Asia University, Pathum Thani Province.

⁵อาจารย์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย จังหวัดปทุมธานี

Lecturer, Faculty of Engineering, Eastern Asia University, Pathum Thani Province.

Corresponding author e-mail: maneerat@eau.ac.th

ARTICLE HISTORY: Received 10 October 2022, Revised 12 November 2022, Accepted 21 November 2022

ด้านปัญญา (3) ทักษะคิดทางด้านพฤติกรรม (4) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานลดการทิ้งขยะ และ (5) การศึกษาระดับอุดมศึกษา 3) ปัจจัยทำนาย พฤติกรรมลดการทิ้งขยะพลาสติก พบว่ามีตัวแปร 5 ตัวที่ร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 17.10 คือ (1) ความรู้เรื่องผลกระทบของขยะ (2) ทักษะคิดด้านปัญญาต่อการลดการทิ้งขยะ (3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานลดการทิ้งขยะ (4) การศึกษาระดับอุดมศึกษา (5) เพศหญิง ผลจากการวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะว่า หน่วยงานรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ในเชิงลึก ที่สามารถเชื่อมโยงอันตรายของขยะชุมชนและขยะพลาสติกที่เกิดขึ้นบนบกและชายทะเลให้มากขึ้น และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องการลดการทิ้งขยะเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: พฤติกรรมลดการทิ้งขยะ การลดการทิ้งขยะชุมชน การลดการทิ้งขยะพลาสติก

Abstract

Coastal and marine litter is a global problem. This survey research aims to study 1) municipal waste reduction behaviors, plastic waste reduction behaviors, knowledge, attitude, and participation in waste reduction adjustment, 2) factors predicting municipal waste reduction behaviors, and 3) factors predicting plastic waste reduction behaviors. The sample was 400 people in five groups living on the seashore in Chonburi Province. Simple random sampling was used to collect data from household and fishing business groups. Houses of government officials and seafood industry-tourism businesses were excluded. As for the students, the school and classroom were randomly selected. The instrument was a questionnaire. The statistics used in this research were frequency, mean, standard deviation, and multiple regression statistics.

The results show that 1) The mean average of municipal waste reduction behaviors was at a high level (3.96, SD =.62) which was higher than the behavior of plastic waste reduction at a moderate level (2.87, SD =.59). Knowledge and attitude of waste reduction were in the high level (.80, SD =.16 and 3.77, SD =.49) but the participation in reducing waste management was at a moderate level (2.74, SD =.92). 2) five variables could predict municipals waste reduction behaviors at 29.40 percent, namely (1) knowledge of waste separation, (2) cognitive attitude, (3) behavior attitude, (4) participation in the operations, and (5) higher education. 3) five variables together predicted plastic waste reduction behaviors at 17.10 percent, namely (1) knowledge of waste impacts, (2) cognitive attitudes, (3) participation in the operations, (4) higher education, and (5) female. The results of this research suggest that government and relevant agencies should encourage people to have in-depth knowledge of the dangers of municipal and plastic waste and encourage people to participate in the waste reduction operation.

Keywords: Waste reduction behaviors, Municipals waste reductions, Plastic waste reduction

บทนำ

ขยะบริเวณชายหาดมีผลกระทบต่อระบบนิเวศ ทัศนียภาพ การท่องเที่ยว และสุขอนามัย กล่าวคือ ทำให้สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติบริเวณชายหาดและทะเลเสื่อมโทรม เกิดมลภาวะทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์และพืช ทำให้เกิดความเสียหายทางด้านสาธารณสุข ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์และสัตว์ ต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทำให้สูญเสียรายได้และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชน (Hu. 2020; Landrigan et al. 2020) ขยะชายหาดนั้นเกิดจาก ขยะที่สะสมในพื้นที่และขยะที่มาจากกระแสน้ำ ซึ่งจากการสำรวจขยะชายหาดทั่วโลกระหว่างปี พ.ศ.2532-2555 พบว่า ร้อยละ 80 เป็นพวกบุหรี่/ก้นกรองบุหรี่ ฝาและจุกขวด หนีบท่อ/ภาชนะบรรจุอาหาร ถังกระดาษ และพลาสติก ถ้วย งาน ซ้อน ส้อม มีด ขวดเครื่องดื่มพลาสติก ขวดเครื่องดื่มแก้ว กระจังเครื่องดื่มหลอดและแท่งคนเครื่องดื่ม และเชือก ซึ่งสรุปว่าเป็นขยะพลาสติกมากถึงร้อยละ 89 (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. 2555) หน่วยงานหลายภาคส่วนได้พยายามแก้ไขปัญหานี้มานานเกินกว่า 58 ปี (Ryne. 2015 cited in Williams & Rangel-Buitrago. 2019: 648) แต่การกำจัดขยะบริเวณชายหาดนั้นไม่ใช่สิ่งที่ทำได้ง่าย ทั้งนี้เนื่องจากหนึ่งในปัญหาสำคัญเกิดจากพฤติกรรมมนุษย์ ที่อาศัยอยู่ตามบริเวณชายหาด

จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่อยู่ในเขตภาคตะวันออกของประเทศไทย และมีพื้นที่ติดชายทะเลยาวประมาณ 170.17 กิโลเมตร และประสบปัญหาขยะชายฝั่งมาตลอด ถึงแม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดชลบุรีได้วางแผนแก้ไขมาตลอดแต่ก็ยังประสบปัญหาดังกล่าว โดยพบว่าเขตพื้นที่อำเภอศรีราชา อำเภอสัตหีบ มีปัญหาเรื่องการทิ้งขยะในที่สาธารณะ เขตพื้นที่อำเภอเกาะสีชังมีปัญหาขยะมูลฝอยจากชุมชนและเรือขนถ่ายสินค้า (องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี. 2561: 88-89) นอกจากนี้ชายหาดบางแสน สวนสาธารณะเกาะลอยอำเภอศรีราชา ชายหาดทะเลอำเภอสัตหีบ พบว่ามีขยะบริเวณชายหาดเป็นจำนวนมากทับถมอยู่ตามแนวชายฝั่ง ซึ่งปัญหาขยะนี้ส่วนหนึ่งนั้นเกิดจากพฤติกรรมการทิ้งขยะชุมชน (municiple waste) และการใช้พลาสติกของคนในพื้นที่ ด้วยเหตุนี้คณะนักวิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการลดการทิ้งขยะชุมชน และการลดการทิ้งขยะพลาสติก ของประชาชนบริเวณชายทะเลจังหวัดชลบุรี เพื่อใช้เป็นแนวทางและฐานข้อมูลในการจัดการปัญหาของบริเวณชายฝั่งทะเลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระดับพฤติกรรมการลดการทิ้งขยะชุมชน พฤติกรรมการลดการทิ้งขยะพลาสติก ความรู้เรื่องการลดการทิ้งขยะโดยรวม ทักษะคิดเรื่องการลดการทิ้งขยะโดยรวม และการมีส่วนร่วมในการลดการทิ้งขยะโดยรวม ของประชาชนบริเวณชายทะเล จังหวัดชลบุรี

2. ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการลดการทิ้งขยะชุมชน และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการลดการทิ้งขยะพลาสติก ใน 13 ตัวแปร ได้แก่ 1) เพศ 2) ระดับการศึกษา 3) ความรู้เรื่องประเภทและแหล่งกำเนิดของขยะ 4) ความรู้เรื่องการแยกขยะ 5) ความรู้เรื่องผลกระทบของขยะ 6) ความรู้เรื่องวิธีการกำจัดขยะ 7) ทักษะคิดทางปัญญาต่อการลดการทิ้งขยะ 8) ทักษะคิดทางด้านอารมณ์ต่อการลดการทิ้งขยะ 9) ทักษะคิดทางด้านพฤติกรรมต่อการลดการทิ้งขยะ 10) การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการลดการทิ้งขยะ 11) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการลดการทิ้งขยะ 12) การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ในการลดการทิ้งขยะ 13) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการลดการทิ้งขยะ

สมมติฐานการวิจัย

เพศ ระดับการศึกษา ความรู้เรื่องประเภทและแหล่งที่กำเนิดของขยะ ความรู้เรื่องการแยกขยะ ความรู้เรื่องผลกระทบของขยะ ความรู้เรื่องวิธีการกำจัดขยะ ทักษะคิดทางปัญญาต่อการลดการทิ้งขยะ ทักษะคิดทางด้านอารมณ์ต่อการลดการทิ้งขยะ ทักษะคิดทางด้านพฤติกรรมต่อการลดการทิ้งขยะ การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการลดการทิ้งขยะ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการลดการทิ้งขยะ การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์จากการลดการทิ้งขยะ และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการลดการทิ้งขยะ สามารถทำนาย พฤติกรรมการลดการทิ้งขยะพลาสติกของประชาชนแถบชายทะเลจังหวัดชลบุรี

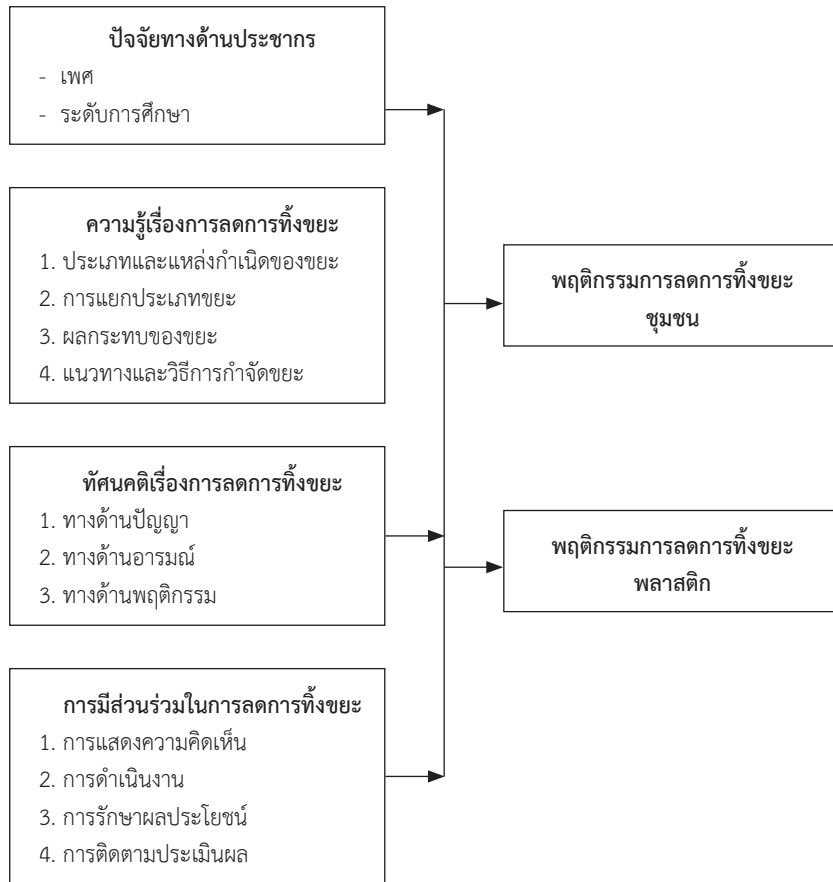
ขอบเขตของการวิจัย

เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการลดการทิ้งขยะชุมชน และปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการลดการทิ้งขยะพลาสติก ของประชาชนบริเวณชายฝั่งทะเลจังหวัดชลบุรี ตัวแปรตามคือพฤติกรรมการลดการทิ้งขยะชุมชนและพฤติกรรมการลดการทิ้งขยะพลาสติก ส่วนตัวแปรต้นคือ เพศ ระดับการศึกษา ความรู้เรื่องการลดการทิ้งขยะ 4 ด้าน ทักษะคิดเรื่องการลดการทิ้งขยะ 3 ด้าน การมีส่วนร่วมในการลดการทิ้งขยะ 4 ด้าน โดยทำการศึกษาในช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคม - ธันวาคม 2562

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตามแนวคิดและทฤษฎี Planned Behavior Theory ที่คิดค้นโดย Fishbein & Ajzen (1975: 335 -381) กล่าวว่า การแสดงพฤติกรรมของมนุษย์นั้นจะต้องได้รับอิทธิพลจากตัวแปร 3 ตัว คือ ทักษะคิด การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถของตนเอง โดย ทักษะคิด เป็นองค์ประกอบที่มีความซับซ้อน ประกอบด้วย 3 ส่วนที่มีความสัมพันธ์กัน ได้แก่ (1) องค์ประกอบทางปัญญา คือการรับรู้และความเชื่อ (2) องค์ประกอบด้านอารมณ์ จะสะท้อนถึงความรู้สึกชอบไม่ชอบเกี่ยวกับสิ่งที่อ้างอิง และ (3) องค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม ที่จะสะท้อนถึงแนวโน้มด้านการกระทำ (Adam et al. 2021: 1-12) ส่วนทฤษฎี KAP Theory จะให้ความสำคัญกับตัวแปร 3 ตัวคือความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติ ว่ามีความสำคัญและเกี่ยวข้องกัน โดยความรู้จะมีผลต่อการปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่วนทักษะคิด นั้นอาจจะเกิดจากความรู้ส่งผลต่อทัศนคติและส่งผลต่อพฤติกรรม หรือทัศนคติส่งผลต่อพฤติกรรมเลยก็ได้ (Schwartz. 1975 อ้างถึงใน อธิราพร ต้นทีปธรรม, 2554 หน้า 15-19) และเนื่องจากปัญหาขยะ มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (2) การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ (4) มีส่วนในการประเมินผลโครงการ (Cohen & Uphoff. 1980 อ้างถึงใน รัชชานภิก รัชตะวรรณและคณะ. 2561: 234) ส่วนปัจจัยทางด้านประชากร พบว่ามีตัวแปรเด่น ๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมการกำจัดขยะคือ เพศ โดยพบว่าเพศที่ต่างกัน มีความแตกต่างกันในการนำสิ่งของกลับมาใช้ใหม่ ส่วนระดับการศึกษา พบว่าคนที่มีการศึกษาระดับสูง จะมีพฤติกรรมการนำมาใช้ซ้ำ (recycle) มากกว่าคนที่มีการศึกษาน้อยกว่า (Bezzina & Dimech. 2011: 468-470) ด้วยเหตุนี้จึงนำมาเขียนเป็นกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ แบบความสัมพันธ์เชิงพยากรณ์ ระหว่างปัจจัยทางด้านประชากรคือ เพศ และระดับการศึกษา ความรู้เรื่องการลดการทิ้งขยะ (4 หัวข้อ) ทัศนคติเรื่องการลดการทิ้งขยะ (3 ด้าน) การมีส่วนร่วมในการลดการทิ้งขยะ (4 ด้าน) ต่อพฤติกรรมลดการทิ้งขยะชุมชน และพฤติกรรมลดการทิ้งขยะพลาสติก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชาชนชาวไทยที่อาศัยอยู่บริเวณชายทะเล จังหวัดชลบุรี ในอำเภอที่มีพื้นที่ติดชายทะเล ได้แก่ อำเภอเมืองชลบุรี อำเภอสัตหีบ และ อำเภอสัตหีบที่มีอายุ 10 ปีขึ้นไป รวมจำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,230,477 คน (กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย, 2562) ส่วนกลุ่มตัวอย่างนั้นคัดเลือกมาจากประชากรข้างต้น โดยทำการสุ่มอำเภอที่มีพื้นที่ติดชายทะเลมา 1 อำเภอคือ อำเภอสัตหีบ และเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ติดชายทะเลอำเภอสัตหีบนั้นนานเกิน 1 ปีขึ้นไป ไม่มีปัญหาสุขภาพจิต และยินดีเข้าร่วมการวิจัย การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการเปิดตารางสำเร็จรูป ทาโร ยามาเน่ (วัลลภ รัฐฉัตรานนท์, 2562: 16-18) โดยกำหนดความคลาด

เคลื่อนที่ยอมรับได้คือร้อยละ 5 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ประกอบด้วยบุคคล 5 กลุ่ม ๆ ละ 80 คน ดังนี้คือ 1) กลุ่มครัวเรือน 2) กลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐและผู้ที่ทำหน้าที่ทางศาสนา 3) กลุ่มนักเรียน 4) กลุ่มธุรกิจประมง และ 5) กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอุตสาหกรรมอาหารทะเล

การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มครัวเรือนและกลุ่มธุรกิจประมง ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสุ่มบ้านเว้นบ้าน กลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐและผู้ที่ทำหน้าที่ทางศาสนา และชุมชนกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารทะเลและธุรกิจท่องเที่ยว ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย ชุมชนในพื้นที่โรงเรียน ใช้วิธีการสุ่มห้องเรียนและใช้ นักเรียนทั้งห้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามมีทั้งสิ้น จำนวน 6 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไป 2) แบบสอบถามความรู้เรื่องการลดการทิ้งขยะ มีจำนวนทั้งหมด 24 ข้อ 3) แบบสอบถาม เรื่องทัศนคติเรื่องการลดการทิ้งขยะ มีจำนวนทั้งหมด 19 ข้อ 4) แบบสอบถามมีส่วนร่วมในการลดการทิ้งขยะ มีทั้งหมด 15 ข้อ แบบสอบถามพฤติกรรมลดการทิ้งขยะชุมชน จำนวน 10 ข้อ และพฤติกรรมลดการทิ้งขยะพลาสติก มีจำนวน 6 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

การตรวจสอบความตรงของแบบสอบถาม (Content Validity) ด้วยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ตรวจสอบ และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน และนำมาหาค่า สัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาช (Cronbach alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ความรู้เรื่องการลดการทิ้งขยะ ทัศนคติต่อการลดการทิ้งขยะการมีส่วนร่วมในการลดการทิ้งขยะ และพฤติกรรมลดการทิ้งขยะ เท่ากับ 0.71, 0.77, 0.95 และ 0.83 ตามลำดับ ซึ่งในการกำหนดค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาชที่น่าเชื่อถือได้นั้นว่าควรมีค่าขั้นต่ำที่ 0.70 ขึ้นไปสำหรับใช้ในการวิจัย (ศรีณีย์ พิมพ์ทอง. 2564: 151)

การแปลความหมายของคะแนน

คะแนนความรู้เรื่องการลดการทิ้งขยะรายข้อ ตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน ในการหาค่าคะแนนเฉลี่ยความรู้รายข้อ และรวม แปลความหมายของคะแนนโดยใช้มาตราวัดของลิเคิร์ต (Likert Scale) ซึ่งใช้เกณฑ์ 5 ระดับแทน 5 ความหมายคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

$$\begin{aligned} \text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= (\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}) / \text{จำนวนชั้น} \\ &= (1-0)/5 = 0.20 \end{aligned}$$

ค่าคะแนน	การแปลความหมายของคะแนน
0.00 - 0.20	มีความรู้น้อยที่สุด
0.21 - 0.40	มีความรู้น้อย
0.41 - 0.60	มีความรู้ปานกลาง
0.61 - 0.80	มีความรู้มาก
0.81 - 1.00	มีความรู้มากที่สุด

ส่วนเกณฑ์การแปลผล ทศนคติเรื่องการลดการทิ้งขยะ การมีส่วนร่วมในการลดการทิ้งขยะ และ พฤติกรรมลดการทิ้งขยะ ใช้เกณฑ์เฉลี่ยในการอภิปรายผลดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2553: 103)

1.00 - 1.50	หมายถึง	อยู่ในระดับน้อยที่สุด
1.51 - 2.50	หมายถึง	อยู่ในระดับน้อย
2.51 - 3.50	หมายถึง	อยู่ระดับปานกลาง
3.51 - 4.50	หมายถึง	อยู่ในระดับมาก
4.51 - 5.00	หมายถึง	อยู่ในระดับมากที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ หน่วยงานรัฐ ในท้องถิ่น สาธารณสุขตำบล ผู้อำนวยการโรงเรียน เพื่อชี้แจงรายละเอียดและขออนุญาตทำการเก็บข้อมูลในพื้นที่ โดยใช้ผู้ช่วยนักวิจัยในพื้นที่ และนักวิจัย

การพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้คำนึงถึงสิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง โดยจะมีการชี้แจงให้ผู้ให้ข้อมูลทราบก่อนทำการเก็บแบบสอบถาม จะทำการเก็บข้อมูลเมื่อผู้วิจัยพร้อม โดยไม่รบกวนเวลาของผู้วิจัยมากเกินไป ส่วนการเก็บข้อมูลในเด็กนักเรียน จะขออนุญาตจากทางโรงเรียน และผู้ปกครอง

ผลการวิจัย

1. คุณลักษณะประชาชนบริเวณชายทะเล จังหวัดชลบุรี

พบว่า กลุ่มตัวอย่างประชาชนบริเวณชายทะเลอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 62.00 อายุ ต่ำกว่า 25 ปี ร้อยละ 21.50 สถานภาพของคนที่อยู่ในชุมชนเป็นกลุ่มประชาชนทั่วไปสูงที่สุด ร้อยละ 72.70 ระดับการศึกษาประถมศึกษาศึกษามากที่สุด ร้อยละ 47.30 เป็นกลุ่มที่มีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001-30,000 บาท ร้อยละ 30.00 ระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่ นาน 16 ปีขึ้นไป ร้อยละ 46.70

2. พฤติกรรมการลดการทิ้งขยะชุมชน พฤติกรรมการลดการทิ้งขยะพลาสติก ความรู้เรื่องการลดการทิ้งขยะโดยรวม ทศนคติเรื่องการลดการทิ้งขยะโดยรวม และการมีส่วนร่วมในการลดการทิ้งขยะโดยรวม ของประชาชนบริเวณชายทะเลจังหวัดชลบุรี

จากตารางที่ 1 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนบริเวณชายทะเลจังหวัดชลบุรี มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมลดการทิ้งขยะชุมชนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, $SD = .62$) ซึ่งมากกว่าพฤติกรรมลดการทิ้งขยะพลาสติกซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.87$, $SD = .59$) มีความรู้เรื่องการลดการทิ้งขยะโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = .80$, $SD = .16$) มีทัศนคติโดยรวมต่อเรื่องการลดการทิ้งขยะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$, $SD = .49$) ส่วนการมีส่วนร่วมในการลดการทิ้งขยะโดยรวมนั้น มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.74$, $SD = .92$)

ตารางที่ 1: คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พฤติกรรมการลดการทิ้งขยะชุมชน พฤติกรรมการลดการทิ้งขยะพลาสติก ความรู้เรื่องการลดการทิ้งขยะ ทักษะคิดเรื่องการลดการทิ้งขยะ และการมีส่วนร่วมในการลดการทิ้งขยะ ของประชาชนบริเวณชายทะเลจังหวัดชลบุรี (n=400)

ตัวแปร	Range	$\bar{X}$	SD	การแปลความหมาย
1. พฤติกรรมการลดการทิ้งขยะชุมชน	1-5	3.96	.62	มาก
2. พฤติกรรมการลดการทิ้งขยะพลาสติก	1-5	2.87	.59	ปานกลาง
3. ความรู้เรื่องการลดการทิ้งขยะโดยรวม	0-1	0.80	.16	มาก
4. ทักษะคิดต่อการลดการทิ้งขยะโดยรวม	1-5	3.77	.49	มาก
5. การมีส่วนร่วมในการลดการทิ้งขยะโดยรวม	1-5	2.74	.92	ปานกลาง

3. ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการทิ้งขยะชุมชนของประชาชนบริเวณชายทะเล จังหวัดชลบุรี

จากตารางที่ 2 พบว่า มีตัวแปร 5 ตัวที่สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการทิ้งขยะชุมชนของประชาชน บริเวณชายทะเลจังหวัดชลบุรี คือ 1) ความรู้เรื่องการแยกขยะ (Know2) 2) ทักษะคิดด้านปัญญาเรื่องการลดการทิ้งขยะ (ATT1) 3) ทักษะคิดด้านพฤติกรรมต่อการลดการทิ้งขยะ (ATT3) 4) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในการลดการทิ้งขยะ(PAR2) 5) การศึกษาระดับอุดมศึกษา (EDUU) สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการลดการทิ้งขยะชุมชน ได้ร้อยละ 29.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ สมการคะแนนดิบ ได้ดังนี้

$$\bar{Y} = b_0 + b_1\text{Know2} + b_2\text{ATT1} + b_3\text{ATT3} + b_4\text{PAR2} + b_5\text{EDUU}$$

พฤติกรรมการลดการทิ้งขยะชุมชน = 11.877 - .603 ความรู้เรื่องการแยกขยะ + .656 ทักษะคิดด้านปัญญาเรื่องการลดการทิ้งขยะ + .169 ทักษะคิดด้านพฤติกรรมต่อการลดการทิ้งขยะ + 1.394 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานลดการทิ้งขยะ + 1.747 การศึกษา (ระดับอุดมศึกษา)

ตารางที่ 2: ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ Enter ในการพยากรณ์พฤติกรรมลดการทิ้งขยะชุมชนของประชาชนบริเวณชายทะเลจังหวัดชลบุรี

ตัวแปรอิสระ	b	Beta	t-value	SSE	Tolerance	VIF
1. ความรู้เรื่องประเภทและแหล่งกำเนิดของขยะ (Know1)	.027	.153	0.592	.258	.877	1.141
2. ความรู้เรื่องการแยกขยะ (Know2)	-.603	-.102	-2.169*	.278	.828	1.207
3. ความรู้เรื่องผลกระทบของขยะ (Know3)	-.033	.001	.001	.275	.911	1.098
4. ความรู้เรื่องแนวทางและวิธีการทิ้งขยะ (Know4)	.108	.021	.464	.021	.911	1.098
5. ทศนคติด้านปัญญาเรื่องลดการทิ้งขยะ (ATT1)	.656	.319	6.761***	.097	.825	1.211
6. ทศนคติด้านอารมณ์ต่อการลดการทิ้งขยะ (ATT2)	.117	.099	1.757	.067	.579	1.726
7. ทศนคติด้านพฤติกรรมต่อการลดการทิ้งขยะ (ATT3)	.254	.143	2.673**	.095	.644	1.553
8. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการลดการทิ้งขยะ (PAR1)	.625	.097	1.330	.467	.387	2.585
9. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในการลดการทิ้งขยะ (PAR2)	1.109	.187	2.715**	.408	.264	3.790
10. การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ต่อการลดการทิ้งขยะ (PAR3)	.449	.082	.985	.456	.275	3.633
11. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลในการลดการทิ้งขยะ (PAR4)	-.557	-.096	-1.173	.475	.933	1.072
12. การศึกษาระดับมัธยม (EDUM)	1.060	.635	1.668	.635	.799	1.265
13. การศึกษาระดับอุดมศึกษา (EDUU)	1.747	.112	2.330*	.750	.799	1.251
14. เพศหญิง (Female)	.819	.057	.064	.570	.934	1.071
ค่าคงที่ (constance)	11.877		4.109**	2.890		

R = 0.542, R² = 29.40, F = 12.11, *** P-value <.001, SSE = 5.939, Durbin-Watson = 1.669

กลุ่มอ้างอิง: เพศชาย และ ระดับการศึกษาประถมศึกษา

4. ปัจจัยทำนายพฤติกรรมลดการทิ้งขยะพลาสติก ของประชาชนบริเวณชายทะเลจังหวัดชลบุรี

จากตารางที่ 3 พบว่า มีตัวแปร 5 ตัวที่สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมลดการทิ้งขยะพลาสติกของประชาชน บริเวณชายทะเลจังหวัดชลบุรี คือ 1) ความรู้เรื่องผลกระทบของขยะ (Know3) 2) ทศนคติด้านปัญญาเรื่องลดการทิ้งขยะ (ATT1) 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในการลดการทิ้งขยะ 4) การศึกษาระดับอุดมศึกษา 5) เพศหญิง สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมลดการทิ้งขยะพลาสติก ได้ร้อยละ 17.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ สมการคะแนนดิบได้ดังนี้

$$\hat{Y} = b_0 + b_1\text{Know3} + b_2\text{ATT1} + b_3\text{PAR2} + b_4\text{EDUU} + b_5\text{Female}$$

พฤติกรรมลดการทิ้งขยะพลาสติก = 8.730 + .415 ความรู้เรื่องผลกระทบของขยะ -.160
ทัศนคติด้านปัญญา + .560 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน + 1.826 การศึกษา(ระดับอุดมศึกษา)
+1.328 เพศหญิง

ตารางที่ 3: ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ Enter ในการพยากรณ์พฤติกรรมลดการ
ทิ้งขยะพลาสติกของประชาชนบริเวณชายทะเลจังหวัดชลบุรี

ตัวแปรอิสระ	b	Beta	t-value	SSE	Tolerance	VIF
1. ความรู้เรื่องประเภทและแหล่งกำเนิดของขยะ (Know1)	.146	.039	.781	.186	.870	1.148
2. ความรู้เรื่องการแยกขยะ (Know2)	.210	.053	1.053	.200	.834	1.199
3. ความรู้เรื่องผลกระทบของขยะ (Know3)	.415	.102	2.097*	.198	.911	1.098
4. ความรู้เรื่องแนวทางและวิธีการทิ้งขยะ (Know4)	.313	.094	1.876	.167	.856	1.168
5. ทัศนคติด้านปัญญาเรื่องลดการทิ้งขยะ (ATT1)	-.160	-.117	-2.189*	.073	.755	1.325
6. ทัศนคติด้านอารมณ์ต่อการลดการทิ้งขยะ (ATT2)	.040	.055	.925	.043	.605	1.653
7. ทัศนคติด้านพฤติกรรมต่อการลดการทิ้งขยะ (ATT3)	.064	.052	.928	.069	.693	1.444
8. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการลดการทิ้งขยะ (PAR1)	.800	.187	2.354	.340	.341	2.932
9. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในการลดการทิ้งขยะ (PAR2)	.560	.142	1.901*	.294	.386	2.589
10. การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ต่อการลดการทิ้งขยะ (PAR3)	-.304	-.084	-.927	.328	.264	3.790
11. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลในการลดการทิ้งขยะ (PAR4)	.142	.037	.415	.342	.275	3.633
12. การศึกษาระดับมัธยม (EDUM)	.745	.084	1.619	.460	.791	1.265
13. การศึกษาระดับอุดมศึกษา (EDUU)	1.826	.175	3.390**	.539	.805	1.243
14. เพศหญิง (Female)	1.328	.156	3.239**	.410	.934	1.071
ค่าคงที่ (constance)	8.730		4.018***	2.173		

R = 0.414, R² = 17.10, F = 5.678, *** P-value <.001, SSE = 3.847, Durbin-Watson = 1.478

กลุ่มอ้างอิง: เพศชาย และ ระดับการศึกษาประถมศึกษา

อภิปรายผล

1. การพยากรณ์พฤติกรรมลดการทิ้งขยะชุมชนของประชาชนบริเวณชายทะเลจังหวัดชลบุรี

จากผลการวิจัยพบว่า มีตัวแปร 5 ตัวที่สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมลดการทิ้งขยะชุมชน ของประชาชนบริเวณชายทะเลจังหวัดชลบุรี คือ 1) ความรู้เรื่องการแยกขยะ 2) ทศนคติด้านปัญญาเรื่องการลดการทิ้งขยะ 3) ทศนคติด้านอารมณ์ต่อการลดการทิ้งขยะ 4) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในการลดการทิ้งขยะ 5) การศึกษาระดับอุดมศึกษา สามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 29.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งผลการศึกษานี้ แตกต่างจากการศึกษาของ Amin et al. (2021: 6) ที่พบว่าความรู้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการอนุรักษ์อ่าว Lombok ประเทศอินโดนีเซีย ในทิศทางบวก ($r = 0.67$) ในขณะที่การวิจัยครั้งนี้พบในทางตรงกันข้ามว่า ความรู้เรื่องการแยกขยะมีอิทธิพลทางด้านลบต่อพฤติกรรมลดการทิ้งขยะชุมชน ($b1 = -.603, p < .05$) แต่ผลการศึกษานี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Amin et al. (2021: 6-7) ที่พบว่าทศนคติมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการอนุรักษ์อ่าว Lombok ($r=0.43$) และผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีการปฏิบัติด้านการอนุรักษ์ดีกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า โดยผู้ที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษามีการปฏิบัติที่ดีกว่า ผู้ที่ไม่มีการศึกษาหรือมีการศึกษาระดับประถมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับการศึกษาของ ชมพูนุช ชัยรัตน์ และ ณัฐพล เมฆแดง (2564: 30-48) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทำให้พฤติกรรมการกำจัดขยะของคนในชุมชนดีขึ้น มีการคัดแยกขยะครัวเรือนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 81.48

เหตุผลที่ ทศนคติทางด้านปัญญาเรื่องการลดการทิ้งขยะ ทศนคติด้านพฤติกรรมต่อการลดการทิ้งขยะ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการลดการทิ้งขยะ มีอิทธิพลในทิศทางบวกต่อพฤติกรรมลดการทิ้งขยะชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากทศนคติทางด้านปัญหานั้นเป็นความเชื่อหรือความคิดโดยใช้เหตุผลต่อวัตถุหรือเรื่องนั้น ถ้าคนมีความเชื่อโดยมีเหตุผลว่าพฤติกรรมที่ทำนั้นเป็นประโยชน์ คนก็จะทำพฤติกรรมนั้นมากขึ้น (Millar & Tesser. 1986: 270-271) ส่วนทศนคติทางด้านพฤติกรรม เป็นความรู้สึกที่จะแสดงพฤติกรรมเมื่อพบเห็นกับเหตุการณ์นั้น การที่คนในชุมชนที่อยู่บริเวณชายหาดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว พบเห็นขยะในชุมชนมาก ซึ่งขยะทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยว น้อยลงทำให้ผลประโยชน์ต่อคนในชุมชนน้อยลง คนในชุมชนจึงเกิดความรู้สึกที่จะแสดงพฤติกรรมในทิศทางบวกต่อการลดการทิ้งขยะชุมชน ส่วนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการลดขยะนั้นเป็นการจัดสิ่งแวดล้อมภายนอก ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยตรง และในอีกทางหนึ่งการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการลดขยะ จะมีผลทางด้านจิตใจที่ทำให้เกิดความตระหนักต่อปัญหานั้น บุคคลใดที่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอจะทำให้มีพฤติกรรมต่อสิ่งนั้นดีขึ้น มีความรู้เพิ่มขึ้น มีความชัดเจนต่อเนื้อหาในเรื่องนั้น มีความเป็นเหตุเป็นผล เกิดความคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ต่อสิ่งนั้น เพิ่มทักษะการพูดการสื่อสาร การปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ที่จะสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้ (Susak. 2016: 5-10) ระดับการศึกษา นับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ผลของการศึกษา จะทำให้คนเกิดความรู้ เกิดความตระหนัก เกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะ ที่วิพากษ์วิจารณ์ หรืออธิบายได้ถึงถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมว่าเป็นสิ่งจำเป็น เข้าใจความเสี่ยงของสุขภาพที่เกิดจากการมีพฤติกรรมนั้น จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Arlinghaus & Johnston. 2018: 113) แต่การศึกษานั้นมีหลายระดับ ถ้ามีความรู้ไม่เพียงพอก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้

ผู้ที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีการเรียนการสอนในระบบ ที่ทำให้ผู้ที่ได้รับการศึกษามีความรู้ดีกว่า รู้จักการแสวงหาความรู้ เข้าใจเหตุผลในเรื่องการอนุรักษ์ชายทะเลได้ดีกว่ากลุ่ม มัธยมศึกษาและประถมศึกษา

ประชาชนแถบชายทะเลจังหวัดชลบุรีที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นาน 16 ปีขึ้นไปถึงร้อยละ 46.70 และส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพประมง และมีรายได้จากอุตสาหกรรมประมง เมื่อระยะเวลาเปลี่ยนไป การมีขยะบริเวณชายฝั่ง ทำให้ระบบนิเวศชายฝั่งเสื่อมโทรม มีผลกระทบต่อการค้าเดินชีวิตประจำวันของคนท้องถิ่น ทำให้ชาวประมงที่มีอาชีพจับสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งทะเลจับสัตว์น้ำได้ยากขึ้น ต้องแล่นเรือออกไปจับสัตว์น้ำไกลชายฝั่งมากขึ้น ใช้เวลาห่างครอบครัวจำนวนวันเพิ่มขึ้น จึงส่งผลทำให้คนในท้องถิ่นเกิดการรับรู้ว่าการมีขยะบริเวณชายฝั่งและในทะเล ทำให้ไม่มีสัตว์ทะเลบริโภค ส่วนอีกเหตุผลหนึ่งนั้นประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายฝั่งรับรู้และเห็นเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ว่า การมีขยะชายฝั่งมีผลทำให้มีนักท่องเที่ยวน้อยลง ด้วยเหตุนี้จึงมีทัศนคติทางปัญญาและทัศนคติทางด้านพฤติกรรมในทิศทางบวกต่อพฤติกรรมลดการทิ้งขยะชุมชน นอกจากนี้ในจังหวัดชลบุรียังมีสถาบันที่สามารถส่งเสริมความรู้ ความเชื่อทางปัญญาให้แก่คนในท้องถิ่น ได้แก่ สถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล มหาวิทยาลัยบูรพา และพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเกาะและทะเลไทยที่ตำบลเสม็ด อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ทำให้คนในท้องถิ่นได้รับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทะเลและชายฝั่งที่ถูกต้อง มีทัศนคติทางบวกต่อสิ่งแวดล้อมทางทะเล ประกอบกับมีการรณรงค์การเก็บขยะตามชายหาด การดำน้ำเก็บขยะจากอาสาสมัคร การพบเห็นสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้และการมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมในพื้นที่ ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลต่อพฤติกรรมลดการทิ้งขยะชุมชนในทิศทางบวก

ในการกำจัดขยะที่ถูกต้องควรจะมีการแยกขยะก่อนทิ้ง และนำขยะที่แยกนั้นไปกำจัดให้เหมาะสมกับประเภทแต่ผลจากการศึกษาครั้งนี้พบว่าความรู้เรื่องการแยกประเภทของขยะมีผลทางด้านลบต่อพฤติกรรมลดการทิ้งขยะชุมชน ($b_1 = -.603, p < .05$) ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากประชาชนแถบชายทะเลจังหวัดชลบุรีมีความรู้ที่ดีต่อเรื่องการแยกขยะ แต่ประชาชนไม่ได้ให้ความสนใจต่อพฤติกรรมลดการแยกขยะทิ้ง ถึงแม้หน่วยงานท้องถิ่นจะตั้งถังขยะแยกว่าเป็นขยะเปียก ถังขยะแห้ง ถังขยะอันตราย แต่เมื่อเจ้าหน้าที่เก็บขยะก็จะเก็บขยะโดยเทรวมกันในรถขยะทำให้ชาวบ้านเห็นว่าการแยกขยะนั้นไม่มีประโยชน์เพราะสุดท้ายก็นำมาเทรวมกันอยู่ดี และชุมชนชายทะเลในจังหวัดชลบุรีบางแห่งยังไม่สามารถจัดการขยะของชุมชนที่ดีได้ มีการเทขยะกองรวมกันอยู่ริมถนน จากปัญหาการบริหารจัดการเก็บขยะที่ไม่สามารถจัดเก็บขยะให้หมดได้ใน 1 วัน ทำให้ชาวบ้านที่สัญจรผ่านไปมามองเห็นว่าขยะที่นำมากองรวมกันนั้นไม่มีการแยกขยะ ด้วยเหตุนี้ ความรู้เรื่องการแยกขยะจึงมีผลทางด้านลบต่อพฤติกรรมลดการทิ้งขยะ

2. การพยากรณ์พฤติกรรมลดการทิ้งขยะพลาสติก ของประชาชนบริเวณชายทะเลจังหวัดชลบุรี

พบว่า มีตัวแปร 5 ตัวที่สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมลดการทิ้งขยะพลาสติกของประชาชน บริเวณชายทะเลจังหวัดชลบุรี คือ 1) ความรู้เรื่องผลกระทบของขยะ 2) ทัศนคติด้านปัญญาเรื่องการลดการทิ้งขยะ 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในการลดการทิ้งขยะ 4) การศึกษาระดับอุดมศึกษา 5) เพศหญิง สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมลดการทิ้งขยะพลาสติก ได้ร้อยละ 17.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาที่พบว่า การที่คนมีความรู้เรื่องผลกระทบของขยะพลาสติกว่า เป็นภัยคุกคามต่อสัตว์และมนุษย์ คนก็จะมีจิตสำนึกต่อการลดมลภาวะจากพลาสติก ให้ความร่วมมือในการนำพลาสติกกลับมาใช้ใหม่ มีการคัดเลือกสินค้าที่มีอัตราการรีไซเคิลสูง หลีกเลี่ยงการใช้พลาสติกที่ไม่จำเป็น (Sanda et al. 2020: 1-27) เช่นเดียวกับการศึกษาของ Soares et al (2021: 1-8) ที่พบว่า การรับรู้ผลถึงผลกระทบของพลาสติกว่าเป็นภัยคุกคามระบบเศรษฐกิจและสังคมผลกระทบต่อสุขภาพและผลกระทบทางระบบนิเวศนั้น สามารถทำนายพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Testa (2018: 1-8) ที่พบว่าประชาชนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำความสะอาดชายหาด จะเกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ทางทะเลที่สูงกว่าผู้ที่ไม่มีส่วนร่วมในการทำความสะอาดชายหาด (Wyles et al. 2017 cited in Testa. 2018: 2-3) และผู้ที่มีการศึกษาสูงจะรับรู้และเข้าใจภัยคุกคามที่เกิดจากของเสียที่เกิดจากการใช้พลาสติก โดยผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่านั้นเป็นผู้ที่หลีกเลี่ยงการใช้พลาสติกครั้งเดียวแล้วทิ้งสูงถึงร้อยละ 71.3 และสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา (Adam et al. 2021: 7) สอดคล้องกับการศึกษาที่พบว่าผู้หญิงลดการใช้พลาสติกครั้งเดียวแล้วทิ้งเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากกว่าชาย (Soares et al. 2021: 5) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Abun et al. (2019: 124) ที่พบว่าทัศนคติทางปัญญาโดยรวมไม่มีผลต่อพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องจาก ความรู้เป็นอาวุธในการช่วยให้เรียนรู้ทักษะใหม่ในการดูแลสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การรับรู้ถึงผลกระทบของขยะพลาสติกว่าส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมจะทำให้คนสนใจที่จะลดการใช้พลาสติก หรือใช้พลาสติกที่ย่อยสลายง่าย ส่วนระดับการศึกษา นับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ผลของการศึกษา จะทำให้คนเกิดความรู้เกิดความตระหนัก เกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะ ทิวพากย์วิจารณ์ หรืออธิบายได้ถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมว่าเป็นสิ่งจำเป็น เข้าใจความเสี่ยงของสุขภาพที่เกิดจากการมีพฤติกรรมนั้น จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Arlinghaus & Johnston. 2018: 113) ส่วนเพศหญิง เป็นผู้ที่มีความบทบาทสำคัญในครัวเรือน จึงเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมมากทั้ง ในเรื่องการผลิตขยะ การคัดแยกขยะ และการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ (Women Engage for a Common Future. 2018: 45) ผู้หญิงไทยในเขตชายทะเลจังหวัดชลบุรี ไม่ว่าจะประกอบอาชีพใดส่วนใหญ่อีกต้องทำงานบ้าน และมีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจครัวเรือน และการจัดการขยะเช่นกัน

ผลจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ทัศนคติด้านปัญญามีอิทธิพลทางด้านลบต่อพฤติกรรมการปรับลดการใช้พลาสติก ทั้งนี้เนื่องจากทัศนคติทางปัญญานั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ความรู้ ความคิด และการตัดสินใจต่อวัตถุนั้น ที่มีหลายองค์ประกอบที่มีความซับซ้อน (Droplet & Aaker. 2002: 59) ทัศนคติทางด้านปัญญาที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นจะต้องเป็นปัญญาที่มองเห็นว่าพลาสติกนั้นทำให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมที่แท้จริง แต่ถ้าทัศนคติทางด้านปัญญาไม่มีความเข้าใจในสิ่งนั้นอย่างลึกซึ้งและชัดเจนมากพอ จะทำให้คนต่อต้านหรือหลีกเลี่ยงต่อพฤติกรรมนั้น (Adam et al. 2021: 1-12) เนื่องจากพลาสติกเป็นวัตถุที่มีทั้งโทษและประโยชน์ หลายคนตระหนักว่าขยะพลาสติกก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม แต่จากการใช้พลาสติกในชีวิตประจำวันหลายอย่าง ที่ทำให้เกิดความสะดวกสบาย เช่น การใช้ถุงพลาสติกบรรจุของ แก้วน้ำพลาสติก กล่องพลาสติก/จานพลาสติกบรรจุอาหาร ขวดน้ำพลาสติก เสื้อผ้าเส้นใยพลาสติก และอื่น ๆ ทำให้คนรับรู้เรื่องพลาสติกทั้งทางด้านดีและเสีย ด้วยเหตุนี้พลาสติกจึงทำให้เกิดความสับสนหรือคลุมเครือถึงอันตรายของพลาสติกในกลุ่มคน

เหล่านี้ ความสับสนที่เกิดขึ้นจึงอาจไม่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการลดขยะพลาสติก (Hahn et al. 2021: 1-2) ประชาชนแถบชลบุรีที่เป็นกลุ่มตัวอย่างก็เช่นกันคุ้นชินกับการใช้พลาสติกในชีวิตประจำวันเพื่อความสะดวกสบาย และมีการใช้พลาสติกกันมาก ถึงแม้จะรับรู้ถึงผลกระทบของขยะพลาสติกแต่ก็เป็นในภาพรวม ไม่ได้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง ถึงแม้จะมีการรณรงค์ให้มีการลดการใช้พลาสติกก็ตามแต่ก็ไม่มีผลในทางปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้จึงพบเห็นว่ามีการใช้พลาสติกกันอย่างแพร่หลายตามร้านค้าและประชาชนทั่วไป รวมทั้งพบเห็นขยะพลาสติกตามชายหาด กองขยะ และตามถนน คนในท้องถิ่นยังใช้ถุงพลาสติกครั้งเดียวแล้วทิ้ง ยังซื้อน้ำดื่มที่บรรจุขวดพลาสติก ใช้หลอดพลาสติกในการดื่มน้ำ ส่วนการนำแก้วหรืออุปกรณ์ส่วนตัวไปใส่น้ำดื่มนั้นก็ยังมีน้อย

การวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า

1. ควรเพิ่มความรู้ข้อมูลในเชิงลึกให้แก่ชุมชนในเรื่องขยะชุมชน และขยะพลาสติกที่สามารถเชื่อมโยงอันตรายของขยะชุมชน และขยะพลาสติกที่เกิดขึ้นบนบกและในทะเลให้มากขึ้น เพื่อให้เพิ่มความตระหนักในการลดการทิ้งขยะชุมชนและการลดการทิ้งขยะพลาสติกเพิ่มขึ้น
2. ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการลดขยะในพื้นที่ ซึ่งจะเพิ่มเป็นประโยชน์ทั้งในด้านการเพิ่มความรู้ ทักษะจิตทางบวก ที่มีผลต่อพฤติกรรมลดการทิ้งขยะเพิ่มขึ้น
3. หน่วยงานท้องถิ่นควรปรับปรุงวิธีการจัดเก็บขยะและแยกขยะเป็นตัวอย่างแก่ประชาชน
4. ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาในพื้นที่บริเวณชายทะเลจังหวัดอื่นเพิ่มขึ้นและศึกษาในตัวแปรอื่นเพิ่มขึ้น เช่น การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม มาตรการแรงจูงใจ มาตรการทางกฎหมาย แรงจูงใจทางด้านเศรษฐกิจ บรรทัดฐานของคนในสังคม และอิทธิพลของสื่อ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย. (2562). รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้านจังหวัดชลบุรี ปี พ.ศ. 2562. สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2562, จาก <http://data.cbo.moph.go.th/DATA-PERSON.php>
- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2555). สถานการณ์ขยะทะเลปี พ.ศ. 2555. สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2565, จาก [https:// km.dmcr. go.th/c_260/d_393](https://km.dmcr.go.th/c_260/d_393)
- ชมพูนุช ชัยรัตน์ และ ณัฐพล เมฆแดง. (2564). การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะพิทักษ์อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร. วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น. 5(1): 29-49.
- ธีราพร ต้นที่ธรรม. (2554). การใช้เฟสบุ๊คที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การส่งเสริมสุขภาพ). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- รศ.ดร.นิตยภัทร รัชตะวรรณ วัฒนวรรณ แก้วกระจ่าง วรณรัตน์ จงเขตกิจ ปิยะพร พรหมแก้ว ดาลิมา สาแดงสาร และดลปภัฏ ทรงเลิศ. (2561). กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสุขภาพ. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้. 11(1): 231-238.
- วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. (2562). การหาขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย: มายาคติในการใช้สูตรของ ทาโร ยามาเนะ และเครจซี-มอร์แกน. วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา. 8(1): 11-28.

- ศรีณย์ พิมพ์ทอง. (2564). **การพัฒนาเครื่องมือวัดในการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์**. กรุงเทพฯ: บริษัทบุ๊คพลัส จำกัด.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี. (2561). **ส่วนที่ 1.2 ประเด็นปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ในจังหวัดชลบุรี**. ชลบุรี: องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดชลบุรี.
- Abun, D.; Magallanes, T.; Encarnacion, M.J.; Alkalde, F.; & Somera, K. (2019). Investigation of Cognitive and Affective Attitude of Students toward Environment and Their Environmental Behavioural Intention to Join Environmental Movement and Energy Conservation. **The International Journal of Business Management and Technology**. 3(6): 110-129.
- Adam, I.; Walker, T.R.; Claytond, C.A.; & Bezerra, J.C. (2021). Attitudinal and Behavioural Segments on Single-Use Plastics in Ghana: Implications for Reducing Marine Plastic Pollution. **Environmental Challenges**. 4(2021): 1-12.
- Arlinghaus, K.R.; & Johnston. C. A. (2018). Advocating for Behavior Change with Education. **American Journal Lifestyle Medicine**. 12(2): 113-116.
- Amin, MA, AL; Adrianto, L.; Kusumastanto, T.; & Imran, Z. (2021). Community Knowledge, Attitudes and Practices towards Environmental Conservation: Assessing Influencing Factors in Jor Bay Lombok Indonesia. **Marine Policy**. 120(2021): 1-10.
- Bezzina, F. H.; & Dimech, S. (2011). Investigating the Determinants of Recycling Behaviour in Malta. **Management of Environmental Quality**. 22(4): 463-485.
- Droplet, A.; & Aaker. J. (2002). Off-Target? Changing Cognitive-Based Attitudes. **Journal of Consumer Psychology**. 12(1): 59-68.
- Fishbein, M.; & Ajzen, I. (1975). **Belief, Attitude, Intention, and Behavior: An Introduction to Theory and Research**. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Hahn, L.; Buttler, B.; & Walther, E. (2021). **Sustainable**. Retrived on April 13, 2021, from <https://doi.org/10.3390/su13042186> pp1-10.
- Hu, S. (2020). **Beach Pollution**. Retrieved on February 25, 2021, from <https://www.nrdc.org/stories/beach-pollution-101>
- Landrigan, P. J.; Stegeman, J. J.; Fleming, L. L.; Allemand, D.; Anderson, D. M.; Backer, L.C.; Brucker- Davis, F.; Chevalier, N.; Corra, L.; Czerucka, D.; Bottein, M –Y D.; Demeneix, B.; Depledge, M.; Deheyn, D.D.; Dorman, C. J.; Fenichel, P.; Fisher, S.; Gaill, F.; Galgani, F.; Gaze, W. H.; & Rampal, P. (2020). Human Health and Ocean Pollution. **Ann Glob Health**. 86(1): 151.
- Millar, M.G.; & Tesser, A. (1986). Effects of Affective and Cognitive Focus on the Attitude-Behavior Relation. **American Psychological Association Inc**. 51(2): 270-276.

- Sanda, C.; Takacs, E.; Suaria, G.; Borgogno, F.; Laforsch, C.; & Loder, M. M. J. (2020). **Society Role in the Reduction of Plastic Pollution**. The Handbook of Environmental Chemistry. doi:10.1007/698_2020_483 downloaded on 2020-06-20 pp 1-27.
- Soares, J.; Miguel, I.; Venancio, C.; Lopes, I.; & Oliveira, M. (2021). Public Views on Plastic Pollution: Knowledge, Perceived Impacts, and Pro-Environmental Behaviours. **Journal of Hazardous Materials**. 412(2): 125227.
- Susak, M. (2016). **Factors that Affect Classroom Participation**. Thesis M.S. (Service Leadership and Innovation). Zagreb, Croatia: Rochester Institute of Technology.
- Testa, J. (2018). The Effects of Participatory Beach Clean-ups on Attitude and Awareness towards Marine Biodiversity and Conservation at the Destin Jetties. **J Oceanogr Mar Res**. 6: 187.
- Williams, A.T. & Rangel-Buitrago, N. (2019). Marine Litter: Solutions for a Major Environmental Problem. **Journal of Coastal Research**. 35(3): 648-663.
- Women Engage for a Commom Future. (2018). **Plastics, Gender and Environment**. Netherlands: Women Engage for a Commom Future.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2560

Factors Affecting Students' Political Participation after the Promulgation of the 2017 Constitution

ศิปิมพ์ ศรีปลั่ง¹ และจิราภรณ์ ดำจันทร์²

Sipim Sornbanlang and Jiraporn Domjun

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2560 เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากนิสิตนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง อายุระหว่าง 18-25 ปี ซึ่งต้องเป็นผู้ที่ใช้สิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 24 มีนาคม 2562 จำนวนมหาวิทยาลัยละ 60 คน จาก 3 มหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา 2) ศึกษาปัจจัยที่นำมาสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา และ 3) วิเคราะห์ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาต่อการพัฒนาประชาธิปไตยไทย

ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมที่นิสิตนักศึกษาคิดว่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมทุกครั้งที่มีโอกาสคือ การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง/ลงประชามติ รองลงมาคือการสนทนาทางการเมือง โดยบทบาทของสื่อประเภทออนไลน์ โดยเฉพาะ เฟซบุ๊ก และทวิตเตอร์ ถือเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญที่สุด โดยกลุ่มนี้สนใจรับรู้ข้อมูลข่าวสารทุกวันหรือทุกครั้งที่มีโอกาส อย่างไรก็ตาม หากพิจารณามุมมองต่อพรรคการเมือง นักการเมือง และสื่อมวลชน ส่วนใหญ่มักตั้งคำถามต่อการทำหน้าที่ของกลุ่มเหล่านี้ และมองว่าการที่สนใจเข้ามามีส่วนร่วมเพราะเป็นเรื่องของสิทธิ ต้องการเห็นการพัฒนาที่มากขึ้นของการเมือง และประชาธิปไตย ในขณะที่ความเห็นต่อรัฐธรรมนูญกับการเอื้อต่อการมีส่วนร่วม พบว่า ส่วนใหญ่ตอบในทำนองเดียวกันว่า ไม่เอื้อ และผลการศึกษายังพบด้วยว่า ต้องการให้แก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับนี้ในระดับที่สูงด้วยกัน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมือง นิสิตนักศึกษา รัฐธรรมนูญ 2560

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ

Assistant Professor, Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University, Bangkok.

²อาจารย์ ดร. ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ

Lecturer, Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University, Bangkok.

Corresponding author e-mail: sipim@gs.wu.ac.th

ARTICLE HISTORY: Received 12 November 2021, Revised 6 May 2022, Accepted 23 September 2022

Abstract

This qualitative study looks at the factors influencing student political participation after the promulgation of the 2017 Constitution. The data was collected from a sample group of students aged 18-25 years who were required to vote in the general election held on 24 March 2019. The respondents consisted of a group of 60 students from each of the following three universities: Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Kasetsart University, and Silpakorn University. The study's objectives included (a) to identify the characteristics of the students that participated in political actions, (b) to study the factors that influenced student political participation, and (3) to analyze the effect of student political participation on the democratization process in Thailand.

The study's findings illustrated that students were eager to participate in various political activities whenever they had the opportunity. This included voting, participating in the referendum, and engaging in political discussions. The students indicated that the role of online media, especially Facebook and Twitter, was their most important source of information. The study sample group stated they were interested in receiving information daily or whenever there were opportunities. At the same time, the students felt that when viewing the role of political parties, politicians, and the media, most respondents had serious questions regarding these entities. The respondents also highlighted that their participation in the political process was based upon their rights as Thai citizens as they wished to further the development of the political process and democracy in Thailand. The study similarly found that most students did not feel that the present constitution supported political participation, and accordingly, the current constitution needs to be amended at a high level.

Keywords: *Political participation, Undergraduate students, Constitution*

บทนำ

ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจสำหรับการเมืองไทยหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2560 นอกจากการเลือกตั้งแล้ว จะได้เห็นบทบาทการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เด่นชัดมากเป็นลำดับ เช่น การเกิดขึ้นของกลุ่ม “New Dem” ภายในพรรคประชาธิปัตย์ หรือการเปิดตัวของพรรคอนาคตใหม่ที่เสนอตัวเป็นตัวแทนคนรุ่นใหม่ และการแสดงบทบาทปรากฏในสื่อกระแสหลักหลายสำนัก เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ และสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งการแสดงความคิดเห็นความเห็นต่อพรรคการเมือง นักการเมือง นโยบายหาเสียงของพรรคการเมือง และรวมถึงระบบการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม กลุ่มนี้ส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มนิสิตนักศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มที่เคยปรากฏบทบาทที่สำคัญในการเมืองไทยมาแล้วหลายครั้ง เช่น การเดินขบวนประท้วงการเลือกตั้งสกปรกในปี 2500 หรือกรณีเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 หรือเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 สำหรับการเลือกตั้ง

ทั่วไปในปี 2562 หากพิจารณาเฉพาะกลุ่มผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งครั้งแรก หรือ “New Voter” กลุ่มนี้คือคนที่ยังไม่เคยผ่านการเลือกตั้งมาก่อน โดยมีอายุระหว่าง 18-25 ปี หากใช้ข้อมูลประชากรปี 2561 คนกลุ่มนี้มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 7,368,589 คน หรือร้อยละ 11.09 จากจำนวนประชากรรวมทั้งประเทศ 66,413,979 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2561).

ปรากฏการณ์นี้นำมาสู่ความสนใจของคณะผู้วิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มคนรุ่นใหม่ซึ่งเป็น “New Voter” โดยเฉพาะกลุ่มนิสิตนักศึกษา โดยหวังว่าการเรียนรู้ในประเด็นนี้จะนำไปสู่การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของคนกลุ่มนี้แก่สาธารณชนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะการหาข้ออธิบายให้กับคำถามที่ว่า ปัจจัยใดทำให้กลุ่มนิสิตนักศึกษาหันมาให้ความสนใจในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเข้มแข็ง หลังจากที่บทบาทของคนกลุ่มนี้ได้ห่างหายไปกว่า 4 ทศวรรษ หากนับจากเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เป็นต้นมา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำมาสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา
3. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาต่อการพัฒนาประชาธิปไตยไทย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะและปัจจัยที่นำมาสู่การมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการเก็บข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร และแบบสัมภาษณ์ โดยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากนิสิตนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง อายุระหว่าง 18-25 ปี ซึ่งต้องเป็นผู้ที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 24 มีนาคม 2562 จำนวนมหาวิทยาลัยละ 60 คน จาก 3 มหาวิทยาลัยในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการที่ใช้ชื่อว่า “มหาวิทยาลัย” ตามรายชื่อที่ปรากฏในพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2562 ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ระยะเวลาในการวิจัย 12 เดือน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ได้เข้าใจลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา
- 2) ได้เข้าใจปัจจัยที่นำมาสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา
- 3) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมือง ปัจจัยที่นำมาสู่การมีส่วนร่วมทางการเมือง และลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาต่อการพัฒนาประชาธิปไตย สามารถใช้เป็นข้อมูลสำหรับการกำหนดนโยบาย แผน และโครงการที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทย รวมถึงเป็นประโยชน์สำหรับการวางแผนกิจกรรมในหลักสูตรการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าวนี้

แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้อาศัยแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมือง และพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมืองและพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติเพื่อรักษาไว้ซึ่งสิทธิ ผลประโยชน์ และทัศนคติทางการเมือง การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองกระทำผ่านกิจกรรมทางการเมืองได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การเลือกตั้ง การวิพากษ์วิจารณ์หรือแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การชุมนุมโดยสันติ การสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือการเข้าไปมีตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น ซึ่งโดยหลักการแล้วการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการกระจายอำนาจการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรทางการเมืองอย่างเท่าเทียมเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ผ่านโครงสร้างทางการเมืองที่ตรวจสอบได้ โปร่งใส และคำนึงถึงความต้องการของประชาชน (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล, 2548) เมื่อพิจารณาจากประเด็นเหล่านี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงจำเป็นต้องประชาธิปไตยในฐานะรูปแบบการปกครองที่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคเท่าเทียมของประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย

หากพิจารณากิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองพบงานการศึกษาที่สำคัญของ Lester W. Milbrath (1966) ซึ่งนำเสนอกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 14 กิจกรรม โดยลำดับจากระดับน้อยไปหามาก ดังนี้ 1) การตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นทางการเมืองของปัจเจกบุคคล เช่น การติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมือง เป็นต้น 2) การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 3) การสนทนาและถกเถียงเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง 4) การโน้มน้าวให้ผู้อื่นใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับผู้สมัครคนหนึ่งคนใด 5) การแต่งกายในชุดที่ติดเครื่องหมายของพรรคการเมือง 6) การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้นำทางการเมืองเพื่อแสดงความคิดเห็นหรือเสนอข้อเรียกร้อง 7) การช่วยเหลือทางการเงินให้แก่พรรคการเมืองหรือนักการเมือง 8) การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองและการติดต่อนักการเมืองในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง 9) การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง 10) การเป็นกรรมการพรรคการเมือง 11) การเข้าร่วมประชุมกับพรรคการเมืองหรือร่วมวางแผนกลยุทธ์หรือนโยบายของพรรคการเมือง 12) การระดมทุนสนับสนุนพรรคการเมือง 13) การสมัครรับเลือกตั้ง 14) การเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับกิจกรรมหลายระดับและเกี่ยวข้องกับบารกล่อมเกลางทางการเมือง ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงถูกให้ความสำคัญ ไม่เพียงแต่จากแนวคิดทฤษฎีประชาธิปไตย แต่ยังปรากฏในทฤษฎีที่สำคัญ ๆ เช่น Pluralism, Marxist Theory และ Neo-Marxist

ในส่วนของพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Political Behavior) จะหมายถึงการใช้สิทธิเลือกตั้ง การเข้าร่วมในกิจกรรมหรือองค์กรทางการเมือง การสัมพันธ์ติดต่อนักการเมือง การแสดงความคิดเห็นในประเด็นทางการเมือง รวมถึงการติดตามข่าวสารทางการเมือง เป็นต้น เมื่อพิจารณาในลักษณะนี้ พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งถือเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมทางการเมือง (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2540) ทั้งนี้ หากพิจารณาเกี่ยวกับตัวแบบที่ใช้ในการศึกษาพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งพบว่า มี 3 ตัวแบบ (จิราภรณ์ คำจันทร์, 2547) คือ 1) ตัวแบบ

เศรษฐศาสตร์ (economic model) หรือ “The Rational Choice Model” ตัวแบบนี้้นำแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่ว่าด้วยความชอบด้วยเหตุผลของมนุษย์เศรษฐกิจ (economic man) มาใช้ศึกษาการตัดสินใจทางการเมือง โดยเชื่อว่า การคิดในเชิงเหตุผลของบุคคลเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่ได้รับ (cost-benefit) กำหนดพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง 2) ตัวแบบสังคมวิทยา (sociological model) หรือทฤษฎีปัจจัยตัวกำหนด (Deterministic Theories) ตัวแบบนี้เชื่อว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคล (socio-economic status) ที่ว่าฐานะตำแหน่งทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ ฐานะตำแหน่งดังกล่าวอาจมาโดยกำเนิด เช่น เพศ หรือการกระทำขึ้นในภายหลัง เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม และ 3) ตัวแบบทางจิตวิทยา (psychological model) ตัวแบบนี้สนใจปัจจัยด้านความรู้สึกหรือความผูกพันทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ตัวแบบทางจิตวิทยาที่นักรัฐศาสตร์ให้ความสนใจศึกษากันมากคือ พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอันเกิดขึ้นจากความผูกพันทางจิตใจต่อพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งของบุคคล

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

งานวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมและปัจจัยในการมีส่วนร่วมที่สำคัญ เช่น งานของ เปรมาศักดิ์ แก้วมรกต (2561) พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่นจะเป็นไปในรูปของการพูดคุยเรื่องการเมือง และที่เป็นหลักคือ การไปเลือกตั้ง โดยมองว่า การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ที่สำคัญ ส่วนลักษณะความต้องการในการมีส่วนร่วม พบว่า ต้องการพื้นที่เพื่อใช้ในการแสดงออกทางการเมือง การเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมในการเลือกผู้ปกครองในระดับท้องถิ่นด้วยตนเอง หรือกรณีงานการศึกษาของ เทอดศักดิ์ ยอแสงรัตน์ และวราภรณ์ เทพสัมฤทธิ์พร (2560) ที่พบเช่นกันว่า กิจกรรมการมีส่วนร่วมสูงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตคือ การใช้สิทธิเลือกตั้ง นอกจากการศึกษาในพื้นที่ภาคใต้แล้ว ผลการศึกษาในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกี่ยวกับประเด็นการมีส่วนร่วมของนิสิตนักศึกษา ผลการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการมีส่วนร่วมมีความใกล้เคียงกับพื้นที่ภาคใต้ เช่น งานการศึกษาของ สำราญ วิเศษ (2555) พบว่า กิจกรรมการมีส่วนร่วมด้านที่สูงที่สุดคือ การแสดงความคิดเห็น และยังพบด้วยว่า ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ ชั้นปีที่ศึกษา และระบบการเรียนต่างกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน รวมถึงประเด็นความเห็นกรณีสื่อที่เห็นว่า ควรมีสื่อทันสมัยในการให้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ในกรณีของบทบาทของสื่อต่อการมีส่วนร่วมนั้นพบในงานของ วุฒิพล ลิ้มวรภัส (2562) ที่น่าสนใจโดยพบว่า สื่อออนไลน์มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางการเมืองอย่างมาก เนื่องจากโครงสร้างสังคมเปลี่ยนไป โดยมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น ส่งผลทำให้ระบบการเมืองมีการพัฒนาสูง มีการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น เพราะเป็นช่องทางในการให้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างต่อเนื่องในปริมาณที่ไม่จำกัด ส่งผลให้พลเมืองมีสิทธิ โอกาสและความเท่าเทียมในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมากขึ้น เช่นเดียวกับผลการศึกษาของรพีพร ธงทอง (2564) ที่พบว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองสมัยใหม่ของเด็กและเยาวชน คือ จำนวนในแต่ละครั้ง การแบ่งปัน การแสดงความชอบผ่านการใช้ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ อินสตาแกรม และไลน์ ร่วมกับการสนับสนุนและการทำกิจกรรมการเมืองรวมถึงการติดตามข้อมูลการเมือง เป็นต้น

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ประยุกต์แบบสอบถามเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของแบบสัมภาษณ์ เนื่องจากอยู่ในช่วงสถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิด-19 ที่จำเป็นต้องรักษาระยะห่างทางสังคม แต่ยังคงได้ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการตอบคำถามการวิจัยได้อย่างครบถ้วน โดยเก็บข้อมูลจากนิสิตนักศึกษาจาก 3 สถาบันการศึกษาที่มีอายุระหว่าง 18-25 ปี ซึ่งต้องเป็นผู้ที่ใช้สิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 24 มีนาคม 2562 จำนวนมหาวิทยาลัยละ 60 คน รวมทั้งสิ้น 180 คน และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content) ในส่วนของแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ส่วนแบบสัมภาษณ์ที่ประยุกต์มาจากแบบสอบถามซึ่งให้กลุ่มตัวอย่างเลือกทำเครื่องหมายในช่องที่ตรงค่าข้อมูลและความเห็นของตนเองนั้นจะสรุปเป็นร้อยละเพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ และสรุปผลการศึกษา

ผลการวิจัย

การนำเสนอในหัวข้อนี้จะแบ่งเป็น 3 ประเด็นคือ 1) ข้อมูลพื้นฐานประชากรและการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร 2) ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา 3) ปัจจัยที่นำมาสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา และอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานประชากรและการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาในองค์การบริหารส่วนตำบลร้อยละ 36.4 รองลงมาคือ เทศบาลตำบลร้อยละ 24.3 ใกล้เคียงกับพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร/เมืองพัทยา ร้อยละ 23.1 เมื่อพิจารณาอายุส่วนใหญ่อายุ 21 ปี คิดเป็นร้อยละ 39.4 รองลงมาคืออายุ 22 ปี และอายุ 20 ปีคิดเป็นร้อยละ 28.9 และ 22.8 ตามลำดับ กลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง รองลงมาคือเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 56.4 และร้อยละ 35.2 ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่เป็นนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 46.4 รองลงมาคือนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ร้อยละ 26.3 และเมื่อพิจารณาอาชีพพบว่า ส่วนใหญ่เรียนอย่างเดียว ไม่ได้ทำงาน มากถึงร้อยละ 80.4 ในขณะที่เรียนด้วย ทำงานพาร์ทไทม์ด้วยมีเพียงร้อยละ 17.9 ในส่วนของรายได้ ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างทั้ง 180 ตัวอย่าง พบว่า ในส่วนของรายได้ตนเองต่อเดือนส่วนใหญ่มีรายได้ไม่ถึง 10,000 บาท ร้อยละ 68.5 รองลงมาคือรายได้ 10,000-15,000 บาท และเมื่อมาพิจารณารายได้ครอบครัว พบว่า ส่วนใหญ่รายได้ 20,000-40,000 บาท ร้อยละ 29.4 รองลงมาคือ รายได้ไม่ถึง 20,000 บาท และรายได้ 40,001-60,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 28.2 และ ร้อยละ 15.3 ตามลำดับ

ในส่วนของ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร พบว่า แหล่งในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ให้ผู้สัมภาษณ์เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ พบว่าแหล่งข้อมูลที่สำคัญที่สุดใน 3 อันดับแรกคือ สื่อออนไลน์ ร้อยละ 85.5 รองลงมาคือเพื่อน/เพื่อนร่วมงาน/เพื่อนที่เรียน ร้อยละ 59.8 และโทรทัศน์ ร้อยละ 49.7 ส่วนความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารทางการเมือง พบว่า ส่วนใหญ่รับข้อมูลข่าวสารทุกวัน/ทุกครั้งที่พบปะกัน ร้อยละ 53.4 รองลงมาคือ สัปดาห์ละ 2-3 วัน/บ่อยครั้ง ร้อยละ 29.2 ประเด็นเกี่ยวกับแหล่งรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองและความถี่ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในทางการเมือง ทำให้คณะผู้วิจัยได้ทราบว่าเป็น “กลุ่มคนรุ่นใหม่” ส่วนใหญ่ให้ความสนใจทางการเมือง โดยเมื่อนำตัวเลขในกลุ่มที่รับข้อมูลข่าวสารทุกวัน/ทุกครั้งที่พบปะกันและรับข้อมูลข่าวสารทางการเมือง

เมืองสัปดาห์ละ 2-3 วัน/บ่อยครั้งรวมกันมากถึงร้อยละ 82.6 โดยส่วนใหญ่รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อออนไลน์ เช่น Facebook และ YouTube และรองลงมาคือ กลุ่มเพื่อน ร้อยละ 59.8 ในขณะที่สื่อประเภทอื่น ๆ เช่น วิทยุ หนังสือพิมพ์ และคนในครอบครัว/ญาติ มีจำนวนน้อย และเมื่อพิจารณาเกี่ยวกับประเด็นข่าวสารที่รับรู้และสนใจ พบว่า เมื่อพิจารณาในกรอบของประเด็นที่รับรู้และ “สนใจมาก” ระดับตั้งแต่ร้อยละ 50 เป็นต้นไป ประเด็นแรกคือ ปัญหาสังคม รองลงมาคือการศึกษา/นโยบายการศึกษา และโรคระบาด โดยคิดเป็นร้อยละ 56.1 ร้อยละ 51.1 และร้อยละ 50.0 ตามลำดับ ในขณะที่ประเด็นที่ได้รับรู้ “สนใจมาก” ระดับตั้งแต่ร้อยละ 40 แต่ไม่ถึง 50 ประเด็นแรกคือ วิกฤติเศรษฐกิจ รองลงมาคือ ประชาธิปไตย และความขัดแย้งทางการเมือง คิดเป็นร้อยละ 47.2 ร้อยละ 46.1 และร้อยละ 41.7 ตามลำดับ และประเด็นที่ได้รับรู้ “สนใจมาก” ระดับตั้งแต่ร้อยละ 30 แต่ไม่ถึง 40 ประเด็นแรกคือ นโยบายรัฐบาลและรัฐบาล ร้อยละ 38.9 รองลงมาคือ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 37.8 อันดับที่สามคือ การเลือกตั้ง ร้อยละ 35.6 การตัดสินใจทางการเมือง นักการเมือง/บทบาทศาลและฝ่ายตุลาการ ร้อยละ 30.0 รัฐธรรมนูญ ร้อยละ 34.4 และบทบาทฝ่ายค้าน ร้อยละ 30.6 ตามลำดับ

2. ลักษณะกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา

กิจกรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับ “ทุกครั้งที่มีโอกาส” 3 อันดับแรก ได้แก่ การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง/ลงประชามติ รองลงมาคือ การสนทนาประเด็นการเมือง และการชักจูงโน้มน้าวให้ผู้อื่นไปเลือกตั้งหรือเลือกพรรคการเมืองหรือนักการเมืองคนใดคนหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 68.3 ร้อยละ 23.9 และร้อยละ 13.3 ตามลำดับ เมื่อเทียบกับกิจกรรมที่ “ไม่เคยเข้าร่วม” 3 อันดับแรก ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการประชุมของพรรคการเมือง ร้อยละ 73.9 การสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ร้อยละ 72.2 และการช่วยพรรคการเมืองหาทุนสนับสนุนพรรค ร้อยละ 71.1 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาในกิจกรรมอื่น ๆ ประกอบกัน จะพบว่า ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง เช่น การช่วยนักการเมืองหรือพรรคการเมืองหาเสียงเลือกตั้ง การสนับสนุนด้านการเงินให้แก่ักการเมือง หรือพรรคการเมือง การใส่เสื้อผ้า หรือใช้ของที่ติดชื่อหรือสัญลักษณ์นักการเมือง หรือพรรคการเมือง เป็นตัวเลขที่สูงเช่นกัน คือ คิดเป็นร้อยละ 68.3 ร้อยละ 66.1 และร้อยละ 61.1 ตามลำดับ ในขณะที่กิจกรรมการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง มีกลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่า “ทุกครั้งที่มีโอกาส” เพียงร้อยละ 10.0 เท่านั้น โดยตัวเลขที่สูงอยู่ในความเห็นของ “การไม่เคยเข้าร่วม” ร้อยละ 33.9 รองลงมาคือ “เป็นบางครั้ง” ร้อยละ 27.8

ส่วนความพึงพอใจกับความสำเร็จในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับ “พอใจมาก” 3 อันดับแรกจากกิจกรรมการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง/ลงประชามติ รองลงมาคือ การสนทนาประเด็นการเมือง และการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง ร้อยละ 31.7 ร้อยละ 21.1 และร้อยละ 17.2 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาในช่อง “ไม่พอใจ” 3 อันดับแรกพบว่าเป็นกิจกรรมการสนับสนุนด้านการเงินให้นักการเมือง หรือพรรคการเมือง กิจกรรมการติดต่อกับรัฐ นักการเมือง หรือพรรคการเมืองเพื่อแสดงความคิดเห็นหรือเสนอข้อเรียกร้อง และการช่วยพรรคการเมืองหาทุนสนับสนุนพรรค คิดเป็นร้อยละ 21.7 ร้อยละ 20.6 และร้อยละ 19.4 ตามลำดับ ในขณะที่กิจกรรมการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง มีกลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่า มีความพึงพอใจในความสำเร็จในการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับ “ไม่พอใจ” ร้อยละ 14.4 ซึ่งไม่ห่างกันมากกับตัวเลขในช่อง “พอใจมาก” ที่มีเพียงร้อยละ 17.2 นั้นแสดงว่า เมื่อ

พิจารณาตัวเลขในภาพรวมของความพึงพอใจในความสำเร็จในกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้ว ตัวเลขในช่องระดับ “พอใจมาก” ไม่มีช่องใดสูงถึงร้อยละ 50 และส่วนใหญ่เป็นตัวเลขที่ไม่สูง รวมถึงกิจกรรมการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง และในส่วนของความคิดเห็นต่อประเด็นทางการเมืองในระดับ “มากที่สุด” 5 อันดับแรกคือ ควรร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ ร้อยละ 51.7 ประชาธิปไตยไทยยังคงมีปัญหาและจำเป็นต้องแก้ไข ร้อยละ 49.4 ควรแก้ไขรัฐธรรมนูญบางมาตรา ร้อยละ 43.9 เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ ร้อยละ 42.8 และฝ่ายค้านทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ร้อยละ 23.3

3. ปัจจัยที่นำมาสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา

เมื่อพิจารณาจากกิจกรรมที่มีส่วนร่วมมากที่สุด หรือ “ทุกครั้งที่มีโอกาส” นั่นคือ การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง/ลงประชามติ (ร้อยละ 68.3)³ นิสิตนักศึกษาพึงพอใจในความสำเร็จในกิจกรรมนี้มากที่สุดเช่นกันคือ ร้อยละ 31.7 ในกลุ่มนี้พบปัจจัยด้านสื่อดังนี้ กรณีแหล่งข้อมูลข่าวสารที่รับมากที่สุด 3 อันดับแรกคือ สื่อออนไลน์ (ร้อยละ 89.3) โดยประเภทสื่อออนไลน์ที่ใช้พบว่าส่วนใหญ่ระบุว่าเป็นเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ และมีบางส่วนที่ระบุถึงไลน์ ยูทูบ ไอจี อันดับสองของแหล่งข้อมูลข่าวสารคือ เพื่อน/เพื่อนร่วมงาน/เพื่อนที่เรียน (ร้อยละ 63.9) และอันดับที่ 3 คือโทรทัศน์ (ร้อยละ 54.9) โดยความถี่ของการรับสื่อของกลุ่มนี้มากที่สุด คือ รับสื่อทุกวัน/ทุกครั้งที่พบปะกันร้อยละ 57.9 รองลงมาคือ สัปดาห์ละ 2-3 วัน/บ่อยครั้ง ร้อยละ 28.1 และมีเพียงร้อยละ 4.1 เท่านั้นที่ไม่เคยได้รับรู้หรือพูดคุยเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองเลย

หากพิจารณาเกี่ยวกับปัจจัยด้านบุคคลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง “ทุกครั้งที่มีโอกาส” ในกิจกรรมที่นิสิตนักศึกษาเลือกมากที่สุด คือ การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง พบว่า หากพิจารณาจากภูมิลำเนา องค์การบริหารส่วนตำบล มีอัตราสูงที่สุด ร้อยละ 34.5 ส่วนกลุ่มอายุพบกลุ่มอายุ 21 ปีและ 22 ปี ร้อยละ 35.8 กรณีด้านเพศ พบเพศหญิงมากที่สุด ร้อยละ 56.6 และเมื่อพิจารณาด้านระดับการศึกษา พบอยู่ในกลุ่มที่ศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 ร้อยละ 43.1 ส่วนอาชีพ พบว่าเป็นกลุ่มที่เรียนอย่างเดียว ไม่ได้ทำงาน ร้อยละ 79.5 ระดับรายได้ของตนเองต่อเดือนอยู่ที่ไม่ถึง 10,000 บาท ร้อยละ 64.5 และรายได้ของครอบครัวต่อเดือนอยู่ที่ไม่ถึง 20,000 บาทร้อยละ 30.0 และแหล่งข้อมูลในการรับข้อมูลข่าวสาร สูงที่สุดคือ สื่อออนไลน์ ร้อยละ 89.3 ส่วนความถี่ในการรับสื่อคือ ทุกวัน/ทุกครั้งที่พบปะกัน ร้อยละ 57.9 (ดังตารางที่ 1)

³รองลงมาคือ สนทนาประเด็นทางการเมือง 23.9 อันดับที่สาม คือ ชักจูงโน้มน้าวให้ผู้อื่นไปเลือกตั้งหรือเลือกพรรคการเมืองหรือนักการเมืองคนใดคนหนึ่ง ร้อยละ 13.3

ตารางที่ 1: ข้อมูลส่วนบุคคลกับกิจกรรมการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง/ลงประชามติใน 3 ลำดับแรก “ทุกครั้งที่มีโอกาส”

ปัจจัยส่วนบุคคลกับกิจกรรม	อันดับ 1 (%)	อันดับ 2 (%)	อันดับ 3 (%)
การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง “ทุกครั้งที่มีโอกาส”			
ภูมิลำเนา	องค์การบริหารส่วนตำบล (34.5)	กรุงเทพมหานคร/เมืองพัทยา (26.1)	เทศบาลตำบล (22.7)
อายุ	21 ปี และ 22 ปี (35.8)	20 ปี (18.7)	23 ปี (8.9)
เพศวิถี	หญิง (56.6)	ชาย (36.9)	อื่น ๆ (6.6)
ระดับการศึกษา	ปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 (43.1)	ปริญญาตรีชั้นปีที่ 4	ปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 (18.7)
อาชีพ	เรียนอย่างเดียว ไม่ได้ทำงาน (79.5)	(33.3) เรียนด้วย ทำงาน พาร์ทไทม์ด้วย (18.9)	เรียนด้วย ทำงาน ประจำด้วย (1.6)
ระดับรายได้ของตนเอง	ไม่ถึง 10,000 บาท (64.5)	10,000-15,000 บาท	15,001-20,000 บาท
ต่อเดือน		(18.2)	(12.4)
ระดับรายได้ของครอบครัว	ไม่ถึง 20,000 บาท (30.0)	20,000-40,000 บาท	40,001-60,000 บาท และ
ต่อเดือน		(25.0)	60,001-80,000 บาท (14.2)
แหล่งในการรับข้อมูล	สื่อออนไลน์ (89.3)	เพื่อน/เพื่อนร่วมงาน/	โทรทัศน์ (54.9)
ข่าวสารทางการเมือง		เพื่อนที่เรียน (63.9)	
ความถี่ในการรับข่าวสาร	ทุกวัน/ทุกครั้งที่พบปะกัน (57.9)	สัปดาห์ละ 2-3 วัน/ บ่อยครั้ง (28.1)	สัปดาห์ละครั้ง (6.6)

เมื่อพิจารณาจากปัจจัยด้านความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อประเด็นทางการเมืองพบว่า กลุ่มนิสิตนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง/ลงประชามติมากที่สุด คิดเห็นต่อประเด็นทางการเมืองการปกครองในประเด็นดังต่อไปนี้ในระดับ “มากที่สุด” 5 อันดับแรก คือ ประชาธิปไตยยังคงมีปัญหาและจำเป็นต้องแก้ไข (ร้อยละ 74.7) รองลงมาคือ ควรร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ (ร้อยละ 59.0) อันดับที่สามคือ เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มคนรุ่นใหม่ (ร้อยละ 50.4) อันดับที่สุดคือ ควรแก้ไขรัฐธรรมนูญบางมาตรา (ร้อยละ 46.7) และอันดับที่ห้าคือ ฝ่ายค้านทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ร้อยละ 26.2) ส่วนประเด็นที่เกี่ยวกับพรรคการเมืองที่เห็นด้วย “มากที่สุด” เช่น พรรคการเมืองเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย (ร้อยละ 23.0) พรรคการเมืองทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ร้อยละ 5.7) การเสนอนโยบายของพรรคการเมืองน่าสนใจ และมีประโยชน์ต่อประเทศและประชาชน (ร้อยละ 12.3) พรรคการเมืองเลือกผู้สมัครที่มีคุณภาพเพื่อส่งสมัครรับเลือกตั้ง (ร้อยละ 8.2) ในขณะที่มองว่า สื่อมวลชนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือ “มากที่สุด” เพียงร้อยละ 1.6 เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของทุกกลุ่มการเมือง “มากที่สุด” ร้อยละ 21.3 และการพัฒนาประชาธิปไตยไทยเป็นไปในทิศทางที่ดี ก้าวหน้า “มากที่สุด” ร้อยละ 9.0 เท่านั้น ส่วนความเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงานของรัฐบาล “มากที่สุด” พบว่า เห็นว่าสมาชิกวุฒิสภาทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ร้อยละ 3.3 และเห็นว่าสมาชิก

สภาผู้แทนราษฎรทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพร้อยละ 4.9 ในขณะที่มองว่า รัฐบาลบริหารประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ “มากที่สุด” ร้อยละ 3.3 (ดูตารางที่ 2 ประกอบ)

ตารางที่ 2: การมีส่วนร่วมในการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง/ลงประชามติ “ทุกครั้งที่มีโอกาส” กับความคิดเห็นที่เห็นด้วยต่อประเด็นเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

การมีส่วนร่วมในการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง/ลงประชามติ “ทุกครั้งที่มีโอกาส” กับความคิดเห็นที่เห็นด้วยต่อประเด็นเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง (%)

ประเด็นคำถาม	ไม่ทราบ/ ไม่มีคำตอบ	ไม่เห็น ด้วย	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
1. ควรร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ	2.5	2.5	1.6	13.9	20.5	59.0
2. ควรแก้ไขรัฐธรรมนูญบางมาตรา	2.5	7.4	5.7	17.2	20.5	46.7
3. ไม่เห็นความจำเป็นในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ	2.5	73.0	13.1	7.4	0.0	4.1
4. รัฐบาลบริหารประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ	0.8	76.2	9.8	7.4	2.5	3.3
5. สมาชิกวุฒิสภาทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ	1.7	72.7	12.4	7.4	2.5	3.3
6. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ	1.6	42.6	24.6	23.0	3.3	4.9
7. ฝ่ายค้านทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ	2.5	9.0	13.1	20.5	28.7	26.2
8. พรรคการเมืองเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยของไทย	2.5	10.7	12.3	23.8	27.9	23.0
9. พรรคการเมืองทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	7.4	28.7	23.8	24.6	9.8	5.7
10. การเสนอนโยบายของพรรคการเมืองน่าสนใจ และมีประโยชน์ต่อประเทศและประชาชน	7.4	16.4	23.0	27.0	13.9	12.3
11. พรรคการเมืองเลือกผู้สมัครที่มีคุณภาพเพื่อ ส่งสมัครรับเลือกตั้ง	3.3	22.1	25.4	29.5	11.5	8.2
12. สื่อมวลชนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือ	1.6	42.6	24.6	22.1	7.4	1.6
13. องค์กรอิสระทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.9	18.0	28.7	32.0	13.1	3.3
14. ฝ่ายตุลาการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ	7.4	43.4	22.1	20.5	4.9	1.6
15. ระบบราชการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ	1.6	50.0	26.2	18.0	2.5	1.6
16. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ	6.6	35.2	35.2	16.4	4.9	1.6
17. เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่	0.8	5.0	5.9	21.8	16.0	50.4
18. เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของทุกกลุ่ม การเมือง	4.1	5.7	15.6	30.3	23.0	21.3
19. การพัฒนาประชาธิปไตยไทยเป็นไปในทิศทางที่ดี ก้าวหน้า	3.3	25.4	27.9	27.0	7.4	9.0
20. ประชาธิปไตยไทยยังคงมีปัญหาและจำเป็นต้องแก้ไข	6.1	4.0	2.0	7.1	6.1	74.7

และเมื่อสอบถามว่าคิดเห็นอย่างไรกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาในปัจจุบันพบว่า บางส่วนเห็นว่า เป็นเรื่องของสิทธิ เป็นเรื่องที่ดี เป็นโอกาสของเยาวชนในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นสิ่งที่ดีที่เราทุกคนสามารถช่วยกันเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาประเทศไปพร้อมกัน ส่วนกรณีความเห็นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญปี 2560 ต่อการเอื้อในการมีส่วนร่วมทางการเมืองนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าไม่เอื้อ โดยบางส่วนให้ความเห็นว่า ไม่ค่อยเท่าไร ไม่ค่อยเอื้อ ไม่เอื้อเพราะยังมีกฎหมายที่ยังคุ้มครองบุคคลบางกลุ่ม ทำให้ไม่สามารถแสดงความคิดเห็น วิจาร์ณ และตรวจสอบกลุ่มนั้นได้อย่างโปร่งใส ค่อนข้างปิดกั้นและขัดขวางการแสดงออกทางการเมือง ไม่ค่อยเพราะเป็นการเขียนเพื่อต่อยอดอำนาจให้รัฐ ไม่ใช่เพื่อประชาชน หรือไม่ เพราะเกือบจะไม่ให้สิทธิในการทำอะไรในเมืองเลย และบางส่วนให้ความเห็นว่า ไม่เพราะรู้สึกว่ามีสิทธิเสรีภาพของประชาชนก็ยังคงถูกจำกัดอยู่ หรือความเห็นที่ว่ารัฐธรรมนูญปี 2560 เอื้อต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ระดับกลางค่อนข้างน้อย) และเป็นการใช้คำที่คลุมเครือทำให้เกิดช่องโหว่

ส่วนความคิดเห็นต่อบทบาทของสื่อในปัจจุบัน ส่วนใหญ่มีการตั้งคำถามถึงความเป็นกลางของสื่อ เช่นความเห็นที่ว่า ไม่มีความเป็นกลาง พยายามปกปิดข่าวสารบางอย่างที่จะเห็นผลกระทบทางลบของตนเอง ยังไม่กล้านำเสนอมุมมองข่าวที่เป็นข้อเท็จจริง หลาย ๆ มุมมอง ทำให้สื่อสารออกมาอย่างผิด ๆ ต้องได้รับการแก้ไข สื่อเน้นเสนอความบันเทิงมากกว่าเรื่องที่มีสาระสำคัญ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ ปัญหาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ หรือความเห็นที่ว่า สื่อไทยไม่มีอิสรภาพทางความคิด และสิทธิในการเผยแพร่อย่างแท้จริงมาอย่างยาวนานแล้ว เป็นปัญหาที่มักเกิดขึ้นในประเทศที่ไม่ได้ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย หรือเป็นประชาธิปไตยไม่เต็มใบ หากสื่อไม่สามารถรายงานข่าวตามความเป็นจริงได้ทุกด้าน สื่อเหล่านั้นย่อมล้มเหลวในการเป็นสื่อ เป็นต้น

กรณีความคิดเห็นเกี่ยวกับพรรคการเมืองและนักการเมืองในปัจจุบัน บางส่วนให้ความเห็นว่า ไม่มีความน่าเชื่อถือ ไม่มีพรรคไหนหรือนักการเมืองท่านใดที่อยากเห็นประชาธิปไตยจริง ๆ หรือทุกคนหวังแต่ประโยชน์ของตนเองทั้งนั้น ย้ำแยะ และย้ำอยู่กับที่ หรือความเห็นที่ว่า พรรคการเมือง “ทุกพรรค” คือหนึ่งในต้นเหตุของความไม่สงบที่เกิดขึ้นในประเทศไทย น้อยคนที่จะไม่เห็นแก่ตัว น้อยคนที่จะซื้อสัตย์และเป็นตัวแทนของประชาชน เริ่มมีความหวัง นักการเมืองแต่ละคนหรือพรรคการเมืองแต่ละพรรค ไม่ได้มีจุดประสงค์ที่จะต้องการเข้าไปบริหารประเทศแต่ไหนแต่ไรแล้ว แต่กลับต้องการเข้าไปกอบโกยผลประโยชน์ที่จะได้รับจากตำแหน่ง หรือความเห็นที่ว่า บางพรรคมีทิศทางที่ดี แต่ก็ยังไม่พ้นที่บางพรรคยังมีแต่ทิศทางเดิม ๆ ซึ่งไม่สามารถแก้ปัญหาได้ เป็นต้น

ส่วนความเห็นต่อการเมืองไทยและประชาธิปไตยไทยในปัจจุบัน พบว่า บางส่วนเห็นว่าการเมืองไทยในปัจจุบันมีแต่แย่ง อยู่จุดล้มเหลวทางการเมืองที่สุด และมีความสัมพันธ์การต่างประเทศเป็นสิ่งที่สูญจัน ค่อนข้างแย่มาก ๆ ไม่มีเสถียรภาพ ยังไม่ตอบโจทย์เท่าไร เพราะไม่มีความเป็นธรรมแย่มากจนไม่รู้ว่าจะเริ่มแก้จากตรงไหน มองไปทางไหนก็มีแต่ปัญหาและความด้อยพัฒนา ตกต่ำยากที่จะพัฒนาไปข้างหน้า มีแต่ความขัดแย้งและคนที่ไม่ดีก็หาประโยชน์จากความขัดแย้ง และเริ่มมีความหวัง เป็นต้น ส่วนกรณีความเห็นต่อประชาธิปไตยไทยในปัจจุบันพบว่า บางส่วนเห็นว่า เป็นประชาธิปไตยที่ไม่จริง เพราะทุกอย่างไม่เอื้อให้คนมีสิทธิเสรีภาพในการเรียกร้องหรือแสดงออกในการเมืองควรแก้ไข ไม่เป็นประชาธิปไตย ไม่มีอยู่จริง ยังแย่งอยู่ น่าจะไม่ใช้ประชาธิปไตยสักเท่าไรหรือต้องสร้างความเข้าใจให้กับทุกฝ่ายเพื่อพัฒนาร่วมกัน ในปัจจุบันประเทศไทยห่างไกลจากความเป็นประชาธิปไตยมากไปทุกที หากไม่รีบแก้ไขสุดท้ายความเป็นประชาธิปไตยจะหมดไปจากประเทศ เป็นต้น

และกรณีคาดหวังจากการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า บางส่วนเห็นว่า เพื่อให้ยอมรับ รับฟัง แก้ไข หวังว่าประเทศไทยและคนไทยจะได้รับประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เพราะคิดว่ามันสามารถ จบที่รุ่นเราได้จริง ๆ หวังว่าจะให้เปลี่ยนอำนาจให้เป็นของประชาชน ต้องการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง มีความยุติธรรม ฟังเสียงประชาชน การมีประชาธิปไตยและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หรือ การเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้านของประเทศ เพราะเชื่อว่าถ้าเปลี่ยนแปลงแล้วชีวิตความเป็นอยู่ต่าง ๆ ต้อง ดีขึ้นอย่างแน่นอน เป็นต้น

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

จากผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมที่นิสิตนักศึกษาคิดว่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมทุกครั้งที่มีโอกาส คือ การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง/ลงประชามติ เป็นอันดับแรก ส่วนการสนทนาทางการเมืองเป็นอันดับ รองลงมา ซึ่งถือเป็นก้าวที่สำคัญสำหรับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองที่สะท้อนความสนใจในทาง การเมือง โดยบทบาทของสื่อประเภทออนไลน์ โดยเฉพาะ เฟซบุ๊ก และทวิตเตอร์ พบว่า เป็นแหล่ง ข้อมูลที่สำคัญที่สุด โดยกลุ่มนี้สนใจรับรู้ข้อมูลข่าวสารทุกวันหรือทุกครั้งที่มีโอกาส อย่างไรก็ตาม หาก พิจารณามุมมองต่อพรรคการเมือง นักการเมือง และสื่อมวลชน ส่วนใหญ่มักตั้งคำถามต่อการทำ หน้าที่กลุ่มเหล่านี้ และมองว่าการที่สนใจเข้ามามีส่วนร่วมเพราะเป็นเรื่องของสิทธิ ต้องการเห็นการ พัฒนาที่มากขึ้นของเมือง และประชาธิปไตย ในขณะที่ความเห็นต่อรัฐธรรมนูญกับการเอื้อต่อการ มีส่วนร่วม พบว่า ส่วนใหญ่ตอบในทำนองเดียวกันว่า ไม่เอื้อ และผลการศึกษาพบว่า ต้องการให้แก้ไข รัฐธรรมนูญฉบับนี้ในเปอร์เซ็นต์ที่สูง

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาที่มีข้อนำพิจารณาด้วยกัน 3 ประเด็นคือ 1) กิจกรรมการเข้ามีส่วนร่วม ทางการเมืองกรณีการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง/ลงประชามติ กับปัจจัยส่วนบุคคล 2) บทบาทของ แหล่งข้อมูลข่าวสารต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ 3) การมีส่วนร่วมทางการเมืองกับความคิดเห็น ต่อประเด็นทางการเมืองการปกครองและแนวโน้มทิศทางการปกครองแบบประชาธิปไตยใน การเมืองไทย ดังนี้

1. กิจกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองกรณีการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง/ลงประชามติ กับ ปัจจัยส่วนบุคคลที่น่าสนใจพบว่า เพศหญิงมีอัตราที่สูงกว่าเพศชายซึ่งผลของกรณีนี้จะเป็นแนวโน้มที่ดี สำหรับการปรับเปลี่ยนเกี่ยวกับสิทธิที่เท่าเทียมกันในอนาคตระหว่างเพศหญิงกับเพศชายในระดับที่ดี ขึ้นได้ และเมื่อพิจารณาในส่วนของรายได้ของครอบครัวต่อเดือนสูงสุดอยู่ที่ไม่ถึง 20,000 บาท กรณีนี้ อาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่า การเมืองกับเศรษฐกิจ ปากท้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ ในกลุ่มที่มีระดับรายได้ของครอบครัวต่อเดือนไม่สูง เห็นความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทาง การเมืองในกิจกรรมการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง/การลงมติ ซึ่งทำให้เห็นว่า กลุ่มนี้มองการเมืองว่ามีผล ต่อด้านเศรษฐกิจ จากเดิมที่มีอภิบายในลักษณะที่ว่า ผู้ที่มีรายได้ในระดับปานกลาง หรือมาก มักสนใจ มีส่วนร่วมทางการเมือง

2. บทบาทของแหล่งข้อมูลข่าวสารต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากผลการศึกษา แสดงให้เห็นถึงบทบาทของสื่อออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก และทวิตเตอร์ ต่อการเป็นแหล่งในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของนิสิตนักศึกษาได้อย่างชัดเจน และเมื่อพิจารณาในระดับความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารยังพบว่าคนกลุ่มนี้สนใจรับรู้ข้อมูลข่าวสารทุกวัน/ทุกครั้งที่พบปะกัน แม้จะมีทัศนคติในด้านลบต่อการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนก็ตาม เช่น ความเห็นที่ว่า ไม่มีความเป็นกลาง พยายามปกปิดข่าวสารบางอย่างที่จะเห็นผลกระทบทางลบของตนเอง หรือยังไม่กล้านำเสนอมุมมองข่าวที่เป็นข้อเท็จจริง หลาย ๆ มุมมองทำให้สื่อสารออกมาอย่างผิด ๆ ต้องได้รับการแก้ไข เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมทางการเมืองกับความคิดเห็นต่อประเด็นทางการเมืองการปกครองและแนวโน้มทิศทางการปกครองแบบประชาธิปไตยในการเมืองไทย เมื่อพิจารณาในกรอบของกิจกรรมการมีส่วนร่วมที่สูงที่สุดคือ การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง/ลงประชามติ “ทุกครั้งที่มีโอกาส” กับความคิดเห็นต่อประเด็นทางการเมืองการปกครองพบว่า ประเด็นเรื่องประชาธิปไตยไทยยังคงมีปัญหาและจำเป็นต้องแก้ไข เป็นความคิดเห็นอันดับแรกของนิสิตนักศึกษากลุ่มนี้ รองลงมาคือเห็นว่า ควรยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ และเห็นด้วยกับความเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ตามลำดับสะท้อนให้เห็นมุมมองความสนใจของนิสิตนักศึกษาอย่างชัดเจนว่า สิ่งที่เป็นความสนใจที่สำคัญคือ ประเด็นประชาธิปไตย และการแก้ไขรัฐธรรมนูญ รวมถึงการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรุ่นใหม่ ในขณะที่ความคิดเห็นทั้งต่อรัฐบาล การทำงานของรัฐสภา พรรคการเมือง สื่อมวลชน องค์กรอิสระ อยู่ในระดับน้อย และปานกลางเท่านั้น จากแนวโน้มของความคิดเห็นนี้ต่อทิศทางการประชาธิปไตยไทย อาจจะสามารถอธิบายได้ว่า นิสิตนักศึกษาสนใจการปรับปรุงในเชิงโครงสร้าง และไม่เชื่อมั่นต่อตัวแสดงทางการเมือง รวมถึงบทบาทของสื่อมวลชน

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษานี้ คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะใน 3 ประเด็นคือ

1. สำหรับการพัฒนาประชาธิปไตย ควรปรับปรุงในส่วนของกติกาทางการเมือง โดยเฉพาะที่กำหนดในรัฐธรรมนูญไปในทิศทางที่สอดคล้องกับประชาธิปไตยมากขึ้น เพื่อเปิดพื้นที่สำหรับการมีส่วนร่วมของนิสิตนักศึกษา โดยเฉพาะในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการออกเสียงเลือกตั้ง/การลงประชามติ และการสนทนาทางการเมือง

2. ควรปรับปรุงการแสดงบทบาทของกลไกทางการเมือง รวมถึงสื่อมวลชนในการแสดงบทบาทที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้

3. รัฐ และภาคส่วนต่าง ๆ ควรรับฟังความคิดเห็น เปิดพื้นที่ในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นความเห็นของนิสิตนักศึกษาให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น และควรให้ข้อมูลข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเป็นกลาง ตรวจสอบ และเข้าถึงได้ง่าย

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม งบประมาณ ประจำปี 2564 คณะผู้วิจัยขอขอบคุณกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมสำหรับการสนับสนุนทุนวิจัยในครั้งนี้ รวมทั้งนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยในกลุ่มเป้าหมายที่ได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัย ขอขอบคุณผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่ให้การสนับสนุนในการดำเนินการวิจัยจนสำเร็จลุล่วง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2540). รายงานการวิจัย การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 17 พฤศจิกายน 2539. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.
- จิราภรณ์ คำจันทร์. (2547). ความนิยมของพรรคประชาธิปัตย์ในภาคใต้: ศึกษากรณีเขตเลือกตั้งที่ 1 และที่ 10 จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ ร.ม. (การปกครอง). กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- เทอดศักดิ์ ยอแสงรัตน์ และวารภรณ์ เทพสัมฤทธิ์พร. (2560). ทักษะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยภูเก็ต. 13(2): 37-57.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล. (2548). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เปรมศักดิ์ แก้วมรกต. (2561). วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่นในสังคมพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษา อำเภอกงหรา จังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี. 12 (ฉบับพิเศษ): 217-225.
- รพีพร ธงทอง. (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองสมัยใหม่ของเด็กและเยาวชน. วารสารวิจัยและ พัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. 16(1): 27-40.
- วุฒิพล ลิ้มวราภัส. (2562). กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ กรณีศึกษา โปสต์ทูเดย์ และแนวหน้า. วิทยานิพนธ์ศศ.ม. (การเมืองและยุทธศาสตร์การพัฒนา). กรุงเทพฯ: คณะพัฒนา สังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำราญ วิเศษ. (2555). กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม. วารสาร มหาวิทยาลัยนครพนม. 2(1): 5-12.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). จำนวนประชากรจากการทะเบียน จำแนกตามอายุ เพศ และ จังหวัด พ.ศ. 2561. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2564, จาก <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/01.aspx>.
- Lester W. Milbrath. (1966). *Political Participation: How and Why do People Get Involved in Politics*. Chicago: Rand McNally.

ปัญหาและข้อเสนอแนะในการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครอง ข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

Problem Statements and Proposed Solutions for the Enforcement of Personal Data Protection Act B.E. 2562

ศิริญา ดุสิตนานนท์¹

Sirinya Dusitnanond

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 รวมถึงจัดทำข้อเสนอแนะ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าสิทธิความเป็นส่วนตัวของเจ้าของข้อมูลจะไม่ถูกละเมิดโดยมิชอบ จึงมีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เพื่อใช้กำกับดูแลผู้ที่เก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล และให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเกิดความเชื่อมั่นว่าข้อมูลส่วนบุคคลของตนที่ถูกเก็บรวบรวมไปจะมีมาตรฐานการคุ้มครองความปลอดภัยที่เพียงพอภายใต้หลักเกณฑ์ และเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนด รวมถึงเพื่อป้องกันความเสียหายต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลและเศรษฐกิจของประเทศ อย่างไรก็ตามเนื่องจากกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองส่วนบุคคลยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับประชาชนชาวไทย จึงอาจทำให้เกิดผลกระทบอย่างมากทั้งต่อผู้มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายและต่อสังคมไทย และอาจนำมาซึ่งปัญหาหลายประการเมื่อมีการบังคับใช้กฎหมาย ทั้งในแง่ความพร้อมของผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย ในการปรับใช้และตีความตัวบทกฎหมาย ตลอดจนผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมาย ในบทความนี้ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาตามที่ได้กล่าวไป ซึ่งประกอบด้วยข้อเสนอแนะ ได้แก่ การเสนอให้หน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลออกมาตรการการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในเชิงป้องกัน (Preventive measures) การกำหนดขอบเขตการใช้ฐานการประมวลผลข้อมูลตามกฎหมาย รวมถึงการพิจารณาทบทวนกฎหมายเพื่อปรับปรุงและการตรากฎหมายลำดับรองเป็นระยะ

คำสำคัญ: การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562
ฐานทางกฎหมาย

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย กรุงเทพมหานคร

Assistant Professor, School of Law, University of the Thai Chamber of Commerce, Bangkok.

Corresponding author e-mail: dsirinya@gmail.com

ARTICLE HISTORY: Received 30 May 2022, Revised 15 November 2022, Accepted 21 December 2022

Abstract

This research aims to study and analyze problem statements for the enforcement of the Personal Data Protection Act B.E. 2562 (PDPA). The research proposes solutions to ensure that the privacy rights of the data subjects are not unlawfully infringed after the PDPA has been enacted. The PDPA regulates those who collect, use, or disclose the personal data of others, and allows data subjects to be assured that their personal data will be protected. However, the Personal Data Protection Law is new for Thai people, and the enforcement of this act is believed to affect Thai society and businesses, which have a legal obligation to comply with the law. Moreover, enforcement of this legislation may cause several issues, including the following aspects: the readiness of those who are obliged to comply with the law, as well as the expected consequences of law enforcement. In this article, the author points out the solutions to the issues mentioned above by suggesting that the regulator should provide a preventive measure, the scope of lawful basis should be clearly defined, and the legislation and its secondary legislation should be periodically reviewed.

Keywords: *Personal Data Protection, Personal Data Protection Act B.E. 2019, Lawful Basis*

บทนำ

ปัจจุบันโลกอยู่ในกระแสการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน โดยที่สภาพเศรษฐกิจมีความผันผวน และผลกระทบจากสถานการณ์แพร่ระบาดของโคโรนาไวรัส 2019 (COVID-19) เป็นเหตุให้การดำเนิน ธุรกิจในยุคปัจจุบันซึ่งอยู่ในสภาวะการณ์ที่ท้าทายภายใต้การแข่งขันที่เพิ่มขึ้น หลายองค์กรต้องการ ใช้ประโยชน์จากข้อมูลของลูกค้าที่มีอยู่เพื่อยกระดับองค์กร ตลอดจนเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสร้าง กลยุทธ์ในการขับเคลื่อนธุรกิจด้วยการใช้ข้อมูล (Data-Driven Strategy) ตลอดจนเพื่อทำการตลาด ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค อย่างไรก็ตาม เมื่อโลกธุรกิจในปัจจุบันมีแนวโน้มของการใช้ข้อมูล ส่วนบุคคลเป็นจำนวนมาก รัฐจึงต้องเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการกำกับดูแลผู้ที่เก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลนั้นเกิดความเชื่อมั่นได้ว่าข้อมูลส่วนบุคคล ของตนที่ถูกเก็บรวบรวมไปจะถูกจัดเก็บไว้อย่างปลอดภัยตามมาตรฐานและวิธีการที่พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ได้บัญญัติไว้ ประกอบกับตามหลักเกณฑ์และนโยบายที่กำหนด โดยคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยปัจจุบันในหลายประเทศทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นยุโรป สหรัฐอเมริกา ประเทศในทวีปเอเชีย เช่น เกาหลี ญี่ปุ่น หรือในภูมิภาคอาเซียน เช่น สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ได้ให้ความสำคัญกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์ กับเทคโนโลยีและรูปแบบการทำธุรกรรมทางการเงินที่ปรับเปลี่ยนไปตามสมัย สำหรับประเทศไทย ก็เช่นเดียวกัน โดยประเทศไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ขึ้นเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มีสาระสำคัญเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ กลไก หรือมาตรการกำกับดูแลเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครอง

ข้อมูลส่วนบุคคล อาทิ หลักการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคล หลักการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลอย่างมีคุณภาพและได้สัดส่วน หน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้องในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล ฯลฯ โดยกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องทำการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามวัตถุประสงค์ที่ได้แจ้งไว้ก่อนหรือขณะเก็บรวบรวม และผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจะนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ หรือเปิดเผย โดยจะแตกต่างจากวัตถุประสงค์ที่ได้แจ้งไว้ไม่ได้ เว้นแต่จะมีบทบัญญัติกฎหมายให้สิทธิแก่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล หรือผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลได้แจ้งวัตถุประสงค์ใหม่แก่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลและได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลแล้ว หลักการระบุมูลประสงคฺ์และระยะเวลาในการใช้ข้อมูลส่วนบุคคล โดยกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องแจ้งวัตถุประสงค์ในการขอเก็บรวบรวม ใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่หลอกลวงหรือทำให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเข้าใจผิดในวัตถุประสงค์ดังกล่าว กล่าวคือ การแจ้งวัตถุประสงค์ในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลนั้นต้องกระทำโดยชัดเจน ง่ายต่อการทำความเข้าใจทั้งรูปแบบของภาษา และเนื้อหาของสื่อที่ขอความยินยอม หลักการป้องกันและรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องมีมาตรการรักษาความปลอดภัยข้อมูลส่วนบุคคลที่เหมาะสมเพื่อป้องกันมิให้ข้อมูลส่วนบุคคลสูญหาย ถูกทำลาย เข้าถึง ใช้ เปลี่ยนแปลง แก้ไขข้อมูลส่วนบุคคลนั้น หลักการแจ้งให้คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลทราบเมื่อมีการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล หลักการห้ามเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยปราศจากอำนาจหรือโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หลักการเปิดเผยต้องโปร่งใส โดยผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องระบุนรายละเอียด อาทิ วัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวม ข้อมูล ข้อมูลส่วนบุคคลที่จะมีการเก็บรวบรวม ประเภทของบุคคลหรือหน่วยงานที่ข้อมูลส่วนบุคคลที่เก็บรวบรวมอาจถูกเปิดเผย ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล สถานที่ รวมถึงวิธีการติดต่อของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล ตลอดจนต้องแจ้งสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดบทบัญญัติรับรองสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลไว้แปดประการ ได้แก่ สิทธิการได้รับแจ้ง (Right to be Informed) หมายถึง สิทธิในการทราบวัตถุประสงค์การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูล ทำให้ทราบได้อย่างแน่ชัดว่าข้อมูลที่ถูกเก็บไปนั้นจะถูกนำไปใช้ทำอะไร หรือถูกเก็บไปด้วยวัตถุประสงค์อะไร สิทธิในการเพิกถอนความยินยอม (Right to Withdraw Consent) กล่าวคือ ในกรณีที่เจ้าของข้อมูลได้ให้ความยินยอมแก่ผู้ควบคุมข้อมูลในการประมวลผลข้อมูลไปแล้ว ภายหลังหากต้องการถอนความยินยอม เจ้าของข้อมูลก็มีสิทธิที่จะดำเนินการขอถอนความยินยอมเมื่อใดก็ได้ สิทธิในการขอเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคล (Right of Access) สิทธิในการแก้ไขข้อมูลส่วนบุคคลให้ถูกต้อง (Right to Rectification) สิทธิในการขอลบข้อมูลส่วนบุคคล (Right to be Forgotten) สิทธิในการห้ามมิให้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล (Right to Restrict of Processing) สิทธิในการให้ออนย้ายข้อมูลส่วนบุคคล (Right of Data Portability) และสิทธิในการคัดค้านการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล (Right to Object) อันเป็นกรณีที่เจ้าของข้อมูลที่ต้องการให้ข้อมูลส่วนบุคคลของตนเองถูกนำออกไปจากระบบข้อมูลขององค์กรที่ตนได้ให้ข้อมูลไว้ ไม่ว่าจะเพราะต้องการยกเลิกการใช้บริการหรือเพื่อลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในกรณีข้อมูลรั่วไหลต่าง ๆ เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลย่อมมีสิทธิร้องขอต่อผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลดำเนินดังกล่าวได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 General Data Protection Regulation (GDPR) และรัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศสิงคโปร์ พ.ศ. 2555 (the Singapore Personal Data Protection Act 2012) เพื่อเปรียบเทียบและวิเคราะห์สาระสำคัญและแนวทางการใช้บังคับกฎหมายเพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแก่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล
2. วิเคราะห์ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562
3. จัดทำข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ต้องมีการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ของประเทศไทย General Data Protection Regulation (GDPR) ของกลุ่มสหภาพยุโรปและรัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2555 (Personal Data Protection Act 2012) ของประเทศสิงคโปร์

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ได้แก่ ปัญหาการเตรียมความพร้อมและผลของการเลื่อนการบังคับใช้กฎหมาย ปัญหาการกำหนดค่านิยมในกฎหมาย ปัญหาเกี่ยวกับฐานการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล ปัญหาด้านข้อจำกัดในการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดเกินไปต่อภาคธุรกิจ และศึกษาแนวทางการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศสิงคโปร์และกลุ่มสหภาพยุโรปจากการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อนำมาใช้วิเคราะห์ในการนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหามาตามประเด็นที่กำหนด

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยวิธีการศึกษาเอกสารทางวิชาการ อันได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ของประเทศไทย General Data Protection Regulation (GDPR) ของกลุ่มสหภาพยุโรป และรัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2555 (Personal Data Protection Act 2012) ของประเทศสิงคโปร์ และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นักวิชาการและที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (focus group) มาเพื่อศึกษาปัญหาจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 และจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางให้กับหน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแล รวมถึงสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีแนวทางในการออกแบบแผนระเบียบ กฎเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ที่ชัดเจนมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย โดยมีความมั่นใจว่าข้อมูลส่วนบุคคลของตนจะได้รับความคุ้มครอง อีกทั้งแนวทางการกำกับมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ชัดเจนและสอดคล้องกับทางปฏิบัติขององค์กรภาครัฐและภาคธุรกิจจะส่งผลให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลและผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นผู้ประกอบการสามารถนำข้อมูลส่วนบุคคลไปประมวลผลเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุคสังคมขับเคลื่อนไปด้วยเทคโนโลยีและความผันแปร ความท้าทายใหม่ ๆ จากดิจิทัล

พื้นที่การศึกษา

ประเทศไทย กลุ่มสหภาพยุโรป และประเทศสิงคโปร์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัญหาและข้อเสนอแนะในการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 นี้ ได้จัดทำโดยการศึกษากฎหมาย เอกสารทางวิชาการ รายงานทางสถิติจากกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศไทย กลุ่มสหภาพยุโรป และประเทศสิงคโปร์ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศไทย กลุ่มสหภาพยุโรป และประเทศสิงคโปร์ ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในฐานะผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล ประชาชนทั่วไปในฐานะเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล โดยการยกตัวอย่างให้เห็นถึงแนวทางการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มประเทศที่ใช้เป็นตัวอย่างในการร่วมสนทนา

ผลการวิจัย

1. ทำให้ทราบสาระสำคัญของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ของประเทศไทย
2. ทำให้ทราบแนวทางการบังคับใช้ General Data Protection Regulation (GDPR) ของกลุ่มสหภาพยุโรปและรัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2555 (Personal Data Protection Act 2012) ของประเทศสิงคโปร์
3. ทำให้ทราบปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562
4. ทำให้ทราบแนวทางการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ที่เหมาะสมโดยอ้างอิงแนวปฏิบัติจากกลุ่มสหภาพยุโรปหรือประเทศสิงคโปร์

เนื้อเรื่อง

เนื่องจากแนวคิดเรื่องการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลยังเป็นสิ่งใหม่ในสังคมไทยเป็นอย่างมาก ทั้งในแง่ของความตระหนักรู้ในความสำคัญและจำเป็นในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่จะต้อง มีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือความเข้าใจของผู้คนในสังคม ตลอดจนความเข้าใจในแนวคิดของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ความเข้าใจในหลักการสำคัญตามกฎหมาย อาทิ วัตถุประสงค์กฎหมาย ขอบเขตการบังคับใช้ คำนิยามต่าง ๆ ตามกฎหมาย ประกอบกับกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นในประเทศที่มีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลบังคับใช้ก่อนหน้าประเทศไทยยังไม่ชัดเจนว่าจะสามารถ นำมาเป็นแนวทางการศึกษาหรือปรับใช้ได้กับประเทศไทยได้มากน้อยเพียงใด จึงอาจนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ได้เมื่อมีการบังคับใช้กฎหมาย โดยสามารถวิเคราะห์ปัญหาที่อาจพบจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติ คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 แบ่งออกเป็นประเด็นดังนี้

(1) การเตรียมความพร้อมและผลของการเลื่อนการบังคับใช้กฎหมาย

แม้ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 จะได้ถูกประกาศในราชกิจจานุเบกษา ตั้งแต่วันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 โดยมีผลให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

และกำหนดให้บทบัญญัติในหมวด 2 หมวด 3 หมวด 5 หมวด 6 หมวด 7 และความในมาตรา 95 และ มาตรา 96 ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป ซึ่งหากยึดตามกำหนดเวลาดังกล่าวพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 จะถูกบังคับใช้อย่างสมบูรณ์ทั้งฉบับในวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 อย่างไรก็ตามเนื่องจากการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขตามที่กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกำหนดมีรายละเอียดมากและซับซ้อน รวมถึงอาจต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการดำเนินการตามกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้หน่วยงานที่มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ หรือภาคเอกชนจำนวนมากในประเทศไทย ยังประสบปัญหาความไม่พร้อมที่จะปฏิบัติตามกฎหมายฉบับดังกล่าวทั้งหมด ทั้งนี้ในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ได้เปิดให้มีการยกเว้นการบังคับใช้ของกฎหมายไว้ปรากฏรายการดังต่อไปนี้

(1) มิให้ใช้บังคับแก่การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือเพื่อกิจกรรมในครอบครัวของบุคคลนั้นเท่านั้น

(2) มิให้ใช้บังคับแก่การดำเนินการของหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ อาธิ ความมั่นคงทางการคลังของรัฐ หรือการรักษาความปลอดภัยของประชาชน รวมทั้งหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน นิติวิทยาศาสตร์ หรือการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ เป็นต้น

(3) มิให้ใช้บังคับแก่บุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ทำการเก็บรวบรวมไว้เฉพาะเพื่อกิจการสื่อมวลชน งานศิลปกรรม หรืองานวรรณกรรมอันเป็นไปตามจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพหรือเป็นประโยชน์สาธารณะเท่านั้น ดังนั้นในกิจการสื่อมวลชน งานศิลปกรรม หรืองานวรรณกรรมซึ่งเป็นไปเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ไม่ว่าเป็นการประกอบธุรกิจหรือไม่ย่อมตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

(4) สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา รวมถึงคณะกรรมการที่ตั้งโดยสภาดังกล่าว ซึ่งเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลในการพิจารณาตามหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา หรือคณะกรรมการแล้วแต่กรณี

(5) การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลและการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาคดี การบังคับคดี และการวางทรัพย์ รวมทั้งการดำเนินงานตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

(6) การดำเนินการกับข้อมูลของบริษัทข้อมูลเครดิตและสมาชิกตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต

นอกจากนี้มาตรา 4 วรรคสองยังกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อยกเว้นไม่ให้นำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนมาใช้บังคับแก่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลในลักษณะใด กิจการใด หรือหน่วยงานใด หรือ เพื่อประโยชน์สาธารณะอื่นใดโดยให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา จึงเป็นเหตุให้มีโปรดเกล้าฯ ตราพระราชกฤษฎีกาโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาในวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 เป็นพระราชกฤษฎีกา “กำหนดหน่วยงานและกิจการที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562” เป็นผลให้หน่วยงาน 22 ประเภทไม่ต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 อันได้แก่

- (1) หน่วยงานของรัฐ
- (2) หน่วยงานของรัฐต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ
- (3) มูลนิธิ สมาคม องค์กรศาสนา และองค์กรไม่แสวงหากำไร
- (4) กิจการด้านเกษตรกรรม
- (5) กิจการด้านอุตสาหกรรม
- (6) กิจการด้านพาณิชย์กรรม
- (7) กิจการด้านการแพทย์และสาธารณสุข
- (8) กิจการด้านพลังงาน ใอน้ำ น้ำ และการกำจัดของเสีย รวมทั้งกิจการที่เกี่ยวข้อง
- (9) กิจการด้านการก่อสร้าง
- (10) กิจการด้านการซ่อมและการบำรุงรักษา
- (11) กิจการด้านการคมนาคมขนส่ง และการเก็บสินค้า
- (12) กิจการด้านการท่องเที่ยว
- (13) กิจการด้านการสื่อสาร โทรคมนาคม คอมพิวเตอร์ และดิจิทัล
- (14) กิจการด้านการเงิน การธนาคาร และการประกันภัย
- (15) กิจการด้านอสังหาริมทรัพย์
- (16) กิจการด้านการประกอบวิชาชีพ
- (17) กิจการด้านการบริหารและบริการสนับสนุน
- (18) กิจการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิชาการ สังคมสงเคราะห์ และศิลปะ
- (19) กิจการด้านการศึกษา
- (20) กิจการด้านความบันเทิงและนันทนาการ
- (21) กิจการด้านการรักษาความปลอดภัย และ
- (22) กิจการในครัวเรือนและวิสาหกิจชุมชน ซึ่งไม่สามารถจำแนกกิจกรรมได้อย่างชัดเจน

ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า กิจการที่ไม่ต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ทั้ง 22 ประเภทตามที่พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวกำหนดครอบคลุมผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลทั้งหน่วยงานรัฐและเอกชนแทบทุกรายในประเทศไทยทำให้ได้รับยกเว้นไม่ให้นำบทบัญญัติบางส่วนแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาใช้บังคับในช่วงระยะเวลาระหว่างวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 จนถึงวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2564 ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าหากเป็นกรณีของบุคคลทั่วไป กล่าวคือ บุคคลธรรมดาจะต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้โดยไม่มีข้อยกเว้น ฉะนั้นบุคคลธรรมดาที่ถึงแม้จะเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจ หรือวัตถุประสงค์อื่นใดย่อมตกอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เนื่องจากกฎหมายมิได้กำหนดยกเว้นไว้ การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลจึงต้องจัดทำตามวิธีการ รูปแบบ และมาตรฐานการรักษาความปลอดภัยของกฎหมายและตามที่คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกำหนด

ไม่เพียงแต่เหตุผลด้านความยากในการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามที่กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งมีรายละเอียดที่มากและซับซ้อน แต่เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 2019 ในประเทศไทยที่ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องเป็นผลให้หากกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีผลบังคับใช้เป็นการทั่วไปแล้วจะส่งผลกระทบต่อหน่วยงานภาครัฐและเอกชนรวมถึง

ภาคธุรกิจต่าง ๆ ที่ทำการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ที่จะต้องเสียต้นทุนเพื่อปรับตัว และเตรียมความพร้อมเพื่อปฏิบัติให้สอดคล้องตามกฎหมาย เช่น การจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในองค์กร การอบรมบุคลากรในองค์กรเพื่อให้เข้าใจถึงกฎหมายที่กำลังจะบังคับใช้ การสร้างมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยในการรักษาข้อมูลส่วนบุคคลที่จัดเก็บไว้ การเตรียมเอกสารหรือเครื่องมือตามที่กฎหมายกำหนด ตลอดจนการตระเตรียมโปรแกรมหรืออุปกรณ์เพื่อใช้คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลประเภทอิเล็กทรอนิกส์ จึงเป็นเหตุให้มีการเลื่อนบังคับใช้กฎหมายอีกครั้ง โดยมีการโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกา และประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2564 เป็นพระราชกฤษฎีกา “กำหนดหน่วยงานและกิจการที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (ฉบับที่ 2)” เป็นผลให้หน่วยงานทั้ง 22 ประเภท ได้รับขยายเวลารายกเว้นไม่ให้นำบทบัญญัติบางส่วนของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาใช้บังคับต่อไปจนถึงวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 ส่งผลให้ในปัจจุบันพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 จะถูกใช้บังคับในวันที่ 1 มิถุนายน 2565

อย่างไรก็ดี สืบเนื่องจากการที่พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ได้เลื่อนการบังคับใช้มาหลายครั้ง ประกอบกับมีการยกเว้นการบังคับใช้จากปี พ.ศ. 2563 เลื่อนมาเป็นปี พ.ศ. 2564 จึงส่งผลให้หน่วยงานที่มีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายหลายภาคส่วนเกิดความสับสน แม้บางภาคส่วนได้ดำเนินการเพื่อเตรียมการปฏิบัติตามกฎหมายไปบ้างแล้ว แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีหลายภาคส่วนที่ชะลอกระบวนการดังกล่าว ทำให้กระบวนการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลและมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเกิดการล่าช้า รวมทั้งขาดความตระหนักถึงหน้าที่และวิธีการที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างต่อเนื่อง จึงอาจเกิดปัญหาในทางปฏิบัติสำหรับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เนื่องจากไม่มีความแน่ชัดในการให้ความรู้เรื่องนโยบายและวิธีการการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับภาคธุรกิจ ภาคเอกชน ประชาชน หรือแม้กระทั่งหน่วยงานของรัฐในวันที่ 1 มิถุนายน 2565 นี้

(2) การกำหนดค่านิยมในกฎหมาย

กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่บังคับใช้ในสหภาพยุโรป หรือ General Data Protection Regulation (GDPR) มีการบังคับใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2561 ซึ่งกฎหมายฉบับดังกล่าวไม่เพียงมีผลใช้บังคับกับประเทศภายในสหภาพยุโรปเท่านั้น แต่ยังมีผลบังคับใช้นอกเขตแดน (Extraterritorial applicability) ในบางกรณีกับประเทศที่ไม่ใช่ภาคีด้วยเช่นกัน เช่น ในกรณีที่หน่วยงานที่อยู่นอกสหภาพยุโรปมีการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นพลเมืองในสหภาพยุโรป หรือกรณีที่หน่วยงานที่อยู่นอกสหภาพยุโรปมีการดำเนินการรับส่งข้อมูลกับหน่วยงานในสหภาพยุโรป เป็นต้น ทำให้หลายประเทศทั่วโลกรู้จัก มีความคุ้นเคย หรือได้รับผลกระทบจากกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแห่งสหภาพยุโรปแม้จะไม่มีพันธกรณีให้ต้องตรากฎหมายภายในให้สอดคล้องกับกฎหมายดังกล่าวก็ตาม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า General Data Protection Regulation (GDPR) ถือเป็นกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้สร้างผลกระทบให้กับหลายประเทศทั่วโลก รวมทั้งกลายเป็นแรงกระตุ้นให้แก่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมถึงเป็นเสมือนกฎหมายแม่บทอันเป็นแบบแผนให้หลากหลายประเทศทั่วโลก ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปนำหลักการจาก General Data Protection Regulation (GDPR) เพื่อยกเป็นมาตรฐาน

หรือต้นแบบในการร่างกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อบังคับใช้ภายในประเทศตนเองต่อไป ซึ่งการนำหลักการจาก General Data Protection Regulation (GDPR) มาใช้บังคับในประเทศตน อาจส่งผลให้แนวทางการตีความการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศต่าง ๆ รวมถึงประเทศไทยด้วยเป็นไปตามแนวทางการตีความของศาลยุติธรรมยุโรป

เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรปมีการบังคับใช้ก่อนหน้าประเทศไทยเป็นเวลาหลายปี จึงทำให้มีกรณีศึกษาและแนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ประกอบกับการที่พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มีหลักการและคำนิยามที่คล้ายคลึงกับ General Data Protection Regulation (GDPR) เป็นอย่างมาก จึงเป็นเหตุให้มีการนำกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแห่งสหภาพยุโรปมาเป็นต้นแบบในการศึกษาเปรียบเทียบ รวมทั้งเป็นแนวทางในการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างแพร่หลายในประเทศไทย

อย่างไรก็ดี แม้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ของไทยและ General Data Protection Regulation (GDPR) จะมีความคล้ายคลึงกัน รวมถึงมีนิยามคำศัพท์ที่มีความใกล้เคียงหรือตรงกันหลายประการ⁴ แต่เมื่อเทียบเคียงแล้วในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ก็มีได้เหมือนกับ General Data Protection Regulation (GDPR) อย่างสมบูรณ์ทุกประการ โดยพบว่ากฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยนั้นอาจมีการกำหนดคำนิยามในกฎหมายที่ยังไม่ครบถ้วนซึ่งแตกต่างจาก General Data Protection Regulation (GDPR) เช่น ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่มีการกำหนดนิยามของคำว่า “การคัดค้านที่เกี่ยวข้องและมีเหตุผล (Relevant and Reasoned objection)”⁵ หรือนิยามของคำว่า “ความยินยอม (Consent)”⁶ จึงอาจทำให้เกิดข้อกังวัลว่าจะสามารถนำแนวทางของ General Data Protection Regulation (GDPR) มาปรับใช้ในประเทศไทยได้หรือไม่ นอกจากนี้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยยังมีได้

---

⁴พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 6 ในพระราชบัญญัตินี้

“ข้อมูลส่วนบุคคล” หมายความว่า ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลซึ่งทำให้สามารถระบุตัวบุคคลนั้นได้ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม แต่ไม่รวมถึงข้อมูลของผู้ถึงแก่กรรมโดยเฉพาะ

GENERAL DATA PROTECTION REGULATION (GDPR) Art. 4 For the purposes of this Regulation: ‘personal data’ means any information relating to an identified or identifiable natural person (‘data subject’); an identifiable natural person is one who can be identified, directly or indirectly, in particular by reference to an identifier such as a name, an identification number, location data, an online identifier or to one or more factors specific to the physical, physiological, genetic, mental, economic, cultural or social identity of that natural person

⁵GENERAL DATA PROTECTION REGULATION (GDPR) Art. 4 For the purposes of this Regulation:

‘relevant and reasoned objection’ means an objection to a draft decision as to whether there is an infringement of this Regulation, or whether envisaged action in relation to the controller or processor complies with this Regulation, which clearly demonstrates the significance of the risks posed by the draft decision as regards the fundamental rights and freedoms of data subjects and, where applicable, the free flow of personal data within the Union.

⁶GENERAL DATA PROTECTION REGULATION (GDPR) Art. 4 For the purposes of this Regulation:

‘consent’ of the data subject means any freely given, specific, informed and unambiguous indication of the data subject’s wishes by which he or she, by a statement or by a clear affirmative action, signifies agreement to the processing of personal data relating to him or her.

ระบุถึงการประมวลผลโดยเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งต่างจากแนวปฏิบัติภายใต้ General Data Protection Regulation (GDPR) ทำให้ความเป็นส่วนตัวของประชาชนอาจไม่ได้รับความคุ้มครองอย่างครอบคลุม อันเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคม เนื่องด้วยในปัจจุบันองค์กรธุรกิจต่าง ๆ ล้วนจัดทำสื่อหรือมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากปัญญาประดิษฐ์ ยกตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์พฤติกรรม การสั่งซื้อหรือการเข้าชมผลิตภัณฑ์ สินค้า หรือบริการ จึงอาจก่อให้เกิดข้อกังวลเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในกรณีที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลมีการเก็บรวบรวมหรือประมวลผลข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ว่าจะมีแนวทางการใช้บังคับและการคุ้มครองไปในทางเดียวกันกับ General Data Protection Regulation (GDPR) หรือไม่

(3) ปัญหาเกี่ยวกับฐานการประมวลผลข้อมูล

หลักเกณฑ์ที่สำคัญประการหนึ่งของกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลคือการกำหนดให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล หรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลของผู้อื่นจำเป็นต้องมีเหตุหรือฐานทางกฎหมาย (Lawful Basis) มารองรับเพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยแนวคิดเรื่องฐานการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลตามกฎหมายตาม General Data Protection Regulation (GDPR) ได้กำหนดไว้ใน Article 6⁷ ประกอบด้วย 6 ฐานการประมวลผลด้วยกัน ได้แก่ ฐานความยินยอม (Consent) ฐานสัญญา (Contract) ฐานการปฏิบัติตามกฎหมาย (Legal obligation) ฐานประโยชน์สำคัญต่อชีวิต (Vital interests) ฐานภารกิจของรัฐ (Public task) และฐานประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมาย (Legitimate interests) ซึ่งฐานการประมวลผลตามกฎหมายดังกล่าวแตกต่างจากฐานการประมวลผลตามกฎหมายตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ระบุไว้ในมาตรา 24⁸ ซึ่งระบุไว้ทั้งหมด 7 ฐานด้วยกัน ด้วยเหตุนี้ ในปัจจุบันผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลจึงสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลที่จำเป็นในการทำสัญญา อาทิ ชื่อ เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ ที่อยู่

⁷GENERAL DATA PROTECTION REGULATION (GDPR) Art. 6 (Lawfulness of processing)

⁸มาตรา 24 ห้ามมิให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลทำการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล เว้นแต่

(1) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับการจัดทำเอกสารประวัติศาสตร์หรือจดหมายเหตุเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือที่เกี่ยวกับการศึกษาวิจัยหรือสถิติซึ่งได้จัดให้มีมาตรการปกป้องที่เหมาะสมเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้ตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

(2) เพื่อป้องกันหรือระงับอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพของบุคคล

(3) เป็นการจำเป็นเพื่อการปฏิบัติตามสัญญาซึ่งเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเป็นคู่สัญญาหรือเพื่อใช้ในการดำเนินการตามคำขอของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลก่อนเข้าทำสัญญานั้น

(4) เป็นการจำเป็นเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินภารกิจเพื่อประโยชน์สาธารณะของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล หรือปฏิบัติหน้าที่ในการใช้อำนาจรัฐที่ได้มอบให้แก่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล

(5) เป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล หรือของบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล เว้นแต่ประโยชน์ดังกล่าวมีความสำคัญน้อยกว่าสิทธิขั้นพื้นฐานในข้อมูลส่วนบุคคลของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

(6) เป็นการปฏิบัติตามกฎหมายของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล

ในการขนส่งสินค้า ฯลฯ โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลตามฐานสัญญา หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของพนักงานแก่ประกันสังคมโดยไม่ต้องขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลตามฐานการปฏิบัติตามกฎหมาย หรือการเผยแพร่วิดีโอโทรทัศน์วงจรปิด (CCTV) แก่ผู้ประสบอุบัติเหตุที่ร้องขอโดยไม่ต้องขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลตามฐานประโยชน์ โดยชอบด้วยกฎหมายได้

อย่างไรก็ดี พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มีข้อแตกต่างประการสำคัญจาก General Data Protection Regulation (GDPR) คือ ได้กำหนดให้มีฐาน “การจัดทำเอกสารประวัติศาสตร์หรือจดหมายเหตุเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือที่เกี่ยวกับการศึกษาวิจัยหรือสถิติซึ่งได้จัดให้มีมาตรการปกป้องที่เหมาะสมเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล” เพิ่มเติมทำให้เกิดข้อกังวลถึงหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการนำฐานการประมวลผลดังกล่าวมาปรับใช้จริง เนื่องจากฐานการประมวลผลดังกล่าวยังไม่มีกฎหมายลำดับรองที่ออกมาเพื่อกำหนดรายละเอียดรวมถึงไม่มีกรณีศึกษาที่นำมาถอดบทเรียนในการอ้างอิงฐานดังกล่าวได้ จึงส่งผลเกิดความไม่แน่นอนแก่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลในการจัดการองค์กรของตนเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมาย จึงสมควรที่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ในฐานะองค์กรที่มีบทบาทและอำนาจหน้าที่หลักในการกำกับดูแล กำหนดมาตรการ และแนวทางในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล จะออกประกาศเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องโดยเร็วเพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายปฏิบัติตนได้ถูกต้องอย่างยั่งยืน

นอกจากปัญหาในการอ้างอิงฐานการวิจัยเพื่อประโยชน์สาธารณะ ในเรื่องฐานการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลตามกฎหมายยังอาจเกิดปัญหาด้านการตีความและความไม่ชัดเจนของฐานการประมวลผลข้อมูลบางฐานเมื่อนำมาปรับใช้ เช่น ในฐานการปฏิบัติตามกฎหมาย ในกรณีที่เป็นกฎหมายของต่างประเทศ หรือในกรณีที่ต้องกรของต่างประเทศขอความร่วมมือให้หน่วยงานในประเทศไทย จะต้องปฏิบัติตามในเรื่องการประมวลผลหรือการใช้ข้อมูลในประเทศไทย แต่กฎหมายภายในของประเทศไทยได้รับรองหรือบัญญัติให้ดำเนินการ จึงมีประเด็นว่าจะใช้ฐานการประมวลผลใดหากมิได้ขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล หรือในกรณีฐานประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งยังไม่มีแนวทางการวัดหรือตัวอย่างที่ชัดเจน กรณีศึกษาจาก General Data Protection Regulation (GDPR) คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแห่งสหราชอาณาจักร ได้มีการใช้หลักความจำเป็น (Necessity) และหลักความได้สัดส่วน (Proportionality) เพื่อเป็นเงื่อนไขในการใช้ฐานประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งผู้ที่ประสงค์จะเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้อื่น จะต้องชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์อันชอบด้วยกฎหมายที่ตนจะได้รับจากการกระทำดังกล่าว และสิทธิในความเป็นส่วนตัวของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลที่จะถูกจำกัดจากการกระทำเช่นนั้นด้วย กล่าวคือการชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์อันชอบด้วยกฎหมายและสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเป็นหนึ่งในขั้นตอนการประเมินประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมาย (Legitimate Interests Assessment) ที่ได้วางแนวทางไว้โดยคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแห่งสหราชอาณาจักร การประเมินประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมาย ประกอบด้วย เกณฑ์การทดสอบ 3 ชั้น ประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 การทดสอบวัตถุประสงค์ (Purpose Test) เป็นการประเมินว่าวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

ขั้นที่ 2 การทดสอบความจำเป็น (Necessity Test) เป็นการทดสอบว่าการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลนั้นจำเป็นต่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวหรือไม่ และ

ขั้นที่ 3 การทดสอบความสมดุล (Balancing Test) คือการทดสอบว่าสิทธิส่วนบุคคลมีน้ำหนักมากกว่าประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

แม้ประเทศไทยจะบัญญัติพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 โดยอิงตามแบบแผนที่ปรากฏบน General Data Protection Regulation (GDPR) อันเป็นแบบแผนที่สหราชอาณาจักรนำมาบังคับใช้ด้วยเช่นกัน แต่เนื่องจากปัจจุบันไทยยังไม่มีกฎหมายลำดับรองที่ออกมาเพื่อกำหนดรายละเอียดและแนวปฏิบัติ (Guideline) ที่ออกมาเพื่อให้แนวทางกำหนดหลักเกณฑ์การใช้งานการประมวลผลต่าง ๆ จึงทำให้ปัจจุบันยังไม่อาจสรุปได้อย่างแน่ชัดว่าท้ายที่สุดแล้วจะสามารถนำเกณฑ์การทดสอบ 3 ขั้นดังกล่าวมาใช้ในขั้นตอนการประเมินประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมาย (Legitimate Interests Assessment) อันเป็นฐานการประมวลผลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ของประเทศไทยหรือไม่

(4) ผลจากการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อการใช้ข้อมูล และการแข่งขันของภาคธุรกิจ

กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีเจตนารมณ์เพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัว (Privacy Rights) ของเจ้าของข้อมูลเป็นสำคัญ ดังนั้นการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดจะส่งผลดีต่อตัวเจ้าของข้อมูลไม่ให้อีกหน่วยงานที่ตนได้ให้ข้อมูลไว้รู้กล้ำความเป็นส่วนตัวมากเกินไปหรือเอาข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ในทางที่มิชอบ ยิ่งไปกว่านั้นพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ยังได้กำหนดบทบัญญัติรับรองสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลไว้ 8 ประการได้แก่ สิทธิการได้รับแจ้ง (Right to be Informed) สิทธิในการเพิกถอนความยินยอม (Right to Withdraw Consent) สิทธิในการขอเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคล (Right of Access) สิทธิในการแก้ไขข้อมูลส่วนบุคคลให้ถูกต้อง (Right to Rectification) สิทธิในการขอลบข้อมูลส่วนบุคคล (Right to be Forgotten) สิทธิในการห้ามมิให้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล (Right to Restrict of Processing) สิทธิในการโอนย้ายข้อมูลส่วนบุคคล (Right of Data Portability) และสิทธิในการคัดค้านการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล (Right to Object)⁹ ทำให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีช่องทางในการจัดการกับข้อมูลส่วน

⁹พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 19

ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจะกระทำการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลไม่ได้หากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลไม่ได้ให้ความยินยอมไว้ก่อนหรือในขณะนั้น เว้นแต่บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้กระทำได้

เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลจะถอนความยินยอมเสียเมื่อใดก็ได้โดยจะต้องถอนความยินยอมได้ง่ายเช่นเดียวกับการให้ความยินยอม เว้นแต่มีข้อจำกัดสิทธิในการถอนความยินยอมโดยกฎหมายหรือสัญญาที่ให้ประโยชน์แก่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้การถอนความยินยอมย่อมไม่ส่งผลกระทบต่อการใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้ให้ความยินยอมไปแล้วโดยชอบตามที่กำหนดไว้ในหมวดนี้

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 23

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องแจ้งให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลทราบก่อนหรือในขณะเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลถึงรายละเอียด ดังต่อไปนี้ เว้นแต่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้ทราบถึงรายละเอียดนั้นอยู่แล้ว

(1) วัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมเพื่อนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้หรือเปิดเผยซึ่งรวมถึงวัตถุประสงค์ตามที่มาตรา ๒๔ ให้อำนาจในการเก็บรวบรวมได้โดยไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

(2) แจ้งให้ทราบถึงกรณีที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลต้องให้ข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายหรือสัญญาหรือมีความจำเป็นต้องให้ข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อเข้าทำสัญญา รวมทั้งแจ้งถึงผลกระทบที่เป็นไปได้จากการไม่ให้ข้อมูลส่วนบุคคล

บุคคลของตนเอง เช่น ทราบถึงประเภทของข้อมูลส่วนบุคคลของตนที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลได้จัดเก็บไว้ ทราบถึงสิทธิต่าง ๆ ในการจัดการกับข้อมูลของตนเอง เช่น การร้องขอแก้ไขให้ถูกต้องหรือเป็นปัจจุบัน หรือการขอให้ลบทำลายข้อมูลที่ได้ให้ไว้ในบางกรณี เป็นต้น

(3) ข้อมูลส่วนบุคคลที่จะมีการเก็บรวบรวมและระยะเวลาในการเก็บรวบรวมไว้ ทั้งนี้ ในกรณีที่ไม่สามารถกำหนดระยะเวลาดังกล่าวได้ชัดเจน ให้กำหนดระยะเวลาที่อาจคาดหมายได้ตามมาตรฐานของการเก็บรวบรวม

(4) ประเภทของบุคคลหรือหน่วยงานซึ่งข้อมูลส่วนบุคคลที่เก็บรวบรวมอาจจะถูกเปิดเผย

(5) ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล สถานที่ติดต่อ และวิธีการติดต่อในกรณีที่มีตัวแทนหรือเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ให้แจ้งข้อมูล สถานที่ติดต่อ และวิธีการติดต่อของตัวแทนหรือเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลด้วย

(6) สิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา 19 วรรคห้า มาตรา 30 วรรคหนึ่ง มาตรา 31 วรรคหนึ่ง มาตรา 32 วรรคหนึ่ง มาตรา 33 วรรคหนึ่ง มาตรา 34 วรรคหนึ่ง มาตรา 36 วรรคหนึ่ง และมาตรา 73 วรรคหนึ่ง

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 30 วรรคหนึ่ง

เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีสิทธิขอเข้าถึงและขอรับสำเนาข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตนซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล หรือขอให้เปิดเผยถึงการได้มาซึ่งข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวที่ตนไม่ได้ให้ความยินยอม

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 32 วรรคหนึ่ง

เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีสิทธิคัดค้านการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตนเมื่อใดก็ได้ ดังต่อไปนี้

(1) กรณีที่เป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่เก็บรวบรวมได้โดยได้รับยกเว้นไม่ต้องขอความยินยอมตามมาตรา 24 (4) หรือ (5) เว้นแต่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลพิสูจน์ได้ว่า

(ก) การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลนั้น ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลได้แสดงให้เห็นถึงเหตุอันชอบด้วยกฎหมายที่สำคัญยิ่งกว่า

(ข) การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลนั้นเป็นไปเพื่อก่อตั้งสิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย การปฏิบัติตามหรือการใช้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย หรือการยกขึ้นต่อสู้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย

(2) กรณีที่เป็นการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการตลาดแบบตรง

(3) กรณีที่เป็นการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หรือสถิติ เว้นแต่เป็นการจำเป็นเพื่อการดำเนินการทางธุรกิจเพื่อประโยชน์สาธารณะของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 33 วรรคหนึ่ง

เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีสิทธิขอให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลดำเนินการลบหรือทำลาย หรือทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลเป็นข้อมูลที่ไม่สามารถระบุตัวบุคคลที่เป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อข้อมูลส่วนบุคคลหมดความจำเป็นในการเก็บรักษาไว้ตามวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล

(2) เมื่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลถอนความยินยอมในการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลและผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลนั้นได้ต่อไป

(3) เมื่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลคัดค้านการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา 32 (1) และผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลไม่อาจปฏิเสธค่าขอตามมาตรา 32 (1) (ก) หรือ (ข) ได้ หรือเป็นการคัดค้านตามมาตรา 32 (2)

(4) เมื่อข้อมูลส่วนบุคคลได้ถูกเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามที่กำหนดไว้ในหมวดนี้

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 34 วรรคหนึ่ง

เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีสิทธิขอให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลระงับการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลอยู่ในระหว่างการตรวจสอบตามที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลร้องขอให้ดำเนินการตามมาตรา 36

(2) เมื่อเป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่ต้องลบหรือทำลายตามมาตรา 33 (4) แต่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลขอให้ระงับการใช้แทน

(3) เมื่อข้อมูลส่วนบุคคลหมดความจำเป็นในการเก็บรักษาไว้ตามวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล แต่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีความจำเป็นต้องขอให้เก็บรักษาไว้เพื่อใช้ในการก่อดังสิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย การปฏิบัติตามหรือการใช้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย หรือการยกขึ้นต่อสู้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย

แม้การบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดอาจเป็นผลดีกับเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลที่ถูกเก็บรวบรวมข้อมูล แต่ในทางกลับกันการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเข้มงวดเกินไปก็อาจเป็นการกีดกันช่องทางในการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ หรือการทำธุรกิจของภาคเอกชนซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อด้านลบ และเป็นอุปสรรคต่อภาคธุรกิจที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่หลายองค์กรอาศัยกลยุทธ์การขับเคลื่อนธุรกิจด้วยการใช้ข้อมูล (Data-Driven Strategy) ในการดำเนินธุรกิจ และใช้ประโยชน์จากข้อมูลในการทำการตลาดหรือหากกลุ่มลูกค้าซึ่งไม่อาจทำงานได้อย่างเป็นอิสระ อาทิ การถูกจำกัดการเข้าถึงประวัติการสั่งซื้อสินค้า ผลิตภัณฑ์ หรือบริการ หรือการถูกจำกัดสิทธิในการเข้าถึงประวัติการค้นหาของผู้ใช้บริการ ฯลฯ อันภาคเอกชนไม่สามารถโฆษณาหรือส่งเสริมสินค้าให้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการได้ ตลอดจนการเสียค่าใช้จ่ายในการส่งเสริมการค้าที่เสียประโยชน์เนื่องจากกลุ่มที่ภาคเอกชนได้จัดการโฆษณาไปอาจมิใช่กลุ่มเป้าหมายหลักที่ต้องการสั่งซื้อสินค้า ผลิตภัณฑ์ หรือบริการนั้น ๆ อย่างไรก็ตามภาคเอกชนสามารถขอความยินยอมจากผู้ใช้บริการเฉพาะเรื่อง เฉพาะราย เพื่อดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจได้เพื่อให้ผู้ใช้บริการที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการสั่งซื้อสินค้า ผลิตภัณฑ์ หรือบริการได้เข้าถึงสินค้า ผลิตภัณฑ์ หรือการบริการขององค์กรตน แต่ทั้งนี้สำหรับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำสัญญา การทำนิติกรรม การทำธุรกรรม ภาคเอกชนย่อมมีสิทธิในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่แล้ว เพียงแต่การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลต้องกระทำเท่าที่จำเป็นและไม่เกินไปกว่าวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับการทำสัญญาดังกล่าว

นอกจากการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดเกินไปจะเป็นอุปสรรคต่อภาคเอกชนแล้วก็อาจเป็นอุปสรรคต่อการออกแบบนโยบายสาธารณะในอนาคตอันเป็นการกำหนดทิศทางของประเทศด้วยเช่นกัน กล่าวคือ การบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดเกินไปอาจนำไปสู่การชะงักงันการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City) เนื่องจากการพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่จำเป็นต้องใช้ข้อมูลส่วนบุคคล ตลอดจนเป็นอุปสรรคในการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ที่จะช่วยยกระดับการใช้ประโยชน์จากข้อมูลจำนวนมากได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 13 ซึ่งออกโดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (กรอบคลุมระยะเวลา 5 ปี ระหว่างพ.ศ. 2565 – 2570) ที่ได้ให้ความสำคัญกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

---

(4) เมื่อผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลอยู่ในระหว่างการพิสูจน์ตามมาตรา 32 (1) หรือตรวจสอบตามมาตรา 32 (3) เพื่อปฏิเสธการคัดค้านของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา 32 วรรคสาม

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 36 วรรคหนึ่ง

ในกรณีที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลร้องขอให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลดำเนินการตามมาตรา 35 หากผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลไม่ดำเนินการตามคำร้องขอ ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องบันทึกคำร้องขอของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลพร้อมด้วยเหตุผลไว้ในรายการตามมาตรา 39

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 และมาตรา 73 วรรคหนึ่ง

เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีสิทธิร้องเรียนในกรณีที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล รวมทั้งลูกจ้างหรือผู้รับจ้างของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล ผ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติหรือประกาศที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้

(5) การศึกษาแนวทางการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศสิงคโปร์และกลุ่มสหภาพยุโรป

ประเทศสิงคโปร์มีรัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2555 (Personal Data Protection Act 2012) เป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลแก่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล โดยในช่วงระยะเวลา 6 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2559 ถึงพ.ศ. 2564 ได้มีการจัดทำสถิติเผยแพร่ปริมาณคดีที่เกิดขึ้นจากการฝ่าฝืนรัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2555 ปรากฏว่าปริมาณคดีเฉลี่ย 32 คดีต่อปี ค่าปรับเฉลี่ย 89,148 SGD หรือประมาณ 2,325,291.86 บาทต่อคดี โดยองค์กรที่ทำหน้าที่ให้บริการทางธุรกิจเป็นองค์กรที่ละเมิดรัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2555 สูงสุด รองลงมาเป็นธุรกิจให้บริการลูกค้า ธุรกิจค้าปลีก และธนาคาร¹⁰ การศึกษารัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2555 ย่อมทำให้ประเทศไทยมีแนวทางในการเฝ้าระวังการละเมิดพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 จากกลุ่มธุรกิจที่มีความเสี่ยงมากขึ้น ประกอบกับมีแนวทางการลงโทษผู้ประกอบการเหล่านี้โดยเทียบสัดส่วนกับความเสียหายที่เกิดขึ้น ความร้ายแรงของการกระทำผิด และการกระทำผิดซ้ำของกลุ่มองค์กร ประกอบกับแนวทางการป้องกันหรือปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ของกลุ่มองค์กรเหล่านี้

สำหรับการบังคับใช้ General Data Protection Regulation (GDPR) ในกลุ่มสหภาพยุโรปนั้น ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2561 ถึงพ.ศ. 2564 ปรากฏว่าปริมาณคดีเฉลี่ย 232 คดีต่อปี ค่าปรับเฉลี่ย 332.5 ล้านยูโร หรือประมาณ 12.3 ล้านบาทต่อคดี ทั้งนี้ เนื่องจากในปี พ.ศ. 2564 ได้มีการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลของบริษัท Amazon¹¹ และ WhatsApp¹² และได้มีการปรับในมูลค่าสูงจึงทำให้ค่าเฉลี่ยในช่วง 4 ปีของสหภาพยุโรปสูงเกินกว่าค่าเฉลี่ยปกติ โดยการศึกษาแนวทางการลงโทษกรณีละเมิด General Data Protection Regulation (GDPR) ในกลุ่มสหภาพยุโรปนี้ ย่อมทำให้ประเทศไทยเห็นถึงความเคร่งครัดในการบังคับใช้กฎหมายและความตระหนักถึงความสำคัญของข้อมูลส่วนบุคคลที่เกิดขึ้นในกลุ่มประเทศดังกล่าว กับทั้งเห็นถึงแนวทางบังคับใช้กฎหมายต่อบริษัท Amazon และ WhatsApp ซึ่งเป็นผู้ประกอบการขนาดใหญ่ โดยเห็นว่าการละเมิด General Data Protection Regulation (GDPR) ของกลุ่มผู้ประกอบการประเภทนี้มีความร้ายแรงและก่อให้เกิดความเสียหายเป็นจำนวนมากแก่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งเป็นผู้ใช้บริการของตน จึงมีการลงโทษที่รุนแรงกว่าการละเมิด General Data Protection Regulation (GDPR) ของกลุ่มผู้ประกอบการประเภทอื่น ฉะนั้นประเทศไทยจึงอาจนำแนวทางลงโทษในลักษณะเชิงลงโทษหรือเคร่งครัดมาบังคับใช้กับผู้ประกอบการขนาดใหญ่ในประเทศของตนได้

¹⁰Straits Interactive. (29 มีนาคม 2565). Data Protection Lessons ASEAN can learn from Enforcements in EU & SG Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=NYOhe6WODKI>

¹¹Data Privacy Manager. (30 กรกฎาคม พ.ศ. 2564). Luxembourg DPA issues €746 Million GDPR Fine to Amazon. Retrieved from <https://dataprivacymanager.net/luxembourg-dpa-issues-e746-million-gdpr-fine-to-amazon/>

¹²Euronews. (22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564). WhatsApp rewrites its Europe privacy policy after a record €225 million GDPR fine. Retrieved from <https://www.euronews.com/next/2021/11/22/whatsapp-rewrites-its-europe-privacy-policy-after-a-record-225-million-gdpr-fine#:~:text=WhatsApp%20has%20rewritten%20its%20privacy,protection%20regulators%20earlier%20this%20year.>

ตารางที่ 1: ตารางเปรียบเทียบการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

ประเทศ	ชื่อกฎหมาย	แนวทางการพิจารณาคดี	แนวปฏิบัติ นโยบาย และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล
ประเทศไทย	พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562	ระหว่างปี พ.ศ. 2562 ถึง พ.ศ. 2565 ยังไม่มีคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล	- จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ความรู้และแนวทางการปฏิบัติตามกฎหมาย
กลุ่มสหภาพยุโรป	General Data Protection Regulation (GDPR)	ระหว่างปี พ.ศ. 2561 ถึง พ.ศ. 2564 มีปริมาณคดีเฉลี่ย 232 คดีต่อปี ค่าปรับเฉลี่ย 332.5 ล้านยูโร หรือประมาณ 12.3 ล้านบาทต่อคดี	- จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ความรู้และแนวทางการปฏิบัติตามกฎหมาย - จัดทำสถิติประเภทคดีที่มีข้อพิพาทอันสืบเนื่องมาจากการละเมิดกฎหมาย - จัดทำสถิติกลุ่มหรือประเภทขององค์กรธุรกิจที่ละเมิดกฎหมาย - มีแนวทางการลงโทษผู้ที่ละเมิดกฎหมาย
ประเทศสิงคโปร์	รัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2555	ระหว่างปี พ.ศ. 2559 ถึง พ.ศ. 2564 มีปริมาณคดีเฉลี่ย 32 คดีต่อปี ค่าปรับเฉลี่ย 89,148 SGD หรือประมาณ 2,325,291.86 บาทต่อคดี	- จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ความรู้และแนวทางการปฏิบัติตามกฎหมาย - จัดทำสถิติประเภทคดีที่มีข้อพิพาทอันสืบเนื่องมาจากการละเมิดกฎหมาย - จัดทำสถิติกลุ่มหรือประเภทขององค์กรธุรกิจที่ละเมิดกฎหมาย - มีแนวทางการลงโทษผู้ที่ละเมิดกฎหมาย

บทสรุป

การศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ของประเทศไทย General Data Protection Regulation (GDPR) ของกลุ่มสหภาพยุโรป และรัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2555 ของประเทศสิงคโปร์ ทำให้เห็นถึงแนวทางการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มประเทศเหล่านั้น ประกอบกับทำให้ทราบถึงความแตกต่างอันเป็นข้อที่ประเทศไทยพึงตระหนักและต้องวางแนวทางให้ชัดเจนเพื่อป้องกันการขาดกฎเกณฑ์การบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศ สำหรับการศึกษาจะพบว่า General Data Protection Regulation (GDPR) จะเห็นถึงหลักเกณฑ์การคุ้มครองความเป็นส่วนตัวเป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งประเทศไทยยังไม่มีหลักเกณฑ์ดังกล่าวแต่อย่างใด สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจึงควรกำหนดแนวทางการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลในลักษณะดังกล่าวเพื่อให้ภาคเอกชนเตรียมความพร้อมเพื่อให้การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลจากปัญญาประดิษฐ์ ส่วนการศึกษารัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2555 นั้นทำให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีแนวทางในการเฝ้าระวังและการลงโทษผู้ละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลมากขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครอง

ข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เพิ่งมีผลใช้บังคับอย่างเต็มรูปแบบในวันที่ 1 มิถุนายน 2565 โดยนับจากวันประกาศใช้จนถึงปัจจุบัน ยังไม่มีตัวอย่างคดีเพื่อเป็นกรณีศึกษาให้แก่ผู้ประกอบการแต่อย่างใด สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในฐานะองค์กรที่ควบคุมและกำกับดูแลการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศไทยจึงอาจกำหนดกลุ่มผู้ประกอบการที่เป็นกลุ่มเฝ้าระวังหรือกลุ่มที่มีความเสี่ยงเพื่อให้คำแนะนำหรือตรวจสอบการเก็บรวบรวม ใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้านี้เข้าทำสัญญาหรือติดต่อกับกลุ่มผู้ประกอบการเหล่านี้ได้

การยกเว้นการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ต่อองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำอย่างหน่วยงานราชการในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2563-2564 ที่ผ่านมา ส่งผลให้องค์กรภาคเอกชนอันเป็นกลุ่มผู้ประกอบการที่มีความจำเป็นในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลไม่มีตัวอย่างในการดำเนินการหรือจัดการเกี่ยวกับนโยบายความเป็นส่วนตัวส่วนตัวของเจ้าของข้อมูลในการนี้ส่งผลให้ภาคเอกชนต้องเรียนรู้หรือศึกษากฎหมายดังกล่าวด้วยตัวเอง ทำให้การจัดทำนโยบายความเป็นส่วนตัวสำหรับภาคเอกชนในประเทศไทยปัจจุบันมีลักษณะค่อนข้างกระจัดกระจาย ไม่สอดคล้องต้องตรงกัน จึงสมควรที่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล อันเป็นหน่วยงานกลางในการกำกับดูแลและกำหนดมาตรการในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจะกำหนดแบบแผนนโยบาย และมาตรการที่ชัดเจนในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่าการกำหนดแนวปฏิบัติ นโยบาย และมาตรการดังกล่าวควรทำในรูปแบบกฎกระทรวงหรือประกาศสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเนื่องจากเป็นรูปแบบการตราและบังคับใช้แนวทางปฏิบัติที่รวดเร็ว และสามารถปรับเปลี่ยนได้ง่าย ตลอดจนไม่มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก แต่หากเป็นกรณีที่ต้องการวางบรรทัดฐานให้ชัดเจนเพื่อให้ทุกภาคส่วนได้ปฏิบัติได้อย่างชัดเจนและสอดคล้องต้องกัน อาจดำเนินการโดยใช้รูปแบบของพระราชกฤษฎีกา หรือพิจารณาปรับแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 นอกจากนี้ ยังมีประเด็นเรื่องความเคร่งครัดในการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 แก่ภาคเอกชน โดยในระยะเริ่มแรกควรบังคับใช้อย่างอະลุ่มอล่วยจนกว่าประเทศไทยจะมีแนวทางการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ชัดเจน ฉะนั้น จึงสมควรที่จะมีการชี้แนะ อบรม เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนวิธีการและมาตรการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับประชาชนในประเทศไทยไม่ว่าภาคธุรกิจหรือภาคอื่นใด เพื่อให้ทุกภาคส่วนเกิดความเข้าใจและตระหนักรู้ถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และเมื่อประเทศไทยมีแนวทางการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ชัดเจนแล้ว สมควรที่ประเทศไทยจะบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 อย่างเข้มงวดและจริงจัง ทั้งนี้ เพื่อให้ข้อมูลส่วนบุคคลได้รับความคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ป้องกันมิให้ผู้ประกอบการ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการขนาดใหญ่กระทำการฝ่าฝืนเพราะอาจทำให้เกิดความเสียหายในวงกว้างและร้ายแรงซึ่งส่งผลกระทบต่อภาพรวมของเศรษฐกิจและสังคมในประเทศ เพื่อให้ประเทศไทยมีมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในระดับมาตรฐานสากลดังเช่นกลุ่มสหภาพยุโรปและประเทศสิงคโปร์

ข้อเสนอแนะ

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าหากในวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2565 มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 อย่างสมบูรณ์ทั้งฉบับ อาจทำให้เกิดปัญหามากมายทั้งในแง่ของความพร้อมของผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย ความไม่แน่นอนในการปรับใช้และตีความ

ตัวบทกฎหมาย ตลอดจนผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดเกินไปซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจในประเทศไทย โดยผู้วิจัยยกแนวทางแก้ปัญหาตามข้อเสนอตามสภาพปัญหาตามที่ได้กล่าวถึงแบ่งออกเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

(1) การเตรียมความพร้อมและผลของการเลื่อนการบังคับใช้กฎหมาย

ผลมาจากการเลื่อนการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลหลายครั้งอาจทำให้หน่วยงานที่มีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายทั้งหน่วยงานรัฐและเอกชนเกิดความสับสน จนทำให้บางภาคส่วนไม่มีการปรับตัวเพื่อปฏิบัติตามกฎหมาย ดังนั้นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาดังกล่าว หน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลจึงควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับมาตรการการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในเชิงป้องกัน (Preventive measures) กล่าวคือ ควรจัดให้มีการจัดกิจกรรม การอบรม เผยแพร่ความรู้กฎหมาย ตลอดจนแนวทางปฏิบัติตามกฎหมาย โดยให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ข่าวที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ที่ปฏิบัติตามกฎหมายว่าท้ายที่สุดแล้วกฎหมายดังกล่าวจะช่วยทำให้องค์กรมีกระบวนการในการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ชัดเจนและเป็นระบบ และทำให้สามารถตรวจสอบการทำงานของทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลให้มีความถูกต้องเหมาะสม ช่วยสร้างสังคมที่โปร่งใสและเข้มแข็งได้

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ในฐานะองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่หลักในการกำหนดหลักเกณฑ์ มาตรการ และแนวทางในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลยังควรเร่งออกประกาศเพื่อกำหนดมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ที่เกี่ยวข้องต่อไป อาทิ หลักเกณฑ์ในการจัดตั้งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของภาคส่วนเอกชน ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อให้ภาคเอกชน ในฐานะองค์กรหลักที่ได้รับผลกระทบหลักตามกฎหมาย จัดตั้งวางแผน และปฏิบัติตามมาตรการที่เกี่ยวข้องต่อไป

(2) การกำหนดค่านิยมในกฎหมาย

แม้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 จะมีความคล้ายคลึงกับ General Data Protection Regulation (GDPR) จึงทำให้มีหลายภาคส่วนศึกษากฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลโดยยึดถือแนวทางจาก General Data Protection Regulation (GDPR) เป็นหลัก แต่กระนั้นแล้วกฎหมายทั้ง 2 ฉบับ ก็ไม่ได้มีนิยามตามกฎหมาย หรือบทบัญญัติที่เหมือนกันทุกประการ ประกอบกับการที่บริบทของสังคมไทย และกฎหมายไทยก็มีความแตกต่างกับสหภาพยุโรปมากพอสมควร จึงไม่อาจนำแนวทางจาก General Data Protection Regulation (GDPR) มาใช้กับกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยได้อย่างเต็มรูปแบบ แต่อย่างไรก็ดีในบางประเด็น เช่น เรื่องของการประมวลผลโดยเทคโนโลยีสมัยใหม่ อาจพิจารณาศึกษาเพิ่มเติมจากประเทศที่กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลได้บัญญัติครอบคลุมถึงการประมวลผลโดยเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น General Data Protection Regulation (GDPR) ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน และปัญหาในการบังคับใช้กฎหมาย จึงมีข้อเสนอแนะให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ออกเป็นแนวปฏิบัติว่ากรณีใดที่สามารถนำแนวทางของ General Data Protection Regulation (GDPR) มาปรับใช้ได้ กรณีที่เกิดขึ้นในประเทศไทย

(3) ปัญหาเกี่ยวกับฐานการประมวลผลข้อมูล

เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาในการปรับใช้ฐานการประมวลผลต่าง ๆ ตามกฎหมาย หน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลควรมีมาตรการในการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนสำหรับทุกฐานการประมวลผล เพื่อไม่ให้เกิดข้อพิพาทในภายหลังเมื่อกฎหมายบังคับใช้แล้ว โดยอาจออกเป็นกฎหมายลำดับรองและแนวปฏิบัติ (Guideline) รวมทั้งอาจมีการใช้เหตุการณ์สมมติเพื่อยกเป็นกรณีตัวอย่างในการอธิบายเพื่อให้ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายได้แก่ ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลสามารถเข้าใจและเห็นภาพได้ชัดเจนขึ้นว่ามีขอบเขตในการดำเนินการและอาจยกกรณีศึกษาหรือคดีความที่เกิดขึ้นจริงในประเทศต่าง ๆ ที่ศาลหรือหน่วยงานกำกับดูแลได้ให้แนวทางการตีความกฎหมายแล้ว เช่น การยกตัวอย่างการใช้ฐานการประมวลผลประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายในสถานการณ์การติดตั้งกล้องวงจรปิดในอาคารสำนักงาน กรณีที่เป็นการเก็บภาพอริยาบถของพนักงานในมุมกล้องต่างๆ ว่าสามารถทำได้เพียงใด มุมของกล้องที่อาจต้องส่องไปบริเวณที่เป็นที่สาธารณะและจุดแบ่งขอบเขตความเป็นส่วนตัวของผู้อื่นกับเหตุผลด้านความปลอดภัย สถานที่ที่เป็นข้อยกเว้นอย่างเฉพาะเจาะจงที่จะสามารถติดตั้งวงจรปิดได้

(4) ผลจากการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อการใช้ข้อมูล และการแข่งขันของภาคธุรกิจ

การบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดอาจเป็นผลดีกับเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย แต่ในขณะเดียวกันก็อาจเป็นอุปสรรคต่อผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย รวมทั้งเป็นการขัดขวางการแข่งขันของภาคธุรกิจและการพัฒนาประเทศ เช่นว่านี่การสร้างสมดุลระหว่างความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายและการเปิดช่องทางให้หน่วยงานที่ปฏิบัติตามกฎหมายสามารถดำเนินงานได้โดยไม่ลำบากจนเกินไปจึงเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นหลังจากที่มีการบังคับใช้แล้วพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 จึงควรจัดให้มีการทบทวนการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติอย่างเป็นขั้นเป็นตอนเพื่อให้เกิดดุลยภาพในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล อันจะต้องไม่ละเลยทั้งอิสรภาพในการทำงานของผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย และการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลที่ถูกเก็บรวบรวมข้อมูล โดยอาจกำหนดให้มีการพิจารณาทบทวนกฎหมายเป็นระยะ ดังนี้ ประการแรก การจัดให้มีการทบทวนการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติช่วงก่อนบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้มั่นใจว่ากฎหมายที่ตราออกมานั้นหน่วยงานต่าง ๆ จะสามารถปฏิบัติตามได้มากที่สุด ประการที่สอง การจัดให้มีการทบทวนการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติช่วงบังคับใช้กฎหมายในระยะแรก เพื่อทบทวนว่ากฎหมายดังกล่าวเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่ต้องการหรือไม่ และมีปัญหาในการปฏิบัติตามกฎหมายหรือไม่ รวมทั้งเสนอให้มีการพิจารณาปรับเปลี่ยนกฎหมายให้เข้ากับบริบทของประเทศ เพื่อเป็นการสร้างสมดุลในการบังคับใช้กฎหมายและผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย โดยไม่เป็นการสร้างอุปสรรคทั้งต่อภาคเอกชน และทั้งภาครัฐในการดำเนินนโยบายเพื่อการพัฒนาประเทศ

(5) การศึกษาแนวทางการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศสิงคโปร์และกลุ่มสหภาพยุโรป

ประเทศสิงคโปร์และกลุ่มสหภาพยุโรปมีแนวทางการบังคับใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองความเป็นส่วนตัวส่วนตัวของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเคร่งครัด อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการบังคับใช้และการลงโทษอย่างเคร่งครัดจะเป็นผลดีต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลในด้านการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวส่วนตัว แต่ในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีแนวทางการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ชัดเจน ด้วยเหตุนี้จึงอาจไม่เป็นธรรม

แก่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลและผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งยังอาจเกิดความสับสนในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ฉะนั้น ก่อนที่จะบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดดังเช่นประเทศสิงคโปร์และกลุ่มสหภาพยุโรป ประเทศไทยควรจัดให้มีการชี้แนะ อบรม เผยแพร่ความรู้ ตลอดจนวิธีการและมาตรการการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อให้เกิดความเข้าใจในแนวทางการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ถูกต้องก่อน กับทั้งรูปแบบของแนวทางการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลควรจัดทำเป็นกฎกระทรวงหรือประกาศ เนื่องจากมีขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยาก มีความรวดเร็วในการตราและบังคับใช้ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลและผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลเกิดความเข้าใจในแนวทางการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างรวดเร็ว อันจะทำให้ประเทศไทยเกิดความชอบธรรมในการบังคับใช้และการลงโทษผู้ฝ่าฝืนพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 อย่างเคร่งครัดต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศาลรัฐธรรมนูญกับการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวของข้อมูลส่วนบุคคลในสังคมยุคดิจิทัล: ศึกษาเปรียบเทียบต่างประเทศ” ซึ่งได้รับเงินสนับสนุนจากสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ประจำปีงบประมาณ 2564 ซึ่งได้มีการประชุมเผยแพร่ผลการศึกษาเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2564

เอกสารอ้างอิง

- คณะชีพ ท่องรวิวังศ์. (2565). คำอธิบายหลักกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- นคร เสรีรักษ์. (2557). ความเป็นส่วนตัว: ความคิด ความรู้ ความจริง และพัฒนาการเรื่องการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: พี.เพรส.
- ปิยบุตร บุญอร่ามเรือง และคณะ. (2562). Thailand Data Protection Guidelines 3.0 แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2563). พระราชกฤษฎีกากำหนดหน่วยงานและกิจการที่บริษัทไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 พ.ศ. 2563 สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2565, จาก <https://www.krisdika.go.th/librarian/get?sysid=859282&ext=htm>
- _____. (2564). พระราชกฤษฎีกากำหนดหน่วยงานและกิจการที่บริษัทไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564 สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2565, จาก <https://www.krisdika.go.th/librarian/get?sysid=880578&ext=htm>
- _____. (2565). พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2565, จาก <https://www.krisdika.go.th/librarian/get?sysid=834296&ext=htm>

- Data Privacy Manager. (30 กรกฎาคม พ.ศ. 2564). **Luxembourg DPA Issues €746 Million GDPR Fine to Amazon**. Retrieved on March 22, 2022, from <https://dataprivacymanager.net/luxembourg-dpa-issues-e746-million-gdpr-fine-to-amazon/>
- Euronews. (22 November 2021). **WhatsApp Rewrites Its Europe Privacy Policy after A Record €225 Million GDPR Fine**. Retrieved on March 22, 2022, from <https://www.euronews.com/next/2021/11/22/whatsapp-rewrites-its-europe-privacy-policy-after-a-record-225-million-gdpr-fine#:~:text=WhatsApp%20has%20rewritten%20its%20privacy,protection%20regulators%20earlier%20this%20year.>
- Information Commissioner’s Office. (2022). **Lawful Basis for Processing**. Retrieved on March 22, 2022, from <https://ico.org.uk/for-organisations/guide-to-data-protection/guide-to-the-general-data-protection-regulation-gdpr/lawful-basis-for-processing/>
- Malwarebytes. (2020). **GDPR: An Impact Around the World**. Retrieved on March 22, 2022, from <https://blog.malwarebytes.com/privacy-2/2020/04/gdpr-an-impact-around-the-world/>
- Straits Interactive. (29 March 2022). **Data Protection Lessons ASEAN Can Learn from Enforcements in EU & SG**. Retrieved on March 22, 2022, from <https://www.youtube.com/watch?v=NYOhe6W0DKI>

การพัฒนาพื้นที่สีเขียวสาธารณะเพื่อให้บริการสำหรับผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร

Developing Public Green Spaces to Serve the Elderly in Bangkok

สุวสิน พรหมพันธ์¹ และ กฤติยา คันทโชติ²
Suwasin Prompan and Krittiya Kantachote

บทคัดย่อ

ในอดีตการให้บริการพื้นที่สีเขียวสาธารณะได้คำนึงถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและประโยชน์การใช้งานที่ดีมีอยู่แล้ว แต่ต้องมีการพัฒนาเพื่อเตรียมความพร้อมและความมั่นคงกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมเมืองให้มีความยั่งยืนด้วยเช่นกัน งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาการพัฒนาพื้นที่สีเขียวสาธารณะเพื่อประโยชน์ของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างดำเนินการกับกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุชาวไทยที่ใช้พื้นที่สีเขียวสาธารณะที่สวนลุมพินี เขตปทุมวัน ผู้วิจัยพบว่าผู้สูงอายุชอบพื้นที่สีเขียวสาธารณะในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม งานวิจัยนี้นำเสนอเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาความทันสมัยที่สอดคล้องกับธรรมชาติให้ได้มากที่สุด เช่น สิ่งอำนวยความสะดวก อเนกประสงค์ ตลอดจนการใช้พื้นที่ว่างและพื้นที่รกร้างซึ่งสามารถปรับปรุงให้ดีขึ้นให้เกิดประโยชน์สูงสุดที่สามารถตอบสนองได้อย่างแท้จริงแก่ผู้ใช้บริการและผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ตรงกันข้ามกับการพัฒนาที่ผ่านมาเป็นการสำรวจความต้องการใช้งาน การอำนวยความสะดวกพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ และการปรับปรุงพื้นที่สีเขียวสาธารณะให้เหมาะสมกับทุกคนและผู้สูงอายุแบบทั่วไป โดยงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการออกแบบและจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ และอาจนำไปใช้ประโยชน์ต่อทุกคนในสังคม ผู้วิจัยใช้สามหัวข้อในการอภิปรายผลลัพธ์ ได้แก่ 1) ความสนใจและประโยชน์ของกิจกรรม 2) ความปลอดภัยและการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะ และ 3) การพัฒนาและการใช้เทคโนโลยี งานวิจัยนี้มีประโยชน์ทั้งในการจัดการสังคมในปัจจุบันและการเติบโตของประชากรสูงอายุ มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมเมือง ดังนี้ 1) ส่งเสริมสุขภาพที่ดี 2) ส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน 3) สร้างระบบความคุ้มครองและสวัสดิการที่ดี

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ พื้นที่สีเขียวสาธารณะ การพัฒนา การบริการสาธารณะ สังคมเมือง

¹นิสิตหลักสูตรมหาบัณฑิตสาขาการจัดการทางสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ
Master's degree student in Social Management, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University, Bangkok.
²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ
Assistant Professor, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University, Bangkok.
Corresponding author e-mail: suwasin.prompan@g.swu.ac.th

ARTICLE HISTORY: Received 25 July 2022, Revised 30 September 2022, Accepted 21 November 2022

Abstract

Historically, public green space services have taken into account the facilities and benefits that are available. However, there must be a sustainable development to prepare for and secure the quality of life of the elderly in urban society. This research examines the need for development of public green spaces for the elderly in Bangkok. Semi-structured interviews were conducted with Thai elderly who use public green spaces at Lumpini Park, Pathumwan District. The researcher discovers that the elderly enjoy public green spaces in an appropriate environment. This research aims to provide development guidelines by introducing modernity that complements nature. For example, multi-purpose facilities, as well as utilizing empty spaces and abandoned areas, which can be improved upon to be most beneficial and genuinely respond to users, particularly, the elderly. In contrast with past development, it is a survey of usage requirements, facilities for the elderly, and improvement of green spaces for the public in general and the elderly in particular. This research illustrates that the design and provision of facilities appropriate for the elderly may be used by and benefit everyone in society. The researcher uses three themes to discuss the results: 1) the attraction and benefit of activities, 2) the safety and accessibility of facilities- limitations and recommendations, and 3) the development and application of technology. This research is useful for social management today as there is a growing population of older adults working towards improving their quality of life in an urban society, as follows: 1) promote good health, 2) encourage sustainable environment, and 3) create a good welfare system.

Keywords: *Elderly, Public green spaces, Development, Public service, Urban society*

Introduction

The World Health Organization (WHO) (2021) forecasts that the number of people aged 60 and over will grow by at least 3 percent per year, up to about 1.4 billion people and will increase to 2 billion by 2050. Asia will have the largest elderly population in the world. The proportion of people aged 60 and over in Asia is expected to increase rapidly, especially in Japan, which is identified as the country with the most significant aging population in the world and is considered to be the first country in the world to have entered a “Super-Aged Society” (D’Ambrogio. 2020). Thailand in 2022 has 12.1 million elderly people, representing 18.3% of the country’s population. There are 66,165,261 people whose names are on the house registration census as of January 2022 (Department of Older Persons. 2022). In 9 years’ time, Thailand too will enter a “Super-Aged Society” with an elderly population comprising of approximately

28% of the country. The key question is how to prepare Thailand for a long-term aging society (Population and Housing Census. 2010).

Developing public green spaces to respond to the needs of the elderly in the city is one option, this can be done by providing public services and equipping them appropriately. That can attract the attention of the elderly to come and spend time outside their homes and participate in various recreational activities (Sukolratanamete. 2019), so as to not feel bored with retirement, and make them ready to join society with full happiness and a good quality of life. Goal 11 of The United Nations Sustainable Development Goals entitled “Make Cities and Human Settlements Inclusive, Safe, Resilient and Sustainable”, aims to cover a number of relevant areas, including cities and communities, for example, Article 11.6 encourages “development of and access to green spaces for different groups of people, etc” (United Nations. 2022).

At present, developed urban areas provide public spaces in accordance with sustainable development in a variety of ways, and respond to some of the needs of service users including the elderly (Ruthirako. 2013). In Bangkok, there are facilities and allocated public green spaces for exercise and various activity areas. Currently, Bangkok has 37 public parks scattered over 23 districts, for example 1) Suan Luang Rama IX Park, Prawet District, 2) Wachirabenjathat Park, Chatuchak District, 3) Lumpini Park, Pathum Wan District, 4) Seri Thai Park, Bueng Kum District, 5) Queen Sirikit Park, Chatuchak District, 6) Benjakitti Park, Khlong Toei District, etc., (HealthServ.net. 2022) provide public services for people, including the elderly, to engage in recreational activities closer to nature in their daily life.

The above principles and reasons have made the researcher interested in studying the development of public green spaces in Bangkok, which can respond to the needs of the elderly today, and identify their suggestions and opinions for the development of such facilities. The researcher will use the data to analyze and compare the need for the development of public green spaces and their use, and propose guidelines for the development of public green spaces that respond to the needs of the elderly in urban areas. This is part of the management of the growing numbers of elderly people in order for them to enjoy a good quality of life and help develop the urban environment to be suitable and sustainable.

The aims of the research are to

- 1) Study the demand for public green space services for the elderly who use the facilities of Lumpini Park, Pathumwan District, Bangkok
- 2) Study the development of public green spaces in urban areas in accordance with service needs of the elderly

Theoretical Background

Currently, literature on the use of public green spaces in urban areas examines how engaged and impressed the elderly are when using the services. The earliest literature on the development of public green spaces examined the practice of using public parks, landscape environment, and social interactions, in contributing to the well-being of the elderly (Srion. 2012), as well as the needs and preferences for natural, beautiful, understandable and diverse landscapes with accessible infrastructure and facilities (Wen, Albert, & Von Haaren. 2018).

Pongthana (2022) discusses how the management of the environment for the elderly is very important, because the elderly have reduced ability to support stress and changes. (Enssle & Kabisch. 2020) Older adults with close social networks use urban parks more often than those who are isolated in their daily lives. Good health also contributes to more frequent use of parks. Urban green space design focuses on providing ecosystem services alongside social networking, to enhance social justice and the environment. (Millennium Ecosystem Assessment. 2005) Humans derive benefits from the ecosystem such as forests, rivers, plants and animals that contribute to the biodiversity. Forests act as a food source and also help to prevent landslides, while helping to filter the sediment, to provide clear and clean water.

Numerous scholars (e.g. Ali, Rahaman and Hossain. 2022; Macintyre et al. 2019) highlight “green spaces as urban lungs.” There are many health benefits, including those for the elderly. Exercising regularly in green spaces greatly reduces various health risks, it also facilitates social interaction and promotes a sense of well-being. This is especially true for the elderly because many of them suffer from social isolation. The size and location of green spaces, both large and small, can be as important as both facilities and security, so urban planners should consider these factors. This is because research indicates that the size and type of urban green spaces may influence improvements in health and well-being (Boonkham. 2022). For instance, most people hope to have a green space near their home. This is a measure of the quality of life in Bangkok, which does not currently have enough such spaces. The works of various scholars show that public green spaces go hand in hand with the development of cities that enjoy a balanced environment, especially allowing the elderly in urban society to use public green spaces for various recreational activities.

Discussion of the development of public green spaces in urban areas is a process to meet the needs of the elderly, by encouraging them to express their opinions, including suggestions for development. Gatherings are created by the social interactions of small groups of elderly people who have similar needs (Chongrak & Nawapan. 2019), where most activities and physical environments must be appropriate,

safe and conducive to activities and socializing (Thapthong. 2017). The elderly have a clear need for services and activities appropriate for their age, to promote good physical and mental health (Rahman, Meiyu, & Shorkar. 2020). The researcher's study will contribute to the well-being of an aging society in urban areas by identifying appropriate use of public green spaces. This research is a study of proposals and suggestions for developing public services responding to the needs of an aging society. It also aims to encourage better amenities and increased use of the spaces. The presence of elderly groups who regularly use public green spaces and who do various activities together can be seen as one of the ways in which the quality of life is improved and sustainable at the same time. It also has a positive effect on the environment of the city (Ruthirako. 2013), where the elderly are aware of their needs and the limitations of today's facilities. The researcher is ready to support any changes that can be made for the better.

Ali, Rahaman and Hossain (2022) promote urban green spaces for the health of the elderly; Pongthana (2022) also supports the management of the environment conducive to the well-being of the elderly. According to government data and researchers who examine how older adults access urban public green spaces at present, various recreational activities and socializing together make everyday life happy. A truly responsive development can help increase the number of elderly people coming to use public spaces. This study is different from past research that only noted basic facilities of public areas suitable for the public in general. The development of public green spaces for the elderly is a design and service proposal that can also accommodate the needs of most people of all ages. For the elderly, it will be developed according to the suitability of the area. This research is useful to highlight facilities and effective security systems, etc., and is ready to be applied according to the needs of the elderly and the suitability of each public area in the city. This development plan will encourage the elderly in the urban area to use the services. It will give positive feedback, to pass on to other elderly people so they too can enjoy a good quality of life, and also to ensure sustainability.

Data and Methods

This research is based on semi-structured interviews with 30 elderly people who used the green spaces at Lumpini Park, Pathumwan District, Bangkok in 2022. It is the primary destination in Bangkok for use by the elderly. Currently, Bangkok has 37 public parks scattered over 23 districts, for example 1) Suan Luang Rama IX Park, Prawet District, 2) Wachirabenjathat Park, Chatuchak District, 3) Lumpini Park, Pathum Wan District, 4) Seri Thai Park, Bueng Kum District, 5) Queen Sirikit Park, Chatuchak District,

6) Benjakitti Park, Khlong Toei District, etc. (HealthServ.net. 2022) The public park that has the largest number of elderly people who use the facilities regularly is Lumpini Park, Pathumwan District. This is a green area of about 360 rai located in the heart of the city, which is a recreation point for both Bangkokians and visitors.

The researcher found the participants through contact with elderly people who come to use the public green spaces at Lumpini Park, making an appointment to set a date, time and place to conduct an interview. All information providers were cooperative and willing to share information at Lumpini Park, a place they use for regular exercise and activities. The interview consisted of general personal history questions, discussion on the needs of and activities for the elderly, impressions, limitations, ideas for development and environment, application of technology and other related suggestions. The average interview took about 45-60 minutes. All interviews were audio-recorded and transcribed. All interviews were in Thai language and used a pseudonym for all participants to protect the anonymity of the interviewees.

The sample group, totaling 30 people, were elderly people who came to use the public green spaces at Lumpini Park, Pathumwan District, Bangkok. All of the respondents were Thai people who were retired, and 60 years of age or older. The respondents were a mix of males and females. The personal circumstances of each person were either living alone, separated, or living as a family. The work history of each person before retirement was different, including government agencies, the private sector and self-employed. The income of the participants came from retirement funds, either the government system or the private sector.

The researcher built a good relationship with the respondents, who were comfortable in giving interviews, and who were more than happy to participate as research volunteers, as well. The respondents were able to talk openly about the use of public green spaces, problems and limitations they face in accessing the services and suggestions for developing public spaces to respond to the needs of the elderly. The research results may be analyzed for use in designing a good public service policy for future use.

Results

Research subject: “Developing public green spaces to serve the elderly in Bangkok”
This study is descriptive research using qualitative research methodology which used semi-structured interviews to collect data. The interview topics were as follows: 1) the attraction and benefit of activities, 2) safety & accessibility of facilities - limitations and recommendations, and 3) development and application of technology.

1. Application requirements and activities

Public green spaces are the fundamental things that allow the human body to be in touch with nature as closely as possible, develop physical and mental health which is especially important for the elderly who wish to use public green spaces for exercise and recreational activities beneficial to their health, subject to convenience and accessibility.

1.1 A place to socialize

Enjoyment of recreational activities will assist the elderly in not feeling bored with life after retirement, and thus maintain a healthy body, which may help to forget about aging and prevent various illnesses. From the perspective of the elderly, it can be seen that spending time outside the home is the best way to experience the natural green space atmosphere, to sit and relax in a peaceful place, to exercise and keep the body healthy, and to meet and talk with a group of friends participating in various recreational activities together.

For example, interviewee, 80 years old, who regularly uses the green spaces at Lumpini Park, said:

“Before my retirement approached, I planned to do nothing and just spend my time at home, because I worked hard all my life. As the years passed, I felt bored and my body deteriorated from not doing much. Even with a little stretching, it was not as good as a real workout. Nowadays, I choose to go out and spend more time in the park, which makes for a more enjoyable experience by meeting and talking with other people. Doing activities with others keeps the mind cheerful and makes the body strong, and not easily weakened by illness as before.”

The elderly people who use the park’s services here (Lumpini Park) have a good impression of it, so they come back to use the services again, also passing on recommendations to other people to try the services. There are some elderly people who are concerned about whether it is safe to be outside their homes, for example, interviewee, 83 years old, who regularly comes to Tai Chi dance said:

“When I turned 80, I planned to go out less and less because I was not as strong and healthy as before. Long walks and sitting made me feel pain in my legs and my body ached. But my friend (Fah, 81years old) liked to tell about what he had been doing, such as Tai Chi with a group of friends, eating and drinking tea together and walking around the park for exercise, and to experience the natural atmosphere. It made me want to join the activity as well, because I thought it would be fun. And ever since I have been coming here with a group of my friends. It’s been three years now and I will continue to do so until my poor health prevents it.”

1.2 A place for physical exercise

In addition, the elderly come to sit and relax, walk, exercise, experience the environment and ecosystem, and various recreational activities. Services are also provided, such as walkways, running paths, cycling paths, activity fields, tables, chairs, various types of shelter, benches, a pavilion, a library, associations for the elderly, exercise equipment, a cafeteria, restrooms, parking facilities and amenities such as swimming pools and exercise equipment in the gym etc.

As stated by interviewee, 73 years old, who lives near Lumpini Park, “Condominium housing has limited green areas, space to walk, exercise and ways to enjoy nature, but my home is near Lumpini Park and after a short walk, it allows me to go for exercise, to read, meditate and relax, because the atmosphere is attractive and comfortable.”

When it comes to sustainability in urban green space management; “there must be public green spaces to provide services for city people to have places to relax, exercise, meet and talk and help improve their quality of life” (Ruthirako. 2013). There are benefits to using designated exercise areas: there is exercise advice, clear road signs and signage explaining the rules for using the park, and as a result it makes for a popular place with people of all ages who come to use the services.

For example, interviewee, 78 years old, said:

“I am impressed with the atmosphere and the surrounding scenery of the park here (Lumpini Park) because the walkway around the park for exercise is comfortable. The weather is cool and ventilated all the time. There are a lot of trees and flowers that make you feel like you can breathe in the fresh natural air all the time. And here there is a relatively complete ecosystem.”

2. Safety & accessibility of facilities - limitations and recommendations

2.1 Safety & accessibility of facilities

Effective security is essential when accessing public parks and green spaces. If the park is open without thorough security, however good the services and facilities are, in the end, people who come, including the elderly, will still worry about the safety of their lives and property. No one wants to put lives at risk in such a place, especially the elderly who are less able to protect themselves, and therefore need to be extra careful.

By designing the parks and public green spaces not to be too cluttered, with blind spots that might raise anxiety and fear of the possibility of crime, effective safety services will build confidence to persuade the elderly to use the space independently, as much as possible and most importantly, to participate in activities as they wish, without having to worry or be fearful about possible dangers.

2.1.1 Safety and COVID-19

Coronavirus disease COVID-19 is a respiratory infection which can be contracted through close contact and through contact with droplets mainly from the patient's mucus and saliva. Infection through contact with surfaces or materials contaminated with the virus is less likely (Department of Medicine, Ministry of Public Health. 2022). However, cleaning and disinfecting of environmental surfaces is still necessary to reduce the chances of spreading the virus through contaminated surfaces in public places. To allay safety concerns, it must start with strict entry and exit screening measures to the park, reassuring users to be confident in accessing the services (Department of Disease Control, Ministry of Public Health. 2021).

For example, interviewee, 67 years old, who is a member of the Lumpini Park Elderly Club, commenting on the security measures of the COVID-19 check of Lumpini Park users, said:

“Safety and the spread of COVID-19, is something that elderly people are very worried about, because they can be easily contaminated, as elderly people themselves are considered to be at greater risk of infection and may suffer more severe consequences than the general public. Therefore, safety concerning the physical health of the elderly who come to use public areas outdoors must be assured through safety control measures and screening by the security staff.”

2.1.2 PM 2.5 dust and Safety

In addition to the situation following the outbreak of the COVID-19 virus which continues to evolve, another health problem that should not be overlooked is the amount of PM 2.5 dust in the atmosphere, which is higher than the agreed standard, and may affect the health of people in urban societies if accumulated in the long term. Currently, Bangkok has to face the problem of cities with high levels of PM 2.5 suspended in the air which is above the agreed standard, causing some restrictions for the elderly, especially those with respiratory diseases or allergies, with the chance of inhaling air contaminated with dust and toxins entering the body during exercise and various activities.

Air pollution has been one of the top environmental problems in Thailand for more than a century. In particular, there is a problem of dust particles less than 2.5 microns (PM 2.5) that affect health, especially the impact on the lower respiratory tract, lungs and lung air sacs, organs that exchange oxygen gas and carbon dioxide in the bloodstream. Long-term exposure to PM 2.5 can lead to lung cancer (Grove et al. 2021). Pollution caused by particles with aerodynamic diameter of less than 2.5 microns (PM 2.5) is now a major environmental problem in many Asian cities. To alleviate

the problem, it is recommended to plant more trees as an innovative approach (Yang, Chang, & Yan. 2015).

For example, interviewee, 70 years old, a volunteer dance teacher added that:

“Before COVID-19, health workers came to parks to campaign to encourage people to wear masks. Not wearing a mask and exercising in an open space where each breath inhaled causes a severe/strong burning sensation in the nose, it can be realized that the inhaled air is not 100 percent pure and must be contaminated with particulate matter.”

2.2 Limitations

The physical health problems of the elderly may develop with each passing day. This makes it more difficult to get regular access to public parks and green spaces as needed (Department of Elderly Persons. 2021). The main limitations associated with the regular use of public spaces are poor physical health, the management of the area not being as good as it should be, congestion, poor personal hygiene of other site users, and illegal behavior in land use, urbanization and ongoing climate change (Hung & Crompton. 2006). Regular exercise in green spaces reduces the health risks of cardiovascular disease, respiratory problems, high blood pressure, paralysis, diabetes and other chronic diseases (Ali, Rahaman and Hossain. 2022). “Green spaces are the lungs of the city” (Arnberger et al. 2017). However, emphasizing the importance of heat-adjustable green space design, the group of people most at risk from urban heat are the elderly. This point was clearly demonstrated in an interview with interviewee, 77 years old, who regularly walks and exercises in Lumpini Park:

“Physical health problems and illnesses among the elderly are inevitable. But exercising regularly will help the body to be strong and develop immunity to disease and therefore not get sick as easily. Of most impact will be extreme weather, causing the elderly to limit their use of public spaces, because if you walk and exercise too much it will make the body feel sick and result in illness. Another problem at present is the epidemic of COVID-19.”

2.3 Recommendations

Adequate public green spaces in urban areas are obviously beneficial to quality of life. Due to development in the current era, the number of public green spaces has decreased. Many of the areas have been converted into office buildings and residences. This makes the available public green spaces inadequate and inappropriate for the current urban population. This point was demonstrated in an interview with interviewee, 71 years old, member of the Tai Chi Dance Club:

“Before, there were more trees in Lumpini Park. But development of some of the space to be more modern caused many trees to be cut down. Some areas have been left open and not been replanted, thus making the park climate hotter than before. If possible, more trees should be planted, in order to balance overall park landscaping, to tackle hot weather and to give cool shade.”

3. Development and application of technology

3.1 Public green area development

Developing public green spaces and public services to attract people to use them in urban society is considered to be both important and necessary nowadays. It encourages the population to participate in the use of such public facilities as government agencies have already allocated. It also helps the urban population to become more aware of an environmentally friendly lifestyle. By adding public green areas, it is another solution to environmental problems. This will filter pollution in the air, as well as helping to strengthen physical and mental health for urban residents.

For example, interviewee, 68 years old, who visits the park at least twice a week, said:

“Living in an urban area, of course residential areas have to develop, because there is a large population pouring in to live and make a living. As a result, the limited public green spaces may not be sufficient for the urban population. In order for the city to develop well and for the good health of the people in the city, there must be sufficient parks to attract more and more elderly people to use the spaces. There has to be an environment that is attractive and usable.”

Elderly people tend to have mobility problems, due to deteriorating physical conditions associated with age. Development of facilities for exercise and activity requires great attention to detail and must also take into account the use of devices such as wheelchairs and canes. This is supported by the research by (Thapthong. 2017) that explains that an aging society means an age with physical health challenges.

For example, interviewee, 77 years old, who regularly walks and exercises in Lumpini Park, said:

“Pathways and exercise yards should be similar in color and not too different from each other, which could cause the elderly to become confused and might cause accidents.”

3.2 Using technology to develop public green spaces

Public green spaces - most elderly think they should be as natural as possible. For many, just having care and maintenance to be usable and sustainable is enough, but it's a good thing if technology is applied with obvious benefits.

For example, interviewee, 71 years old, living in a condo, a Tai Chi club member, added that:

“Having free Wi-Fi around the entire park attracts a large number of people to use the facilities. Modern technology can also help to develop better and more sustainable applications including saving water to be recycled and reused as much as possible.”

Modern technology systems may be introduced to help in the development of these services. Lumpini is a park that is natural and pristine, where there are facilities that are easily accessible. Useful recreational activities are organized on a regular basis, providing services to the public and the elderly themselves. They are of great value, without losing too much of the park's true nature.

Research Helps in Social Management

Research subject: “Developing public green spaces to serve the elderly in Bangkok” is part of the Master of Arts program, Social Management. The objective, is to promote public green spaces that respond to the needs of the elderly, in an urban society. The researcher was able to summarize the results of the data according to the objectives related to social management for the elderly in urban areas for sustainability as follows: 1) promote good health 2) have a good environment and 3) build a good protection and welfare system.

1. Promote good health

Having good health for elderly people should consist of 1) Having good physical health, not being prone to illness. 2) Having good mental health in a happy daily life. 3) Enjoying social health with interaction and good human relations with those around them, being able to talk to people in society normally and 4) Having good intellectual health and curiosity to learn things. Well managed public green spaces in urban areas are places that attract use. The majority of the elderly place great importance on their physical, mental, social and intellectual health. It makes the elderly happy to exercise and enjoy various recreational activities which offer good interaction with others including being able to live close to nature, etc.

2. Have a good environment

Having both an attractive landscape and a green environment around are important to the elderly. They are factors in promoting physical and mental health and a good quality of life. Therefore, activities that create happiness in everyday life are considered helpful in promoting good health, so that the elderly can be self-reliant and content to live in the city. The use of good public green environment services is also one of the elderly's daily/self-care activities. However sometimes accessing such services is more difficult than for the average person, because of the physical health problems of the elderly themselves. As a result, the elderly sometimes miss out. Therefore, the development of public green spaces to be easily accessible will respond to the needs of the elderly to have a good quality of life.

3. Build a good protection and welfare system

Creating a good protection and welfare system providing public green spaces for the elderly is another important aspect of public services which can persuade the elderly to use more public green spaces on a regular basis, and includes various facilities such as walkways, running paths, cycling paths, activity fields and exercise equipment. These facilities will be of great benefit to the elderly living in the urban society. This is a huge benefit to government agencies that wish to promote public services in urban communities and should be included in the development of a sustainable city.

Discussion and Conclusion

The limited amount of public green spaces in the urban area of Bangkok is a problem. The expansion and growth of the country's economy has made great progress in recent times. However, as a result, a large number of people from rural areas migrate to live, work, study and visit the city. Most of the urban areas have been transformed and developed into residential accommodation, office buildings including commercial businesses, to facilitate trade and services that support the growing population, but they have affected such facilities as public green spaces. At present, there are numerous public green spaces serving urban areas but compared to the number of people living in the city, the availability of such public green spaces for the population is lower than the specified international standard.

Sustainable development is essential for public services and for the city's population in accordance with international principles. Most importantly, Thailand will soon step into a "super aging society." There will be greater and greater numbers every year. Therefore, it is important to focus on the quality of life of the elderly, by developing enough public green spaces to attract those who want to use the facilities

and respond to their needs. This will make the elderly want to spend more time outside their homes, being happy to use public green spaces to get close nature, with facilities that are important to them including efficient security services, thus helping the elderly in the city to live life and enjoy the environment on a regular basis. As a result, the elderly themselves will enjoy good physical and mental health and a better quality of life. It will promote a healthy and sustainable city environment while at the same time cope with the increase in the elderly population.

The elderly have identified guidelines for the development of public green spaces for their own needs, such as 1) the attraction and benefit of activities, 2) safety & accessibility of facilities - limitations and recommendations, and 3) development and application of technology. The elderly population has needs that focus on easy-to-access functionality, safe use, versatility for exercise and recreational activities, with modern technology which can be applied to make it more attractive and more user-friendly (such as walkways and activity fields). In providing these facilities and safety, the elderly enjoy a positive experience and have a desire to return, use the services again, and tell others to try the facilities and use the services. Most importantly, there must be environmental conservation in the area of modern development to be both appropriate and sustainable.

This research has important implications for understanding and caring about the development of public green spaces in urban societies and the needs of older adults, so that they can feel that they are a group of people who are considered and cared for. In most parks nowadays the facilities suit most people. But by looking into the details of actual use, they can also be developed to be better suited to benefit the elderly.

This research also promotes older people's understanding of the benefit of actual use of public green spaces. Ultimately, the real objective for public green spaces for seniors is to get as close as possible to the natural landscape, as well as being useful for exercise and recreational activities. These include the use of designated areas like walking paths, running paths, cycling paths, readily available and versatile tables, chairs, benches, access to a library and an educational learning center, e.g., The Elderly Development Center which is ready to serve in providing various recreational activities that are useful for senior citizens. There is also a need for providing designated parking spaces and accessible clean restrooms etc., thus, the development and conservation of such areas and facilities is the best approach for sustainable urban development.

The relevant agencies in both the public and private sectors have already planned to support and help to develop the urban society to be a livable city for everyone, including specific groups such as the disabled and the elderly.

Good social order including social norms such as civil, moral rules and laws, will also improve the quality of life of people in urban areas. If there is good social order it will enable the control, supervision and development of public facilities. This will lead to a livable environment for all, effective and sustainable in both the city and country.

Recommendations

Future research should explore why the elderly have not had the desire to use public green spaces and why there are few requirements to develop such public green spaces in urban areas. It should consider whether the development of public green spaces of this area, Lumpini Park, is similar or different from other areas in Bangkok. This analysis also provides a starting point for comparative research. Do the policies to develop public green spaces to serve the elderly in both urban and provincial areas have different consequences? This hypothesis can be tested with urban areas of Khon Kaen Province, Chonburi Province, Chachoengsao Province and Phuket Province, etc., which are in the group of provinces classed as Smart City. What, if any, are the guidelines for developing public green spaces to serve the elderly, to respond to their needs at present and in the future?

Acknowledgments

This research was supported by Srinakharinwirot University. I am grateful to Assistant Professor Dr. Krittiya Kantachote, my advisor, and the Thai elderly people who participated in the research, who gave me invaluable information.

References

- Arnberger, A., Allex, B., Eder, R., Ebenberger, M., Wanka, A., Kolland, F., ... & Hutter, H. P. (2017). Elderly Residents Use of and Preferences for Urban Green Spaces During Heat Periods. *Urban Forestry & Urban Greening*, 21: 102-115.
- Ali, M. J.; Rahaman, M.; & Hossain, S. I. (2022). Urban Green Spaces for Elderly Human Health: A Planning Model for Healthy City Living. *Land Use Policy*, 114: 105970.
- Boonkham, Pranisa. (2022). **Green Spaces: Bangkok's "Happiness Index" is Far from Being Achieved in This Over Developed City**. Retrieved on June 25, 2022, from <https://www.isranews.org/article/isranews-scoop/107414-isranews-246.html>
- Chongrak, Natthida; & Nawapan, Natthika. (2019). The Relationship between the Physical Factors of Open Public Space and the Elderly's Social Interaction: Case Study of an Urban Public Park in Phitsanulok. *Industry Technology Lampang Rajabhat University*, 12(1): 27-39.

- Department of Elderly Persons. (2021). **What are the Problems of the Elderly?** Retrieved on June 25, 2022, from <https://www.dop.go.th/th/know/15/461>
- Department of Elderly Persons (2022). **Elderly Statistics, January 2022**. Retrieved on June 25, 2022, from <https://www.dop.go.th/th/know/side/1/1/1159>
- Department of Disease Control, Ministry of Public Health. (2021). **Guidelines for the Prevention of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) for the General Public and at Risk Groups**. Retrieved on June 25, 2022, from https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/file/int_protection/int_protection_220665.pdf
- Department of Medicine, Ministry of Public Health. (2022). **Guidelines for Diagnosing, Treating and Preventing Hospital Infections in the Case of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)**. Retrieved on June 25, 2022, from https://25650712140709PM_CPG_COVID-19_v.24.1.n_20220711.pdf (dms.go.th)
- D’Ambrogio, Enrico. (2020). **Japan’s Ageing Society**. Retrieved on June 25, 2022, from [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/659419/EPRS_BRI\(2020\)659419_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/659419/EPRS_BRI(2020)659419_EN.pdf)
- Enssle F.; & Kabisch. N. (2020). Urban Green Spaces for the Social Interaction, Health and Well-Being of Older People—An Integrated View of Urban Ecosystem Services and Socio-Environmental Justice. **Environmental Science & Policy**. 109: 36-44.
- Grove, Silalak et al. (2021). Dust Particles as Small as 2.5 Microns (PM 2.5) in Buildings and Educational institutions. **Environmental Journal**. 25(3): 1-9.
- Hung, K.; & Crompton, J. L. (2006). Benefits and Constraints Associated with the Use of an Urban Park Reported by A Sample of Elderly in Hong Kong. **Leisure Studies**. 25(3): 291-311.
- HealthServ.net (2022). **Get to Know 37 Parks in Bangkok**. Retrieved on June 25 2022, from <https://healthserv.net/สวนสาธารณะในกรุงเทพมหานคร-12966>
- Macintyre. V. G.; Cotterill. S.; Anderson. J.; Phillipson. C.; Benton. J. S.; & French. D. P. (2019). “I Would Never Come Here Because I’ve Got My Own Garden”: Older Adults’ Perceptions of Small Urban Green Spaces. **International Journal of Environmental Research and Public Health**. 16(11): 1994.
- Millennium Ecosystem Assessment (MA). (2005). **Ecosystems and Human Well-Being: Synthesis**. Retrieved on June 25, 2022, from <https://web.archive.org/web/20131203005715/http://www.unep.org/maweb/documents/document.356.aspx.pdf>
- Pongthana, Phattita. (2022). Creating a Physical Environment in Community Public Spaces to Facilitate and Improve the Quality of Life of Elderly People : A Case Study of Kradang Nga Sub-district, Samut Songkhram. **Journal of Cultural Approach**. 23(43): 3-18.

- Population and Housing Census. (2010). **Situation of the Thai Elderly 2016**. Retrieved on June 25, 2022, from https://www.dop.go.th/download/knowledge/th1512367202-108_0.pdf
- Rahman, K. A.; Meiyu, P.; & Shorkar, M. A. N. (2020). **Public Green Space and Mental Health: Building Self-esteem for Elderly Population in Dhaka**. Shanghai: Shanghai University.
- Ruthirako, Poonyanuch. (2013). Sustainable Urban Green Space Management in Compact City. **Journal of Suddhiparitad**. 27(84): 55-76.
- Srion, Packawadee. (2012). **Landscape Design and User's Behavior of Public Park : A Case Study of Rommaninat Park**. Thesis M.L.A.(Landscape Architecture). Bangkok: Graduate School, Silpakorn University. Photocopy.
- Sukolratanameteer, Sineenart. (2019). **Green Space in the City: Proactive planning is Required**. Retrieved on June 25, 2022, from https://www.matichon.co.th/article/news_1585145
- Thapthong, Jirapat. (2017). **Sport Center for the Elderly**. Bangkok: Faculty of Architecture, Sripatum University.
- United Nations. (2022). **THE 17 GOALS - Sustainable Development Goals**. Retrieved on June 25, 2022, from <https://sdgs.un.org/goals>.
- Wen, C.; Albert, C.; & Von Haaren, C. (2018). The Elderly in Green Spaces: Exploring Requirements and Preferences Concerning Nature-Based Recreation. **Sustainable Cities and Society**. 38: 582-593.
- World Health Organization (2021). **Ageing and Health**. Retrieved on June 25, 2022, from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>
- Yang, J., Chang, Y; & Yan, P. (2015). Ranking the Suitability of Common Urban Tree Species for Controlling PM 2.5 Pollution. **Atmospheric Pollution Research**. 6(2): 267-277.

การออกแบบธุรกิจต้นแบบโรงเรียนสอนร้องเพลงที่จำแนก ตามความถนัดเพื่อตอบสนองของผู้เรียนยุคใหม่ Prototype Business Model: A Singing School Classified by Aptitude to Meet the Needs of Modern Learners

หนึ่งธิดา โสภณ¹ และ เบญจวรรณ อารักษ์การุณ²
Nuengthida Sophon and Benjawan Arukaroon

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างและการบริหารงานแผนธุรกิจที่นำไปสู่ความสำเร็จของโรงเรียนสอนร้องเพลงที่ประสบความสำเร็จ และเพื่อพัฒนาธุรกิจต้นแบบของโรงเรียนสอนร้องเพลงที่ตรงตามความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมาย โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ผู้บริหารโรงเรียนสอนร้องเพลง 3 แห่ง และแจกแบบสอบถามบุคคลทั่วไปที่มีประสบการณ์และความต้องการในการเรียนร้องเพลง จำนวน 400 ชุด

ผลการศึกษาพบว่า บุคคลทั่วไปที่มีประสบการณ์และความต้องการในการเรียนร้องเพลง มีจุดมุ่งหมายหลักของการมาเรียนร้องเพลงและเต้นรำ คือ ต้องการเป็นศิลปิน มีปัจจัยหลักในการตัดสินใจเลือกสถาบันการเรียน คือ ครูผู้สอน มีปริมาณชั่วโมงเรียนต่อสัปดาห์อยู่ที่ 3 – 5 ชั่วโมง มีช่วงเวลาเรียนหลัก คือ ช่วงเสาร์อาทิตย์ และมีค่าใช้จ่ายการเรียนเฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 5,001 – 10,000 บาท

ความต้องการในแผนธุรกิจในโรงเรียนสอนร้องเพลงและเต้นรำ คือ ต้องการผู้สอนมีประสบการณ์และมีทักษะเฉพาะทางในระดับมากที่สุด รองลงมาคือต้องการให้สถาบันการสอนควรมีพื้นที่การจัดแสดงผลงานของลูกศิษย์และต้องการหลักสูตรหรือรูปแบบการสอนที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของสถาบันในระดับมาก ตามลำดับ

Business Model Canvas สำหรับโรงเรียนสอนร้องเพลงของผู้เรียนยุคใหม่ ผลลัพธ์ดังนี้ 1) มีกลุ่มเป้าหมายหลัก คือกลุ่มคนวัยประถมถึงมัธยมที่ชื่นชอบการร้องเพลงและเต้นรำ 2) คุณค่าของสถาบัน คือหลักสูตรจากบุคลากรที่มีศักยภาพและการสอนที่ครอบคลุมและหลากหลาย 3) ช่องทางการสื่อสารหลัก คือการใช้สื่อสังคมออนไลน์ 4) การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า มุ่งเน้นสร้าง

¹นิสิตหลักสูตรหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบเพื่อธุรกิจ วิทยาลัยนวัตกรรมสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ

Master Degree student in Design for Business, College of Social Communication Innovation, Srinakharinwirot University, Bangkok

²อาจารย์ ดร. ประจำวิทยาลัยนวัตกรรมสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ

Lecturer, College of Social Communication Innovation, Srinakharinwirot University, Bangkok

Corresponding author e-mail: noona_0490@hotmail.com

ARTICLE HISTORY: Received 27 July 2022, Revised 10 October 2022, Accepted 21 November 2022

พื้นที่ในการแสดงออกของผู้เรียน เพื่อสร้างความผูกพันและการสนับสนุนระหว่างกัน 5) รายได้ของสถาบันมาจาก 2 ส่วน คือ รายได้จากการสอนและการทำโปรเจกต์กับพาร์ทเนอร์ 6) ทรัพยากรหลัก คือ ครูผู้สอน พนักงาน และอุปกรณ์การสอน 7) กิจกรรมหลัก คือ หลักสูตรร้องเพลงและเต้นรำ 8) พันธมิตรหลัก คือ Collaboration ร่วมกับศิลปินค่ายต่างๆ หรือกลุ่มลูกศิษย์ และ 9) โครงสร้างต้นทุน ประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายแบบ Fixed Cost และค่าใช้จ่ายส่วนการบริหารจัดการ

คำสำคัญ: แผนธุรกิจ โรงเรียนสอนร้องเพลง ผู้เรียนยุคใหม่

Abstract

This study aims to study the business plan that led to the singing school's success and develop a prototype business model for singing schools that meet the target consumer's needs. To collect data, the researcher used in-depth interviews with the leaders of three singing schools and collected surveys of 400 people with experience and the need to learn to sing.

The results show that people with experience and the need to learn singing have the primary purpose of attending classes to be an artist. Therefore, the key factor in deciding on the academy is the teachers. The amount of learning hours per week is three to five hours. The class period is on weekends. The average monthly cost of the study is 5,001 – 10,000 baht.

People need teachers with experience and specialized skills at the highest level for the business plan. In addition, they need a space to exhibit students' work and have a curriculum or teaching style that is unique at a high level.

Business model canvas for a singing school of modern learners, the results are as follows: 1) Customer segments are people in elementary to high school who love to sing and dance 2) Value propositions are the courses with potential teachers and the various courses for singing and dancing skill 3) Social media is the main channels for communication 4) Customer relationships focus on creating space for learners that can build bonds and support each other 5) Revenue streams are revenue from teaching and revenue from projects with partners 6) Key resources are teachers, employees, and teaching equipment 7) Key activities are singing and dancing courses 8) Key partnerships are a collaboration with label artists or school students and 9) Cost structures are the fixed costs and the administrative expenses.

Keywords: *Business model canvas, Singing school, Modern learners*

บทนำ

ด้วยกระแสการเกิดใหม่ของรายการเพลง การร้องประกวด แนวเพลงและการเล่นดนตรีใหม่ ๆ เข้ามาในประเทศไทยจำนวนมากตลอดหลายสิบปีที่ผ่านมา ส่งผลให้สถาบันการสอนการดนตรีและการขับร้องเพลงเกิดขึ้นจำนวนมากกว่า 300 แห่งที่มีการจดทะเบียนโรงเรียนสอนการดนตรีและร้องเพลงทั่วประเทศไทย (กิตติพร แซ่แต้, ตริทิพ บุญเยี่ยม และ ศักดิ์สิทธิ์ ราชรักษ์. 2560) ซึ่งผลจากการสำรวจโรงเรียนดนตรีในประเทศไทยโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน พบว่ามีโรงเรียนดนตรีที่จดทะเบียนเป็นโรงเรียนดนตรีเอกชน ในพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พุทธศักราช 2560 เป็นโรงเรียนดนตรีเอกชนแบบเครือข่ายและโรงเรียนดนตรีเอกชนทั่วไป โดยแนวการสอนของสถาบันส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่พื้นฐานและภาพรวมของการเล่นดนตรีหรือร้องเพลง (ณัฐธชัย โพธิ์ทองนาค. 2558) รวมถึงยังมีผู้เปิดสอนดนตรีเองตามอสังหาริมทรัพย์หรือเป็นการเปิดสอนแบบไม่จดทะเบียน ก็มีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้นเช่นเดียวกัน ส่งผลให้ธุรกิจโรงเรียนดนตรีมีการแข่งขันสูงขึ้น ซึ่งมีทั้งโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จและโรงเรียนที่ไม่ประสบความสำเร็จ

ในขณะที่กลุ่มผู้เรียนรู้ในยุคสมัยใหม่ กลับมีพัฒนาการมุ่งเน้นไปที่การศึกษาเฉพาะด้านมากขึ้น เช่น การเล่นเครื่องดนตรีให้เชี่ยวชาญเฉพาะแต่ละเครื่องดนตรีหรือเฉพาะแนวดนตรี การร้องเพลงที่ต้องการพัฒนาตามศักยภาพและความถนัดเป็นการเฉพาะ โดยเฉพาะกลุ่มผู้เรียนรู้กลุ่ม Generation Z และกลุ่ม Generation Alpha ส่งผลให้สถาบันการสอนหลายแห่งประสบปัญหาในการสร้างผู้เรียนที่ประสบความสำเร็จ

นอกจากนี้ การเติบโตของเทคโนโลยีและสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 จนทำให้กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ประกาศให้สถานศึกษาทุกแห่งของรัฐและเอกชน ทั้งในระบบและนอกระบบ ซึ่งอยู่ในสังกัดและในกำกับของศธ. ปิดเรียนด้วยเหตุพิเศษตั้งแต่วันที่ 18 มีนาคม พ.ศ.2563 เป็นต้นไปจนกว่าจะมีประกาศเปลี่ยนแปลง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) นำมาสู่ผลกระทบต่อรูปแบบการเรียนรู้ด้านดนตรีและร้องเพลง เกิดรูปแบบการเรียนการสอนแบบใหม่ คือ การใช้เนื้อหาและแบบเรียนออนไลน์ เพื่อให้ธุรกิจการสอนดนตรีและร้องเพลงยังดำเนินต่อไปได้ แม้ว่าทักษะทางดนตรีและการขับร้องจะเป็นการศึกษาในเชิงปฏิบัติที่ผู้เรียนและผู้สอนควรมีการเรียนการสอนด้วยการพบกันโดยตรงก็ตาม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากลยุทธ์ทางธุรกิจของโรงเรียนสอนร้องเพลงที่ประสบความสำเร็จ แม้ได้รับผลกระทบภายใต้การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อนำมาสร้างโมเดลธุรกิจต้นแบบของโรงเรียนสอนร้องเพลงที่มีความสามารถในการแข่งขันพร้อมกับสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนยุคใหม่ได้พร้อมกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างและการบริหารงานแผนธุรกิจที่นำไปสู่ความสำเร็จของโรงเรียนสอนร้องเพลงที่ประสบความสำเร็จ
2. เพื่อพัฒนาธุรกิจต้นแบบของโรงเรียนสอนร้องเพลงที่ตรงตามความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมาย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษาโรงเรียนสอนด้านการร้องเพลง 3 แห่ง ได้แก่ 1) โรงเรียนดีแดนซ์ (DDance Thailand) 2) Star Maker Voice Academy (โรงเรียนครูอ้วน) และ 3) KruRodj Vocal Studio (โรงเรียนครูโรจน์)

2. ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงผสมผสาน (Mix Method) ดำเนินการวิจัยกับประชากรแบ่งออกเป็น ประชากรเชิงคุณภาพ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารและผู้สอนของสถาบันการศึกษาเป้าหมายทั้ง 3 แห่ง และประชากรเชิงปริมาณ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลทั่วไปที่มีประสบการณ์และความต้องการในการเรียนร้องเพลง

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2564 – เมษายน พ.ศ. 2565

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดองค์ประกอบทางธุรกิจ (Business Model Canvas)

แนวคิดองค์ประกอบทางธุรกิจ (Business Model Canvas) เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งในการกำหนดภาพรวมของการดำเนินธุรกิจให้มีระเบียบและสามารถใช้ในการสร้างกลยุทธ์เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม (กิตติชัย ชิตตระกูล. 2560) เป็นการสร้างกรอบการดำเนินงานและการหาความสัมพันธ์ของกิจกรรมการดำเนินธุรกิจหลักและองค์ประกอบสนับสนุนต่าง ๆ เพื่อให้ธุรกิจประสบความสำเร็จหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (รัชนิกร ตรีสมุทรกุล. 2558) โดย Business Model Canvas แบ่งโครงสร้างในการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ออกเป็น 9 กล่อง (Building Block) ประกอบไปด้วย

1.1 Customer Segments: การกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการเข้าถึง เป็นหัวใจสำคัญของการทำโมเดลธุรกิจ โดยการระบุกลุ่มเป้าหมายสามารถระบุได้จากความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย พฤติกรรม และคุณลักษณะอื่น ๆ กลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนทำให้ธุรกิจสามารถนำเสนอสินค้าและบริการได้ตรงกับความต้องการของลูกค้า

1.2 Value Proposition: การระบุว่าสินค้าและบริการของธุรกิจสร้างคุณค่าอย่างไร เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ลูกค้าเลือกสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของเราแทนคู่แข่ง โดยคุณค่าของสินค้าบริการอาจเป็นนวัตกรรม การนำเสนอสิ่งใหม่หรือการเพิ่มคุณสมบัติพิเศษที่ทำให้คุณค่าเพิ่มขึ้น เช่น ความแปลกใหม่ คุณภาพของสินค้าและบริการ การออกแบบสินค้า ความสะดวกในการเข้าถึงสินค้าและบริการ เป็นต้น

1.3 Channels: ช่องทางในการสื่อสาร ช่องทางการจัดจำหน่าย ช่องทางการขาย ช่องทางการตลาดที่บริษัทใช้ในการสื่อสารและติดต่อกับลูกค้า ช่องทางเหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อธุรกิจในการสร้างความตระหนักรู้ในสินค้าและบริการของบริษัท และยังเปิดโอกาสให้ลูกค้าสามารถระบุความต้องการที่เฉพาะเจาะจงผ่านช่องทางเหล่านี้ รวมถึงช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างบริษัทกับลูกค้า เพื่อให้ลูกค้าเข้าใจในคุณค่าที่นำเสนอให้มากที่สุด

1.4 Customer Relationships: รูปแบบของสัมพันธ์ภาพที่ต้องการมีกับลูกค้า โดยจะมีระดับที่แตกต่างกันไป ตั้งแต่การใช้เครื่องตอบรับไปจนถึงการใช้บุคลากรที่มีความละเอียดอ่อนปัจจุบันได้มีการแนวทางการสร้างสัมพันธ์ภาพหลายรูปแบบทั้งทางตรง ทางอ้อม หรือการอาศัยผลลัพธ์ของผลิตภัณฑ์หรือบริการของบริษัท เช่น การทำระบบสมาชิกเพื่อให้มีการปฏิสัมพันธ์มากขึ้น กิจกรรมสถานสัมพันธ์กับลูกค้า เป็นต้น

1.5 Revenue Streams: เงินสดที่ธุรกิจจะได้รับหลังหักค่าใช้จ่ายแล้ว โดยเงินสดหมุนเวียนเป็นสิ่งที่ใช้ในการพัฒนาและต่อยอดในการดำเนินธุรกิจให้มีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น การมีส่วนต่างกำไรจนกลายเป็นที่มาของเงินสดนับว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องบริหารให้เหมาะสม

1.6 Key Resources: ทรัพยากรที่สำคัญของบริษัท ได้แก่ ทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรการเงิน ทรัพยากรทางปัญญา และทรัพยากรบุคคล เป็นต้น ทรัพยากรดังกล่าวเป็นสิ่งที่บริษัทต้องพยายามผลักดันให้มีความเป็นปัจเจก (Unique) ให้มากที่สุด เพื่อให้ผลิตภัณฑ์หรือบริการของบริษัทมีจุดเด่นที่เหนือกว่าคู่แข่ง ซึ่งจะกลายเป็นข้อได้เปรียบในการแข่งขัน

1.7 Key Activities: กิจกรรมสำคัญที่ธุรกิจต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ กิจกรรมหลัก ได้แก่ การผลิต การให้บริการ บริการที่แก้ปัญหาให้ลูกค้า การสร้างเครือข่าย เป็นต้น กิจกรรมสำคัญเป็นภาพสะท้อนหลักที่ทำให้ลูกค้าเข้าใจว่าบริษัททำอะไรและส่งมอบผลิตภัณฑ์หรือบริการแบบใด เป็นสิ่งที่ต้องสร้างความชัดเจนในการดำเนินงาน

1.8 Key Partnerships: หุ้นส่วนทางธุรกิจ เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นเพราะช่วยลดความเสี่ยงและให้ได้มาซึ่งทรัพยากรในทางธุรกิจ ในการคัดเลือกหุ้นส่วนทางธุรกิจควรพิจารณาถึงความเหมาะสมและอาศัยการผลักดันผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจให้มากที่สุด และไม่ควรถับซ้อนในเชิงผลิตภัณฑ์หรือบริการที่อาจทำให้กลายเป็นคู่แข่งได้ในอนาคต

1.9 Cost Structure: โครงสร้างด้านต้นทุน หมายถึง ต้นทุนทั้งหมดที่จะเกิดขึ้นในการดำเนินการตามรูปแบบธุรกิจที่บริษัทกำหนด การทำความเข้าใจโครงสร้างต้นทุนจะช่วยบริหารจัดการค่าใช้จ่ายในแต่ละองค์ประกอบของธุรกิจ และทำให้ทราบว่าในการดำเนินธุรกิจแต่ละกิจกรรมมีค่าใช้จ่ายส่วนใดที่สามารถลดหรือปรับปรุงได้ ไปจนถึงการประเมินความคุ้มค่าในค่าใช้จ่ายส่วนดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยองค์ประกอบ Business Model Canvas สามารถนำเสนอออกมาเป็นโครงสร้างได้ดังภาพที่ 1

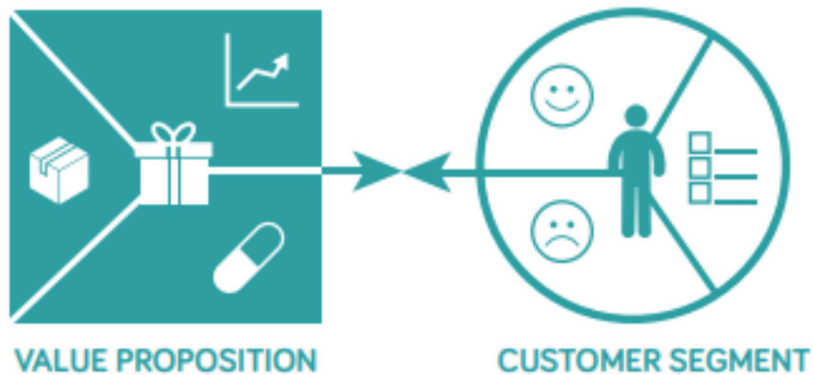
ภาพที่ 1 Business Model Canvas
ที่มา: Alexander & Pigneur (2010)

ทั้งนี้ 9 ช่องใน Business Model Canvas มีความเกี่ยวข้องต่อเนื่อกันและช่วยให้ธุรกิจเห็นภาพได้อย่างครบถ้วนชัดเจน (Osterwalder and Pigneur, 2009) เปรียบเสมือนพิมพ์เขียวของยุทธวิธีดำเนินการผ่านโครงสร้างองค์กรกระบวนการและระบบ ซึ่งจะช่วยในการวางแผนธุรกิจอย่างรอบด้าน

2. แนวคิดคุณค่าทางธุรกิจ (Value Proposition)

คุณค่าทางธุรกิจ (Value Proposition) เป็นการสร้างสิ่งที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดความสนใจจากการที่ประโยชน์ของผลิตภัณฑ์หรือบริการของตัวธุรกิจสามารถตอบรับกับความต้องการได้อย่างเหมาะสมและคุ้มค่าที่สุด (สุธา พงศ์ถาวรภิญโญ, 2562) สะท้อนลักษณะเฉพาะของผลิตภัณฑ์ในทางการใช้งานเฉพาะของกลุ่มเป้าหมายของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ซึ่งจะมีการแก้ไขปัญหาและผลลัพธ์ในเชิงบวกจากการได้รับผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเป็นการเฉพาะต่อกลุ่มเป้าหมาย ทำให้คุณค่าสะท้อนออกมาได้ไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับผู้ที่ได้รับผลิตภัณฑ์เหล่านั้นได้ประโยชน์ไปมากน้อยเพียงใด โดยจะมีการสร้างแม่แบบการเสนอคุณค่า (Value Proposition Canvas) ขึ้นมา ผ่านหลักการคือทำความเข้าใจลูกค้าผ่านปัญหาและความคาดหวังของตัวลูกค้า และทำการออกแบบสิ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาหรือตอบสนองความคาดหวังของลูกค้าได้ (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2564)

การสร้างคุณค่าทางธุรกิจแบ่งออกเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ การทำความเข้าใจองค์ประกอบของลูกค้า (Customer Segment) และ องค์ประกอบคุณค่าของผลิตภัณฑ์หรือบริการที่จะมอบให้ (Value Proposition)

ภาพที่ 2 โครงสร้างการนำเสนอคุณค่าทางธุรกิจ
ที่มา: Osterwalder et al (2014)

2.1 องค์ประกอบความต้องการของลูกค้า ประกอบไปด้วย

2.1.1 ศึกษาความต้องการขั้นพื้นฐานของลูกค้าจากสิ่งที่ลูกค้าต้องการ (Customer Job) ระบุความต้องการของลูกค้า เช่น หากลูกค้าต้องการออกกำลังกาย คุณสมบัติพื้นฐานที่จะต้องการอาจเป็นรองเท้าที่สบายและเคลื่อนไหวได้สะดวก เป็นต้น

2.1.2 ปัญหาความกังวลใจหรือความยุ่งยากที่ลูกค้ากำลังเผชิญ (Pains) ระบุสิ่งที่ลูกค้าไม่ชอบหรือไม่ต้องการในการใช้งานสินค้าและบริการ ซึ่งอาจเป็นปัญหาหรือประสบการณ์ไม่ดีที่เกิดขึ้นหลังจากใช้งานหรือเข้ารับบริการจากกิจการหรือคู่แข่ง

2.1.3 ความคาดหวังพิเศษ (Gain) คือ ความคาดหวังอื่น ๆ ที่เหนือความต้องการพื้นฐานหรือเหนือทางเลือกอื่น ๆ ระบุสิ่งที่ลูกค้าคาดหวังนอกเหนือจากการความต้องการพื้นฐาน หรือพิเศษเหนือสินค้าและบริการทางเลือกอื่น ๆ ที่มีส่วนช่วยให้ลูกค้าประทับใจ ซึ่งอาจเป็นประสบการณ์ความรื่นรมย์ระหว่างการใช้บริการ หรือการบริการหลังการขายที่ดี

2.2 องค์ประกอบคุณค่าของผลิตภัณฑ์หรือบริการที่จะมอบให้ ประกอบไปด้วย

2.2.1 คุณค่าที่สินค้าหรือบริการนำเสนอให้แก่ลูกค้า (Product or Service) คือ การระบุ “คุณค่า” ลงไปในสินค้าหรือบริการที่สัมพันธ์กับความต้องการขั้นพื้นฐานของลูกค้าจากสิ่งที่ลูกค้าต้องการ (Customer Jobs) คำนึงถึงคุณลักษณะและประโยชน์ที่ลูกค้าต้องการและสรุปออกมาว่าสินค้าหรือบริการเป็นอย่างไร มีคุณสมบัติอย่างไรบ้าง

2.2.2 ป้องกัน แก้ไข หรือบรรเทาปัญหาของลูกค้า (Pain Reliever) คือ การระบุ “ปัญหา” ให้กับลูกค้า จะสัมพันธ์กับปัญหาความกังวลใจหรือความยุ่งยากที่ลูกค้ากำลังเผชิญ (Pains) เช่น จะช่วยอำนวยความสะดวกให้ลูกค้าอย่างไร จะแก้ปัญหาให้ลูกค้าอย่างไร

2.2.3 สร้างความประทับใจด้วยสิ่งพิเศษ (Gain Creator) คือ การระบุสิ่งที่ทำให้ลูกค้า “ประทับใจ” ในสินค้าหรือบริการและต้องเป็นปัจจัยที่ตอบสนองความต้องการหรือเป็นแนวทางในการนำเสนอสิ่งที่ดี เพิ่มเติมจากคุณประโยชน์พื้นฐานของสินค้าและบริการ ซึ่งสามารถดำเนินการเพิ่มเติมเพื่อให้ลูกค้าเห็นคุณค่าเพิ่มขึ้นไปอีก เช่น การสมนาคุณ เป็นต้น

ผู้วิจัยจะนำแนวคิดการนำเสนอคุณค่าทางธุรกิจ (Value Proposition) ไปประยุกต์ใช้ในการสร้างองค์ประกอบทางธุรกิจสำหรับธุรกิจโรงเรียนสอนร้องเพลงที่จำแนกตามความถนัดเพื่อตอบโจทย์ของผู้เรียนยุคใหม่ โดยมุ่งเน้นการสร้างคุณค่าที่ตอบรับกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้สามารถพัฒนาโครงสร้างทางธุรกิจได้ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้ต่อไป

3. แนวคิดเกี่ยวกับการแบ่งช่วงอายุประชากร (Generation)

ในการศึกษาครั้งนี้เพื่อให้ครอบคลุมกับกลุ่มเป้าหมายในระดับการศึกษาที่เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้กลุ่มเจนเนอเรชันแซตและเจนเนอเรชันอัลฟา เนื่องจากเป็นกลุ่มที่อยู่ในช่วงระดับประถมศึกษาถึงมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน โดยผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์ของ Howe & Strauss เป็นหลักในการแบ่งเกณฑ์กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา โดยอธิบายทั้งสองช่วงอายุไว้ดังนี้

3.1 เจนเนอเรชันแซต คือ บุคคลที่เกิดในช่วง 1995 - 2009 บุคคลกลุ่มนี้เติบโตมาที่เกิดมาพร้อมกับในยุคสิ่งอำนวยความสะดวก มีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีเป็นอย่างดี สามารถเรียนรู้ได้เร็ว มองเห็นคุณค่าของตัวเองและมองทุกคนเท่าเทียมกัน (ไม่แบ่งแยก) รวมถึงไม่เชื่อในระบบอาวุโส เชื่อในสิ่งที่มีข้อมูลรองรับ ส่วนใหญ่มีพื้นฐานทางครอบครัวที่ดีกว่าคนในเจนเนอเรชันก่อน

3.2 เจนเนอเรชันอัลฟา คือ บุคคลที่เกิดตั้งแต่ปี 2010 เป็นต้นไป ซึ่งปัจจุบันพวกเขายังเด็กอยู่แต่จะเป็นประชากรส่วนสำคัญในโลกอนาคต โดยคาดการณ์ว่าในปี 2025 จะมีประชากรกลุ่มนี้กว่า 2,000 ล้านคนทั่วโลก และในช่วงกลางทศวรรษ 2030 เจนเนอเรชันอัลฟาชาวเอเชียจะเติบโตเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด โดยเจนเนอเรชันอัลฟามีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากกว่าคนยุคก่อน เป็นพลเมืองโลกที่ใช้เทคโนโลยีสื่อสารเชื่อมโยงทั่วโลก รวมถึงมีการเดินทางหลากหลายและมีหลายอาชีพ

4. ข้อมูลธุรกิจเป้าหมายในการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจองค์ประกอบทางธุรกิจโรงเรียนสอนร้องเพลง ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกโรงเรียนที่มีโครงสร้างทางธุรกิจที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

4.1 โรงเรียนสอนร้องเพลงและเต้น ดีแดนซ์ (DDance Thailand)

เป็นสถาบันพัฒนาเยาวชน สอนร้องเพลง สอนเต้น ทั้งสำหรับเยาวชนและบุคคลทั่วไป ได้รับการันตีคุณภาพการสอนโดยสถาบันสอนการใช้เสียงจากต่างประเทศ หลักสูตร SCA Superstar Academy โดย วิทยาลัยดนตรีและศิลปะการแสดง SCA (Superstar College of Arts)

4.2 Star Maker Voice Academy

เป็นสถาบันสอนศิลปะการใช้เสียงเพื่อการร้องและการพูด ฝึกสอนเทคนิคการใช้เสียงและลีลา ภายใต้การควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ อำนวยการสอนและบริหารโดยครูอ้วน มณีนิษฐ เสมรสุต ศิลปินนักร้องผู้มีประสบการณ์ในวงการเพลงและการสอนขับร้องกว่า 20 ปี

4.3 KruRodj Vocal Studio

เป็นโรงเรียนสอนร้องเพลงและแก้ไขปัญหาด้านการออกเสียง ก่อตั้งโดยครูโรจน์ รุ่งโรจน์ ดุลลาพันธ์ ที่มีประสบการณ์สอนยาวนานกว่า 30 ปี มีความเชี่ยวชาญทั้งการร้องแบบไทยเดิม ลูกทุ่ง และเพลงสากล และเป็นสถาบันสอนการแก้ไขปัญหาเรื่องการออกเสียงและการใช้เทคนิคเสียงอย่างมืออาชีพ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก เป็นการกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเลือกทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) บุคลากรโรงเรียนสอนร้องเพลง 3 แห่ง ได้แก่ 1) โรงเรียน ดีแดนซ์ (DDance Thailand) 2) Star Maker Voice Academy (โรงเรียนครูอ้วน) และ 3) KruRodj Vocal Studio เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยในการดำเนินธุรกิจร้องเพลงและเต้นรำ รวมถึงการใช้เครื่องมือในการส่งเสริมการตลาด ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งคัดเลือกบุคคลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง เพื่อให้ได้ข้อมูลต่าง ๆ ชัดเจนและรอบด้าน

1.2 กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ จำนวน 400 คน เป็นกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมาย คือ บุคคลทั่วไปที่มีประสบการณ์และความต้องการในการเรียนร้องเพลง โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ใช้การคำนวณคือ สูตร Taro Yamane

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์ ได้แก่ คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) โดยผู้วิจัยกำหนดคำถามที่พัฒนาจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องไว้ล่วงหน้า เพื่อนำไปสู่การเก็บข้อมูลที่ละเอียด ถูกต้อง และครอบคลุมประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา

2.2 แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

2.2.1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบเพียงข้อเดียว จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน อาชีพและรายได้ต่อเดือน

2.2.2 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการร้องเพลงและเต้นรำ จำนวน 5 ข้อ เป็นลักษณะคำถามปลายปิด

2.2.3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการแผนธุรกิจในโรงเรียนสอนร้องเพลงและเต้นรำ มีลักษณะแบบสอบถามเป็นวิธีการให้คะแนนรวม (Rating scale method: Likert scale question) ใช้ระดับการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้ 5 คือระดับมากที่สุด 4 คือระดับมาก 3 คือระดับปานกลาง 2 คือระดับน้อย และ 1 คือระดับน้อยที่สุด

2.2.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการให้บริการโรงเรียนสอนร้องเพลงและเต้นรำ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามจากบุคคลทั่วไปที่มีประสบการณ์และความต้องการในการเรียนร้องเพลง โดยจะพิจารณาตามความสะดวกของประชากรตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามและรอเก็บแบบสอบถามทันทีจำนวน 400 ชุด และเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์บุคลากรโรงเรียนสอนร้องเพลง 3 แห่ง ผ่านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำราทางวิชาการ บทความ วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านส่วนประสมทางการตลาด แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค และแนวคิดที่เกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มควบคู่กับการเก็บข้อมูลตามหลักของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเพื่อให้ได้ข้อมูลในการวิจัยที่ถูกต้องครบถ้วน ผู้วิจัยจึงใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งเป็นการแสวงหาข้อมูลจากแหล่งที่ต่างกันได้แก่ แหล่งข้อมูลเอกสารและแหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคล แล้วนำข้อมูลเปรียบเทียบและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อตอบปัญหาการวิจัยในครั้งนี้

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

4.2.1 แจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ใช้อธิบายถึงข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน อาชีพและรายได้ต่อเดือน และพฤติกรรมกรรมการร้องเพลงและเต้นรำ

4.2.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้อธิบายความต้องการแผนธุรกิจในโรงเรียนสอนร้องเพลงและเต้นรำ

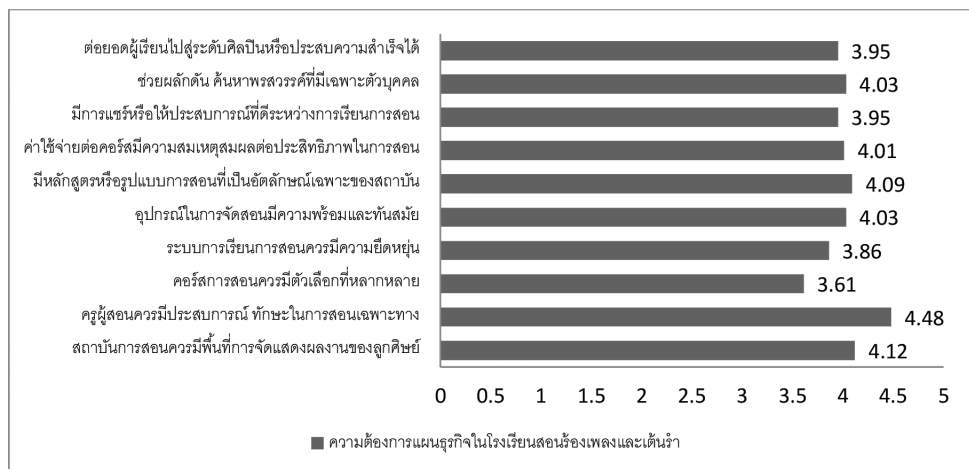
ผลการวิจัย

1. ข้อมูลเชิงพรรณนาเกี่ยวกับบุคคลทั่วไปที่มีประสบการณ์และความต้องการในการเรียนร้องเพลง

1.1 ข้อมูลลักษณะประชากรศาสตร์ พบว่ากลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 58.25 อยู่ในช่วงอายุ 11 - 20 ปี ร้อยละ 28 มีระดับการศึกษาที่ระดับมัธยมศึกษา/ ปวช./ ปวส. ร้อยละ 63 ประกอบอาชีพนักเรียน นิสิต นักศึกษา ร้อยละ 47.5 และมีรายได้ต่อเดือนอยู่ที่ 15,001 – 30,000 บาท ร้อยละ 73

1.2 พฤติกรรมการร้องเพลงและเต้นรำ พบว่ากลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายหลักของการมาเรียนร้องเพลงและเต้นรำ คือ ต้องการเป็นศิลปิน ร้อยละ 70.5 มีปัจจัยหลักในการตัดสินใจเลือกสถาบันการเรียน คือ ครูผู้สอน ร้อยละ 50.75 มีปริมาณชั่วโมงเรียนต่อสัปดาห์อยู่ที่ 3 – 5 ชั่วโมง ร้อยละ 49 มีช่วงเวลาเรียนหลัก คือ ช่วงเสาร์อาทิตย์ ร้อยละ 77 และมีค่าใช้จ่ายการเรียนเฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 5,001 – 10,000 บาท ร้อยละ 69.5

1.3 ความต้องการแผนธุรกิจในโรงเรียนสอนร้องเพลงและเต้นรำ พบว่าต้องการครูผู้สอนควรมีประสบการณ์และมีทักษะในการสอนเฉพาะทาง ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.48) รองลงมาคือต้องการให้สถาบันการสอนควรมีพื้นที่การจัดแสดงผลงานของลูกศิษย์ ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.12) และ ต้องการให้มีหลักสูตรหรือรูปแบบการสอนที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของสถาบัน ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.09) ตามลำดับ

ภาพที่ 3 ระดับความต้องการโดยเฉลี่ยของแผนธุรกิจในโรงเรียนสอนร้องเพลงและเต้นรำ

2. ข้อมูล Business Model Canvas

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนสอนร้องเพลงทั้ง 3 แห่ง สามารถสรุปออกมาได้ดังภาพที่ 4 แต่ละหัวข้อ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

Key Partners - สถาบันด้านการสอนทักษะพิเศษในกลุ่มเด็ก - Collaboration กับศิลปิน	Key Activities - การสอนร้องเพลง - การสอนเต้น - การสอนพื้นฐานการใช้เสียง - การสอนการใช้ชีวิตและทัศนคติ	Value Propositions - การเป็นศูนย์รวมความหลากหลายในการสอนทั้งร้องเพลง และการเต้นรำแบบทุกแนวที่ค้อยอดเป็นศิลปินได้	Customer Relationships - การผลักดันให้แสดงผลงาน - จำกัดจำนวนผู้เรียนต่อคอร์ส	Customer Segments - หลักรคือกลุ่มเด็กวัยประถมถึงมัธยมที่ชื่นชอบในการร้องเพลงและเต้นรำ - ผู้ที่ต้องการพัฒนาการใช้เสียง
	Key Resources - ผู้สอนที่มีพร้อม - อุปกรณ์ที่พร้อมและยืดหยุ่น - ทีมสนับสนุน		Channels - Social Media	
Cost Structures - Fix cost - ค่าใช้จ่ายบำรุงรักษา		Revenue Streams - รายได้จากการสอน - การทำโปรเจกต์พาร์เนอร์		

ภาพที่ 4 Business Model Canvas สำหรับโรงเรียนสอนร้องเพลงของผู้เรียนยุคใหม่

2.1 Customer Segments

2.1.1 โรงเรียน ดีแดนซ์ (DDance Thailand) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่ม Family Target ที่มีการส่งลูกหลานเข้ามาเรียนภายในสถาบันและตัวผู้ปกครองเองสามารถเข้าร่วมคอร์สต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เช่นเดียวกัน และกลุ่ม Overall Life forward เป็นกลุ่มที่สอดคล้องกับแนวทางการทำธุรกิจและคอร์สการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเบื้องต้นช่วงอายุจะมุ่งเน้นไปที่ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา

2.1.2 Star Maker Voice Academy (โรงเรียนครูอ้วน) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มที่มีปัญหาด้านการใช้เสียงและต้องการฝึกฝนด้านการควบคุมและการออกเสียงในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีทุกเพศ ทุกวัย และกลุ่มที่ผู้ปกครองส่งมาเรียนร้องเพลงหรือกลุ่มที่ให้ความสนใจที่จะฝึกฝนด้านการร้องเพลง กลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะมีอายุค่อนข้างน้อย โดยเฉลี่ยประมาณ 7 – 15 ปี

2.1.3 KruRodj Vocal Studio (โรงเรียนครูโรจน์) พบว่าส่วนใหญ่ผู้เรียนเป็นเด็กเล็กในช่วงประถมถึงมัธยมที่ผู้ปกครองผลักดันให้เข้ามาเรียน เพราะโรงเรียนเปิดรับคนจากทุกเพศทุกวัยที่มีใจรักและมีความตั้งใจที่จะเรียนร้องเพลงจริง ๆ และมีความพร้อมที่จะเรียน

2.2 Value Proposition:

2.2.1 โรงเรียน ดีแดนซ์ (DDance Thailand) ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) ประวัติของโรงเรียนและตัวผู้สอนค่อนข้างดีจากการที่มีผลงานการออกแบบท่าเต้นให้กับนักร้อง นักแสดงและผลงานโฆษณาต่าง ๆ ออกมาเป็นที่ประจักษ์ และ 2) เป็นสถาบันที่มีการพัฒนาศิลปิน (Artist Development) คือ เป็นสถาบันที่สอนงานการแสดงและการพัฒนาคุณภาพจากจิตใจและการใช้ชีวิตให้เหมาะสม

2.2.2 Star Maker Voice Academy (โรงเรียนครูอ้วน) ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) การสร้างประสบการณ์ ที่การเรียนจะถูกนำไปปฏิบัติจริง ตั้งแต่การแสดงกลุ่มภายในระหว่างผู้เรียนเองไปจนถึงแสดงต่อหน้ากลุ่มผู้ปกครองของผู้เรียน 2) มีการสอดแทรกในเรื่องของการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อให้ผู้เรียนควบคุมอารมณ์ในการแสดงทั้งการพูดและการร้องเพลงได้ และ 3) มีการพัฒนาบุคลิก เป็นรูปแบบการพัฒนาเฉพาะตัวบุคคลตั้งแต่การพูด การใช้คำ การยืน การเดินและการออกท่าทาง

2.2.3 KruRodj Vocal Studio (โรงเรียนครูโรจน์) ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) มีการพัฒนาแนวทางของ Provox 4 ทำให้การเรียนที่สถาบันมีความแตกต่างและไม่เหมือนใคร เป็นการเรียนผ่านการได้รับคำแนะนำและการเรียนรู้ด้วยการปรึกษาการร้อง การออกเสียง และการเล่นดนตรีต่าง ๆ และ 2) มีการทำกิจกรรมประจำปีและมีผลงานเป็นที่ประจักษ์เสมอทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจที่จะเรียนและต่อยอดอย่างต่อเนื่อง

2.3 Channels:

2.3.1 โรงเรียน ดีแดนซ์ (DDance Thailand) แบ่งเป็น 1) Instagram เป็นช่องทางในการสื่อสารการนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ เป็นหลัก 2) Facebook นำเสนอข้อมูลข่าวสารและการอัปเดตข้อมูลการดำเนินงานและจะมีการพัฒนาเป็นช่องทางทางการสื่อสารหลักในอนาคต และ 3) Tiktok เป็นทางการสื่อสารในรูปแบบการนำเสนอข้อมูลกิจกรรมเกี่ยวกับการเต้นโดยมีการประสานกับคอร์สต่างๆ ให้เหมาะสม

2.3.2 Star Maker Voice Academy (โรงเรียนครูอ้วน) แบ่งเป็น 1) เครือข่ายสังคมออนไลน์ คือ Facebook Instagram และ Youtube ที่เป็นของสถาบันโดยตรงและของครูอ้วน (บัญชีส่วนตัว) ในการสื่อสารและนำเสนอการขายและประชาสัมพันธ์สถาบัน และ 2) เว็บไซต์ของ Star Maker Voice Academy (โรงเรียนครูอ้วน) จะมีรายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันในการสื่อสารพร้อมข้อมูลเชื่อมโยงไปยังเครือข่ายสังคมออนไลน์ของสถาบันในช่องทางต่าง ๆ อย่างครบถ้วน

2.3.3 KruRodj Vocal Studio (โรงเรียนครูโรจน์) แบ่งเป็น 1) เครือข่ายสังคมออนไลน์ คือ Facebook Instagram และ Line Official Account ที่เป็นของสถาบันโดยตรง ในการสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับสถาบัน การติดต่อเรียน และการสร้าง Appointment ในการสมัครการเรียนต่าง ๆ และ 2) เว็บไซต์ของโรงเรียน เป็นช่องทางที่นำเสนอข้อมูลการเรียนการสอน ผลงาน และแนวทางในการสอน พร้อมมีการเชื่อมโยงไปยังเครือข่ายสังคมออนไลน์ของสถาบัน เพื่อใช้ในการนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ของสถาบันให้น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

2.4 Customer Relationships:

2.4.1 โรงเรียน ดีแดนซ์ (DDance Thailand) แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) พัฒนางานของผู้เรียนที่มีการเติบโตและมีศักยภาพมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นผู้เรียนคอร์สในระยะยาว 1 ปีขึ้นไป สร้างความผูกพันระหว่างผู้เรียนกับสถาบันได้เป็นอย่างดี และ 2) โรงเรียนมีคอร์สที่การันตีผลงานในระดับต่าง ๆ เช่น การเป็นนักร้อง การผ่านอดิชั่น เป็นต้น แม้จะมีค่าใช้จ่ายของคอร์สดังกล่าวที่สูงแต่สามารถช่วยดึงดูดผู้เรียนที่มีความมุ่งมั่นเป็นกรณีพิเศษให้เกิดความสนใจ

2.4.2 Star Maker Voice Academy (โรงเรียนครูอ้วน) แบ่งเป็น 3 ประเด็น คือ

1) ครูอ้วนมีความเป็น Brand Ambassador ในทางปฏิบัติจากผลงานและการแสดงต่าง ๆ ที่เป็นที่ประจักษ์ ทำให้ทางสถาบันได้รับสิทธิพลดั่งกล่าวอย่างชัดเจนและมีคนมาเรียนเพราะอยากเก่งแบบเดียวกับ Brand Ambassador 2) คอร์สมีความหลากหลายและครอบคลุมแนวเพลงการร้องทุกแนว ทำให้มั่นใจได้ว่าหากเรียนครบทุกคอร์สและสามารถผ่านหลักสูตรไปได้ ผู้เรียนจะสามารถร้องเพลงได้ทุกแนว และ 3) เล็งเห็นปัญหาสำคัญที่ผู้เรียนบางส่วนมีความสามารถแต่ไม่กล้าแสดงหรือมีอาการประหม่าเมื่อต้องมีการแสดงต่อหน้าคนจำนวนมาก สถาบันจึงจัดกิจกรรมการแสดงแก่ผู้เรียนให้มีการแสดงออกถึงศักยภาพด้านต่าง ๆ ทั้งการพูด การร้อง และการแสดง พร้อมการบันทึกภาพและวิดีโอเพื่อเป็นพอร์ต

2.4.3 KruRodj Vocal Studio (โรงเรียนครูโรจน์) จะมีกิจกรรมหลักในการสาน

สัมพันธ์กับผู้เรียนและเป็นการประชาสัมพันธ์สถาบันทางอ้อม ได้แก่ กิจกรรมการกุศล เป็นกิจกรรมประจำปีที่จะจัดในช่วงคริสต์มาสและปีใหม่ เป็นการรวมตัวของลูกศิษย์ The Professional by KruRodj มาทำกิจกรรมร้องเพลง ร่วมกันและการหารายได้การกุศลเพื่อนำไปบริจาคในองค์กรต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่จัดในห้างสรรพสินค้าเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และเข้าถึงกลุ่มผู้รับชมใหม่ ๆ และยังเป็นพื้นที่ได้แสดงศักยภาพของลูกศิษย์ของสถาบันอีกด้วย

2.5 Revenue Streams:

2.5.1 โรงเรียน ดีแดนซ์ (DDance Thailand) แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) รายได้จาก

คอร์สการสอน โดยมีการแบ่งอัตราส่วนออกเป็นร้อยละ 60 ให้แก่ผู้สอน ร้อยละ 30 เป็นส่วนของการบริหารจัดการและร้อยละ 10 เป็นกำไรเข้าทางบริษัท 2) รายได้จากการทำค่ายเพลง เป็นในส่วนที่ไปช่วยงานด้าน Production และงาน Creative ของค่ายเพลงแห่งหนึ่ง รับรายได้เป็นโปรดิวเซอร์เพลงในแต่ละเพลง เป็นรายได้ส่วนเสริมที่เข้าบริษัทร้อยละ 100 และ 3) รายได้จากงานออกแบบท่าเต้นและการแสดงในกลุ่มงานโฆษณาหรือการกิจกรรมอีเวนต์ต่าง ๆ ในรูปแบบโครงการที่บริษัทต่าง ๆ มีการจัดจ้างขึ้นมา เป็นรายได้ส่วนเสริมที่เข้าบริษัทร้อยละ 100

2.5.2 Star Maker Voice Academy (โรงเรียนครูอ้วน) แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1) รายได้จากคอร์สการสอน เป็นส่วนรายได้ที่มีการแบ่งต้นทุนของการบริหารจัดการและหักเข้าบริษัทโดยตรง โดยผู้สอนจะมีเงินเดือนและ Intensive ต่าง ๆ ให้ตามผลงานการสอน ส่วนนี้เป็นรายได้หลักของสถาบันโดยตรง 2) รายได้จากแฟนไชน์ที่เข้าร่วมกับพาร์ทเนอร์โรงเรียนสอนภาษา ที่จะมีรายได้ส่วนต่างสำหรับลูกศิษย์ที่ใช้บริการในสาขาดังกล่าว และ 3) รายได้ของส่วนธุรกิจสปาที่ทำกับพาร์ทเนอร์เป็นรายได้เสริม

2.5.3 KruRodj Vocal Studio (โรงเรียนครูโรจน์) มีรายได้ทั้งหมดของสถาบันมา

จากการสอนเพียงอย่างเดียว

2.6 Key Resources:

2.6.1 โรงเรียน ดีแดนซ์ (DDance Thailand) แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) บุคลากร

ในกลุ่มผู้สอนด้านต่าง ๆ จำนวน 30 คน โดยเป็นกลุ่มที่ไม่มีสัญญาผูกพันถาวรและมีการสอนศักยภาพต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนเปิดคอร์สและจัดการบริหารผู้เรียนให้ และ 2) กลุ่มบุคลากร Back Office ที่เป็นพนักงานประจำ ทำหน้าที่การบัญชี การประสานงานและการสื่อสารภายในองค์กรการจัดการด้านคอร์สและการบริหารทั่วไป และที่เป็น Outsource Freelance ที่ทางโรงเรียนจัดจ้างเพื่อช่วยในการประสานงาน Production งานด้านการตลาด และงานที่ปรึกษาด้านการดำเนินโครงการต่าง ๆ

2.6.2 Star Maker Voice Academy (โรงเรียนครูอ้วน) แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) บุคลากรในกลุ่มผู้สอนด้านต่าง ๆ กลุ่มดังกล่าวจะต้องผ่านคอร์สหลักสูตรกลางที่เป็นลายเซ็นในการสอนของสถาบัน โดยผู้สอนที่ได้รับการคัดเลือกและประเมินแล้วจะถูกเลือกให้ไปสอนคอร์สต่าง ๆ ที่มีความถนัดและระดับที่แตกต่างกันออกไปตามความสามารถ และ 2) กลุ่มบุคลากร Back Office เป็นกลุ่มพนักงานประจำ ทำหน้าที่การบัญชี การประสานงานและการสื่อสารภายในองค์กรการจัดการด้านคอร์สและการบริหารทั่วไป เนื่องจากสถาบันมีหลายสาขาทำให้มีจำนวนที่ค่อนข้างมากประมาณร้อยคน

2.6.3 KruRodj Vocal Studio (โรงเรียนครูโรจน์) คือ อุปกรณ์การสอนภายในสถาบัน เนื่องจากทางสถาบันมีครูโรจน์ให้คำปรึกษาและทำการสอนโดยตรง ในขณะที่กลุ่มครูผู้ช่วยหรือกลุ่ม The Professional BY KruRodj สามารถรับงานหรือให้การช่วยเหลือได้ตามโอกาส แต่โดยหลักทั่วไปทางครูโรจน์ใช้พื้นที่ของบ้านในการปรับให้มีความพร้อม โดยจัดอุปกรณ์การสอนอย่างครบครันและมีการปรับปรุงอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมแก่การสอนอยู่เสมอ

2.7 Key Activities:

2.7.1 โรงเรียน ดีแดนซ์ (DDance Thailand) ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ 1) การสอนและออกแบบท่าเต้น เป็นรูปแบบธุรกิจตั้งต้นตั้งเดิมจนถึงปัจจุบัน โดยมีการพัฒนารูปแบบตามยุคสมัยและมีคอร์สที่หลากหลายเพื่อรองรับความต้องการของผู้เรียน 2) การสอนการแสดง เป็นรูปแบบการสอนเสริมทักษะแบบ Performs พัฒนามาจากการปรับธุรกิจไปสู่การพัฒนาศิลปิน (Artist Development) แทนที่การทำธุรกิจสอนการออกแบบท่าเต้นอย่างเดียว เพื่อสร้างความหลากหลายทางธุรกิจ และ 3) การพัฒนาทางความคิด เป็นรูปแบบล่าสุดที่ต่อยอดจากแนวธุรกิจการพัฒนาศิลปิน โดยเป็นการสอนและสอดแทรกเรื่องจิตคติและทัศนคติเพื่อให้ผู้เรียนมีมุมมองในการใช้ชีวิตและการดำเนินกิจกรรมในเชิงบวก

2.7.2 Star Maker Voice Academy (โรงเรียนครูอ้วน) ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ 1) การสอนการใช้เสียง เป็นรูปแบบการสอนแบบ Fundamental คือเริ่มตั้งแต่พื้นฐานของเสียงแต่ละบุคคลที่จะมีเอกลักษณ์แตกต่างกันออกไปและมีการปรับทำให้สามารถประยุกต์ใช้ได้หลากหลายแบบ และ 2) การสอนร้องเพลงและการแสดงบนเวที เป็นคอร์สสำหรับผู้ที่มีความสนใจอย่างจริงจัง มีการสร้างคอร์สเกี่ยวกับการร้องเพลงตั้งแต่ขั้นต้น ขั้นกลาง และขั้นสุด รวมไปถึงการสอนทั้งแบบ On site และ Online ทำให้แนวทางการเรียนมีตัวเลือกที่หลากหลายอย่างชัดเจน

2.7.3 KruRodj Vocal Studio (โรงเรียนครูโรจน์) ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ 1) การสอนโดยใช้ Provox 4 คือ ขั้นตอนการประเมินและการให้คำปรึกษาแก่ลูกศิษย์ที่มาเรียนร้องเพลงถือว่าเป็นกิจกรรมหลักของสถาบัน และ 2) การให้คำปรึกษากับผู้ที่มีปัญหาด้านการออกเสียง ควบคุมเสียง และการใช้เสียงในกิจกรรมหรือในชีวิตประจำวัน

2.8 Key Partnerships:

2.8.1 โรงเรียน ดีแดนซ์ (DDance Thailand) ไม่มีการใช้รูปแบบพาร์ทเนอร์โดยตรง แต่เป็นการใช้พาร์ทเนอร์ทางอ้อมในรูปแบบ Collaboration กับศิลปินในการสร้างสรรค์ผลงานร่วมกัน เป็นการดึงดูดผู้สนใจเรียนกับโรงเรียนมากยิ่งขึ้น เช่น การไปช่วยทำ Choreography ในผลงานการถ่ายทำ Music Video ของศิลปิน

2.8.2 Star Maker Voice Academy (โรงเรียนครูอ้วน) ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1) พาร์ทเนอร์สำคัญ คือ กลุ่มโรงเรียนสอนภาษา ECC โดยจะมีการทำแฟรนไชส์ฟรังให้กับกลุ่มโรงเรียนดังกล่าวเพื่อสร้างความหลากหลายและตัวเลือกที่กระชับเสริมของผู้มาเรียน ในลักษณะที่ผู้ปกครองที่ส่งลูกหลานเรียนภาษายังได้มีตัวเลือกอื่น ๆ ควบคู่กัน และจากกลุ่มพาร์ทเนอร์เดียวกันได้มีการจัดทำสปรสำหรับผ่อนคลายเป็นกลุ่มตลาดผู้ปกครองที่อยู่ระหว่างรอลูกหลานที่เข้าเรียนด้วย และ 2) พาร์ทเนอร์รูปแบบทางอ้อม คือ การ Collaboration กับศิลปินต่าง ๆ ที่จะทำให้มีการแสดงร่วมกับระหว่างศิลปินกับลูกศิษย์ภายในสถาบันให้เป็นพอร์ตการแสดงผลระหว่างกัน

2.8.3 KruRodj Vocal Studio (โรงเรียนครูโรจน์) ไม่มีการใช้รูปแบบพาร์ทเนอร์โดยตรง โดยส่วนใหญ่จะเป็นการทำ Collaboration กับศิลปินที่เคยเป็นลูกศิษย์ของสถาบันมาก่อน หรือกลุ่ม The professional by KruRodj

2.9 Cost Structure:

2.9.1 โรงเรียน ดีแดนซ์ (DDance Thailand) แบ่งเป็น 2 ส่วนหลัก คือ 1) ต้นทุนคงที่ Fixed cost คือ ค่าใช้สาธารณูปโภค ค่าน้ำ ค่าไฟ และค่าใช้จ่ายพนักงานในกลุ่ม Back Office รวมไปถึงกลุ่มพาร์ทเนอร์ที่ทำสัญญาต่อเนื่องระยะยาว ในขณะที่กลุ่มครูต่าง ๆ จะมีบางส่วนที่มีสัญญาการันตีจากการได้รับคอร์สการสอนและจำนวนลูกศิษย์ที่เข้ามาให้สอนในสถาบัน และ 2) ค่าใช้จ่ายด้านการบริหาร เป็นอีกส่วนหนึ่งของพาร์ทเนอร์ที่ใช้ในการทำการตลาด งานด้าน Production เมื่อมีกิจกรรมของสถาบัน โดยเป็นส่วนงานที่จ้าง Outsource Freelance มาช่วย

2.9.2 Star Maker Voice Academy (โรงเรียนครูอ้วน) แบ่งเป็น 2 ส่วนหลัก คือ 1) ต้นทุนคงที่ Fixed cost คือ ค่าใช้สาธารณูปโภค ค่าน้ำ ค่าไฟ และค่าใช้จ่ายพนักงานในกลุ่ม Back Office รวมไปถึงกลุ่มพาร์ทเนอร์ที่ทำสัญญาต่อเนื่องระยะยาว ในส่วนของกลุ่มผู้สอนของสถาบันจะเป็นกลุ่มที่มีสัญญาเฉพาะรายปีที่มีการให้คอร์สการสอนและชั่วโมงในการสอนตามเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้ พร้อมการประเมินศักยภาพในการสอนเพื่อต่อยอดไปยังระดับการสอนที่สูงกว่าหรือรับคอร์สให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น

2.9.3 KruRodj Vocal Studio (โรงเรียนครูโรจน์) ค่าใช้จ่ายหลัก คือ ต้นทุนคงที่ Fixed cost ของค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าแอดมินในการดูแลเว็บไซต์และช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ ของสถาบัน และค่าบำรุงรักษาอุปกรณ์ในการเรียนการสอน

3. การพัฒนา Business Model Canvas สำหรับโรงเรียนสอนร้องเพลงของผู้เรียนยุคใหม่

3.1 Customer Segments:

3.1.1 กลุ่มเป้าหมายหลักของสถาบัน คือ กลุ่มเด็กวัยประถมถึงมัธยมที่ชื่นชอบในการร้องเพลงและเต้นรำ มีจุดร่วม คือ ผู้ปกครองมีทุนทรัพย์ ต้องการจะผลักดันให้บุตรหลานมีทักษะความสามารถพิเศษบางอย่างเพื่อไปต่อยอดในทางการศึกษาหรือใช้ชีวิตได้

3.1.2 กลุ่มเป้าหมายรอง คือ ผู้ที่ต้องการพัฒนาการใช้เสียงและผู้สนใจร้องเพลงและเต้นรำ มาเรียนเพื่อแก้ไขปัญหาของตัวเองโดยควรมีการพิจารณาจากกลุ่มเป้าหมายจากคอร์สต่าง ๆ ที่เปิดสอนร่วมด้วย เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันระหว่างความต้องการของผู้เรียนกับหลักสูตรที่เปิดสอนอยู่ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.2 Value Proposition:

มุ่งเน้นไปที่การสร้างความร่วมมือของหลักสูตรจากบุคลากรที่มีศักยภาพและมีหลักสูตรการสอนที่ครอบคลุมการร้องและการเต้นรำให้มีความหลากหลายมากที่สุดเพื่อดึงดูดความสนใจแก่ผู้เรียนที่มีความสนใจเฉพาะด้าน ทั้งนี้การมีคอร์สที่หลากหลายและการรันตีคุณภาพของหลักสูตรในรูปแบบการแสดงผลงานและมีพื้นที่การแสดงออก จะช่วยให้ผู้เรียนรู้สึว่าการเรียนจากสถาบันไม่สูญเปล่าและได้พิสูจน์ตัวเองต่อหน้าผู้อื่น โดยอาจเริ่มจากกลุ่มผู้ชมขนาดเล็กไปจนถึงโอกาสในการแสดงผลงานใหม่ ๆ ผ่านการแสดงร่วมกัน (Collaboration) ของสถาบันกับงานหรือศิลปินต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ตัวผู้สอนก็ต้องมีการพัฒนาต่อยอดความสามารถให้มากขึ้นด้วย

3.3 Channels:

ช่องทางการสื่อสารหลักคือการใช้สื่อสังคมออนไลน์ โดยควรมีทีมดูแลช่องทางสื่อสารเป็นทีมเดียวกันเพื่อให้เนื้อหาที่สื่อสารออกไปทั้งคอร์สการเรียน การส่งเสริมการขาย และการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ไปในทิศทางเดียวกัน โดยสื่อสังคมออนไลน์แต่ละประเภทควรใช้ศักยภาพในการนำเสนอให้ดีที่สุดเพื่อให้เกิดการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ แยกเป็นแต่ละประเภทได้ดังต่อไปนี้

3.3.1 Instagram นำเสนอรูปภาพและเนื้อหาแบบสั้น ๆ ในรูปแบบความเคลื่อนไหวทั่วไปของสถาบัน และมีข้อความประกอบด้านล่างของรูปภาพเป็นเนื้อหาแบบสั้น ดังนั้นการนำเสนอกลุ่มรูปภาพเช่นการแสดงร่วม (Collaboration) หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สถาบันดำเนินการ

3.3.2 Tiktok นำเสนอผลงานของผู้เรียนของสถาบัน ทั้งการทำ Challenge หรือการแสดงออกต่าง ๆ ของผลงาน นำเพลงมาใช้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเต้น Cover หรือการขยับปากร้องตามเพื่อความสนุกสนาน หรือการนำเสนอเสียงของตัวเองแบบ Original

3.3.3 Youtube นำเสนอผลงานในรูปแบบพอร์ตของผู้เรียน เพื่อให้แสดงผลลัพธ์และพัฒนาการต่าง ๆ ในการต่อยอดในอนาคต และผู้ที่สนใจได้มาศึกษาข้อมูลในส่วนดังกล่าว อีกทั้งยังเป็นพอร์ตทั้งของกลุ่มลูกศิษย์ หรือการนำเสนอแก่ลูกค้าใหม่ที่ต้องการเข้ามาใช้บริการ

3.3.4 Facebook ใช้เป็นช่องทางประชาสัมพันธ์หลัก เน้นนำเสนอผลงานในรูปแบบรูปภาพ วิดีโอ และการไลฟ์กิจกรรมต่าง ๆ ไปจนถึงการนำเสนอการส่งเสริมการขายต่าง ๆ ที่สถาบันจะนำมาใช้ เพราะเป็นช่องทางที่มีความหลากหลายในการทำเนื้อหา ทำให้สถาบันสามารถสร้างเนื้อหาได้อิสระกว่าแพลตฟอร์มอื่น รวมไปถึงระบบโฆษณาที่สนับสนุนในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายมากยิ่งขึ้น

3.3.5 Line Official Account เป็นพื้นที่การติดต่อสื่อสารส่วนกลาง ทั้งการสมัครเรียน การสอบถามข้อมูล โดยทุกช่องทางของเครือข่ายสังคมออนไลน์จะมีการผลักดันให้ประสานงานเข้ามายัง Line Official Account เพื่อให้ข้อมูลที่ตรงกัน

3.4 Customer Relationships:

เน้นให้พื้นที่ในการแสดงออก โดยตัวผู้สอนและสถาบันมีส่วนในการผลักดันการแสดงออกดังกล่าวแก่ผู้เรียน เพื่อสร้างความผูกพันและการสนับสนุนระหว่างกัน รวมถึงการจำกัดขนาดของผู้เรียนต่อคอร์ส ยิ่งระดับสูงและยากเท่าไรจำนวนการรับต่อคอร์สควรจะน้อยลง เพื่อให้มีศักยภาพของผู้เรียนได้รับและเข้าใจในระดับสูงที่สุด อีกทั้งเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างผู้เรียนและผู้สอนให้เข้าใจกันเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุดโดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาหรือการมองหาพรสวรรค์ต่าง ๆ

3.5 Revenue Streams:

รายได้ของสถาบันควรมาจาก 2 ส่วน คือ รายได้จากการสอนในคอร์สต่าง ๆ และการทำโปรเจกต์กับพาร์ทเนอร์ โดยมุ่งเน้นให้สอดคล้องกับกิจกรรมการดำเนินธุรกิจทั้งการสอนและการดำเนินการแสดงร่วม (Collaboration)

3.6 Key Resources:

3.6.1 ครูผู้สอน ควรให้ครูผู้สอนที่เป็นผู้เชี่ยวชาญของสถาบันเป็นคนออกแบบหลักสูตรกลางและหลักสูตรในการต่อยอดไปยังทักษะอื่น ๆ เช่น ลูกทุ่ง ป๊อปปี้แดนซ์ ฮิปฮอป การเต้นรำ เป็นต้น โดยมีครูผู้นำหลักที่มีความรู้ในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติในระดับสูงและมีความเป็นผู้นำ และมีครูผู้ช่วยที่มีทักษะเฉพาะด้านและเหมาะสมกับหลักสูตรต่าง ๆ ทำหน้าที่ช่วยผลักดันการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสมควบคู่

3.6.2 อุปกรณ์ที่พร้อมและยืดหยุ่น สถาบันควรมีห้องที่ได้รับการออกแบบสำหรับการเรียนการสอนทั้งสำหรับร้องเพลงและการเต้นที่มีขนาดพอเหมาะสำหรับการเรียน ส่วนของควมยืดหยุ่น คือ สถาบันควรร่วมสนับสนุนการเรียนการสอนทั้งในและนอกสถานที่ ไปจนถึงการสอนในรูปแบบออนไลน์ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่เหมาะสมที่สุด

3.6.3 ทีมสนับสนุน โดยส่วนของงานหลังบ้านตั้งแต่การดูแลช่องทางสื่อสารของสถาบัน งานประสานงาน งานเอกสารการบัญชี และงานการตลาด ควรมีทีมที่มีความเป็นมืออาชีพและความพร้อม เพื่อให้การดำเนินธุรกิจราบรื่นและผลักดันให้สถาบันเติบโตอย่างมีคุณภาพ

3.7 Key Activities:

3.7.1 กิจกรรมหลัก ประกอบไปด้วยหลักสูตรร้องเพลงและเต้นรำ โดยควรมีแบ่งขั้นตอนหลักสูตรออกเป็นระดับขั้น

1) ขั้นต้น สำหรับผู้ยังไม่มีความรู้พื้นฐานแต่มีความตั้งใจในการเรียนร้องเพลงและเต้นรำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเด็กเล็กที่ผู้ปกครองให้ความสนใจส่งมาเรียนและผู้ให้ความสนใจเป็นการเฉพาะในแต่ละช่วงเวลา

2) ขั้นมืออาชีพ เป็นคอร์สสำหรับผู้ผ่านขั้นต้นและเล็งเห็นว่าจะมีความตั้งใจที่จะเป็นมืออาชีพทั้งการร้องเพลงหรือการเต้นรำ ขั้นนี้ผู้เรียนจะมีทักษะและเริ่มค้นพบตัวเองทั้งจากที่มีมาแต่แรกและจากการที่ผู้สอนค้นหาให้ระหว่างการเรียนในขั้นต้น โดยขั้นนี้จะผลักดันให้ผู้เรียนมีศักยภาพไปสอบความสามารถพิเศษหรือเข้าร่วมอดิชั่นในงานต่าง ๆ ได้ในระดับแนวหน้า

3) ขั้นผู้เชี่ยวชาญ เป็นคอร์สขั้นสูงสุดที่มีราคาสูงและจัดสอนโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์และเป็นคอร์สที่จะมี Intensive การันตีผลงานสำหรับผู้ผ่านคอร์ส ทั้งการการันตีผ่านอดิชั่นในรายการที่ต้องใช้ฝีมือและการได้ต่อยอดเป็นผลงานจริงที่ได้รับการยอมรับจากสังคมและคนในวงการ

3.7.2 กิจกรรมรอง มีคอร์สเสริมเกี่ยวกับการสอนพื้นฐานการใช้เสียงและการสอนทัศนคติและการใช้ชีวิต เป็นคอร์สที่เหมาะสมสำหรับทุกเพศทุกวัยที่ต้องการประยุกต์ทัศนคติเพื่อการร้องเพลง การแสดงสีหน้า อารมณ์ต่าง ๆ ประกอบการแสดง คอร์สดังกล่าวจะช่วยปรับปรุงความสามารถและแก้ปัญหาที่ผู้เรียนมีและนำไปต่อยอดในรูปแบบของตัวเองต่อไปได้

3.8 Key Partnerships:

3.8.1 ทำพาร์ทเนอร์ในรูปแบบ Collaboration ร่วมกับศิลปินค่ายต่าง ๆ หรือกลุ่มลูกศิษย์ เพื่อให้ใช้เป็นพื้นที่ในการแสดงผลงานและความสำเร็จของสถาบัน โดยรูปแบบการ Collaboration มีความหลากหลาย เช่น งานการแสดง การมีผลงานในสื่อสังคมออนไลน์ร่วมกัน เป็นต้น

3.8.2 ทำพาร์ทเนอร์ร่วมกับสถาบันสอนทักษะพิเศษที่ใช้ต่อยอดในระดับอุดมศึกษา เช่น ภาษาที่สาม ความสามารถด้านการเต้น การพูด ไปจนถึงทักษะด้านศิลปะ เป็นต้น โดยโรงเรียนสอนร้องเพลงควรทำการขายคอร์สในรูปแบบแพคเกจควบคู่กับสถาบันทักษะพิเศษดังกล่าว เพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ และเป็นการค้นหาพรสวรรค์ไปจนถึงตัวตนของแต่ละคนให้ดียิ่งขึ้นได้

3.9 Cost Structure:

3.9.1 ค่าใช้จ่ายแบบ Fixed Cost โดยเฉพาะค่าน้ำ ค่าไฟและเงินเดือนของพนักงาน และครูผู้สอน โดยเฉพาะครูผู้สอนควรชำระค่าเช่าแล้วให้เป็นเงินเดือนพ่วง Intensive เพื่อกระตุ้นในความตั้งใจการสอน ค่าใช้จ่ายส่วนนี้จะอยู่ที่ประมาณร้อยละ 60 ของรายได้

3.9.2 ค่าใช้จ่ายส่วนการบริหารจัดการและการซ่อมบำรุงต่าง ๆ ภายในสถาบัน ค่าใช้จ่ายส่วนนี้จะอยู่ที่ประมาณร้อยละ 10 ของรายได้

สรุปและอภิปรายผล

1. ความต้องการในการเรียนร้องเพลงในสถาบัน/โรงเรียนสอนร้องเพลงของผู้เรียนยุคใหม่พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีความต้องการเข้าวงการบันเทิงหรือเป็นศิลปิน ทำให้ตัดสินใจเลือกที่จะมาเรียน โดยพวกเขาจะตัดสินใจเลือกสถาบัน/โรงเรียนสอนร้องเพลงจากตัวครูผู้สอนเป็นหลัก รองลงมาคือชื่อเสียง / ผลงาน / ศิลปินที่เป็นลูกศิษย์ของสถาบันที่สะท้อนความสำเร็จของสถาบัน และสิ่งสำคัญที่ต้องการจากสถาบัน คือ ตัวครูผู้สอนที่มีทักษะที่เหมาะสมและมีความสามารถเฉพาะทาง ทั้งนี้ความต้องการดังกล่าวก็สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของผู้บริหาร Star Maker Voice Academy (โรงเรียนครูอ้วน) ที่ได้ประเมินไว้ว่าแนวทางของการเรียนร้องเพลงไม่สามารถจำกัดเพียงแค่ ร็อค ป๊อป แดนซ์ คลาสสิก หรือลูกทุ่งเพียงเท่านั้น แต่ควรแตกแขนงแนวทางการร้องออกไปจำนวนมาก ดังนั้นจึงส่งผลให้ครูผู้สอนที่มีความสามารถในการร้องเฉพาะด้านจะได้รับความสนใจเป็นพิเศษ ซึ่งเรื่องนี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจว่าในอนาคตการเรียนร้องเพลง จะไม่ใช่แค่การสอนร้องเพลงทั่วไป แต่เป็นการเรียนร้องเพลงที่ลงลึกเฉพาะเจาะจงในแต่ละประเภท ให้เหมาะสมกับยุคสมัยใหม่ที่มีแนวทางการร้องเพลงที่หลากหลายจากที่เราเห็นได้จากรายการประกวดร้องเพลงต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายและได้รับความนิยมมาก ในขณะนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ มรกต รอดพิงครุฑ (2564) ในการชูประเด็นเรื่องการจับศาสตร์ด้านศิลปะต่าง ๆ มาประยุกต์ในทางธุรกิจ ว่าศาสตร์ด้านศิลปะบนโลกไม่มีขอบเขตที่แน่นอน ทุกอย่างสามารถหาประโยชน์ได้หากเป็นความถนัดและความชอบบุคคลที่จะทำให้เกิดพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

2. Business Model Canvas สำหรับโรงเรียนสอนร้องเพลงของผู้เรียนยุคใหม่ งานวิจัยนี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นหรือโมเดลต้นแบบ หากสถาบันต่าง ๆ ต้องการนำไปใช้ ควรปรับปรุงเนื้อหาให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของสถาบัน / โรงเรียนแต่ละแห่ง รวมถึงสร้างความเชื่อมโยงของทั้ง 9 กล่อง เพื่อให้เห็นภาพของธุรกิจได้อย่างครบถ้วนและชัดเจน นำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนยุคใหม่ของสถาบันได้อย่างแท้จริง ดังนี้

2.1 Value Proposition คือ คอร์สที่ใช้บุคลากรที่มีศักยภาพและครอบคลุมการร้องและการเต้นรำที่หลากหลายนั้น ควรตอบสนองต่อ Customer Segments โดยเฉพาะกลุ่มลูกค้าหลัก คือ กลุ่มเด็กวัยประถมถึงมัธยมที่ชื่นชอบในการร้องเพลงและเต้นรำ พวกเขาคือกลุ่มเจนเนอเรชันแซดและเจนเนอเรชันอัลฟาที่เติบโตพร้อมกับสิ่งอำนวยความสะดวก มีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยี สามารถเรียนรู้ได้เร็ว รวมถึงสนใจในคุณค่าของตัวเองมากกว่าคนเจนเนอเรชันอื่น โดยควรคำนึงว่าคอร์สที่มีอยู่ ต้องสามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของลูกค้า แก่ไขหรือบรรเทาปัญหาของลูกค้าได้ รวมถึงสร้างความประทับใจด้วยสิ่งพิเศษของสถาบันได้

2.2 Channels หรือช่องทางการสื่อสารหลักโดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ ต้องเข้าถึง Customer Segments ได้จริง รวมถึงสื่อสารคุณค่า Value Proposition ของสถาบันได้ครบถ้วน ทำให้ลูกค้าเข้าใจเกี่ยวกับคอร์สที่นำเสนอให้มากที่สุดและไม่คลาดเคลื่อน รวมถึงควรสามารถสร้างการซื้อ-ขายคอร์สจบได้ในช่องทางดังกล่าว เช่น การสมัครเรียนและจ่ายเงินผ่าน Line Official Account เป็นต้น

2.3 Customer Relationships ที่มุ่งเน้นสร้างพื้นที่ในการแสดงออกของผู้เรียน สถาบันควรพัฒนาพื้นที่นั้น ๆ ให้สามารถสร้างความผูกพันและการสนับสนุนระหว่างกันของลูกค้าและสถาบันได้จริง ทั้งในระหว่างเรียนและหลังจากเรียนจบไปแล้ว รวมถึงการเพิ่มกิจกรรมเสริมพิเศษเพื่อให้นักเรียนเหล่านั้นกลับมาใช้บริการซ้ำในอนาคตได้โดยไม่จำเป็นต้องเป็นกิจกรรมหลัก โดยพวกเขาสามารถกลับมาใช้ในส่วนของกิจกรรมรองได้ เช่น การเรียนคอร์สเสริมเกี่ยวกับการสอนพื้นฐานการใช้เสียงและการสอนทัศนคติและการใช้ชีวิต

2.4 บริหารจัดการ Key Resources, Key Activities และเลือกใช้ Key Partnerships ให้เหมาะสมและคุ้มค่าที่สุด เพราะเป็นส่วนที่ส่งผลกระทบต่อ Cost Structure หรือต้นทุนหลักของธุรกิจ รวมถึงต้องสอดคล้องกับ Revenue Streams หรือรายได้ที่เข้ามาด้วย เช่น หากสถาบันมีการลงทุนในอุปกรณ์การสอนจนเกิดต้นทุนสูงกว่ารายได้ที่เข้ามา สถาบันก็ควรวิเคราะห์เพิ่มว่าคุณค่าของสถาบันส่วนใดที่สามารถนำมาต่อยอดหรือปรับปรุงเพื่อสร้างรายได้เพิ่มอีกบ้าง เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. เพื่อประเมินความสำเร็จของโมเดลธุรกิจ ควรมีการต่อยอดด้วยการสำรวจความพึงพอใจและความเหมาะสมของแผนธุรกิจดังกล่าวกับกลุ่มเป้าหมายของสถาบัน
2. การศึกษาในอนาคตควรมีการศึกษาสถาบันการเรียนการสอนรูปแบบศาสตร์อื่น ๆ เพื่อต่อยอดสถาบันการสอนพิเศษใหม่ ๆ ต่อไป นอกเหนือจากการเรียนร้องเพลง ดนตรี เต้นรำ
3. ผู้ที่จะต่อยอดผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการผลักดัน Business Model Canvas ให้ศึกษาต่อในกลุ่มเฉพาะด้านการเรียนร้องเพลงในกลุ่มลูกทุ่ง หรือฮิปฮอป เพื่อหาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและพัฒนาธุรกิจในกลุ่มเฉพาะด้านมากยิ่งขึ้นในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (ม.ป.ป.). **Value Creation Handbook**. สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2564, จาก https://www.dbd.go.th/download/article/article_20161103115457.pdf
- กิตติชัย ชิตตระกูล. (2560). การออกแบบผลิตภัณฑ์โดยใช้เทคนิค Business Model Canvas (BMC) ร่วมกับ Quality Function Deployment (QFD) กรณีศึกษา: การออกแบบชุดเก็บเครื่องกรองน้ำเคลื่อนที่. วิทยานิพนธ์ วศ.ม. (วิศวกรรมอุตสาหการ). นครราชสีมา: สำนักวิชาวิศวกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. ถ่ายเอกสาร.
- กิตติพร แซ่แต้, ตรีทิพ บุญแย้ม และศักดิ์สิทธิ์ ราชรักษ์. (2560). การศึกษาองค์ประกอบทางธุรกิจสู่ความสำเร็จในการประกอบธุรกิจโรงเรียนดนตรีในประเทศไทย. **วารสารวิชาการศิลปศาสตร์** **10**(2): 96-108.
- ณัฐรัชชัย โพธิ์ทองนาค. (2558). **แผนธุรกิจสถาบันสร้างสรรค์และพัฒนาศิลปินและวงดนตรีภายใต้ชื่อ Mixhead Music Space**. การค้นคว้าอิสระ นศ.ม. (สาขาการบริหารธุรกิจบัณฑิต และการผลิต). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. ถ่ายเอกสาร.
- มรกต รอดพิงครุฑ. (2564). Plant Factory เทรนด์การเพาะปลูกแห่งอนาคต. **นิตยสาร “คิด” Creative Thailand**. **12**(6): 6-7.
- รัชนิกร ตรีสมุทรกุล. (2558). **นวัตกรรมโมเดลธุรกิจอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สมุนไพรบรเทาปวด**. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การบริหารเทคโนโลยี). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สุธา พงศ์ถาวรภิญโญ. (2562). **กลยุทธ์การสร้างสรรคคุณค่าร่วมที่ส่งผลต่อความผูกพันของลูกค้าในโรงแรมระดับ 3 ดาว เมืองพัทยา**. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. (การจัดการ). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- Osterwalder, A.; & Pigneur, Y. (2010). **Business Model Generation**. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Osterwalder, A.; Pigneur, Y.; Papadakos, P.; Bernarda, G.; Papadakos, T.; & Smith, A. (2014). **Value Proposition Design**. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

การพัฒนาข้อเสนอแนะการออกใบอนุญาตขายยาออนไลน์ เป็นกฎระเบียบของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและ ยาเพื่อรองรับการตลาดดิจิทัล

The Development of Licensing Recommendation on Online Pharmacies as FDA Regulation for Supporting the Digital Market

อโนทัย งามวิชัยกิจ¹ วรารุช เสริมสินสิริ² ทรงศักดิ์ วิมลกิตติพิงศ์³ และกฤษณะ หลักคงคา⁴
Anothai Ngamvichaikit, Varavoot Sermsinsiri, Songsak Vimolkittipong,
and Kritsana Lakkhongkha

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอการศึกษารูปแบบกลไกและการควบคุมกำกับของรัฐเกี่ยวกับการขายยาออนไลน์ เพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะการออกใบอนุญาตเกี่ยวกับร้านขายยาออนไลน์ โดยใช้การสืบค้นและทบทวนข้อมูลอย่างเป็นระบบจากงานวิจัยและเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปพัฒนากฎระเบียบของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาให้รองรับการเติบโตของการตลาดดิจิทัล นอกจากนี้ผลการวิจัยที่ได้ยังสามารถนำไปพัฒนาการกำกับดูแลของรัฐต่อการตลาดดิจิทัลผลิตภัณฑ์สมุนไพรซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ฐานรากของประเทศไทยต่อไปได้ ผลการวิเคราะห์วรรณกรรมอย่างเป็นระบบจากที่ผ่านเกณฑ์ 13 บทความพบรูปแบบกลไกการควบคุมกำกับของรัฐเกี่ยวกับการขายยาออนไลน์ ทั้งด้านกฎหมายการขายยาออนไลน์ กลไกการควบคุมนอกเหนือจากกฎหมาย และปัญหาที่พบในการขายยาออนไลน์ จึงนำไปสู่การพัฒนาข้อเสนอแนะการออกใบอนุญาตขายยาออนไลน์ที่ระบุเงื่อนไขการเปิดขายยาออนไลน์ ผลการวิจัยสามารถนำไปร่างกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการขายยาออนไลน์ และยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนากฎระเบียบเพื่อควบคุมกำกับการขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรออนไลน์ในประเทศไทยต่อไป

คำสำคัญ: ขายยาออนไลน์ ผลิตภัณฑ์สมุนไพร สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

¹รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จังหวัดนนทบุรี

Associate Professor, Management Science School, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi Province.

²ผู้อำนวยการ กองยุทธศาสตร์และแผน สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา จังหวัดนนทบุรี

Strategic and Planning Division Director, Food and Drug Administration, Nonthaburi Province.

³หัวหน้างานใบอนุญาต กลุ่มกำกับดูแลหลังออกสู่ตลาด กองยา สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา จังหวัดนนทบุรี

Head of Licensing Unit, Post-Marketing Control Sub-division, Medicine Regulation Division, Food and Drug Administration, Nonthaburi Province.

⁴อาจารย์ประจำ คณะบริหารธุรกิจ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ จังหวัดนนทบุรี

Lecturer, Faculty of Business Administration, Panyapiwat Institute of Management, Nonthaburi Province.

Corresponding e-mail: Anothai.ne@gmail.com

ARTICLE HISTORY: Received 27 July 2022, Revised 9 September 2022, Accepted 12 September 2022

Abstract

This article aims to present a study of mechanisms and government regulation on online drug commerce and to develop licensing recommendations for online pharmacies by using a systematic search and review of information from related research and academic documents for the development of the Food and Drug Administration regulations to support the growth of digital marketing. In addition, the research results can also be extended to develop government regulation on the digital marketing of herbal products, which are the foundation product of Thailand. The results of a systematic analysis of thirteen documents revealed the guidelines of government regulation toward online drug sales both in terms of online drug sales laws and other control mechanisms beyond the law and encountered problems in online drug selling. These findings led to developing recommendations for licensing online drug selling with relevant requirements for online drug selling. Ultimately, the findings can be used to draft regulations related to online drug sales and will also be utilized in developing regulations to regulate the online sales of herbal products in Thailand.

Keywords: *Online pharmacy, Herbal product, Food and drug administration*

บทนำ

ในโลกยุคดิจิทัลทุกวันนี้ การจับจ่ายซื้อสินค้าต่าง ๆ ผ่านช่องทางออนไลน์กระทำได้ง่ายโดยมีระบบต่าง ๆ มารองรับอย่างครบวงจร ไม่ว่าจะเป็นระบบการสื่อสารไร้สาย และอินเทอร์เน็ตที่ทุกคนสามารถเข้าถึงโลกกว้างผ่านโทรศัพท์มือถือ (สมาร์ทโฟน) การเงิน การธนาคาร ที่เปลี่ยนโฉมใหม่ที่สามารถทำธุรกรรมต่าง ๆ ได้ง่ายผ่านสมาร์ทโฟน ระบบโลจิสติกส์ และการขนส่งสินค้าที่มีตัวเลือก ผู้ให้บริการที่หลากหลายมากกว่าสมัยก่อน ในราคาที่ประหยัดและเข้าถึงได้ แม้จะเป็นการขนส่งสินค้าข้ามประเทศก็ตาม รวมไปถึงองค์ความรู้และสาระมากมายในโลกอินเทอร์เน็ตที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาลจนเป็นเศรษฐกิจดิจิทัล (The Digital Economy) เช่นในปัจจุบัน ประกอบกับข้อมูลขององค์การอนามัยโลก ได้รายงานระบุสถานะของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในกลุ่มประชากรของโลก โดยพบว่าสัดส่วนประชากรในกลุ่มผู้สูงอายุ (อายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป) กำลังเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมาก และรวดเร็ว พบว่าสัดส่วนของประชากรกลุ่มนี้ในสัดส่วนร้อยละ 6 ในปี ค.ศ.1990 (พ.ศ.2533) ขยับขึ้นเป็นร้อยละ 9 ในปี ค.ศ.2019 (พ.ศ.2562) และคาดว่าจะทวีขึ้นเป็นร้อยละ 16 ในปี ค.ศ.2050 (พ.ศ.2593) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาค ละตินอเมริกา แอฟริกาเหนือ เอเชียตะวันตก เอเชียกลาง และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (United Nations. Department of Economic and Social Affairs, Population Division. 2019) สำหรับประเทศไทย จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ประชากรของประเทศไทยปี พ.ศ.2553 อยู่ที่ 63,878,267 คน เป็นผู้มีอายุ 65 ปีขึ้นไป 5,070,591 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 7.94 ของประชากรทั้งหมด และในปี 2562 ประชากรไทย 66,558,935 คน โดยในจำนวนนี้อยู่ในกลุ่มอายุ 65 ปีขึ้นไป 7,597,760 คน หรือ คิดเป็นร้อยละ 11.42 ของประชากรทั้งหมด

(สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2564) ซึ่งจะเห็นได้ถึงแนวโน้มการเพิ่มสัดส่วนผู้สูงอายุที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับที่องค์การอนามัยโลกคาดการณ์ และต่อย้ำถึงแนวโน้มที่ประเทศไทยอยู่ในกลุ่มภูมิภาคที่มีสัดส่วนของกลุ่มผู้สูงอายุมาก

การเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีการเตรียมการล่วงหน้าในระดับประเทศ จากสถิติของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย กลับพบว่าแนวโน้มผู้สูงอายุต้องอยู่ตามลำพังมีมากขึ้น (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. 2563, 1 ตุลาคม) และกลายเป็นประชากรกลุ่มภาวะพึ่งพิงจากการเดินทางไปไหนด้วยตนเองที่ลำบาก ประกอบกับภาวะทางสุขภาพที่มักป่วยเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ภาวะของการมีรายได้ที่ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย ทำให้ดูแลสุขภาพด้วยตนเองเบื้องต้น ดังนั้นการเข้าถึงสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพผลิตภัณฑ์สุขภาพที่สำคัญที่จะต้องมีการพิจารณาออกแบบ “ระบบ” เพื่อเตรียมการรองรับกับสังคมรูปแบบใหม่ที่จะมีคนในวัยทำงานลดลง ในขณะที่คนในภาวะพึ่งพิงมีมากขึ้นโดย “ร้านยาในระบบออนไลน์ (e-pharmacy)” ถือได้ว่าเป็นทางเลือกที่ตัวอย่างหนึ่ง ที่จะช่วยดูแลสุขภาพในเบื้องต้นด้วยตนเองของสังคมผู้สูงอายุ ช่วยให้คำแนะนำเกี่ยวกับปัญหาด้านยา สมุนไพร และสุขภาพของผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม ในราคาที่เหมาะสมตามเศรษฐกิจฐานะของผู้สูงอายุแต่ละราย

นอกเหนือจากเหตุผลข้างต้นแล้ว ตลอดปี พ.ศ. 2563 ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน สถานการณ์การควบคุมแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยเฉพาะช่วงที่รัฐบาลใช้มาตรการกักตัวอยู่บ้านในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 ทำให้การค้าออนไลน์เติบโตขึ้นอย่างมากขึ้นกว่าร้อยละ 79 (Marketeer Online. 2563, 23 เมษายน) ส่งผลต่อเนื่องให้คนไทยเรียนรู้และเข้าถึงตลาดออนไลน์มากกว่าที่เคยเป็นมาในอดีต ประกอบกับมาตรการช่วยเหลือและกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นโครงการ “เราเที่ยวด้วยกัน” โครงการ “คนละครึ่ง” โครงการ “เราชนะ” โครงการ “ม.33 เรารักกัน” ที่เน้นการจ่ายเงินช่วยเหลือผ่านแอปพลิเคชัน “เป๋าตัง” และการใช้เงินผ่าน “G-Wallet” ซึ่งเป็นระบบ ธนาคารทางอินเทอร์เน็ต (Internet Banking) และระบบโลจิสติกส์ของการขนส่งสินค้าที่แพร่หลายมากขึ้น และมีราคาค่าขนส่งที่ถูกลง ล้วนแต่เป็นปัจจัยสนับสนุนให้ธุรกิจออนไลน์เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม การเติบโตของธุรกิจออนไลน์อย่างกว้างขวางนี้ท่ามกลางเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้น จึงพบปัญหาการซื้อยา และผลิตภัณฑ์สมุนไพรผ่านช่องทางออนไลน์ที่ไม่ถูกกฎหมาย บกพร่อง คุณภาพมาตรฐาน และปลอมปนจนเสี่ยงต่ออันตราย (ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล. 2565, 24 มีนาคม; ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล. 2565, 25 มกราคม) จึงเป็นประเด็นที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงเกี่ยวกับการกำกับควบคุมผลิตภัณฑ์สุขภาพหันมาพิจารณาการอนุญาตการขายผลิตภัณฑ์สุขภาพ ซึ่งรวมถึงยาและผลิตภัณฑ์สมุนไพร ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์พื้นฐานของประเทศไทยและที่มีการสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์อย่างมาก

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจการศึกษาในรูปแบบการสังเคราะห์วรรณกรรมอย่างเป็นระบบจากงานวิจัยและเอกสารวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารที่ได้รับการยอมรับ และมีการตรวจสอบคุณภาพโดยการค้นคว้าอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ข้อเสนอของรูปแบบการควบคุมกำกับการขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรออนไลน์ โดยศึกษาจากการขายยาออนไลน์ซึ่งเป็นการควบคุมกำกับที่เข้มข้นกว่าและนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงการควบคุมกำกับดูแลสุขภาพผลิตภัณฑ์สมุนไพรออนไลน์ให้เหมาะสมกับบริบทกฎหมายของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบกลไกและการควบคุมกำกับของรัฐเกี่ยวกับการขายยาออนไลน์
2. เพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะการออกใบอนุญาตเกี่ยวกับร้านขายยาออนไลน์
3. เพื่อนำผลที่ได้ไปจัดทำกรกำกับดูแลของรัฐต่อการตลาดดิจิทัลผลิตภัณฑ์สมุนไพรต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยสืบค้นและทบทวนข้อมูลอย่างเป็นระบบ ณ วันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 จากประชากรอันได้แก่รายงานวิจัยต่างประเทศที่ศึกษาเกี่ยวกับการอนุญาตร้านขายยาในระบบอินเทอร์เน็ต หรือ ร้านขายยาออนไลน์ (e-Pharmacy) รวมถึงมาตรการในการควบคุมกำกับ โดยมีขั้นตอนการสืบค้นรายงานวิจัย / บทความเผยแพร่ ดังนี้

1. **กำหนดคำสำคัญ (Keyword Defining)** การสืบค้นจากฐานข้อมูลงานวิจัยต่างประเทศ ใช้คำสำคัญ ได้แก่

- “online pharmacy” OR “e-pharmacy” OR “Internet pharmacy” OR “Cyber pharmacy”

- “Licensing” OR “Law” OR “Legal” OR “Consumer protection” OR “Regulation” OR “Control” สำหรับฐานข้อมูลงานวิจัยในประเทศไทย ได้แก่ “ขายยาอินเทอร์เน็ต” “ขายยาออนไลน์”

2. **กำหนดแหล่งสืบค้นข้อมูล** ได้แก่ ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ต่างประเทศ จากเว็บไซต์

- Google Scholar (<https://scholar.google.com/>)

- Pubmed (<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/>)

สำหรับฐานข้อมูลงานวิจัยในประเทศไทย ได้แก่

- Thai Journals Online (ThaiJO: (<https://www.tci-thaijo.org/>))

- Digital Research Information Center (DRIC : (<https://dric.nrct.go.th/Index>))

ของศูนย์ข้อมูลการวิจัย Digital “วช.”)

3. **คัดเลือกงานวิจัย** ผู้วิจัยเลือกข้อมูลที่จะนำมาสังเคราะห์ด้วยเกณฑ์ ดังนี้

- เป็นการวิจัยจนถึง 27 เมษายน 2565 โดยเผยแพร่เป็นฉบับเต็มบนฐานข้อมูลด้วยภาษาอังกฤษ หรือภาษาไทย

- เป็นการวิจัยหรือเอกสารวิชาการเกี่ยวกับรูปแบบ กลไก การควบคุมกำกับของรัฐ (Regulation) หรือการออกใบอนุญาต (Licensing) เกี่ยวกับ ร้านขายยาออนไลน์ (Online pharmacy หรือ e-pharmacy หรือ Internet pharmacy หรือ Cyber pharmacy)

- เป็นวารสารที่มีการตรวจสอบคุณภาพ (Peer review) และมีการตีพิมพ์เผยแพร่ หรือเป็นเอกสารเผยแพร่บนเว็บไซต์ของหน่วยงานราชการ

4. **สกัดข้อมูล** โดยทำแบบบันทึกข้อมูลสำหรับงานวิจัย ซึ่งมีหัวข้อหลัก ได้แก่

4.1 ข้อมูลทั่วไปและรายละเอียดงานวิจัย ได้แก่ ชื่อผู้วิจัย/ผู้แต่ง ปีที่ตีพิมพ์ ประชากรที่ศึกษา/กลุ่มตัวอย่าง ประเด็น/ตัวแปรที่ศึกษา

4.2 ผลของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย เช่น รูปแบบกลไกและการควบคุมกำกับ การขายยาออนไลน์ (e-pharmacy) การขออนุญาตขายยาออนไลน์ และมาตรการที่มีต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นหรือ อาจเกิดขึ้นข้อเสนอแนะของผู้วิจัย

5. **สังเคราะห์และสกัดข้อมูล** คณะวิจัยนำข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยที่รวบรวมได้ เพื่อหาข้อสรุป และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการออกใบอนุญาตขายยาออนไลน์ (e-pharmacy) โดยใช้เหตุผลเชิงอนุมาน (Induction reasoning) จากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่สกัดข้อมูลได้จากงานวิจัย เพื่อออกแบบหลักเกณฑ์ของการออกใบอนุญาตขายยาออนไลน์ (e-pharmacy) รวมถึงมาตรการรองรับ และการคาดการณ์ถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นเพื่อจัดทำเป็นข้อเสนอ

6. **วิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการออกใบอนุญาตขายยาออนไลน์** คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่วิเคราะห์มาเทียบกับบริบทของการควบคุมกำกับของประเทศไทยร่วมกับสภาพของสังคม วัฒนธรรม และพฤติกรรมผู้บริโภค เพื่อให้ได้ข้อเสนอที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ รวมถึงการประเมินผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น และเมื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์แล้วพบว่าม้งานวิจัยที่ผ่านเกณฑ์การสืบค้น 13 เรื่อง ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ผลการสืบค้นที่ได้จากฐานข้อมูลที่ทำกรวิจัย

	Google Scholar	PubMed	ThaiJO	DRIC
ผลการสืบค้นจาก Keyword	6,450	58	20	1
พิจารณาตามหลักเกณฑ์จากบทคัดย่อ/Full Text	500	58	20	1
ผ่านตามเกณฑ์คัดเลือก	10	2*	2	0
เรื่องที่เข้าสู่กรวิจัย		13 เรื่อง		

(*มี 1 เรื่องซ้ำกับ Google Scholar)

จากตารางที่ 1 บทความทั้ง 13 เรื่องได้มีการประเมินคุณภาพผลงาน เพื่อนำเข้าสู่การศึกษา โดยได้หลักเกณฑ์ที่วางไว้ในระเบียบวิธีวิจัย คือ ต้องเป็นวารสารที่มีการตรวจสอบคุณภาพ (Peer review) และมีการตีพิมพ์เผยแพร่ หรือ เป็นเอกสารเผยแพร่บนเว็บไซต์ของหน่วยงานราชการ ซึ่งจากการตรวจสอบพบว่าทั้ง 13 เรื่อง ผ่านเกณฑ์คุณภาพเพื่อที่จะนำเข้าสู่การศึกษาต่อไปนั้น เป็นเอกสารที่มีการตรวจสอบคุณภาพ (Peer review) และมีการตีพิมพ์เผยแพร่ โดยสรุปชื่อผู้แต่ง ปีที่ตีพิมพ์ ชื่อวารสารที่ตีพิมพ์เผยแพร่ และชื่อเรื่อง สรุปได้ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2: สรุปรายการเอกสารที่ผ่านการวิเคราะห์คุณภาพเอกสารที่นำเข้าสู่การศึกษา

ลำดับ	ชื่อผู้แต่ง , ปี	เนื้อหาโดยย่อ
1	Patel & Tierney (2005)	บทความทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการควบคุม กำกับ ร้านขายยาออนไลน์ เพื่อชี้ประเด็นการเพิ่มประสิทธิภาพการควบคุมการขายยาออนไลน์โดยการร่วมมือระหว่างรัฐส่วนกลางและท้องถิ่น
2	Chaturvedi et al. (2011)	บทความทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการขายยาออนไลน์ เพื่อแสดงถึงข้อถกเถียงเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้จากการขายยาออนไลน์ กับสิ่งที่รัฐควรควบคุมกำกับ ดูแล
3	Gray NJ (2011)	บทความทบทวนวรรณกรรมเพื่อนำเสนอปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดร้านยาออนไลน์ ข้อดีและข้อเสียของการขายยาออนไลน์ รวมถึงโมเดล e-health literacy ของผู้บริโภค และแนวโน้มการขายยาออนไลน์ในอนาคต
4	Van der Heijden, Pletneva; & Boyer (2013)	บทความทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับระบบการคุ้มครองผู้บริโภคของตลาดร้านขายยาออนไลน์ของประเทศกลุ่มภาคพื้นยุโรป และประเทศที่มีการคุ้มครองผู้บริโภค เกี่ยวกับการขายยาออนไลน์
5	Alwon et al. (2015)	บทความวิจัยเชิงสังเกต (Observational Study) ในสหราชอาณาจักร โดยสืบค้นอินเทอร์เน็ตเพื่อลองชื่อยา 3 รายการที่เป็นยาที่ต้องมีใบสั่งแพทย์ หรือเสี่ยงที่จะนำไปใช้ในทางที่ผิด ได้แก่ Diazepam, Fluoxetine และ Simvastatin กับโลโก้ที่ทางราชการให้การรับรอง (Regulatory logos) ว่าช่วยคุ้มครองความปลอดภัยให้ผู้บริโภคได้เพียงใด และสิ่งที่ผู้บริโภคควรให้ความสำคัญบนหน้าเว็บไซต์
6	Schultz (2015)	บทความทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการควบคุม กำกับ ร้านขายยาออนไลน์ เกี่ยวกับการกระจายยาที่เป็นสารควบคุม (Controlled substance) ภายใต้กฎหมาย Ryan Haight Online Pharmacy Consumer Protection Act ของสหรัฐอเมริกา
7	Garbay (2015)	บทความทบทวนวรรณกรรมที่กล่าวถึงเงื่อนไขในการให้โลโก้อนุมัติ VIPPS (Verified Internet Pharmacy Practice Site) ของสหรัฐอเมริกา โดยสมาคมวิชาชีพเภสัชกรรมแห่งชาติ (National Association of Boards of Pharmacy (NABP)
8	Mackey & Nayyer (2016)	บทความทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับอันตรายของร้านขายยาออนไลน์ที่ผิดกฎหมายต่อระบบสุขภาพของโลก
9	Singh (2019)	บทความทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับระบบการควบคุม กำกับ การขายยาทางอินเทอร์เน็ตในอินเดีย เพื่อหาแนวทางการควบคุมกำกับของรัฐที่เหมาะสม
10	Deepika et al. (2020)	บทความทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับสถานการณ์ของ e-pharmacy ในอินเดีย ปี 2020 และข้อเสนอแนะในการอนุญาตร้านยาออนไลน์
11	Kumaran et al. (2020)	บทความทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับร้านขายยาออนไลน์ที่พึงปรารถนาในระบบขายยาออนไลน์
12	ประกาย หมายมัน (2562)	บทความวิจัยเชิงสำรวจการขายยาผ่านเว็บไซต์ขายสินค้าที่เป็นที่นิยม 10 อันดับแรกในประเทศไทย เกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมาย
13.	พนิตนาฏ คำนัย (2563)	บทความวิจัยเชิงสำรวจสถานการณ์ปัญหาการโฆษณาขายยาออนไลน์ที่ผิดกฎหมาย เพื่อเสนอมาตรการแนวทางการดำเนินการแก้ไขปัญหาเพิ่มเติม โดยเน้นที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผลการวิจัย

หลังจากที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของบทความทั้ง 13 รายการแล้ว ในขั้นตอนต่อไปผู้ศึกษาได้ทำการบันทึกข้อมูลจากงานวิจัยที่สืบค้นได้ เพื่อสกัดประเด็นที่ต้องการโดยเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบกลไกการควบคุมกำกับของรัฐ (Regulation) หรือการออกใบอนุญาตเกี่ยวกับ ร้านขายยาออนไลน์ (Online pharmacy หรือ e-pharmacy หรือ Internet pharmacy หรือ Cyber pharmacy) ผลการสกัดงานวิจัยอย่างเป็นระบบทั้ง 13 เรื่องสรุปได้ดังต่อไปนี้

รูปแบบกลไกการควบคุมกำกับของรัฐเกี่ยวกับการขายยาออนไลน์

1. รูปแบบการขายยาออนไลน์ตามกฎหมายแต่ละประเทศ

รูปแบบที่ได้รับการอนุญาตขายยาออนไลน์ตามกฎหมายในปัจจุบัน (Patel & Tierney, 2005; Schultz, 2015; Singh, 2019; Deepika et al. 2020) ปรากฏอยู่ 3 แบบ ได้แก่

1.1 เปิดเสรีการขายยาออนไลน์ทุกรูปแบบ ตัวอย่างเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา ประเทศบราซิล ประเทศออสเตรเลีย รวมถึงประเทศในทวีปยุโรป เป็นต้น นโยบายการอนุญาตขายยาออนไลน์อาจมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาวางนโยบายให้ร้านยาออนไลน์ทำหน้าที่จำหน่ายยาตามใบสั่งแพทย์ แต่ประเทศอังกฤษกำหนดให้ร้านยาออนไลน์จำหน่ายยาที่ไม่ต้องใช้ใบสั่งแพทย์ หากเป็นยาที่ต้องใช้ใบสั่งแพทย์ต้องจำหน่ายในร้านยาที่มีเภสัชกรควบคุมการส่งมอบเท่านั้น

1.2 เปิดให้ขายยาออนไลน์เฉพาะรูปแบบ Click & Collect เป็นการขายยาออนไลน์ที่เปิดรายการยาให้คลิกเลือกซื้อ และไปรับยาที่ร้านขายยา ตัวอย่างเช่น ประเทศรัสเซีย โรมานีเย บัลแกเรีย ปี ค.ศ. 2019 ประเทศบัลแกเรียออกกฎหมายเข้าสู่ร้านขายยาออนไลน์ได้เต็มรูปแบบที่ชื่อ MoH 2019 Draft Norms ระบุการตรวจสอบอนุญาตพื้นที่ปฏิบัติการในร้านยาออนไลน์ และการควบคุมด้วยเภสัชกรเหมือนร้านยาปกติ ไม่ให้จำหน่ายแก่เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี พร้อมให้ใส่ตราอนุญาตบนเว็บไซต์ด้วย

1.3 เปิดให้ขายยาออนไลน์ได้เฉพาะยาสามัญประจำบ้าน ได้แก่ ประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย ประเทศไทยเป็นการขายยาออนไลน์ได้จากการยกเว้นการขายยาภายในสถานที่ขายยาของยาสามัญประจำบ้าน แต่ยังไม่มีการยอมรับการขายยาออนไลน์โดยเฉพาะ

ในประเทศที่เปิดให้ขายยาออนไลน์ได้อย่างสหรัฐอเมริกามีการออกกฎหมายเฉพาะเพื่อควบคุม กำกับ สารควบคุม (Controlled substance) ผ่านทางร้านขายยาออนไลน์ (Online pharmacy) ด้วยกฎหมาย Ryan Haight Online Pharmacy Consumer Protection ในภาคบังคับตามกฎหมาย การพิจารณาอนุญาตร้านขายยาจะเป็นอำนาจของแต่ละรัฐ (State) แต่กรณีของร้านขายยาออนไลน์จะมีหน่วยงานกลาง คือ Food and Drug Administration (FDA) และ Drug Enforcement Administration (DEA) โดย FDA จะรับผิดชอบในส่วนของ “Non-controlled substances” และ DEA ในส่วนของ “Controlled substances” ร้านยาออนไลน์ในสหรัฐอเมริกาต้องผ่านมาตรฐานขั้นต่ำ ได้แก่ การได้รับใบอนุญาตและจดทะเบียนกับ DEA การไม่เคยถูกลงโทษทางวินัยที่สำคัญ (Disciplinary sanctions) มาก่อน การมีถิ่นฐานที่ตั้งชัดเจนในสหรัฐอเมริกา การปฏิบัติตามระบบใบสั่งยาโดยเคร่งครัด การปฏิบัติตามข้อกำหนดของรัฐบาลกลาง และรัฐบาลท้องถิ่น (รัฐบาลแต่ละรัฐ) การเคารพในความเป็นส่วนตัวและปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วย การมีมาตรฐานของงานบริการที่ดีด้วยความแม่นยำ เข้าถึงได้ง่าย และตอบสนองได้กับผู้ใช้บริการผ่านโทรศัพท์

แม้กฎหมายที่ออกมาจะช่วยแก้ปัญหาไปได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังคงพบว่าเว็บไซต์ที่ผิดกฎหมายอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการบังคับใช้ให้เป็นไปตามกฎหมาย และจากเว็บไซต์ต่างประเทศซึ่งยากในการนำกฎหมายไปใช้บังคับ ทั้งนี้เนื่องจากอยู่นอกเขตอำนาจของสหรัฐอเมริกา ซึ่งความร่วมมือระหว่างประเทศจะเป็นทางออกในการแก้ปัญหานี้

2. กลไกการควบคุมนอกเหนือจากกฎหมาย

ประเทศที่เปิดให้ขายยาออนไลน์ได้อย่างประเทศสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร อังกฤษ การควบคุมจากสมาคมวิชาชีพถือเป็นบทบาทที่สำคัญ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา สมาคมเภสัชกรรมแห่งชาติ (National Association of Boards of Pharmacy (NABP)) ซึ่งเป็นองค์กรที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับร้านขายยา และเภสัชกร ตรวจสอบความถูกต้อง ของร้านขายยาออนไลน์ และประทับตราอนุมัติ (Inspection for VIPPS certification) โลกับนร้านขายยาออนไลน์นั้น โดยเรียกระบบนี้ว่า Verified Internet Pharmacy Practice Site (VIPPS) แต่เป็นระบบสมัครใจ (Voluntary) โดยเป็นการขึ้นทะเบียนร้านยาและเภสัชกรที่ได้รับอนุญาต (Schultz. 2015) ในประเทศสหราชอาณาจักร Medicines and Healthcare products Regulatory Agency (MHRA) ควบคุม กำกับ โดยให้สภาวิชาชีพเภสัชกรรมหรือ General Pharmaceutical Council ช่วยในการตรวจสอบ และให้โลกั Distance Selling รับรอง เช่นเดียวกับในสหรัฐอเมริกาที่ให้โลกั VIPPS รับรองเช่นกัน (Garbay. 2015)

นอกจากนี้ การควบคุมกำกับร้านขายยาออนไลน์จะต้องเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างรัฐส่วนกลาง และรัฐบาลท้องถิ่นที่เป็นผู้อนุญาตร้านขายยา ทนายความของรัฐบาลกลาง และรัฐบาลท้องถิ่น ได้รวมตัวกันจัดตั้ง The National Association of Attorneys General (NAAG) เพื่อให้การประสานงานด้านกฎหมายระหว่างรัฐแต่ละรัฐ และระหว่างแต่ละรัฐกับรัฐบาลกลางเป็นไปโดยราบรื่น รวมถึงมีการจัดตั้ง Online Pharmacy Working Group เพื่อจัดการเกี่ยวกับปัญหาของการขายยาออนไลน์ เพิ่มประสิทธิภาพในการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างแต่ละรัฐ (Patel & Tierney. 2005)

ในระดับสากล The Health On the Net (HON) Foundation ได้มีการยกร่าง Code of Conduct ซึ่งเป็นเสมือนแนวกติกาด้านจริยธรรมในการขายยาออนไลน์ร่วมกัน และให้การรับรองเว็บไซต์ทั่วโลกที่สามารถปฏิบัติได้ โดยแนวปฏิบัติดังกล่าวจะเน้นที่การให้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ และมีการให้ข้อมูลที่สามารถระบุได้ถึงการยืนยันตัวตน (Identification) และการผ่านการรับรองยืนยันถึงเจ้าของเว็บไซต์และผู้รับผิดชอบ แหล่งทุนของเว็บไซต์ และการระบุอ้างอิงถึงข้อมูลต่าง ๆ ในเว็บไซต์ อนึ่ง ข้อมูลนี้เรียกว่า “HONCode” ซึ่งเผยแพร่ต่อสาธารณะให้บุคคลทั่วไปสามารถตรวจสอบการได้รับการรับรองได้ (Van der Heijden, Pletneva; & Boyer. 2013) เนื่องจากสื่อออนไลน์ไร้พรมแดนในการติดต่อซื้อขาย ฉะนั้น การควบคุมกำกับต้องมีการประสานงานกันระหว่างประเทศในระดับโลก รวมไปถึงความร่วมมือกับองค์กรทรัพย์สินทางปัญญาระดับโลก (World Intellectual Property Organization :WIPO) เพื่อควบคุมเกี่ยวกับการใช้ชื่อสามัญทางยา (Non-proprietary Names of Drugs) และโดเมน (Domain Name) ที่ใช้ทางอินเทอร์เน็ต

3. ปัญหาที่พบในการขายยาออนไลน์

การขายยาออนไลน์ให้ “ราคาที่ถูกดึงดูดใจ” “การขนส่งที่รวดเร็ว” รวมถึง “ความเป็นส่วนตัวเมื่อเทียบกับการไปเผชิญหน้า ณ ร้านขายยา” ทำให้ผู้ป่วยเลือกใช้บริการ โดยเฉพาะผู้ป่วยที่ไม่มีสิทธิ หรือสวัสดิการรักษายาบาล การซื้อยาผ่านอินเทอร์เน็ต หรือจากต่างประเทศเป็นทางเลือกที่ถูกกว่า หรือไม่มีข้อจำกัด เงื่อนไขในการซื้อยา ดังนั้น ปัญหาที่พบจากการขายยาออนไลน์ ได้แก่

3.1 ขยายยาออนไลน์โดยไม่ได้รับอนุญาต ทำให้ผู้ป่วยเข้าถึงยาโดยไม่ได้รับคำปรึกษา หรือ ก่อให้เกิดความจำเป็นในการได้รับยาโดยบุคลากรทางการแพทย์ก่อน จากการศึกษาของ Alwon et al. (2015) พบว่าเว็บไซต์ที่ถูกต้องตามเงื่อนไขในการขายยา โดยผ่านการรับรองของราชการ มีสัญลักษณ์ โลโก้ (Regulatory logos) บนหน้าเว็บไซต์ พบเพียงไม่ถึงร้อยละ 25 เท่านั้น หรือก็คือ ขณะที่ร้อยละ 75 ที่มียาจำหน่าย และไม่ต้องใช้ใบสั่งแพทย์ขัดต่อเงื่อนไขของการควบคุมการขายยาตามกฎหมาย ซึ่งอันตรายจากการวินิจฉัยเกี่ยวกับการเจ็บป่วยและการรักษาโรคด้วยตนเอง (Self-diagnosis and Self-medication) ก่อให้เกิดอันตรายจากการซื้อยาออนไลน์ หรือในประเทศไทยที่ไม่มีใบอนุญาต การขายยาออนไลน์ การศึกษาของประกาย หมายมั่น (2562) และพนิตนาฏ คำนุ้ย (2563) ต่างพบ การขายยาผ่านสื่อออนไลน์ที่นิยมใช้ในประเทศไทย

3.2 คุณภาพบุคลากรที่ให้คำปรึกษาออนไลน์ ร้านขายยาออนไลน์มีการเชื่อมโยงกับการ พบแพทย์ออนไลน์ (Cyber doctor) ซึ่งผู้ป่วยอาจเข้าใช้บริการเพื่อขอรับการวินิจฉัย และใบสั่งยา จากแพทย์ได้ แต่ก็มีคำถามตามมาเกี่ยวกับคุณภาพและประสบการณ์ของแพทย์ (Cyber doctor's qualifications and experience) (Chaturvedi. 2011) เช่น กรณีการสั่งใช้ยา Viagra ของแพทย์ที่ เชี่ยวชาญด้านกระดูก เป็นต้น

3.3 อันตรายจากยาที่ไม่ได้คุณภาพมาตรฐาน เนื่องจากอินเทอร์เน็ตไร้ขอบเขตพรมแดน ระหว่างประเทศ อาจส่งผลให้เกิดการกระจายข้ามประเทศที่นอกเหนือจากการควบคุมกำกับโดยกฎหมาย ของแต่ละประเทศ เช่น ยาปลอม ยาผิดกฎหมาย ยาที่ไม่รับการขึ้นทะเบียนภายในประเทศ ยาผิด มาตรฐาน ยาเสพติด วัตถุออกฤทธิ์ นำไปสู่การใช้ยาอย่างไม่เหมาะสมและอันตรายแก่ผู้บริโภคได้ (Mackey & Nayer. 2016)

3.4 ความเสี่ยงเกี่ยวกับข้อมูลบิดเบือน ข้อมูลบนเว็บขายยาอาจมีการบิดเบือนทั้งตัวตน ของแพทย์ หรือ บุคลากรทางการแพทย์ที่กล่าวถึงในเว็บไซต์ รวมไปถึงข้อมูลเกี่ยวกับโรคและยา ทำให้ ผู้บริโภคเข้าใจผิด ไม่ได้รับคำปรึกษาที่ถูกต้อง รวมไปถึงหลงเชื่อข้อมูลที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพได้ (Gray. 2011; Mackey & Nayer. 2016)

ข้อเสนอแนะการออกใบอนุญาตขายยาออนไลน์

จากการทบทวนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบกลไกการควบคุมกำกับของรัฐเกี่ยวกับร้าน ขายยาออนไลน์ นั้น พบว่าสิ่งที่ทุกงานวิจัยกล่าวถึงและเป้าหมายสูงสุดของการควบคุมกำกับการขาย ยาออนไลน์นั้นคือ การคุ้มครองให้ผู้บริโภค ในแต่ละประเทศที่ศึกษานั้นได้รับความปลอดภัย จากการ ใช้ยา แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่ยากจะดำเนินการได้อย่างครอบคลุมด้วยอินเทอร์เน็ตเป็นสิ่งที่ไร้พรมแดน และ เป็นสิ่งที่ผู้ซื้อยาออนไลน์มักถูกล่อลวงให้เข้าถึงด้วยข้อดีต่าง ๆ ที่เกิดจาก ยาออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็น เรื่องราคา ความเป็นส่วนตัว ความสะดวกสบาย หรือการตอบสนองต่อการที่จะนำไปใช้ในทางที่ไม่ เหมาะสม เช่น การนำไปใช้ในลักษณะของยาเสพติด เป็นต้น

“การอนุญาต” โดยรัฐ หรือหน่วยงานของรัฐ ที่มีหน้าที่ในการควบคุม กำกับ นั้น เป็นสิ่งที่ควร ต้องดำเนินการในเบื้องต้นเป็นอันดับแรก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการยืนยันตัวตนของผู้ให้บริการ และคัดกรองผู้ซึ่งมีคุณสมบัติ และมีความสามารถที่จะดำเนินการตามที่รัฐกำหนด เข้ามาสู่ระบบที่จะ ให้บริการออนไลน์

การอนุญาตร้านขายยาออนไลน์ที่ได้มาตรฐานควรกำหนดคุณสมบัติดังต่อไปนี้

- ขายยาตามใบสั่งแพทย์ ของแพทย์ที่มีใบอนุญาตแพทย์ถูกต้อง และเป็นใบสั่งแพทย์ต้นฉบับที่ใช้ระบบใบสั่งแพทย์อิเล็กทรอนิกส์ที่ตรวจสอบความเข้ากันได้ (ไม่สามารถเวียนใช้ซ้ำได้)
  - ประเมินข้อมูลสุขภาพของผู้ป่วยก่อนที่จะให้ชื้อยาได้ และผู้บริโภคมองเห็นการยืนยันตัวตน (Verification)
  - สื่อสารข้อมูลรายละเอียดติดต่อร้านขายยาออนไลน์ที่ชัดเจน แสดงหมายเลขการได้รับอนุญาต รายละเอียดของชื่อผู้ขาย/เสนอขาย ผู้ขนส่ง ที่ได้รับตามใบอนุญาต ชื่อผู้ติดต่อได้ (Responsible person) รวมไปถึงใบทะเบียนพาณิชย์ ที่ตั้ง ที่อยู่แบบเต็ม และหมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้ (โทรฟรี) GPS ที่ตั้งร้านและชื่อเภสัชกรที่ให้บริการในแต่ละช่วงเวลา รวมถึงระบุวันสุดท้ายที่ข้อมูลได้รับการปรับปรุง
  - ระบุรายละเอียดของผู้ขนส่งที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้จัดส่งยา และระยะเวลาที่ใช้ขนส่ง เพื่อเป็นตัวเลือกให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกใช้บริการ
  - ระบุชัดเจนซึ่งรายการยาทั้งหมดที่มีจำหน่าย ราคาขาย ที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้ซื้อได้เปรียบเทียบกับราคาที่ยาในร้านยาทั่วไป โดยควรกำหนดรายการยาที่ไม่สามารถจำหน่ายแบบออนไลน์ได้
  - ระบุข้อมูลเกี่ยวกับยา โดยระบุถึงอาการข้างเคียง ข้อควรระวังต่าง ๆ และช่องทางการติดต่อสอบถาม
  - มีการแสดงการรับรองคุณภาพ เกี่ยวกับการขายที่ปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมาย และส่งเสริมให้ผู้บริโภคตระหนักถึงการตรวจสอบการรับรองคุณภาพและการขึ้นทะเบียนการขายยาออนไลน์อย่างถูกต้องก่อนซื้อ
  - ระบุนโยบายความเป็นส่วนตัว และข้อจำกัดความรับผิดชอบ เว็บไซต์ต้องมีระบบการรักษาความปลอดภัยที่ดี (Cyber security) เพื่อคุ้มครองข้อมูลของผู้ใช้บริการ
- จากงานวิจัย เพื่อตอบปัญหาเกี่ยวกับการหารูปแบบของการอนุญาตขายยาออนไลน์นั้น สามารถนำสิ่งที่ได้จากการสืบค้น วิเคราะห์ และปรับเข้ากับบริบทของประเทศไทย สรุปได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3: การวิเคราะห์ผลที่ได้จากงานวิจัยที่สืบค้นกับข้อเสนอการออกใบอนุญาตฯ

สิ่งที่รัฐต้องการ ควบคุม	สิ่งที่ได้จากงานวิจัย	การปรับเข้ากับบริบทของรูปแบบ การออกใบอนุญาตขายยาออนไลน์
ป้องกันการ เข้ามาขายยา ออนไลน์ โดยผู้ขายจาก นอกประเทศ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้ขายยาออนไลน์ให้ต้องได้รับใบอนุญาตขายยา จาก รัฐบาลท้องถิ่นเสียก่อน และมีที่ตั้งของร้านในประเทศ 2. การระบุรายละเอียดที่ตั้ง ที่อยู่ของร้านรวมถึง หมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้ 3. มีกัการระบุพิกัด GPS ของร้าน 4. หมายเลขโทรศัพท์ที่ติดต่อได้บนเว็บไซต์ ควรต้องเป็น โทรศัพท์ที่ลงทะเบียนเป็นชื่อร้านยาหรือเภสัชกร 5. มีกลไกการตรวจสอบย้อนกลับ เพื่อทวนสอบ ข้อมูลที่ให้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ใบอนุญาตขายยาออนไลน์ เป็น ใบอนุญาตส่วนบุคคลของใบอนุญาต ขายยาแผนปัจจุบัน ที่ได้รับอนุญาต มาก่อนแล้ว 2. กำหนดข้อมูลที่ต้องใช้ประกอบ ก่อน พิจารณาอนุญาตขายยา ออนไลน์ ได้แก่ พิกัด GPS และ หมายเลข โทรศัพท์บ้าน 3. มีการเฝ้าระวัง/ตรวจสอบการลักลอบ นำเข้า ที่เข้มแข็ง
ผู้บริโภค ได้รับ ความปลอดภัย จากยาที่ซื้อ ออนไลน์	<ol style="list-style-type: none"> 1. ไม่อนุญาตให้ยาในกลุ่มวัตถุออกฤทธิ์ หรือสารควบคุม (Control substance) ยาที่เป็นยาเสพติด และยา ที่มีความเสี่ยงจะนำไปใช้ในทางที่ผิด มีการขาย ในช่องทางออนไลน์ 2. มีเภสัชกรเป็นผู้ควบคุม ดูแล ความเหมาะสมในการ ขายยาโดยแสดงชื่อ การได้รับอนุญาต และมีช่องทาง ที่สามารถติดต่อได้ในทุกช่วงเวลาที่มีการขายยา ออนไลน์ ซึ่งอาจเป็น 24 ชั่วโมง และ 7 วันต่อสัปดาห์ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. กำหนดรายการยา ที่สามารถขาย ออนไลน์ได้ (เงื่อนไขใบอนุญาต) 2. ระบุชื่อเภสัชกรแต่ละคน ที่รับผิดชอบ การขาย และช่องทางการติดต่อ ที่ใช้ได้จริง ตลอดเวลาที่มีการขาย
ยาที่จำหน่าย ต้องมีคุณภาพ	<ol style="list-style-type: none"> 1. รัฐเข้าไปตรวจสอบร้าน และให้โลโก้รับรองหากผ่าน เกณฑ์ตามที่กำหนด โดยการรับรองเป็นบทบาทของ สภาวิชาชีพเภสัชกรรม 2. มีการแสดงรายการยาที่มีจำหน่ายในช่องทางออนไลน์ 3. เกณฑ์คุณภาพที่ประเมิน ครอบคลุมถึงการระบุที่มา ของยาที่จำหน่าย คุณภาพ ในการเก็บรักษา ยา จัดเก็บ และขนส่ง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เนื่องจากเป็นบทบาทของการประกอบ วิชาชีพ จึงควรเป็นความร่วมมือ ระหว่าง อย. และสภาเภสัชกรรม 2. อย. มีการตรวจสอบเส้นทางของยา ให้มีคุณภาพตลอดวงจร
ผู้บริโภคไม่ถูก หลอกลวงจาก ข้อมูลที่ปรากฏ บนเว็บไซต์	<ol style="list-style-type: none"> 1. การสร้าง e-Health Literacy กับผู้ซื้อยาออนไลน์ 2. รัฐสร้างช่องทางการตรวจสอบให้กับประชาชน Platform เพื่อพิจารณาก่อนอนุญาต และกำหนดข้อมูลให้ผู้ต้องแสดง กำหนด หลักเกณฑ์ของการแสดงภาพ และข้อมูล 3. ลักษณะที่สำคัญของเว็บไซต์ที่ผิดกฎหมาย เช่น <ol style="list-style-type: none"> 3.1 การขายในลักษณะที่ไม่ต้องการใบสั่ง ใช้ยาจากแพทย์ 3.2 การที่ผู้ป่วยไม่ต้องให้ข้อมูลใดๆ ก่อนซื้อยา 3.3 ไม่สามารถตรวจสอบที่ตั้ง / เจ้าของ หมายเลขโทรศัพท์ 3.4 ร้านตั้งอยู่ต่างประเทศ 3.5 เว็บไซต์ไม่ได้รับการรับรองจากรัฐ 3.6 ขายยาในราคาที่ถูกกว่าค่าเฉลี่ยในท้องตลาด 4. การจัดตั้งองค์กรเพื่อตรวจสอบผลิตภัณฑ์สุขภาพก่อน โฆษณาบนอินเทอร์เน็ตโดยเปิดให้บริการแก่ผู้ประกอบการ ทั่วไปดังเช่น การดำเนินงานของ LegitScript 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การกำหนดให้ผู้ขออนุญาตแสดง รายละเอียด/ข้อกำหนด/ สิ่งที่น่าประหลาด 2. มีหนังสือรับรองการผ่าน การอนุญาต ให้โฆษณาได้ 3. พัฒนาระบบการสร้างความรู้ ในผู้บริโภค/ระบบการร่วมตรวจสอบ จากประชาชน 4. ค่าธรรมเนียมเพิ่มเติมเพื่อเป็น งบประมาณสำหรับสร้าง e-Health Literacy
การรักษาความลับ ข้อมูลของผู้ป่วย	Data security / Data privacy เป็นความเสี่ยง ที่ข้อมูลของผู้ใช้บริการอาจถูกนำไปใช้ในทางที่ผิดได้	อย. พิจารณากำหนดมาตรฐานของ Platform

จากตารางที่ 3 ข้างต้น สามารถสรุปการสังเคราะห์รายละเอียดที่ควรพิจารณาสำหรับการออกใบอนุญาตขายยาออนไลน์ ได้ตามตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4: สรุปการสังเคราะห์รายละเอียดที่ควรพิจารณาสำหรับการออกใบอนุญาตขายยาออนไลน์

1. จะต้องได้รับใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบัน มาก่อน
2. กำหนดหลักฐาน และข้อกำหนด ที่ใช้ประกอบการพิจารณาอนุญาตเพิ่มเติม ได้แก่
  - 2.1 พิกัด GPS และหมายเลขโทรศัพท์บ้าน
  - 2.2 ระบุชื่อเภสัชกรแต่ละคน ที่รับผิดชอบตลอดเวลาที่มีการขาย และช่องทางการติดต่อ
  - 2.3 หลักฐานการผ่านการรับรองหรือขึ้นทะเบียนไว้กับสภาเภสัชกรรม
3. กำหนดรายการยา ที่สามารถขายออนไลน์ได้ (เงื่อนไขในใบอนุญาต)
4. กำหนดรายละเอียดของ Platform หรือการรับรองมาตรฐานของ Platform ตามที่
อย. กำหนด
5. อาจพิจารณากำหนดค่าธรรมเนียมเพิ่มเติมเพื่อนำไปใช้เป็นงบประมาณสำหรับการสร้าง
e-Health Literacy (ความฉลาดรู้ของผู้บริโภคด้านสุขภาพทางอิเล็กทรอนิกส์)

สรุป

การขายยาออนไลน์เปรียบเสมือนดาบสองคม ด้านดีคือให้ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพได้ทั่วถึง และประหยัดค่าใช้จ่ายทั้งค่าเดินทางและสถานที่ แต่ด้านเสีย คือ อาจก่อให้เกิดอันตรายจากการหาประโยชน์จากการขายยาออนไลน์ที่ยากจะระบุตัวตนได้อย่างชัดเจน และอาศัยการลงทุนต่ำกว่าสถานบริการกายภาพ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยจำเป็นต้องรองรับการเกิดขึ้นของการตลาดดิจิทัลของผลิตภัณฑ์ยาและผลิตภัณฑ์ทางสุขภาพอื่น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ผลการวิจัยสามารถนำไปสู่การร่างกฎระเบียบการกำกับดูแลการขายยาออนไลน์ของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยได้ปรับผลการศึกษาเพื่อใช้ประโยชน์ในการควบคุม กำกับการขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรออนไลน์ในประเทศไทย ซึ่งจะมุ่งเน้นประเภทของผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพียง 2 ประเภทคือ 1) ผลิตภัณฑ์สมุนไพรขายทั่วไป และ 2) ผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีการจำกัดช่องทางการกระจาย (มีการกำหนดให้มีผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการในการกำกับดูแลการขาย) จากผลการศึกษาข้างต้น ร่วมกับการพิจารณากับกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรออนไลน์ จึงมีการร่างประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง มาตรฐานการให้บริการของสถานที่ขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรในระบบออนไลน์ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล. (2565, 24 มกราคม). 5 ความเสี่ยง ซื้ยยาออนไลน์! กินเอง อันตรายกว่าที่คิด. สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.thansettakij.com/general-news/511405>
- ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล. (2565, 24 มีนาคม). อย. บุกยึด 61 ยาสมุนไพรเถื่อน ผสมสเตียรอยด์สุดอันตราย!. สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.thansettakij.com/general-news/518617>
- ประกาย หมายมัน. (2562). การสำรวจการขายยาผ่านเว็บไซต์ขายสินค้าซึ่งเป็นที่นิยมในประเทศไทย. *วารสารเภสัชกรรมไทย*. 11(2): 368-377.
- พินิตนาฏ คำนุ้ย. (2563). การโฆษณาขายยาออนไลน์ที่ผิดกฎหมายและมาตรการดำเนินการ. *วารสารอาหารและยา*. 27(1): 41-52.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2563, 1 ตุลาคม). เผย สถิติผู้สูงอายุอยู่คนเดียวตามลำพังมากขึ้น ในเวทีเสวนา นโยบายและการจัดการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทยวันที่ 8 กันยายน 2563. สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2565, จาก <https://thaitgri.org/?p=39256>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). จำนวนประชากรจากการลงทะเบียน จำแนกตามกลุ่มอายุ รายจังหวัด และภาค พ.ศ.2553-2562. สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2565, จาก <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/01.aspx>
- Alwon, B. M.; Solomon, G.; Hussain, F.; & Wright, D. J. (2015). A Detailed Analysis of Online Pharmacy Characteristics to Inform Safe Usage by Patients. *International Journal of Clinical Pharmacy*. 37(1): 148-158.
- Chaturvedi, A. K.; Singh, U. K.; & Kumar, A. (2011). Online Pharmacy: An E-Strategy for Medication. *International Journal of Pharmaceutical Frontier Research*. 1(1): 146-58.
- Deepika, R. S.; Singh, T. G.; Singh, M.; Saini, B.; Kaur, R.; Arora, S.; & Singh, R. (2020). Status of E-pharmacies in India, A Review. *Plant Archives*. 20(1): 3763-3767.
- Gabay, M. (2015). Regulation of Internet Pharmacies: A Continuing Challenge. *Hospital Pharmacy*. 50(8): 681.
- Gray, N. (2011). The Evolution of Online Pharmacies. *Self Care Journal*. 2: 76-86.
- Kumaran, H.; Long, C. S.; Bakrin, F. S.; Tan, C. S.; Goh, K. W.; Al-Worafi, Y. M.; ... & Ming, L. C. (2020). Online Pharmacies: Desirable Characteristics and Regulations. *Drugs & Therapy Perspectives*. 36(6): 243-245.
- Mackey, T. K.; & Nayyar, G. (2016). Digital Danger: A Review of The Global Public Health, Patient Safety and Cybersecurity Threats Posed by Illicit Online Pharmacies. *British Medical Bulletin*. 118(1): 110-126.
- Marketeer Online. (2563, 23 เมษายน). ไวรัสCOVID-19 ทำ ธุรกิจออนไลน์ไทยโตพุ่ง 79%. สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2565, จาก <https://marketeeronline.co/archives/160564>
- Patel, J.; & Tierney, J. (2005). *The Regulation of Online Pharmacies; the Need for A Combined Federal and State Effort*. Retrieved on July 1, 2022, from <https://web.law.columbia.edu/sites/default/files/microsites/career-services/The%20Regulation%20of%20Online%20Pharmacies.pdf>

- Singh, R. (2019). Should E-Pharmacy Be Made Illegal In India?. **Journal of Management and Commerce**. 5(1): 18-22.
- Schultz, B. (2015). Online Pharmacy Regulation: How The Ryan Haight Online Pharmacy Consumer Protection Act Can Help Solve An International Problem. **San Diego International Law Journal**. 16: 381.
- United Nations. Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2019). **World Population Ageing 2019: Highlights**. Retrieved on July 1, 2022 from <https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2019-Highlights.pdf>
- Van der Heijden, I.; Pletneva, N.; & Boyer, C. (2013). How to Protect Consumers Against the Risks Posed by the Online Pharmacy Market. **Swiss Medical Informatics**. 29: 1-5.

การศึกษาแนวทางการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนในฐานะชุมชน แห่งการเรียนรู้: กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดสระแก้ว The Study of Guidelines for Developing a School Learning Community: Case Study of Small Schools in Sa Kaeo Province

อัญชลี ศรีภักขานนท์¹
Anchalee Srikolchan

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาครูและสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้กับโรงเรียนขนาดเล็กในเขตจังหวัดสระแก้ว กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยคือผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาโรงเรียนและครูตามรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ ผู้บริหารในสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาสระแก้ว ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนในโรงเรียน ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์สรุปความ

ผลการวิจัย พบว่า แนวทางในการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ต้องดำเนินการตามปรัชญา 3 ประการ คือ ปรัชญาความเป็นสาธารณะ ปรัชญาของระบอบประชาธิปไตย และปรัชญาของความเป็นเลิศ ซึ่งโรงเรียนต้องมีการออกแบบการดำเนินงานตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ 1) การสร้างวิสัยทัศน์ของโรงเรียนร่วมกัน 2) การรับฟังซึ่งกันและกัน และสร้างความเป็นกัลยาณมิตร ระหว่างผู้บริหาร ครู และผู้เรียน 3) การสร้างความเป็นเพื่อนร่วมงาน และชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ให้กับครู 4) การสร้างครูและผู้เรียนให้ใฝ่เรียนรู้และสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5) การสนับสนุนให้ครูและผู้เรียนมีการทำงานร่วมกันแบบ ร่วมมือร่วมพลังและเป็นประชาธิปไตย 6) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของครู และผู้เรียน 7) การส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดคุณภาพการศึกษาแก่ผู้เรียน และ 8) การเผยแพร่องค์ความรู้ของโรงเรียนทำให้โรงเรียนเป็นพื้นที่สำหรับชุมชน ซึ่งในการขับเคลื่อนโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ การลดความเป็นส่วนตัวของครู การเพิ่มความสามารถของครู การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อผู้เรียนและเป็นประโยชน์

คำสำคัญ: โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ โรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดสระแก้ว

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หลักสูตรสังคมศึกษา ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร
Assistant Professor, Social Studies Program, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University, Bangkok.

Corresponding e-mail: anchaleesu@g.swu.ac.th

ARTICLE HISTORY: Received 16 July 2021, Revised 6 September 2022, Accepted 21 November 2022

Abstract

The primary objective of this research was to study the approach to teacher and school development using the concept of schools as learning communities with small schools in Sa Kaeo Province. The target audiences for the research were the expertise of school and teacher development based on the professional learning community and the concept of the school as a learning community, administrators in the Sa Kaeo Elementary School District Office School, administrators of the school, and teachers who obtained a specific sample. The research tool was semi-structured interviews. Data were analyzed using content analysis and summary analysis.

The results showed that the approach to developing small schools into learning communities must be based on three philosophies: the philosophy of publicity, democracy, and excellence. The school must design its implementation following the concept of school as a learning community: 1) create a shared school vision, 2) listen to each other and create friendships between administrators, teachers, and learners, 3) create professional learning partnerships and communities (PLC) for teachers, 4) create teachers and learners to aspire to learn and encourage lifelong learning, 5) encourage teachers and learners to work together in a cooperative, energetic and democratic way, 6) provide an environment conducive to collaborative learning for teachers and learners, 7) promote and support the quality of education for learners, and 8) disseminate school knowledge so that the school becomes a space for the community. The concept of driving the school into a learning community consists of three key elements: reducing teacher privacy, increasing teacher capacity, and providing a conducive and beneficial environment.

Keywords: *School as learning community, Small size school, Sa Kaeo Province*

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศและลดความเหลื่อมล้ำ ดังในประเด็นการพัฒนาหลักที่สำคัญในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 เกี่ยวกับการสร้างความ เป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำให้ความสำคัญกับการจัดบริการของรัฐที่มีคุณภาพทั้งด้านการศึกษา ให้กับผู้ที่ด้อยโอกาสและผู้ที่ยากไร้ในพื้นที่ห่างไกล รวมทั้งกระจายการจัดบริการภาครัฐให้มีความ ครอบคลุมและทั่วถึงทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ. 2560) เป้าหมายของการจัดการศึกษาภายในโรงเรียนคือการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมี ได้รับการเรียนรู้อย่างเต็มประสิทธิภาพทั้งด้านวิชาการและการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีกระบวนการพัฒนานักเรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย มีการจัดการเรียนรู้ ตามมาตรฐานและตัวชี้วัด ของหลักสูตร โดยการสร้างวิสัยทัศน์ใหม่ร่วมกัน เด็กทุกคนได้รับสิทธิในการเรียนรู้ ความเสมอภาค และคุณภาพการเรียนรู้สูงขึ้น และการเตรียมพร้อมสังคมสำหรับระบอบประชาธิปไตย ทุกคนต่างเป็น

ศูนย์กลางในโรงเรียน และยึด 3 ปรัชญาสำคัญ ปรัชญาแห่งความเป็นสาธารณะ ปรัชญาความเป็นประชาธิปไตย และ ปรัชญาแห่งความเป็นเลิศ โดยใช้ระบบกิจกรรม เพื่อช่วยฝึกฝนครูและนักเรียนให้มีการเรียนรู้แบบร่วมมือรวมพลังในห้องเรียน (EDUCA. 2018)

แนวคิดที่ส่งเสริมให้ครูและนักเรียนมีการเรียนรู้แบบร่วมมือรวมพลังในห้องเรียน นั่นคือ การทำโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (SLC: School as Learning Community) ซึ่งเป็นแนวคิดที่มาจากรากฐานการศึกษาและค้นพบมากกว่า 30 ปีของ “ศ.มานาบุ ซาโต” ครูใหญ่จากประเทศญี่ปุ่น ที่มีความเชื่อว่าโรงเรียนที่เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้สำหรับเด็ก ๆ คือโรงเรียนที่ช่วยอบรมบ่มนิสัยและให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ร่วมกัน สำหรับบรรดาครูคือโรงเรียนที่ครูจะได้เรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาวิชาชีพตนและสำหรับผู้ปกครองคือโรงเรียนที่ทุกคนมีส่วนร่วม และให้ความร่วมมือในการปฏิรูปโรงเรียน

การเปลี่ยนแปลงการศึกษาในยุคปัจจุบันส่งผลให้รูปแบบการจัดการศึกษาเปลี่ยนไป “โรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้ (School as Learning Community) จึงเป็นทั้งปรัชญาและวิสัยทัศน์ จากเดิมสิ่งสำคัญของการปฏิรูปโรงเรียน คือการสร้างโรงเรียนให้มีลักษณะเด่นเฉพาะตนโดยยึดเป้าหมายหลักในการปฏิรูป คือการพัฒนาความสามารถทางการศึกษา การรับประกันสิทธิในการเรียนรู้ของเด็กทุกคน และทำให้คุณภาพของการเรียนรู้นั้นสูงขึ้น (ซาโต มานาบุ, 2559) การที่จะสร้างให้โรงเรียนมีความเหมาะสมในยุคศตวรรษที่ 21 และสร้างโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ นั้น โรงเรียนต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการร่วมพัฒนาโดยโรงเรียนต้องรู้จักความต้องการและสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนและผู้ปกครองได้ ซึ่งปรัชญาของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทั้ง 3 ปรัชญา ได้แก่ 1) การเป็นสาธารณะ หมายถึง การให้ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร ครูเข้ามามีส่วนร่วมในห้องเรียนและโรงเรียนในการเรียนรู้ร่วมกัน 2) การมีประชาธิปไตยซึ่งในที่นี้หมายถึงการรับฟังและยอมรับซึ่งกันและกัน และ 3) ความเป็นเลิศของนักเรียน สำหรับครูจะมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนได้ทำทายความสามารถ สำหรับนักเรียนจะมุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนในสิ่งที่ทำทาย สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างก้าวกระโดดองค์ประกอบสุดท้ายที่จะทำให้อาคารเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้คือ ระบบกิจกรรม 3 ระบบ ได้แก่ 1) การเรียนรู้แบบร่วมมือรวมพลังในห้องเรียน (Collaborative Learning) 2) การสร้างความเป็นเพื่อนร่วมงาน (Collegiality) และชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (Professional Learning Community) และ 3) การเข้าร่วมเรียนรู้ของผู้ปกครองและคนในชุมชนท้องถิ่น (Parental and Community Involvement) การที่จะนำสิ่งใหม่ ๆ เข้าสู่ห้องเรียน ระบบกิจกรรมข้างต้นจะช่วยให้ทุกคนผ่านการฝึกฝนทักษะประสบการณ์ของปรัชญาทั้งสามระบบ (ซาโต มานาบุ, 2559)

บริษัท บีโก (ไทยแลนด์) จำกัด (มหาชน) ผู้จัดการงาน EDUCA และ กลุ่มผู้อำนวยการผู้นำ (Thailand Principal Forum) ได้ขับเคลื่อนแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้มาใช้ในประเทศไทย โดยหนึ่งในสถานศึกษาที่เห็นผลลัพธ์แล้วคือ โรงเรียนวัดใหม่กระทุ่มล้ม กรุงเทพฯ เป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครู 10 คน และนักเรียน 143 คน ซึ่งในจำนวนนี้มีเด็กเรียนร่วมหรือนักเรียนที่เรียนช้าและสมาธิสั้น 17 คน แต่ทางโรงเรียนสามารถจัดการเรียนรู้แบบ SLC ได้เป็นอย่างดี และเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับครูและนักเรียนอย่างชัดเจน จากเดิมที่การสอนของครูเป็นแบบสื่อสารทางเดียว ทำให้นักเรียนไม่มีส่วนร่วมกับการเรียนการสอนเท่าที่ควร ซึ่งเมื่อนำแนวคิด SLC มาใช้ ครูทุกคนปรับวิธีการสอนใหม่ทั้งหมด โดยเน้นการทำกิจกรรมที่ให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมกับการเรียนรู้ ส่งผลให้บรรยากาศการเรียนในห้องเรียนดีขึ้น อัตราการขาดเรียนของนักเรียนลดลง ขณะเดียวกันยังกำหนดให้การเปิดห้องเรียนเป็นกิจกรรมสะท้อนความคิดภายในโรงเรียน เพื่อให้ครูทุกคนได้แลกเปลี่ยน

เรียนรู้วิธีการสอนระหว่างเพื่อนครูด้วยกันได้ ไม่เพียงเท่านั้น ผู้ปกครองและชุมชนสามารถเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนอย่างใกล้ชิดโดยร่วมสังเกตการณ์สอนในชั้นเรียนได้ จะได้รับทราบว่ากระบวนการสอนและการดูแลเด็กของครูเป็นอย่างไร แล้วสะท้อนมุมมองให้ครูฟังผ่านการประชุมกลุ่มว่า เขาเห็นลูกหลานเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และต้องการให้ครูเพิ่มวิธีการสอนในด้านใดบ้าง (EDUCA, 2018)

โรงเรียนในจังหวัดสระแก้ว เป็นกลุ่มการศึกษาในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่มีแนวทางการทำงาน เป้าหมายและกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาโรงเรียนที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจในเขตตนเองโดยในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว มีการวางแผนจัดการศึกษาแบบบูรณาการในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสระแก้ว พ.ศ. 2560-2564 โดยมีความต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิต ทักษะอาชีพพร้อมรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษและเตรียมความพร้อมผู้เรียนเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างเป็นรูปธรรม (ทวีศักดิ์ หงส์เจริญ และนันทรัตน์ เจริญกุล, 2563) ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางในการนำแนวคิดโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดสระแก้ว เพื่อร่วมพัฒนาโรงเรียนให้สามารถขับเคลื่อนได้ตามเป้าหมายของกลุ่มการศึกษาในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาครูและสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้กับโรงเรียนขนาดเล็กในเขตจังหวัดสระแก้ว

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านตัวแปร คือ แนวทางการพัฒนาครูและสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบของการขับเคลื่อนโรงเรียนขนาดเล็กให้เป็นโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Boyd-Dimock & Hord, 1994) คือ การลดความเป็นส่วนตัว การเพิ่มความสามารถของครู และการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อผู้เรียนและเป็นประโยชน์และ ยึด 3 ประเด็นสำคัญ คือ ประเด็นแห่งความเป็นสาธารณะ ประเด็นความเป็นประชาธิปไตย และ ประเด็นแห่งความเป็นเลิศ

2. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาโรงเรียนและครูตามรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ ผู้บริหารในสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 และ เขต 2 ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กจังหวัดสระแก้ว และครูผู้สอนสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กจังหวัดสระแก้ว

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ โรงเรียนในจังหวัดสระแก้วซึ่งเป็นกลุ่มการศึกษาในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

SLC (School as Learning Community) โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นแนวทางของการปฏิรูปการศึกษา โดยการสร้างวิสัยทัศน์ใหม่ร่วมกัน เด็กทุกคนได้รับสิทธิในการเรียนรู้ ความเสมอภาค และคุณภาพการเรียนรู้สูงขึ้น และการเตรียมพร้อมสังคมสำหรับระบอบประชาธิปไตย ทุกคนต่างเป็นศูนย์กลางในโรงเรียน แนวคิดนี้เกิดขึ้นที่ญี่ปุ่น โดย Prof. Manabu Sato, Ph.D.

ปัจจุบันขยายออกเป็นวงกว้างในเอเชีย ผ่านเครือข่ายนานาชาติ เป็นเครื่องมือนำสู่การพัฒนาโรงเรียนแห่งศตวรรษที่ 21

แนวคิดดังกล่าวยึด 3 ประเด็นสำคัญ คือ ประเด็นแห่งความเป็นสาธารณะ ประเด็นความเป็นประชาธิปไตย และ ประเด็นแห่งความเป็นเลิศ โดยใช้ระบบกิจกรรม เพื่อช่วยฝึกฝนครูและนักเรียน ให้มีการเรียนรู้แบบร่วมมือรวมพลังในห้องเรียน ซึ่งผู้วิจัยทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สามารถระบุได้ว่าทั้ง 3 ประเด็น มีแนวทางดังนี้ 1) การสร้างวิสัยทัศน์ของโรงเรียนร่วมกัน 2) การรับฟังซึ่งกันและกัน และสร้างความเป็นกัลยาณมิตร ระหว่างผู้บริหาร ครู และผู้เรียน 3) การสร้างความเป็นเพื่อนร่วมงานและชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทางวิชาชีพ (PLC) ให้กับครู 4) การสร้างครูและผู้เรียนให้ใฝ่เรียนรู้และสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5) การสนับสนุนให้ครูและผู้เรียนมีทำงานร่วมกันแบบ ร่วมมือรวมพลังและเป็นประชาธิปไตย 6) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของครู และผู้เรียน 7) การส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดคุณภาพการศึกษาแก่ผู้เรียน และ 8) การเผยแพร่องค์ความรู้ของโรงเรียนทำให้โรงเรียนเป็นพื้นที่สำหรับชุมชน

นอกจากนี้ องค์ประกอบของการขับเคลื่อนโรงเรียนขนาดเล็กให้เป็นโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Boyd-Dimock & Hord, 1994) ประกอบด้วย การลดความเป็นส่วนตัว ประกอบด้วย 1) โครงสร้างการทำงานและ ตารางสอนที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันของครู 2) นโยบายสนับสนุนการทำงานร่วมกัน 3) นโยบาย ส่งเสริมการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ 4) สัมพันธภาพที่เป็นมิตรและมีความรับผิดชอบร่วมกันของ ครู และ 5) ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในโรงเรียนของครู การเพิ่มความสามารถของครู ประกอบด้วย 1) นโยบายให้ความเป็น อิสระในการทำงานอย่างมีความรับผิดชอบ 2) นโยบายพัฒนาบุคลากร 3) ความพร้อมด้าน ทรัพยากร และ 4) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อผู้เรียนและเป็นประโยชน์ ประกอบด้วย 1) เจตคติเชิงบวกของครูต่อการศึกษา ผู้เรียน และการเปลี่ยนแปลง 2) ผู้เรียนมีความใส่ใจและ ผูกพันกับการเรียน 3) ผู้เรียน ครู และผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกและมีความเอาใจใส่ต่อกัน 4) การมีเจตคติของชุมชนที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน และ 5) การเป็นหุ้นส่วนและพันธมิตรของพ่อ แม่และสมาชิกในชุมชน

การรวมกลุ่มเครือข่ายครู ผู้บริหารโรงเรียน นักครูศึกษา และนักการศึกษา เพื่อขับเคลื่อนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และการพัฒนาครู โดยมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนวัฒนธรรมใหม่ในการเรียนรู้ร่วมกันของ “ทุกคน” ในโรงเรียน มีนักเรียน ครู ผู้บริหาร เป็นตัวละครหลัก และมีนักครูศึกษา นักการศึกษา นักวิชาการ เครือข่ายผู้ปกครอง และผู้ที่สนใจเรื่องการเรียนรู้ของเด็ก ๆ มาเรียนรู้ร่วมกัน โดยเรียกนวัตกรรมนี้ว่า School as Learning Community หรือ SLC โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีเป้าหมายในการแสวงหาแนวทางการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลและร่วมพัฒนา ดังนั้น กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยประกอบด้วย

1.1 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาโรงเรียนและครูตามรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งมีคุณสมบัติ คือ เป็นอาจารย์ที่ปฏิบัติการสอนระดับอุดมศึกษา มีตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่ระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป และมีความเชี่ยวชาญ เรื่อง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ จำนวนอย่างน้อย 3 คน

1.2 ผู้บริหาร ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารในสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 และ เขต 2 ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้อำนวยการกลุ่มนโยบายและแผน ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา และผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 10 คน

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กจังหวัดสระแก้ว คุณสมบัติ คือ เป็นผู้บริหารตั้งแต่ระดับรองผู้อำนวยการขึ้นไป และปฏิบัติงานในตำแหน่งบริหารมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี โรงเรียนละ 2 คน จำนวน 5 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 10 คน

1.4 ครูผู้สอนสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กจังหวัดสระแก้ว ที่ปฏิบัติการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 5 โรงเรียน โรงเรียนละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 25 คน

2. วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายทั้ง 4 กลุ่ม ผู้วิจัยพิจารณาคุณสมบัติตามที่ได้ระบุไว้ข้างต้นให้มีความครอบคลุมตามกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม และกำหนดการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

3.1 แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ประเด็นการสัมภาษณ์ ได้แก่ รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ และแนวทางการพัฒนาครูตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

3.2 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ประเด็นการสัมภาษณ์ บริบทของโรงเรียนขนาดเล็กในเขตจังหวัดสระแก้ว บริบทชุมชน นโยบายการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก แนวทางการพัฒนาโรงเรียนและครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สภาพปัญหาในการพัฒนาโรงเรียน

3.3 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ประเด็นการสัมภาษณ์ ได้แก่ บริบทของโรงเรียน บริบทของชุมชน ลักษณะของครู ความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้แนวทางการพัฒนาโรงเรียนตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ และแนวทางการพัฒนาครูตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สภาพปัญหาในการพัฒนาครู

3.4 แบบสัมภาษณ์ครู ประเด็นการสัมภาษณ์ ได้แก่ ลักษณะการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน ความต้องการในการพัฒนาตนเอง ความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้แนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ และแนวทางการพัฒนาครูตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สภาพปัญหาในการพัฒนาครู

4. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือวิจัยทั้ง 4 ฉบับมีแนวทางการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

4.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ การปฏิรูปโรงเรียน การบริหารจัดการโรงเรียน สภาพบริบทของนโยบายการศึกษา บริบทการบริหารงานด้านการศึกษา บริบทโรงเรียนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 ร่างคำถามในประเด็นดังนี้ 1) แนวทางการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กให้เป็นโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ 2) สภาพบริบทที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดสระแก้ว 3) แนวทางการใช้แนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาโรงเรียนพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดสระแก้ว โดยเป็นแบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง

4.3 เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ

4.4 ดำเนินการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 การสัมภาษณ์ ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

5.1.1 ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการพัฒนาครูตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางการพัฒนาครูที่มีความยืดหยุ่นสามารถนำไปปรับใช้ในสถานศึกษาได้

5.1.2 ผู้บริหาร ทั้งผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่และผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพบริบทของโรงเรียน สภาพบริบทของชุมชน นโยบายการบริหารสถานศึกษา แนวทางการพัฒนาครูและสถานศึกษา สภาพปัญหาต่อการพัฒนาครูและสถานศึกษา

5.1.3 สันทนากลุ่มครูผู้สอน ในโรงเรียนขนาดเล็กเขตจังหวัดสระแก้ว เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพบริบทของโรงเรียน สภาพบริบทของชุมชน นโยบายการบริหารสถานศึกษา แนวทางการพัฒนาครูและสถานศึกษา สภาพปัญหาต่อการพัฒนาครูและสถานศึกษา

5.2 การทดลองใช้แนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียนขนาดเล็กเขตจังหวัดสระแก้ว ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิ ลงพื้นที่โรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อทดลองใช้แนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยต้องเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เช่น สังเกตครูผู้สอนสังเกตนักเรียน การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้สอน นักเรียน และผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนำสารสนเทศที่ได้ไปประมวลกับแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ และออกแบบร่วมกับครูผู้สอน อันจะนำไปสู่การปรับรูปแบบให้เหมาะสมกับครูผู้สอนและสถานศึกษา

6. การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic induction)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดสระแก้ว

จากการสัมภาษณ์และสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยพบว่า โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว มีการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ แต่ยังมีประสบปัญหาและทิศทางในการบริหารโรงเรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตร วิธีการสอน การวัดผลประเมินผล และผู้เรียนในโรงเรียนยังขาดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทำให้การดำเนินงานไม่เพิ่มขึ้นตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพราะผู้เรียนมีทักษะไม่ตรงกับสายงานหรือไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้ประกอบการ โรงเรียนยังจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีมากกว่าปฏิบัติ ขาดความเชื่อมโยงกันระหว่างทฤษฎีกับการทำงาน ความร่วมมือในการจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนและสถานประกอบการไม่มีความพร้อม และครูขาดแนวทางการจัดการเรียนการสอนในการถ่ายทอดความรู้ และดูแลพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการทำงานในโลกปัจจุบัน ต้องแก้ไขปัญหาด้านการบริหารวิชาการและงานบริหารกิจการนักเรียน ทักษะในการเรียนรู้เกี่ยวกับข้อมูล สื่อเทคโนโลยี ทักษะชีวิตและการทำงาน เป็นแรงงานที่มีฝีมือ มีคุณภาพ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ตามเป้าหมาย และกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาให้มีการบูรณาการสอดคล้องนโยบายของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

ทั้งนี้โรงเรียนแต่ละแห่งมีความพร้อมแตกต่างกัน เช่น ทรัพยากร จำนวนบุคลากรในโรงเรียน ขนาดของโรงเรียน และที่ตั้งของโรงเรียนแตกต่างกัน ความพร้อมในการปฏิบัติงานของครู และผู้บริหาร การสนับสนุนจากชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่าย ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานในโรงเรียนในฝันได้เท่าเทียมกัน เช่น โรงเรียนมีบุคลากรไม่เพียงพอ ครูมีภาระงานมากทำให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน บุคลากรไม่เข้าใจการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนในฝัน การจัดสรรงบประมาณล่าช้า สภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ เช่น ห้องปฏิบัติการมีไม่เพียงพอ อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีไม่เพียงพอ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นต้น

แนวทางในการนำแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ไปใช้ในการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งผู้วิจัยสังเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องร่วมมือการพัฒนาโรงเรียนภายใต้ปรัชญา 3 ประการ คือ ปรัชญาสำหรับส่วนรวม (Public Philosophy) ปรัชญาของระบอบประชาธิปไตย (Democracy Philosophy) และปรัชญาของความเป็นเลิศ (Excellence Philosophy) ซึ่งการออกแบบโรงเรียนในการดำเนินงานตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ สรุปดังนี้

การสร้างวิสัยทัศน์ของโรงเรียนร่วมกัน คือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน ร่วมแสดงความคิดเห็นและวางเป้าหมายของโรงเรียนร่วมกัน โดยพิจารณาบริบทและสภาพแวดล้อมของชุมชน ความต้องการของชุมชน และสิ่งที่ต้องการให้โรงเรียนบรรลุ นำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สร้างความร่วมมือกับชุมชน โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาในระยะยาว ซึ่งในบรรยากาศของการสื่อสารที่มีการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายต้องมีการรับฟังซึ่งกันและกัน และสร้างความเป็นกัลยาณมิตร ระหว่างผู้บริหาร ครู และผู้เรียน รวมทั้งสร้างความเป็นเพื่อนร่วมงานและชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ให้กับครู เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน นำเสนอแนวคิด หรือแนวทางใหม่ ๆ หรือร่วมกัน สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ ครู

และผู้เรียนใฝ่เรียนรู้และสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นอกจากนี้ ผู้บริหารต้องกำหนดแนวทางในการสนับสนุนให้ครูและผู้เรียนมีการทำงานร่วมกันแบบ ร่วมมือร่วมพลังและเป็นประชาธิปไตย การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของครู และผู้เรียน เช่น มุมพักผ่อน มุมกิจกรรม ที่เปิดพื้นที่ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายสามารถเข้ามาใช้สถานที่ได้จะนำไปสู่การส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดคุณภาพการศึกษาแก่ผู้เรียน เมื่อมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและ จะสามารถผลิตนวัตกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับชุมชนได้ดี และสามารถเผยแพร่องค์ความรู้ของโรงเรียนทำให้โรงเรียนเป็นพื้นที่สำหรับชุมชนอีกด้วย

ในการขับเคลื่อนโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ

1. การลดความเป็นส่วนตัวของครู มุ่งเน้นการทำงานร่วมกันอย่างเป็นกัลยาณมิตร โดยการกำหนดโครงสร้างการทำงานและตารางสอนที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันของครู มีนโยบายสนับสนุนการทำงานร่วมกัน มีนโยบายส่งเสริมการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างสัมพันธ์ภาพที่เป็นมิตรและมีความรับผิดชอบร่วมกันของครู และสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในโรงเรียนของครู

2. การเพิ่มความสามารถของครู ให้โอกาสครูได้แสดงศักยภาพในการทำงานอย่างอิสระ โดยการกำหนดนโยบายให้ความเป็นอิสระในการทำงานอย่างมีความรับผิดชอบ มีแนวทางการพัฒนาบุคลากรที่ตรงกับความสามารถและความต้องการ แสวงหาความพร้อมด้านทรัพยากร และให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียน

3. การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อผู้เรียนและเป็นประโยชน์ เพื่อให้เกิดบรรยากาศของการเรียนรู้ได้ทุกพื้นที่ในโรงเรียน สร้างเจตคติเชิงบวกของครูต่อการศึกษา ผู้เรียน และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น สร้างผู้เรียนมีความใส่ใจและผูกพันกับการเรียน สร้างบรรยากาศให้ผู้เรียน ครู และผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกและมีความเอาใจใส่ต่อกัน สร้างเจตคติของชุมชนให้เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน และ สร้างการเป็นหุ้นส่วนและพันธมิตรของพ่อแม่และสมาชิกในชุมชน

ผลการทดลองใช้แนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียนขนาดเล็กเขตจังหวัดสระแก้ว

ตามกรอบของการพัฒนาโรงเรียนข้างต้น การทดลองใช้ดำเนินการโดยผู้วิจัยประชุมร่วมกับผู้บริหารและครูในระบบการประชุมออนไลน์ด้วยแพลตฟอร์ม ZOOM Meeting เนื่องจากมีข้อจำกัดในการเดินทางอันเนื่องมาจากโรคระบาดใหม่โควิด 19 โดยชี้แจงการทดลองใช้แนวคิดการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจและสร้างเจตนาในการพัฒนาโรงเรียนร่วมกัน ในระหว่างการทดลองใช้ ผู้วิจัยได้ติดตามเป็นระยะผ่านระบบออนไลน์ เพื่อรับฟังปัญหาและร่วมแสวงหาทางออกร่วมกัน ผลการทดลองใช้แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ผลการทดลองใช้แนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียนขนาดเล็ก

กรอบของการพัฒนาโรงเรียน ตามแนวคิด SLC	กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
การสร้างวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ร่วมกัน	ครั้งที่ 1 ผู้บริหาร ครู ประชุมร่วมกัน เกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายของ โรงเรียน โดยเป็นเป้าหมายระยะสั้นเพื่อ เป็นการนำร่องในการร่วมพัฒนาโรงเรียน ครั้งที่ 2 การประชุมร่วมระหว่างผู้บริหาร ครู และนักเรียน ซึ่งห่างจากครั้งที่ 1 เป็นระยะเวลา 3 สัปดาห์ ซึ่งอภิปราย ร่วมกันในการหาข้อสรุปของเป้าหมาย ระยะสั้น โดยมีนักเรียนร่วมแสดง ความคิดเห็น	ครู และนักเรียนมีความประหม่า ในระยะ แรกไม่กล้าแสดงความคิดเห็น เมื่อมีการ ปรับตัวได้จึงร่วมแสดงความคิดเห็นและ กล้าแสดงออกมากขึ้น ทั้งนี้ในการกำหนด ผลที่ได้คือ ความพยายาม ในการให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนตามสภาพ บริบทและความต้องการของชุมชนให้ได้ มากที่สุด
การรับฟังซึ่งกันและกัน และสร้าง ความเป็นกัลยาณมิตร ระหว่าง ผู้บริหาร ครู และผู้เรียน	กำหนดการติดตามการดำเนินงานเพื่อ ขับเคลื่อนตามวิสัยทัศน์ทุกสัปดาห์ โดย มุ่งให้ครูเป็นผู้แสดงความคิดเห็น และ พัฒนาการสื่อสารอย่างกัลยาณมิตร	ผู้บริหารและครู ร่วมคิด ร่วมแสดง ความคิดเห็น และร่วมกันทำงานมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังนำแนวคิด PLC มาบูรณาการ ร่วมกัน ผลปรากฏว่า ชุมชนในโรงเรียน
การสร้างความเป็นเพื่อนร่วมงาน และชุมชนแห่งการเรียนรู้ทาง วิชาชีพ (PLC) ให้กับครู	มีสัมพันธภาพทางบวกร่วมกัน มุ่งเน้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเสนอแนวทาง ที่สามารถพัฒนางานให้บรรลุวิสัยทัศน์ได้	มีการรับฟังอย่างประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น มีการกำหนดเป้าหมายที่นำไปสู่ความ เป็นเลิศที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียน
การสร้างครูและผู้เรียนให้ใฝ่เรียนรู้ และสนับสนุนให้เกิดการ เรียนรู้ ตลอดชีวิต		
การสนับสนุนให้ครูและผู้เรียน มีการทำงานร่วมกันแบบ ร่วมมือ รวมพลังและเป็นประชาธิปไตย		
การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อ ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของครู และผู้เรียน	พัฒนาทางกายภาพของโรงเรียนโดยการ วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และ สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดทำให้เกิด คุณภาพชีวิตที่ดีได้	ผลที่ได้รับคือ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ร่วมกันเสนอสิ่งที่โรงเรียนควรพัฒนา และขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงาน ต่าง ๆ รวมทั้งชุมชนในการร่วมพัฒนาจน ได้สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เป็น ประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น
การเผยแพร่องค์ความรู้ของ โรงเรียนทำให้โรงเรียนเป็นพื้นที่ สำหรับชุมชน	กำหนดแนวทางการเผยแพร่ร่วมกัน	การเผยแพร่ผ่านเฟสบุคของผู้บริหาร และในอนาคตมีการกำหนดให้จัดทำ เฟสบุคของโรงเรียนเพื่อการประชาสัมพันธ์ กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

สรุปและอภิปรายผล

กรอบแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (School as Learning Community) ได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาสังเคราะห์องค์ประกอบที่สร้างให้โรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ 8 องค์ประกอบ คือ 1) การสร้างวิสัยทัศน์ของโรงเรียนร่วมกัน 2) การรับฟังซึ่งกันและกัน และสร้างความเป็นกัลยาณมิตรระหว่างผู้บริหาร ครู และผู้เรียน 3) การสร้างความเป็นเพื่อนร่วมงานและชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ให้กับครู 4) การสร้างครูและผู้เรียนให้ใฝ่เรียนรู้ และสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5) การสนับสนุนให้ครูและผู้เรียนมีการทำงานร่วมกันแบบร่วมมือรวมพลัง และเป็นประชาธิปไตย 6) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของครู และผู้เรียน 7) การส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดคุณภาพการศึกษาแก่ผู้เรียนและครู และ 8) การเผยแพร่องค์ความรู้ของโรงเรียนและทำให้โรงเรียนเป็นพื้นที่สำหรับส่วนรวม อย่างไรก็ตามการ สังเคราะห์ได้เลือกองค์ประกอบตามความถี่ที่มีนักวิชาการกล่าวถึง และพยายามจัดกลุ่มให้ครอบคลุม ทุกองค์ประกอบที่เหลือและปรับภาษาให้เข้ากับบริบทประเทศไทย ซึ่งทำให้องค์ประกอบอาจแตกต่างจากแนวคิด SLC ของซาโต มานาบุ ที่ในประเทศไทยได้นำมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน โดยกล่าวถึง การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การเป็นกัลยาณมิตร การสร้างชุมชนแห่ง วิชาชีพ การทำงานแบบร่วมมือรวมพลัง การสร้างความเป็นสาธารณะ การสนับสนุนให้เกิดคุณภาพการศึกษา การเผยแพร่ความรู้ และการสร้างความเป็นประชาธิปไตย นอกเหนือจากองค์ประกอบที่ กล่าวมาแล้วงานวิจัยของ Alonso (2002) ได้พูดถึงองค์ประกอบของแนวคิดนี้ที่น่าสนใจ 2 เรื่อง คือ การสร้างให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการสร้างนวัตกรรม

ในการทดลองใช้แนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ทำให้เกิดระบบกิจกรรม 3 ระบบที่เกิดขึ้น ได้แก่ 1) การทำงานเป็นกลุ่มร่วมมือรวมพลัง (collaborative learning) ครูในโรงเรียนดำเนินการผ่านการทำงานคู่ การประชุมกลุ่ม เพื่อมุ่งพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและแก้ปัญหาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ดังเช่น

“ได้เห็นความ เปลี่ยนแปลงประการแรก ๆ ก็คือ อันแรก ๆ เนี่ยได้เห็นครูรับผิดชอบในเรื่องการเรียนการสอน แต่ก่อนเหมือนกับไปเดี่ยว คิดเดี่ยว ทำเดี่ยวนะ พอมา lesson study เรามีบัดดี้ละมีคู่คิดและก็คิดร่วมวางแผนร่วม”

“มีคนมาช่วยดูช่วยกำกับติดตามเป็นกระจกงานนะเป็นตัวสะท้อน แล้วพอสอนเสร็จก็มานั่งคุยกันอีก เป็นเรื่องที่ดีมากแต่เดิมมันไม่มี เมื่อก่อนเดี่ยว ๆ”

การอยู่ร่วมกันฉันท์มิตร (collegiality) และการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของครู เห็นได้อย่างชัดเจนในความเปลี่ยนแปลงใน สัมพันธภาพของครูที่พูดคุยกันมากขึ้น มิมิตรภาพที่ดี ดังเช่น

“เราได้รับความรักสมัครสมานจากครูที่นั่นนะ มีความรักกันมากขึ้น”

“เข้าใจเพื่อนครูมากยิ่งขึ้นเพราะปกติเราไม่เคยไม่สังเกตห้องเรียนเขา พอเราไปเราจะได้อู้อู และเราก็จะได้เข้าใจมากยิ่งขึ้นนะ มีสัมพันธภาพที่ดีขึ้นคิดบวกมากขึ้น”

“ส่วนใหญ่ ผมจะไม่เห็นเลยว่าคนไหนมองกันในด้านลบเลย ทุกคนมองในด้านบวกตลอดเลยครับ พยายามสนับสนุน ส่งเสริมกัน ผมรู้ตัวเองนะครับว่าในบางครั้งผมสอนได้ไม่ดีเลย ไม่ตามเป้าที่เราทำเรายังไม่ได้ตั้งใจแต่ คุณครูเขาพยายามชื่นชมให้กำลังใจตลอดครับเรารู้สึกดีอะ เราไม่มีความกังวลเลย เปลี่ยนความคิดไป เราไม่กลัวอะไรแล้วเราก็ดูแลนักเรียนที่แหละเราอยากพัฒนาเด็กในด้านไหนเราก็พัฒนาให้เต็มที่ไปเลยเราไม่กลัวแล้วเพราะว่าเรามีกำลังใจแล้วครับ”

“ครูของเราให้คำเรียกว่าให้แรงใจกันและกัน แต่ละคนน่าจะมีความหมาย มีคำชมกันระหว่างครูแต่ละคน”

อย่างไรก็ตาม ระบบกิจกรรมที่ 3) คือ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง (learning participation) ยังปรากฏน้อยพบเพียงการชี้แจงให้ผู้ปกครองเข้าใจถึง งานหรือกิจกรรมที่โรงเรียนได้ดำเนินการ แต่การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการสังเกตชั้นเรียนและสะท้อนคิดยังไม่เกิดขึ้น ดังชาติมานาบุ (2559) ระบุว่า โรงเรียน SLC นักเรียน ครู ผู้ปกครอง สังคม รวมถึง ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนมีโอกาสได้เรียนรู้ด้วยคุณภาพที่ดีที่สุดเท่าเทียมกัน ให้เกียรติกัน

จุดเด่นในการขับเคลื่อนของโรงเรียนคือการสนับสนุนของผู้บริหาร และมีครูแกนนำที่ประสานช่วยเหลือ อย่างไรก็ดี ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำและสนับสนุนให้ครูมีความเป็นผู้นำตนเองในการทำงานกับคู่บัดดี้ ความเป็นผู้นำในแต่ละระดับชั้น ส่งผลให้ครูมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองตามแนวทางชุมชน แห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและต้องการพัฒนานักเรียน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Ross & Gray (2006) ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของครูส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อความมุ่งมั่นของครูในการ พัฒนานักเรียน และความมุ่งมั่นของครูในการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การมีครูแกนนำที่กำหนดให้ดูและระดับชั้นละ 2 คน และการจัดให้มีคู่บัดดี้ เสมือนการเสริมระบบการเป็นพี่เลี้ยงที่ทำงาน ใกล้ชิดกันและกัน ทำให้ครูเกิดมุมมอง ร่วมรับผิดชอบและมีความมั่นใจและพัฒนาดตนเองมากขึ้น

ดังที่แนวคิดของชุมชนแห่งการเรียนรู้พัฒนามาจากแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดย Sergioanni (1994) สังเกตว่าแนวคิดของโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นการ เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อนบ้าน คนใกล้ชิด แนวคิดนี้ Kruse & Louis (1993) กล่าวว่า เป็นสถานที่ที่ครูเชื่อมสัมพันธ์กัน สะท้อนคิด อภิปราย ซึ่งปราศจากความเป็นส่วนตัว มุ่งไปที่ การเรียนรู้ของผู้เรียนการร่วมมือร่วมใจ และมีบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ถูกก่อตั้งจากหลักสูตรที่ให้ ผู้เรียนค้นพบความสอดคล้องกับสิ่งที่เรียนกับการปฏิสัมพันธ์ทางปัญญาที่ เพิ่มขึ้น (Gabelnick et al. 1990) เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางซึ่ง ผู้เรียนและครูแบ่งปันความรับผิดชอบสำหรับการสอนและเรียนรู้ร่วมกัน (Shapiro & Levine. 1999) ให้โอกาสในการให้ผลสะท้อนกลับอย่างต่อเนื่องจากเพื่อนและครู การเรียนรู้แบบร่วมมือและ การเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น สามารถทำหน้าที่เป็นยานพาหนะที่น่าสนใจและคงทนสำหรับการพัฒนา สถาบันการศึกษาขนาดใหญ่และองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน (Smith & MacGregor. 2009)

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีลักษณะดังต่อไปนี้ (Smith, O'Dell, & Schaumleffel. 2002)

- 1) จัดผู้เรียนให้เป็นกลุ่มเล็ก
- 2) สนับสนุนการบูรณาการหลักสูตร
- 3) ช่วยเหลือผู้เรียนให้สร้างเครือข่ายสนับสนุนด้านการเรียนและสังคม
- 4) จัดบริบทให้ผู้เรียนอยู่ในสังคมที่ตนเองคาดหวังจะประกอบอาชีพนั้น ๆ
- 5) นำศักยภาพมารวมกันอย่างหลากหลายแนวทาง
- 6) เน้นศักยภาพและผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน
- 7) จัดหาบริบทเพื่อให้มีโครงการสนับสนุนวิชาการโดยชุมชนเป็นฐาน
- 8) จัดให้มีการฝึกประสบการณ์ภาคสนาม

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้มี 4 ประการ คือ 1) การเรียนรู้ 2) ชุมชน 3) ภาวะผู้นำ และ 4) วัฒนธรรมการร่วมมือ ส่วนประกอบของการสอนและการเรียนเกิดขึ้น ไม่ได้เพียงแต่การสอนเพราะการเรียนเน้นผู้เรียนในกระบวนการเท่า ๆ กับเนื้อหาและผลผลิต เนื่องด้วยสภาพแวดล้อมของการร่วมมือเกิดจากชุมชนแห่ง

การเรียนรู้ ผู้เรียนแบ่งปันความรับผิดชอบในการเรียน ชุมชนเป็นศูนย์กลางของสมาชิกในชุมชน ครูและผู้เรียน เป็นที่ซึ่งการสอนและการเรียนเกิดขึ้น แม้ว่าเป้าหมายเริ่มต้นจะเป็นการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเล็ก ๆ แต่ก็สามารถพัฒนาเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับชุมชนที่ ทำงานร่วมกันได้ ภาวะผู้นำหมายถึงผู้นำที่เป็นเสมือนครู ผู้แนะแนว และผู้ให้บริการ ซึ่งนำไปสู่การสร้างความร่วมมือ ผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้ต้องมีทักษะและความสามารถที่ดึงให้สมาชิกในชุมชน เข้ามาอยู่ในกระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรมของการร่วมแรงร่วมใจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยที่สะท้อนให้เห็นว่าแนวคิดการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ นั้นสามารถเกิดขึ้นได้จริง ทั้งนี้ต้องมีการระดมสมองร่วมกันทุกฝ่ายในการกำหนดวิสัยทัศน์ และทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ชัดเจน รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรและมีอิสระทางความคิด เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้แสดงบทบาทหน้าที่ของตนอย่างเต็มความสามารถ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการที่ดำเนินการกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่มีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และออกแบบการจัดการเรียนรู้ การวัดประเมินผล การมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้คณะสังคมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2563

เอกสารอ้างอิง

- ชาติโต มานานู. (2559). การปฏิรูปโรงเรียน แนวความคิด “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” กับการนำทฤษฎีมาปฏิบัติจริง. กรุงเทพฯ: ปีโก (ไทยแลนด์)
- ทวีศักดิ์ หงส์เจริญ และ นันทรัตน์ เจริญกุล. (2563). ความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดสระแก้วตามแนวคิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน. *Educational Management and Innovation Journal*. 3(1): 40-60.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *สรุปสาระสำคัญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 - 2564 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ*. สืบค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2564, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=6420
- Alonso, J. G. (2002). Learning Communities: When Learning in Common Means School Success for All. *MCT-STOKE ON TRENT*. 20(2): 13-17.
- Boyd-Dimock, V.; & Hord, S. M. (1994). Principals and the New Paradigm: Schools as Learning Communities. Paper Presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association (New Orleans, LA, April 4-8, 1994). Retrieved on March 18, 2022, from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED373428.pdf>.

- EDUCA. (2018). SLC - School as Learning Community โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้. สืบค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2564, จาก <https://www.educathai.com/knowledge/articles/480>
- Gabelnick, F.; MacGregor, J.; Matthews, R.; & Smith, B. (1990). **Learning Communities: Making Connections among Students, Faculty and Disciplines**. San Francisco: Jossey-Bass.
- Kruse, S. D.; & Louis, K. S. (1993). **An Emerging Framework for Analyzing School-Based Professional Community**. Minneapolis: University of Minnesota.
- Ross, J.A.; & Gray, P. (2006). Transformational Leadership and Teacher Commitment to Organizational Values: The Mediating Effects of Collective Teacher Efficacy. **School Effectiveness and School Improvement**. 17: 179-199.
- Sergiovanni, T. J. (1994). **Building Community in Schools**. San Francisco: Jossey-Bass.
- Shapiro, Nancy S.; & Levine, Jodi H. (1999). **Creating Learning Communities: A Practical Guide to Winning Support, Organizing for Change, and Implementing Programs**. San Francisco: Jossey-Bass.
- Smith, B., & MacGregor, J. (2009). Learning Communities and the Quest for Quality. **Quality Assurance in Education**. 17: 118-139.
- Smith, D. A.; O'Dell, I.; & Schaumleffel, N. A. (2002). Building A Learning Community for Fieldwork Students: A Case Study Example. **Schole. A Journal of Leisure Studies and Recreation Education**. 17(1): 21-36.

ความเหลื่อมล้ำทางสังคมของไทย ในมิติด้านการศึกษา เศรษฐกิจ และสาธารณสุข Thailand's Social Inequalities in the Dimensions of Education, Economic and Public Health

เฉลิมชัย บุญยะลีพรรณ¹ ชลวิทย์ เจียรจิตต์² รุ่งรัตนา เจริญจิตต์³
สรสัณห์ รังสิยานนท์⁴ สุวิมล เสงพัฒนา² ประภาภรณ์ โรจน์ศิริรัตน์²
ชนาธิป บุญยเกตุ⁴ นรวิษฐ์ นิธิปัญญา⁵ และ ซารีน่า เกตสมัน⁵

Chalermchai Boonyaleepun, Cholvit Jearajit, Roongrattana Jaroenjitt,
Sorasun Rungsianont, Suwimon Hengpatana, Prapaporn Rojsiriruch,
Chanathip Boonyaket, Norawish Nitipanya, and Sareena Getsmund

บทคัดย่อ

ประเด็นความเหลื่อมล้ำทางสังคมของไทย จัดว่าเป็นมิติที่สำคัญยิ่งต่อการจัดการปัญหาในสังคม และยังคงพบความเหลื่อมล้ำอยู่ในหลายมิติ แม้ว่าจะมีหน่วยงานจากหลายภาคส่วนเข้ามาช่วยกันศึกษา ปัญหาและแนวทางลดความเหลื่อมล้ำนั้น นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงประเด็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) สำคัญ 17 ประเด็น ในประเด็นที่ 10 เรื่องความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญขององค์การสหประชาชาติ (UN) รวมทั้งมีความสำคัญต่อนโยบายในการพัฒนาประเทศอย่างยิ่ง ที่ผ่านมามีการศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นความเหลื่อมล้ำทางสังคมของไทยที่หลากหลาย การทบทวนวรรณกรรมครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการวิจัยเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความเหลื่อมล้ำในสังคม มุ่งเน้นประเด็นความเหลื่อมล้ำที่สอดคล้องกัน 3 ประเด็น ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ทางด้านเศรษฐกิจ และทางด้านสาธารณสุข โดยศึกษาประเด็นในบริบทของไทยและต่างประเทศ หยิบยกประเด็นที่ประสบความสำเร็จของในต่างประเทศมาถอดบทเรียนความสำเร็จเหล่านั้นและ เทียบเคียงกับประเด็นปัญหาของไทย ซึ่งจากผลการทบทวนวรรณกรรมโดยจะได้นำข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ไปพัฒนาต่อยอดในการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของไทยต่อไป

คำสำคัญ: ความเหลื่อมล้ำ การศึกษา เศรษฐกิจ สาธารณสุข

¹สมาชิกวุฒิสภา

Member of the National Legislative Assembly
อาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร
Lecturer, Srinakharinwirot University, Bangkok.

อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร
Special lecturer, Ramkhamhaeng University, Bangkok.

อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต กรุงเทพมหานคร
Special lecturer, Rattana Bundit University, Bangkok.

นิสิตระดับปริญญาโท สาขาการจัดการทางสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร
Master's degree student in Social Management, Srinakharinwirot University, Bangkok.

Corresponding e-mail: cholvit@swu.ac.th

ARTICLE HISTORY: Received 9 March 2022, Revised 17 October 2022, Accepted 21 November 2022

Abstract

Social inequalities in Thailand have been raised as a major concern in the society and remain so in different dimensions despite partners who joined and focused on minimizing the inequalities gap. This issue has also been included in one of the seventeen goals of the United Nation's "Sustainable Development Goals" (SDGs), number 10, "Reduced Inequalities." There has been plenty of research studying social inequalities in Thailand. This literature review aims to conduct documentary research on social inequalities and focus on these three issues: educational, economic, and health inequalities. We study Thai and international contexts and the comparative points of success between the other countries and Thailand to reduce Thailand's inequalities.

Keywords: Inequalities, Education, Economy, Public Health

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงความสุขของมนุษยชาติ นอกจากจะต้องคำนึงถึงความสุขของปัจเจกบุคคลเป็นเบื้องต้นแล้ว ความสุขในระดับครอบครัว ชุมชน สังคม ตลอดจนประเทศชาติเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงควบคู่กันไปเสมอ ความสุขของมนุษย์แม้จะมีความแตกต่างหลากหลายอันเนื่องมาจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ แต่ก็มักมีความคล้ายคลึงและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปริมาณความพึงพอใจและคุณภาพของปัจจัยสี่ การมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์แข็งแรง ตลอดจนการมีโอกาสในการดำรงชีวิต การมีสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ ที่เหมาะสมลงตัวกันพอดีระหว่างมิติด้านส่วนตนและส่วนรวม อย่างไรก็ตาม ความสุขในระดับปัจเจกและในระดับชุมชนสังคม มักจะพบความแตกต่างกัน โดยเฉพาะในประเทศที่มีได้มีการออกแบบระบบสังคมอย่างชาญฉลาดไว้เพื่อให้มีความเสมอภาคหรือให้ความเหลื่อมล้ำน้อยที่สุด ประเด็นความเหลื่อมล้ำในสังคมจึงเกิดต่อเนื่องกันมายาวนาน อาจกล่าวได้ว่าตลอดช่วงประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติก็ได้ ความเหลื่อมล้ำในสังคมจึงทำให้เกิดความทุกข์กายทุกข์ใจ อีกทั้งก่อให้เกิดความขัดแย้งและพัฒนาไปถึงความรุนแรงในระดับชุมชนสังคม จนถึงระดับสงครามกลางเมืองและสงครามระหว่างประเทศในที่สุด นำมาซึ่งความสูญเสียมากมาย อย่างไรก็ตาม จากการเริ่มศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในสามประเด็น ดังที่ได้กล่าวถึงต่อไป พบว่ามีการนำเสนอไว้ในหลากหลายประเด็นและอ้างอิงเชื่อถือได้จากหลายแหล่ง ผู้วิจัยจึงกำหนดแนวทางในการทบทวนเอกสารและนำเสนอประเด็นความเชื่อมโยงกันไว้ในมุมกว้าง ยังไม่สามารถนำเสนอชี้จำเพาะลงไปได้ให้ชัดเจนถึงประเด็นย่อยที่เกี่ยวข้องกับสามมิติที่วางแผนทบทวน โดยผู้วิจัยได้วางแผนต่อไปเพื่อการเก็บข้อมูลจากการวิจัยเชิงลึก การสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน จึงจะเหมาะสมกว่าที่จะเสนอประเด็นถอบทเรียนการแก้ไขให้ชัดเจนลงไปสำหรับความเหลื่อมล้ำในสังคมของไทย ดังนั้น การทบทวนวรรณกรรม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ครั้งนี้ จึงนำเสนอในภาพกว้างของทุกประเด็นความเหลื่อมล้ำเพื่อให้เกิดมรรคผลในงานทางวิชาการ ที่จะยังประโยชน์กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่อไป โดยเน้นเนื้อหาสำคัญ 3 มิติหลักเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม ได้แก่ 1) ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ซึ่งหมายรวมถึงการอุดมศึกษา การวิจัยและนวัตกรรม 2) ความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจ 3) ความเหลื่อมล้ำทางด้านสาธารณสุขหรือสุขภาพ โดยจะกล่าวถึงความเชื่อมโยงของทั้ง 3 มิติไว้ในส่วนท้ายของบทความ

ผลการวิจัย

1. ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

ความเสมอภาคทางการศึกษา หมายความว่าถึงสถานการณ์ที่ความก้าวหน้าของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เท่ากันโดยไม่ขึ้นกับภูมิหลังต่าง ๆ ของผู้เรียน ในทางกลับกัน หากปัจจัยภูมิหลังของผู้เรียนยังมีผลให้เกิดความแตกต่างต่อการเข้าถึงและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหมายถึงความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จากการทบทวนวรรณกรรมได้แบ่งประเภทของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไว้ 2 ประเภท ดังนี้

1.1 ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในด้านโอกาสทางการศึกษา

จากการสำรวจของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) พบว่าปี พ.ศ. 2563 มีนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษกว่า 1.79 ล้านคนที่มีความเสี่ยงอาจหลุดออกจากระบบการศึกษา ปัจจัย 4 ด้าน ที่ทำให้เด็กยากจนต้องขาดโอกาสทางการศึกษา ได้แก่ ภาวะพึ่งพิงต้องดูแล สภาพการอยู่อาศัย ทรัพย์สินที่ถือครอง การเข้าถึงสาธารณูปโภค รวมถึงปัญหาการเดินทางที่ส่งผลต่อโอกาสทางการศึกษาเพราะเด็กบางคนต้องเดินเท้าไป-กลับโรงเรียนกว่า 20 กิโลเมตร ทำให้เด็กนักเรียนจำนวนไม่น้อย ต้องหยุดเรียนหรือต้องออกจากระบบการศึกษาดังนั้นจะเห็นว่ากลุ่มประชากรหลักที่ได้รับผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางการศึกษา ได้แก่ (1) กลุ่มเด็กเล็ก รวมถึงกลุ่มเด็กปฐมวัยที่อยู่ในครอบครัวที่มีรายได้ต่ำที่สุดและขาดแคลนทุนทรัพย์ ประมาณ 849,208 คน (2) เด็กจากครอบครัวยากจนอายุ 6-14 ปีที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ที่ต้องได้รับการช่วยเหลือจำนวน ประมาณ 1,719,463 คน (3) เด็กนอกระบบการศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์อายุ 6-14 ปี จำนวน 639,378 คน (4) เด็กที่ไม่ได้เรียนต่อหลังจบ ม.ต้นที่ขาดแคลนทุนทรัพย์อายุ 15-17 ปี จำนวน 498,161 คน (5) เยาวชนอายุ 15-17 ปี ที่ไม่สามารถศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. หรือ กศน. หลังสำเร็จการศึกษาภาคบังคับ อันเนื่องมาจากปัญหาความยากจน ประมาณ 394,082 คน และ (6) แรงงานด้อยโอกาส 18 ปี ขึ้นไป 144,183 คน (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. 2563)

1.2 ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในด้านคุณภาพทางการศึกษา

อีกมิติหนึ่งของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่มีความสำคัญ เนื่องจากสามารถใช้สะท้อนประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ อย่างเท่าเทียมให้กับประชาชนของรัฐ (Harnois. 2018; Munich; Plug; Psacharopoulos; & Schlotter. 2012; Fry. 1983; Woessmann; & Schutz. 2006; McKay. 2002) ปัญหาการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพเท่าเทียมกันประกอบไปด้วยปัญหาสำคัญ ได้แก่ ปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยโรงเรียนขนาดเล็กมีต้นทุนในการจัดการเรียนการสอนต่อหัวที่สูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ ด้วยบริบททางการศึกษาของประเทศไทยที่มีการจัดการทรัพยากรทางการศึกษาให้กับสถานศึกษา โดยพิจารณาจากจำนวนผู้เรียนในสถานศึกษาเป็นสำคัญ จึงทำให้โรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีนักเรียนจำนวนมากจะได้รับงบประมาณอุดหนุนรายหัวและมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนจำนวนน้อยกว่า รวมถึงปัญหาการขาดแคลนครูโดยจำนวนครูไม่ครบชั้นเรียน เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดสัดส่วนครูระดับประถมศึกษา โดยครู 1 คน ต่อนักเรียน 16 คน และกำหนดสัดส่วนครูระดับมัธยมศึกษาโดยครู 1 คน ต่อนักเรียน 24 คน จากการกำหนดสัดส่วนครูในระดับประถมศึกษา สัดส่วนครูต่อนักเรียน จะใช้ได้กับโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่ แต่เมื่อเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ครู 1 คน ต่อนักเรียน 16 คน หากโรงเรียนแห่งหนึ่งมีนักเรียน 80 คน ก็จะมีครูได้แค่ 5 คน แต่โดยเฉลี่ยแล้ว

โรงเรียน 1 แห่ง จะมี 8 ห้องเรียน (ชั้นอนุบาล – ป.6) ทำให้เกิดปัญหาครูไม่ครบตามจำนวนชั้นเรียน (คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. 2562)

1.3 การวัดและการประเมินผลคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา จากผลการประเมิน PISA

PISA Thailand (2563) รายงานจุดเด่นของการประเมินผลของ PISA อยู่ที่ยังการออกแบบคำถามที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อวัดความสามารถของเด็กนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา โดยทำการประเมินความพร้อมของทักษะด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการอ่าน โดยสถานการณ์ของผลสอบ PISA ในปี 2018 พบว่า ในด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์มีคะแนนเพิ่มขึ้นประมาณ 3 คะแนน และ 4 คะแนน ตามลำดับ ในส่วนด้านการอ่านกลับมีคะแนนลดลงอย่างมาก โดยตกลงจาก 441 คะแนน ในปี 2012 มาเป็น 393 คะแนน ในปี 2018 สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. 2563) โดยปัจจัยในการกำหนดผลต่างของผลสอบดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางด้านครอบครัว หรือความแตกต่างของแต่ละโรงเรียน ต่างก็มีส่วนทำให้เด็กแต่ละคนได้รับความรู้ ความเข้าใจที่ไม่เท่ากันจึงสะท้อนออกมาเป็นผลคะแนนสอบ (Test Score) ที่แตกต่างกันตามไปด้วย การศึกษานี้ทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าใจถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้ดียิ่งขึ้น นอกจากผลสอบสิ่งที่สำคัญสำหรับการตอบรับความท้าทายที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นในอนาคตว่าเด็กระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทยมีความพร้อมมากหรือน้อยเพียงใดในการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคต

1.4 การสอบเข้ามหาวิทยาลัยในระบบ TCAS

ข้อดีของระบบ TCAS เพิ่มโอกาสความเท่าเทียมในการเข้ามหาวิทยาลัย จัดระเบียบการสมัครให้ผู้สมัครยื่นคะแนนได้ทั้งหมด 5 รอบ โดยมีข้อเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ (1) เพิ่มรอบ Portfolio ทำให้ผู้สมัครมีโอกาสมัครหลายรอบมากขึ้น (2) ลดปัญหาความได้เปรียบ-เสียเปรียบระหว่างเด็กรวย-จน จากการสอบตรง ลดปัญหาการกั้นสิทธิ์คนอื่น “จ่ายเงินก็เข้าที่เรียน” นอกจากนั้นยังยังมีข้อสังเกตต่อระบบการสอบเข้า TCAS ว่าจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษาได้จริงหรือไม่ จากข้อสังเกตอาจจะกล่าวได้ว่าจำนวนเงินที่ใช้สมัครสอบ TCAS จำนวน 900 บาทนั้นไม่ใช่เงินจำนวนน้อย ๆ เมื่อเทียบกับรายได้ของกลุ่มคนจนที่สุดซึ่งมีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ยเพียง 2,754 บาท (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2563) โดยเฉพาะค่าสมัครในรอบรับตรงพร้อมกัน หรือรอบที่ 3 หากผู้สมัครต้องการเพิ่มโอกาสในการสอบติด ต้องมีการสมัครหลายรอบ และอาจยื่นสมัครหลายโครงการในแต่ละรอบ และสอบหลายวิชามากขึ้น ผู้สมัครก็จะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงขึ้นไปด้วย

1.5 ความเหลื่อมล้ำในการวิจัยและนวัตกรรม

การจัดสรรงบประมาณอุดหนุนด้านงานวิจัยแก่สถาบันอุดมศึกษาสัดส่วนงบประมาณที่ภาครัฐจัดสรรให้กับสถาบันการศึกษามีร้อยละ 20 ของงบประมาณแผ่นดินซึ่งเป็นสัดส่วนที่ไม่มากตลอดจนการจัดสรรงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีต่าง ๆ ยังมีเป็นข้อจำกัดในการพัฒนานวัตกรรมของนักวิจัยในสถาบันการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ รวมทั้งกลไกงบประมาณและการบริหารจัดการ แบบภาครัฐ ส่งผลให้การพัฒนาประสิทธิภาพเชิงบริหารมีลักษณะอ่อนแอปรับตัวล่าช้า และทำให้การผลิตบัณฑิตไม่ตอบสนองความต้องการกำลังคนในสาขาวิชาที่ขาดแคลนหรือเป็นความต้องการในการพัฒนาประเทศรวมทั้งจากการ

ที่มหาวิทยาลัยหลายแห่ง มีความเป็นอิสระและต้องพึ่งพาตัวเองมากขึ้น รัฐบาลลดเงินอุดหนุนจากรัฐน้อยลง ส่งผลให้มหาวิทยาลัยต้องหารายได้ด้วยตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การขึ้นค่าเล่าเรียนให้เพิ่มสูงขึ้น “เงิน” จึงเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งต่อความอยู่รอดของระบบการศึกษา ทั้งฝั่งผู้เรียนและฝั่งสถาบันการศึกษา (สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2561)

1.6 นักวิจัย

นักวิจัยและผลงานวิจัยยังมีการกระจุกตัว อีกทั้งปัญหาความสมดุลระหว่างภาระงานวิจัยกับภาระงานสอนของอาจารย์ทำให้การผลิตผลงานวิจัยหรือพัฒนาผลงานวิจัยนั้นได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือ การพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยและอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้สามารถพัฒนาผลงานวิจัยที่มีคุณภาพและได้รับการยอมรับเพิ่มขึ้น รวมทั้งการปรับสัดส่วนของบุคลากรสายวิชาการต่อสายสนับสนุนในสถาบันอุดมศึกษาให้มีความเหมาะสมที่จะส่งผลให้สัดส่วนของงานวิจัยต่อบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาสูงขึ้น เพื่อเป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนสถาบันอุดมศึกษาไปสู่การจัดอันดับที่ดีขึ้นได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องเป็นขับเคลื่อนที่สำคัญของระบบวิจัยของประเทศไทย (สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2561) ดังนั้น การจะยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ รวมทั้งของสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นที่ยอมรับบนเวทีวิชาการทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก จำเป็นจะต้องสร้างผลงานวิจัยและองค์ความรู้ที่มีคุณภาพ สามารถนำไปใช้ในการอ้างอิงและนำไปจดสิทธิบัตรจนไปสู่การสร้างนวัตกรรมสร้างมูลค่าเพิ่มได้อย่างแท้จริง

1.7 ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในต่างประเทศ

จากการศึกษากรณีประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ในโรงเรียนรัฐจัดอยู่ในกลุ่มนักเรียนยากจนอัตราการสำเร็จการศึกษาระหว่างเด็กทั่วไปกับเด็กด้อยโอกาสมีช่องว่างห่างกันสูงสุด 24 เท่า (ฐานันดร วงศ์กิตติธร และ ลลิตา ผลผลา. 2563) โดยแนวทางในการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสหรัฐอเมริกานั้น มีการจัดตั้งโครงการ TEACH FOR AMERICA และสร้างมาตรฐานการศึกษาใหม่ คือ “ซัมมิตโมเดล” สำหรับประเทศจีนเด็กนักเรียนที่เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเซี่ยงไฮ้ ร้อยละ 84 มีโอกาสเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัย แต่มีเด็กในชนบทไม่ถึงร้อยละ 5 ที่จะไม่ได้รับโอกาสเข้าเรียน ซึ่งแนวทางในการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเทศจีนนั้น ได้มีการสร้างโครงการโรงเรียนคุณภาพดี ร่วมกับโครงการจับคู่โรงเรียนที่มีคุณภาพกับโรงเรียนที่ขาดคุณภาพ (สรวงมณต์ สิทธิสมาน. 2558)

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในต่างประเทศนั้นมีความน่าสนใจเรื่องลักษณะร่วมบางประการของประเทศที่มีระบบการศึกษาที่ดี ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ระบบการศึกษาที่ดีที่สุดในโลก 5 ระบบคือระบบการจัดการศึกษาในประเทศออสเตรเลีย แคนาดา ฟินแลนด์ จีน (เซี่ยงไฮ้) และสิงคโปร์ โดยเน้นที่การพัฒนาครูและมีแนวทางในการพัฒนาครูที่คล้ายกัน (ชลิตา หนูหล้า. 2564) ดังนี้

1.7.1 ผลิตครูตามจำนวนที่ต้องการ หรือขาดแคลน โดยอ้างอิงผลการสำรวจจากภาครัฐ

1.7.2 มีระบบการคัดเลือกนักศึกษาครูที่เข้มงวด เพื่อให้ได้นักศึกษาครูที่มีคุณภาพสูง และพร้อมจบออกไปปฏิบัติหน้าที่ได้ทันที

1.7.3 มีระบบฝึกหัดวิชาชีพครู เน้นภาคปฏิบัติการฝึกสอนจริงมากกว่าการเรียนรู้เฉพาะทฤษฎี

1.7.4 ให้อิสระครูในการออกแบบการเรียนการสอนได้ด้วยตัวเอง เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.7.5 มีการประเมินผลครูโดยเน้นผลสัมฤทธิ์ของเด็กเป็นสำคัญ ครูจึงต้องใส่ใจในการเรียนรู้ของเด็กอย่างยิ่งยวด

1.7.6 สร้างแรงจูงใจให้คนเก่งมาเป็นครู ด้วยการสร้างให้เป็นอาชีพที่ได้รับการยอมรับ และได้ผลตอบแทนสูง

1.8 แนวทางแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรม

1.8.1 ความเสมอภาคเริ่มต้นด้วยความช่วยเหลือที่ยึดโยงกับความต้องการ แม้ระบบจัดสรรงบประมาณในประเทศจะให้ความช่วยเหลือที่เพียงพอแก่นักเรียนทุกคนและโรงเรียนทุกแห่ง ระบบการศึกษาก็ยังต้องตระหนักว่านักเรียนบางคนมีความจำเป็นอื่น ๆ และต้องการความช่วยเหลือเพิ่มเติมการแจกจ่ายงบประมาณแก่โรงเรียนยึดโยงกับความต้องการของนักเรียน โรงเรียนมีหน้าที่ต้องโอบอุ้มนักเรียนที่พิการ หรือมีความต้องการพิเศษพูดภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาราชการ รวมไปถึงนักเรียนที่มาจากครอบครัวยากจนให้ได้รับงบประมาณเพิ่มเติม

1.8.2 ความเสมอภาคนั้นต้องพึ่งพาท้องค์ความรู้อันละเอียดอ่อนของครูและผู้บริหารโรงเรียน พัฒนากลวิธีอันหลากหลายเพื่อจัดการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จแก่นักเรียนทุกคน

1.8.3 ความเสมอภาคนั้นผูกพันกับการพัฒนาโรงเรียน กลยุทธ์เพื่อความเสมอภาคในระบบการศึกษาเหล่านี้ล้วนผูกแน่นกับความพยายามในการพัฒนาโรงเรียน โดยมีการจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมเพื่อรับประกันว่าโรงเรียนสามารถโอบอุ้มนักเรียนทุกคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.8.4 ความช่วยเหลือเพื่อความเสมอภาค ล้วนมุ่งสร้างศักยภาพของครูและโรงเรียน การสนับสนุนที่รัฐและรัฐบาลกลางจัดสรรแก่โรงเรียน เพื่อตอบสนองความต้องการของนักเรียนที่หลากหลายโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการโรงเรียน

1.8.5 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบัน ต่าง ๆ อาทิ การมอบรางวัลการเรียนรู้ตลอดชีวิตแห่งชาติ การสนับสนุนให้สถาบันต่าง ๆ จัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตที่หลากหลาย กิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตสุดสัปดาห์ โดยมีรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตดังนี้

1) การศึกษาตลอดชีวิตที่เน้นมหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลาง (Lifelong Education Centered University)

2) เมืองแห่งการเรียนรู้ (Lifelong Learning City) เป็นโครงการระดับภูมิภาคที่มุ่งประกันสิทธิของประชาชนในการ เรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อสามารถบูรณาการด้านสังคมและการพัฒนาเศรษฐกิจ

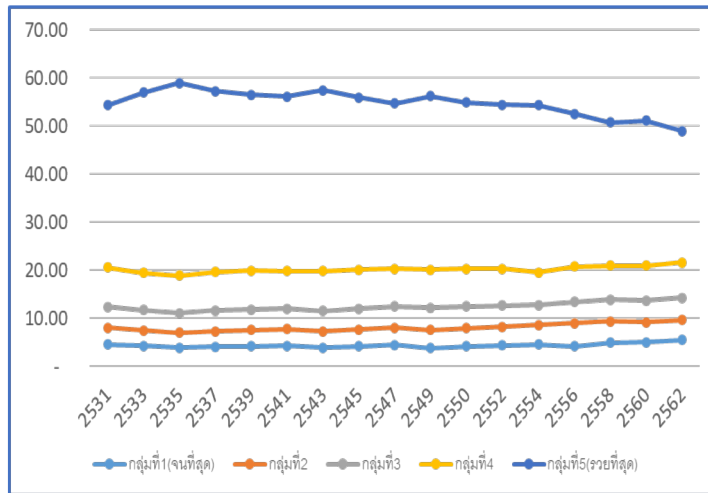
3) ระบบธนาคารหน่วยกิตการศึกษา (Academic Credit Bank System) ยอมรับประสบการณ์การเรียนรู้ของ บุคคลในโรงเรียนและนอกโรงเรียน โดยอนุญาตให้ประชาชน ที่มีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างเข้ารับการศึกษ ในระดับที่สูงกว่า จนถึงระดับปริญญาตรี

4) การรู้หนังสือของผู้ใหญ่ (Adult Literacy) จัดจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่ผู้ไม่รู้หนังสือ ให้เงินสนับสนุนหน่วยงานที่จัดโครงการส่งเสริมการรู้หนังสือ และวิจัยงานส่งเสริมการรู้หนังสือ

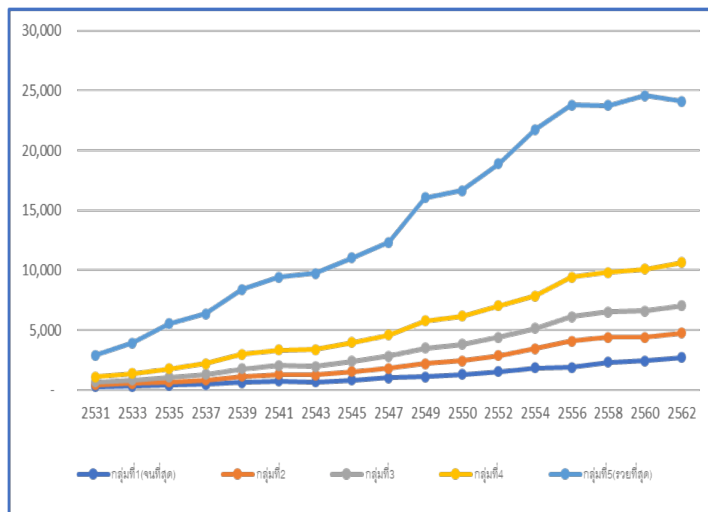
5) การฝึกอบรมผู้ใหญ่ (Adult Training) จัดโครงการฝึกอบรมแก่นักการศึกษา หรือบุคลากรที่รับผิดชอบงานการศึกษาตลอดชีวิต ให้การสนับสนุนนักการศึกษาและบุคลากรการศึกษาตลอดชีวิต

2. ความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจ

ความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่มีการใช้ทรัพยากรในการแสวงหาผลตอบแทนได้อย่างเสรีส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำได้ในทุกมิติ ซึ่งในมิติเศรษฐกิจความเหลื่อมล้ำนั้น กล่าวได้ว่าเป็นความไม่เท่าเทียมกันในมาตรฐานการครองชีพ เช่น ความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้และทรัพย์สิน ความไม่เท่าเทียมทางด้านรายจ่ายของครัวเรือน เป็นต้น สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจในประเทศไทยดูเหมือนจะดีขึ้น แสดงได้จากค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini coefficient) ที่มีแนวโน้มลดลงหลังจากที่รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้กำหนดเป้าหมายในการกระจายรายได้และลดความยากจนในชนบทในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529) เป็นต้นมา โดยปี 2535 ดัชนีจีนิเท่ากับ 0.53 ปี 2562 ลดลงมา 0.43 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) แต่อย่างไรก็ตาม ดัชนีความเหลื่อมล้ำก็ยังคงอยู่ในระดับสูง และสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และการถือทรัพย์สินก็ยังคงเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไข เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลรายได้ของครัวเรือนจากการสำรวจเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2562 โดยแบ่งรายได้ของครัวเรือนออกเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละร้อยละ 20 ตามระดับรายได้ (Quintile by income) พบว่าสัดส่วนรายได้ของกลุ่มคนที่รวยที่สุด (quintile 5) สูงถึงเกือบร้อยละ 49 ในขณะที่กลุ่มที่ยากจนที่สุด (quintile 1) มีสัดส่วนรายได้เพียงร้อยละ 5 เท่านั้น ซึ่งแตกต่างกันเกือบ 10 เท่า (ภาพที่ 1) หรือพิจารณาจากรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มที่รวยที่สุดที่สูงถึงเกือบ 5 เท่า (ภาพที่ 2) และสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินมีความเหลื่อมล้ำมากกว่าความเหลื่อมล้ำรายได้มาโดยตลอดปี 2562 มีค่าดัชนีจีนิ 0.6207 จากการแบ่งการถือครองทรัพย์สินของกลุ่มประชากรร้อยละ 10 กลุ่มที่รวยที่สุด (decile 10) มีมูลค่าทรัพย์สินรวมเฉลี่ยต่างกับกลุ่มที่จนที่สุด (decile 1) มากถึง 6.8 เท่า และสอดคล้องกับสถานการณ์ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน ปี 2563 ที่มีความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มคนที่มีค่าใช้จ่ายมากที่สุดร้อยละ 20 ของประชากร (quintile 5) (เฉลี่ย 15,940 บาท) กับกลุ่มที่มีค่าใช้จ่ายต่ำที่สุด (quintile 1) (เฉลี่ย 2,728 บาท) ถึง 5.8 เท่า ส่วนสถานการณ์ความยากจนในประเทศไทยนั้นพบว่า มีแนวโน้มลดลงมาโดยตลอดจะเห็นจากสถิติสัดส่วนคนจนที่สูงถึงร้อยละ 65.17 ในปี 2531 ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 6.24 ในปี 2562 และจำนวนคนจนก็ลดลงจาก 31.1 ล้านคน เหลือเพียง 4.3 ล้านคนตามลำดับ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563)

ภาพที่ 1 สัดส่วนรายได้ของประชากรจำแนกตามระดับรายได้ (Quintile by income) ของกลุ่มประชากร
 ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2563)

ภาพที่ 2 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของประชากรจำแนกตามระดับรายได้ (Quintile by income) ของกลุ่มประชากร
 ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2563)

2.1 ผลกระทบจากโคโรนาไวรัส COVID-19 และการคาดการณ์สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโคโรนาไวรัส COVID-19 ทำให้สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น จากรายงานพบว่า ปี 2563 เศรษฐกิจไทยหดตัวถึงร้อยละ 6.2 มีผู้ว่างงานเพิ่มขึ้นประมาณ 6.5 แสนคนหรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 74.4 จากปีก่อนหน้า ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้ลดลงและร้อยละ 39.9 มีรายได้ลดลงมากกว่าครึ่ง ผู้ที่มีการศึกษาต่ำจะมีความเสี่ยงรายได้ลดมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูง และกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือกลุ่มแรงงานวัย 40 ปีขึ้นไป ที่มีทักษะทางเทคโนโลยี มีการปรับตัวต่อตลาดแรงงานที่เป็นแบบ New normal ได้น้อย ส่งผลให้หนี้สินครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น (สมชัย จิตสุชน. 2564) อย่างไรก็ตาม ปี 2564 ได้มีมาตรการเยียวยาช่วยเหลือและชดเชยให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโควิด 19 รวมทั้งมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจต่าง ๆ ส่งผลให้เศรษฐกิจในปี 2564 ฟื้นตัวขึ้นโดยกลับมาขยายตัวที่ร้อยละ 1.5 อัตราการว่างงานลดลงเหลือร้อยละ 1.6 ในไตรมาสที่ 4 จาก ร้อยละ 1.9 ในไตรมาสเดียวกันในปีก่อน และในปี 2565 มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจในปีที่ผ่านมาส่งผลให้เศรษฐกิจไทยมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องที่ร้อยละ 2.3 และร้อยละ 2.5 ในไตรมาสแรกและไตรมาสที่สอง ตามลำดับ สอดคล้องกับการฟื้นตัวของตลาดแรงงาน โดยอัตราการว่างงานในไตรมาสที่ 2 อยู่ที่ร้อยละ 1.4 ต่ำสุดนับตั้งแต่มีการแพร่ระบาด (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2565)

นักวิจัยได้วิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มชนชั้นอาชีพในสังคมซึ่งสะท้อนวิถีชีวิต อาชีพ และสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเห็นว่าแต่ละกลุ่มชนชั้นอาชีพมีความเหลื่อมล้ำระหว่างอาชีพและยังมีความเหลื่อมล้ำในกลุ่มอาชีพอีกด้วย โดยนักวิจัยพบว่า การแบ่งกลุ่มอาชีพเป็น 6 กลุ่มคือกลุ่มเกษตรกรที่มีการครอบครองที่ดินของตนเอง กลุ่มเกษตรกรผู้เช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตร กลุ่มนักวิชาชีพที่มีระดับการศึกษาสูง กลุ่มผู้ประกอบการที่มีเงินทุนในการลงทุน และกลุ่มผู้ว่างงานที่ว่างงานโดยสมัครใจ รวมถึงผู้สูงอายุ นั้น ใช้ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (SES) ปี 2562 มีข้อสังเกตว่ารายได้เฉลี่ยของชนชั้นแตกต่างกันค่อนข้างมาก กลุ่มอาชีพผู้ประกอบการมีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 63,830 บาทต่อเดือน รองลงมาคือนักวิชาชีพ 53,680 บาท ครัวเรือนเกษตรกรผู้เช่ามีรายได้เพียง 17,931 บาทต่อเดือน และกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ได้ทำงานมีรายได้เฉลี่ย 19,514 บาทต่อเดือน กลุ่มผู้ประกอบการมีการถือครองทรัพย์สินเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุด รองลงมาคือนักวิชาชีพ เกษตรกร ตามลำดับ กลุ่มที่ถือครองทรัพย์สินน้อยที่สุดคือแรงงานทั่วไปและเกษตรกรผู้เช่า โดยกลุ่มผู้ประกอบการมีความเหลื่อมล้ำภายในกลุ่มสูงที่สุด

2.2 โครงสร้างของเศรษฐกิจจังหวัดกับความเหลื่อมล้ำ

โครงสร้างของเศรษฐกิจจังหวัดที่มีความเข้มข้นของภาคการผลิตที่แตกต่างกัน พิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัว (GPP per capita) พบว่า ภาคตะวันออกและกรุงเทพฯ และปริมณฑล มีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัวสูงเฉลี่ยปี 2558-2560 ที่สุดเกินกว่า 3 แสนบาทต่อคนซึ่งทั้งสองภูมิภาคนี้มีสัดส่วนอุตสาหกรรมสูงมากกว่าร้อยละ 40 ของ GPP และภาคเหนือมีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัวเฉลี่ยต่ำที่สุดเพียง 67,050 บาท (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. 2564) ซึ่งก็จะสอดคล้องกับสถิติการจัดเก็บภาษีต่อหัวในแต่ละภูมิภาคด้วยเช่นกัน หากพิจารณาจากรายได้ของท้องถิ่นหลังการกระจายอำนาจทางการคลังให้แก่ท้องถิ่น จะพบว่ารายได้ภาษี (local taxes) ที่ท้องถิ่นจัดเก็บเองมีความเหลื่อมล้ำมากกว่ารายได้ของท้องถิ่นประเภทอื่น ๆ

สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำเมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศนั้น สามารถอธิบายจากดัชนีชี้วัดได้หลายประเภท ยกตัวอย่างการเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัว (GDP per capita) ของแต่ละประเทศ ก็สามารถอธิบายได้ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับดัชนีวัดระดับความสุข (Happiness index) แล้วพบว่า ประเทศที่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวในระดับต้น ๆ ของโลกอาจจะมีระดับความสุขที่ไม่สอดคล้องกันก็ได้ จากการจัดระดับความสุขของแต่ละประเทศโดยสหประชาชาติ ปี 2021 พบว่า ประเทศที่มีระดับความสุขสูงที่สุด 5 อันดับคือ ฟินแลนด์ เดนมาร์ก สวิสเซอร์แลนด์ ไช้แลนด์ และ เนเธอร์แลนด์ นั้น ฟินแลนด์มีอันดับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวอยู่ในอันดับที่ 13 เดนมาร์กอันดับที่ 6 สวิสเซอร์แลนด์อันดับที่ 2 ไช้แลนด์อันดับที่ 7 และเนเธอร์แลนด์อันดับที่ 10 ส่วนไทยมีอันดับความสุขอยู่ที่ 54 ส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวอยู่ที่อันดับ 82 นอกจากนี้การนำเอาดัชนีการพัฒนามนุษย์ที่ปรับด้วยค่าความเหลื่อมล้ำ (Inequality-adjusted Human Development Index: IHDI) เป็นดัชนีเปรียบเทียบระดับการพัฒนาประเทศได้เช่นกันเพราะเป็นการวัดการพัฒนามนุษย์ในด้านการมีชีวิตที่ยืนยาวและมีสุขภาพที่ดี การมีความรู้และการมีมาตรฐานการครองชีพที่ดี โดยปี 2562 ประเทศที่มี IHDI สูงสุด 5 อันดับแรกคือ ประเทศนอร์เวย์ ไช้แลนด์ สวิสเซอร์แลนด์ ฟินแลนด์ และไอร์แลนด์ โดย IHDI สูงมากกว่า 0.885 ซึ่งเป็นระดับการพัฒนามนุษย์ที่สูงมาก ประเทศไทยมีค่า IHDI อยู่อันดับที่ 81 (United Nations Development Programme, 2019) จะเห็นได้ว่าทิศทางการพัฒนาประเทศที่มีเป้าประสงค์ในการเพิ่มรายได้ต่อหัว อาจต้องมีการพัฒนามนุษย์และคำนึงถึงความสุขของประชาชนในประเทศด้วยเช่นกัน เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของรายได้ต่อหัวอาจส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในด้านอื่นมากขึ้น

2.3 กรณีศึกษาการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในต่างประเทศ

จากการทบทวนวรรณกรรมปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจในต่างประเทศ พบว่า ในภาพรวมมีปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละประเทศด้วยสภาพทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ อาทิ ประเทศสหรัฐอเมริกามีปัญหาในระบบเศรษฐกิจบ่อยครั้ง จึงมีนโยบายประกันสังคม การเพิ่มอัตราการจ้างงานในกลุ่มแรงงาน การปรับลดอัตราดอกเบี้ย ปล่อยกู้สินเชื่อดีระยะสั้น และอัดฉีดสภาพคล่องนอกระบบธนาคาร เป็นต้น หรือปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในปัจจุบัน ได้มีการออกมาตรการ American Rescue Plan มุ่งเน้นรับมือสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 และเยียวยาช่วยเหลือประชาชน เช่น การเยียวยาผ่านเช็คเงินสด และเงินชดเชยว่างงาน (HISTORY, 2021)

ในประเทศบราซิลและประเทศแอฟริกาใต้มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในลักษณะของแผนระยะยาวในการพัฒนาประเทศ เช่น นโยบายส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาด ส่งเสริมนโยบายการค้าเสรี (กระทรวงการต่างประเทศ, 2555) อีกทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการปรับปรุงกฎระเบียบเพื่อกระตุ้นการแข่งขัน และการลงทุน เป็นต้น (ศูนย์ธุรกิจสัมพันธ์ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2563) ในขณะที่ประเทศฟินแลนด์และประเทศสิงคโปร์ มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของประเทศ อาทิ นโยบาย “ฟินแลนด์ยั่งยืน” และนโยบาย “Smart Nation” ในประเทศสิงคโปร์ (Ministry of Social Affairs and Health, 2020) ส่วนในประเทศเกาหลีใต้ มุ่งเน้นการสร้างระบบสวัสดิการทางสังคม เช่น การประกันทางสังคม (กลุ่มคนพิการ แรงงาน) เป็นต้น (Lee Joungh-woo, 2006) และมีการออกนโยบาย “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” อาศัยกระแสคลื่นเกาหลีจากวัฒนธรรมเกาหลี เช่น กระแสวัฒนธรรม K-POP

Music ละครซีรียในการฟื้นฟูเศรษฐกิจและการสร้างงาน ประเทศญี่ปุ่นมีการออกนโยบาย “ฟูรุซาโนะเออิ (Furusato Nozei)” เป็นระบบจ่ายภาษีตามความสมัครใจ เมื่อจ่ายภาษีแล้วจะได้ของตอบแทนเป็นผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น ทำให้เกิดการพัฒนาและช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการเงินระหว่างตัวเมืองและชนบท (Plaza Homes. 2021) ประเทศมาเลเซียได้ ประกาศต้นแบบเศรษฐกิจใหม่ (NEM) ซึ่งเป็นพื้นฐานของนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจ หลักการสำคัญของ NEM ได้แก่ การเพิ่มรายได้ให้ประชาชนกระจายรายได้และผลประโยชน์ให้ครอบคลุมทุกภาคส่วน และให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. 2560)

จากการศึกษาพบว่า ประเทศจีนและประเทศบังกลาเทศมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจที่ประเทศไทยสามารถนำไปปรับใช้ในการลดความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย อาทิ ประเทศจีนมีนโยบายในการแก้ไขความยากจนอย่างตรงจุด จากในอดีตปี ค.ศ.1970 มีคนจีนมากถึง 752 ล้านคน มีค่าใช้จ่ายต่ำกว่า 1.9 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อวัน ทว่าในปี ค.ศ. 2016 มีจำนวนคนจนทั้งสิ้น 7 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 0.5 ของคนจีนทั้งหมด จีนมีการกำหนดเป้าหมายการลดความยากจนให้ครอบคลุมทุกครอบครัวและหมู่บ้านที่ยากจน สร้างกลไกในการลดความยากจนตรงจุดในระยะยาว มีกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนประกอบไปด้วย ประชาชนยากจน หมู่บ้านและอำเภอที่ยากจน (Zheng. 2019) ในขณะที่ประเทศบังกลาเทศหลังจากที่เกิดปัญหาเศรษฐกิจฐานรากไม่เข้มแข็งนำมาสู่การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการเกษตรรูปแบบใหม่ที่มีชื่อว่า “ฟาร์มสามหุ้น” (Tebhaga Khamar) นำไปสู่การก่อตั้ง “กรามีน” ธนาคารเพื่อคนจนแห่งแรกของโลก โดยโมเดลธนาคารกรามีน (Grameen Bank) เป็นหนึ่งในตัวอย่างการพัฒนาธุรกิจที่ดำเนินควบคู่ไปกับความพยายามแก้ปัญหาสังคมในประเทศบังกลาเทศ ภายใต้วิสัยทัศน์และเป้าหมายกำจัดปัญหาความยากจนให้หมดสิ้นไปจากโลกใบนี้ โดยให้สินเชื่อแก่คนจนหรือมีรายได้ต่ำหรือที่เรียกว่า “สินเชื่อเพื่อผู้ยากไร้ (ไมโครเครดิต)” ปัจจัยที่ทำให้ธนาคารกรามีนประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจการ มี 3 ปัจจัยสำคัญ คือ (1) การยึดมั่นในเป้าหมายสูงสุด มีเป้าหมายหลักเป็นการนำบริการของสถาบันการเงินไปสู่คนจน (2) การสร้างกระบวนการและกลไกต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยให้คนจนมีความสามารถในการชำระหนี้ (3) การให้การศึกษามอบอำนาจแก่คนจน (Empowerment) ที่เรียกว่า “Trust-Based Banking” หมายความว่า ธนาคารมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของคนจนในฐานะลูกหนี้ (Muhammad Yunus. 2018)

จากการทบทวนวรรณกรรมและกรณีศึกษาสามารถสรุปได้ว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยมีแนวโน้มดีขึ้นและความรุนแรงของความเหลื่อมล้ำยังคงสูง แสดงได้จากดัชนีความไม่เสมอภาคหรือค่าสัมประสิทธิ์จีนี (Gini coefficient) ทั้งของรายได้ การถือครองทรัพย์สิน ประกอบการเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้ ทรัพย์สิน ค่าใช้จ่ายสินค้าอุปโภคบริโภคของประชาชนยังคงพบมีความต่างกันเป็นอย่างมากระหว่างกลุ่มคนที่จนที่สุดกับกลุ่มคนที่รวยที่สุด ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของ covid-19 ทำให้สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจรุนแรงยิ่งขึ้น มีผู้ว่างงานมากขึ้น รายได้ของประชากรมากกว่าร้อยละ 70 ลดลงและลดลงมากกว่าครึ่งถึงเกือบร้อยละ 40 หนี้สินครัวเรือนสูงขึ้น ปัจจัยเหล่านี้ทำให้การขยับฐานะทางสังคม (social mobility) ยากขึ้น เด็กส่วนหนึ่งขาดการเรียนและได้รับโภชนาการที่ไม่เหมาะสม เกิดความเหลื่อมล้ำในทุนมนุษย์ทั้งด้านการศึกษาและสาธารณสุข ดังนั้น การแก้ปัญหาจากกรณีศึกษาของจีนและประเทศอื่นคือการแก้ปัญหาอย่างตรงจุดรู้เป้าหมายที่ต้องการช่วยเหลือคือกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบหรือคนจน (Targeting to the poor)

3. ความเหลื่อมล้ำทางด้านสาธารณสุขและสุขภาพ

จากการศึกษาวรรณกรรมการให้ข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์หลายประเด็น เริ่มจาก คำจำกัดความ “ความเหลื่อมล้ำทางด้านสาธารณสุข” หมายถึง ความไม่เท่าเทียม (inequality) ความไม่เสมอภาคและความไม่เป็นธรรมในการเข้ารับบริการทางสุขภาพคือ การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีความแตกต่างกันในสังคม ไม่ว่าจะเป็นชนชั้น เชื้อชาติ เศรษฐฐานะ หรือถิ่นที่อยู่อาศัย ที่ได้รับการบริการสุขภาพพบความแตกต่างที่หลีกเลี่ยงได้ หรือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงโอกาสในด้านต่าง ๆ รวมถึงมิติอื่นซึ่งได้แก่การขาดแคลนที่อยู่อาศัย การขาดโอกาสด้านการศึกษา การขาดรายได้ที่เกิดจากการไม่มีงานทำการไร้ซึ่งอำนาจต่อรองตลอดจนการตกอยู่ในความเสี่ยงและความหวาดกลัว ความไม่เท่าเทียมกันของประชาชนในกลุ่มและพื้นที่ต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังหมายความรวมถึงระบบสุขภาพที่มีใช้แค่การรักษาพยาบาลเมื่อยามป่วยไข้เท่านั้น แต่เป็นการมุ่งหวังให้ประชาชนมีสุขภาพกายและจิตที่ดีผ่านกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรค ระบบสุขภาพที่ดีที่ควรเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ของทุกคน การให้ความเท่าเทียมด้านสิทธิประโยชน์แก่ชนทุกกลุ่มอย่างเหมาะสม ดังนั้น ระบบสุขภาพที่สมบูรณ์จึงควรมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยมุ่งส่งเสริม ฟื้นฟู และธำรงสุขภาพของประชาชนให้มีสุขภาพแข็งแรงและมีความสุขอย่างแท้จริง (ภูษิต ประคองสาย, 2559)

3.1 ระบบสุขภาพไทย

การเปลี่ยนแปลงทางประชากรของประเทศไทย มีอัตราการเกิดและอัตราการตายที่ลดลงในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา เป็นผลจากการลดลงของโรคติดต่อต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นและส่งผลให้ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพและการดูแลสุขภาพด้านสังคมเพิ่มสูงขึ้นตามมา และนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยได้พบความท้าทายจากปัญหากลุ่มโรคไม่ติดต่อถึงร้อยละ 71.3 จากการเสียชีวิตของประชากรทั้งหมด และการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนท้องถนนซึ่งทำให้อัตราการเสียชีวิตของประชากรไทยยังคงสูงเมื่อเทียบกับประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ รวมไปถึงการเผชิญหน้ากับปัญหาสุขภาพจิตและปัญหาจากสินค้าที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ยาสูบและแอลกอฮอล์ทำให้ประเทศเริ่มให้ความสำคัญและผลักดันนโยบายการป้องกันโรคปฐมภูมิ

3.2 นโยบายหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ได้ดำเนินการขับเคลื่อนและมีมติให้ประเทศสมาชิกมุ่งบรรลุสุขภาพถ้วนหน้าเมื่อปี พ.ศ. 2543 โดยเปิดให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม (all for health) เพื่อสุขภาพของคนทั้งมวล (health for all) นอกจากนี้ ยังได้กำหนดเป้าหมายของระบบสุขภาพ 4 ประการของระบบสุขภาพที่เข้มแข็ง ประเทศไทยก็ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดขององค์การอนามัยโลกและเกิดการเคลื่อนไหวไปในทิศทางเดียวกัน จนในที่สุดได้ก่อให้เกิดพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพ พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติฉบับแรกของประเทศไทย พ.ศ. 2552 ซึ่งได้เสนอภาพรวมสุขภาพพระยะยาวจนถึงปี พ.ศ. 2563 รวมไปถึงกฎหมายและแผนยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามมา

3.3 ภาพรวมของโครงสร้างระบบประกันสุขภาพ

ประเทศไทยมีระบบหลักประกันสุขภาพหลัก 3 ระบบใหญ่ด้วยกัน ได้แก่ (1) ระบบประกันสังคม (2) ระบบสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ และ (3) ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ นอกจากนี้ระบบประกันสุขภาพหลัก ทั้ง 3 ระบบ ยังมีระบบประกันสุขภาพกลุ่มอื่น ๆ เช่น ระบบประกันสุขภาพแรงงานต่างด้าว ระบบสวัสดิการรักษายาบาลของพนักงานส่วนท้องถิ่น ระบบสวัสดิการข้าราชการกรุงเทพมหานคร เป็นต้น ซึ่งระบบประกันสุขภาพแต่ละระบบจะมีวิวัฒนาการและรูปแบบการดำเนินงานที่ต่างกัน

3.4 ระบบประกันสุขภาพ 3 กองทุนและระบบบริการด้านสาธารณสุข

ระบบประกันสุขภาพของประเทศไทย ประกอบด้วย 3 ระบบหลักที่สำคัญ คือ ระบบสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการระบบประกันสังคม และระบบประกันสุขภาพแห่งชาติ ระบบประกันสุขภาพทั้ง 3 ระบบให้ความคุ้มครองกลุ่มประชาชนในสัดส่วนที่ต่างกัน ระบบสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ ให้ความคุ้มครองแก่ข้าราชการและครอบครัว ประมาณ 5 ล้านคน ระบบประกันสังคม ให้ความคุ้มครองแก่ลูกจ้างหรือผู้ประกันตน จำนวน 10 ล้านคน ในขณะที่ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนที่นอกเหนือจากสิทธิความคุ้มครองของสวัสดิการข้าราชการและระบบประกันสังคม มีจำนวนมากถึง 48 ล้านคน (ศุภกร ศรีแก้ว, 2562)

นอกจากระบบประกันสุขภาพทั้ง 3 ระบบแล้ว ยังมีระบบประกันสุขภาพที่เป็นรัฐสวัสดิการสำหรับข้าราชการกรุงเทพมหานคร สวัสดิการพนักงานส่วนท้องถิ่น ระบบประกันสุขภาพสำหรับแรงงานต่างด้าว ซึ่งเป็นระบบที่จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของคณะกรรมการในการจัดระบบแรงงานต่างด้าวในประเทศ สวัสดิการสำหรับพนักงานบริษัทเอกชนและสวัสดิการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ซึ่งเป็นสวัสดิการของหน่วยงานโดยขึ้นอยู่กับข้อตกลงภายในหน่วยงานเอง นับแต่ปี พ.ศ. 2545 อาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วงเวลาเริ่มต้นที่ทำให้คนไทยเกิดภาวะที่เรียกว่า “ล้มละลาย” จากค่ารักษายาบาลเนื่องจาก พ.ร.บ. หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 มีผลบังคับใช้ ทำให้คนไทยที่ไม่ได้อยู่ในสิทธิรักษายาบาลระบบประกันสังคมและสวัสดิการข้าราชการ มีสิทธิรักษายาบาลในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติหรือ “บัตรทอง” เป็นประกันสุขภาพภาครัฐ ส่งผลให้อัตราการเข้าถึงบริการระบบสาธารณสุขเพิ่มมากขึ้น

ก่อนหน้านั้นราวปี พ.ศ. 2556 สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ได้มีการระบุถึงเรื่อง “สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในระบบประกันสุขภาพและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง” ไว้ว่า หลังจากที่มีบัตรทอง ได้ส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำในระบบสุขภาพลดลงอย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตามยังมีประเด็นความเหลื่อมล้ำระหว่างกองทุนประกันสุขภาพภาครัฐ 3 กองทุน ได้แก่ การเลือกปฏิบัติระหว่างสิทธิที่แตกต่างกัน และความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ เช่น การกระจายของทรัพยากรและคุณภาพของบริการ (จุฬารัตน์ โสตะ, 2545)

ตารางที่ 1: ความแตกต่างของระบบประกันสุขภาพ 3 กองทุนในประเทศไทย

	ระบบสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ	ระบบประกันสังคม	ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
แนวคิด	สวัสดิการ (fringe benefit) สำหรับผู้ทำงานภาครัฐ	ความมั่นคงด้านสังคม (social security)	สิทธิขั้นพื้นฐานประชาชน (entitlement)
หน่วยงานรับผิดชอบ	กรมบัญชีกลาง	สำนักงานประกันสังคม	สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)
จำนวนผู้มีสิทธิ*	4.8 ล้านคน	14.6 ล้านคน	51.1 ล้านคน
แหล่งเงิน	งบประมาณรัฐ (ภาษีทั่วไป และแหล่งทุนอื่น ๆ)	สมทบจากรัฐ นายจ้าง และลูกจ้าง ฝาละเท่ากัน ร้อยละ 5 ของเงินเดือน โดยมีเพดานเงินเดือนสูงสุดที่ใช้คำนวณที่ 15,000 บาท ร่วมกับเงินสมทบจากรัฐร้อยละ 2.5	งบประมาณรัฐ (ภาษีทั่วไป และแหล่งทุนอื่น ๆ)
รูปแบบการคลัง	การเบิกจ่ายคืน (public reimbursement)	สัญญาทางปกครอง (public contracted)	การขึ้นทะเบียนหน่วยบริการ และสัญญาทางปกครอง (public service unit registration & contracted)
งบประมาณ พ.ศ. 2561	74,922 ล้านบาท (~15,249 บาท/คน) **	อัตราเหมาจ่ายรายหัวเท่ากับ 1,500 บาท และมีรายจ่ายรวม 83,438 ล้านบาท**	อัตราเหมาจ่ายรายหัว เท่ากับ 3,197 บาท
สิทธิประโยชน์	รอบด้านทั้งบริการผู้ป่วยนอก/ ใน ทันตกรรม ค่ายาเวชภัณฑ์ ค่าอาหารและห้องพิเศษ ค่าคลอดบุตร	รอบด้านทั้งบริการผู้ป่วยนอก/ ใน ทันตกรรม ค่ายาเวชภัณฑ์ ค่าอาหารและห้องสามัญ ชุดเซ็กซี่ กรณีคลอดบุตร ตาย พิการ	รอบด้านทั้งบริการผู้ป่วยนอก/ ใน ทันตกรรม ค่ายาเวชภัณฑ์ ค่าอาหารและห้องสามัญ ค่าคลอดบุตร ชุดเซ็กซี่ตาม ม. 41
เงื่อนไขการใช้บริการ	สถานพยาบาลรัฐแห่งใดก็ได้ ตามอิสระ ใช้ รพ.เอกชน ภายใต้อำนาจที่กำหนด	เฉพาะโรงพยาบาลรัฐหรือเอกชน คู่สัญญาที่ขึ้นทะเบียนด้วย และสถานพยาบาลในเครือข่าย	เฉพาะโรงพยาบาลรัฐหรือเอกชน คู่สัญญาที่ขึ้นทะเบียนด้วย และสถานพยาบาลในเครือข่าย
รูปแบบวิธีการจ่ายเงิน	<ul style="list-style-type: none"> ผู้ป่วยนอก ตามปริมาณ บริการและราคาที่เรียกเก็บ (fee for service) ย้อนหลัง สำหรับ ผู้ป่วยในตามรายป่วยใน อัตราที่กำหนด (กลุ่มวินิจฉัยโรคร่วม; DRG) 	เหมาจ่ายรายหัวรวมสำหรับบริการผู้ป่วยนอกและใน (inclusive capitation) และจ่ายเพิ่มเป็นรายกรณี	<ul style="list-style-type: none"> เหมาจ่ายรายหัวสำหรับบริการสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และผู้ป่วยนอก (capitation) งบประมาณจำกัดวงเงินรวมถ่วงน้ำหนักตามกลุ่มวินิจฉัยโรคร่วม (DRG) และจ่ายตามปริมาณบริการหรือรายป่วยเฉพาะกรณีสำหรับบริการผู้ป่วยใน
การใช้บริการกรณีฉุกเฉิน	ได้รับสิทธิ Universal Coverage Emergency Patients (UCEP) ภายใน 72 ชั่วโมงแรก หลังจากนั้นเป็นไปตามเงื่อนไขของสิทธิฯ		

หมายเหตุ *ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2561.

**ข้อมูลจากรายงานการดำเนินงานประจำปี พ.ศ. 2560

3.5 ถอดบทเรียนกองทุนสุขภาพในต่างประเทศ

จากการทบทวนวรรณกรรม สะท้อนให้เห็นว่า ระบบประกันสุขภาพในประเทศที่พัฒนาแล้ว (ตารางที่ 2) ส่วนมากจะเป็น “บริการสุขภาพถ้วนหน้า” หากแต่ผู้ใช้สิทธิมีภาระค่าใช้จ่ายที่แตกต่างกันและชุดสิทธิประโยชน์ในการคุ้มครองที่แตกต่างกัน ประเทศที่ประกันสุขภาพของภาครัฐให้สิทธิในการรักษาพยาบาลที่ค่อนข้างดี ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และเยอรมนี ทำให้ประกันสุขภาพของเอกชนมีบทบาทที่จำกัดมากขึ้นในการให้บริการประกันสุขภาพ “เสริม” จากบริการประกันสุขภาพของภาครัฐในขณะที่ออสเตรเลีย ซึ่งมีนโยบายในการผลักดันให้ผู้มีรายได้สูงสามารถเลือกที่จะทำประกันสุขภาพกับภาคเอกชนโดยการเก็บค่าเบี้ยประกันสำหรับประกันสุขภาพของรัฐค่อนข้างสูง ส่งผลให้บริษัทประกันเอกชนมีบทบาทเพิ่มมากขึ้น

ตารางที่ 2: การบริหารจัดการระบบสุขภาพในประเทศต่าง ๆ

ประเทศ	โครงสร้างระบบประกันสุขภาพแห่งชาติ		การจัดการด้านการคลัง		ประกันเอกชน	
	กองทุนเดี่ยว	หลายกองทุน	General Tax	Specific tax/social security	เฉพาะเสริมประกันของรัฐ (supplementary)	ประกันสุขภาพ
ฝรั่งเศส		✓	✓	✓	✓	
ญี่ปุ่น		✓	✓	✓	✓	
อังกฤษ	✓		✓		✓	
เยอรมนี		✓	✓	✓	✓	✓
ออสเตรเลีย	✓		✓	✓	✓	

ที่มา: รวบรวมจาก Thomson et al. (2011)

มีประเด็นที่น่าสังเกต คือ ระบบประกันสุขภาพของประเทศที่ศึกษามาทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นระบบการจ่ายตามค่าใช้จ่ายจริง (fee for service) ทั้งสิ้น หากแต่เป็นระบบที่มีการจ่ายในลักษณะที่คล้ายการจ่ายตาม DRG ซึ่งต่างจากประเทศไทยที่มีเพียงระบบสวัสดิการข้าราชการเท่านั้น ที่เป็นระบบดังกล่าว ในขณะที่ประกันสุขภาพอีกสองระบบ คือ ประกันสังคมและประกันสุขภาพแห่งชาติ เป็นระบบเหมาจ่ายรายหัว (capitation) บวกกับการเบิกจ่ายเพิ่มเติมสำหรับโรคที่มีค่าใช้จ่ายสูงตาม DRG ด้วยเหตุผลดังกล่าว ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของภาครัฐจึงค่อนข้างต่ำ เมื่อเทียบกับประเทศเหล่านี้คือ เพียงร้อยละ 2.74 ของ GDP ในปี พ.ศ. 2551 ในขณะที่ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของภาคเอกชนมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 3.74 ซึ่งมากกว่าค่าใช้จ่ายของภาครัฐ สะท้อนถึงคุณภาพของบริการสุขภาพของภาครัฐที่ด้อยกว่าบริการสุขภาพของภาคเอกชน ทำให้ผู้ที่มีรายได้สูงเลือกที่จะจ่ายเงินเองหรือทำประกันกับเอกชนเพื่อให้ได้รับบริการการรักษาพยาบาลที่ดีกว่า แม้จะได้รับสิทธิในการรักษาพยาบาลฟรีจากรัฐบาล

3.6 การลดความเหลื่อมล้ำระหว่างกองทุนของต่างประเทศ

ระบบประกันสุขภาพในหลายประเทศทั่วโลกเป็นระบบ multi-payer ประเทศที่เป็นระบบ single-payer มีเพียงไม่กี่ประเทศ ได้แก่ สหราชอาณาจักร แคนาดา สวีเดน ออสเตรเลีย เกาหลีใต้ และไต้หวัน แต่การมีกองทุนสุขภาพที่หลากหลายนั้น มีจำเป็นต้องหมายถึงการมีสิทธิประโยชน์หรือคุณภาพในการรักษาพยาบาลที่ต่างกัน เนื่องจากรัฐสามารถวางกฎ กติกาในการกำกับดูแล กองทุนเหล่านี้มิให้มีความเหลื่อมล้ำกันได้ แม้จะมีการบริหารจัดการทางการเงินที่เป็นเอกเทศ นอกจากนี้ รัฐโดยกระทรวงสาธารณสุขยังเป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลกองทุนสุขภาพทุกแห่งจึงสามารถกำหนด กฎ กติกาให้มีการอุดหนุนไขว้กันระหว่างกองทุนที่มีกำไรและกองทุนที่ขาดทุนเพื่อที่จะให้ทุกกองทุนมีความมั่นคงทางการเงินอีกด้วย กล่าวโดยสรุป ประเทศที่มีกองทุนสุขภาพที่หลากหลายล้วนมีการบริหารจัดการกองทุนในลักษณะรวมศูนย์ภายใต้การกำกับ ดูแลของกระทรวงสาธารณสุข ทำให้ไม่มีความแตกต่างกันในด้านของสิทธิประโยชน์ในการรักษาพยาบาลหรืออัตราการเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาลและค่ายา เนื่องจากเป็นการต่อรองอัตราค่าบริการรักษาพยาบาลดำเนินการโดยรัฐบาลกลางทั้งสิ้น เพื่อที่จะใช้อำนาจต่อรองในฐานะผู้ซื้อบริการรายเดียวในการควบคุมต้นทุนค่าใช้จ่าย

3.7 เปรียบเทียบประเด็นความเหลื่อมล้ำสามกองทุนสุขภาพของไทยและต่างประเทศ

โครงสร้างระบบประกันสุขภาพในต่างประเทศ พบว่า ระบบประกันสุขภาพที่ประกอบด้วย กองทุนที่มีความหลากหลายดังเช่นประเทศไทยนั้น มีสิ่งแปลก เนื่องจากประเทศที่มีระบบประกันสุขภาพที่อิงกับระบบประกันสังคมส่วนมากจะมีกองทุนสุขภาพหลายกองทุนที่จำแนกตามลักษณะของอาชีพ แต่จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการกองทุนเหล่านั้นในต่างประเทศอยู่ภายใต้กระทรวงเดียวคือกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งต่างจากประเทศไทยที่กองทุนสุขภาพแต่ละกองทุนอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของหน่วยงานที่ต่างกัน กล่าวคือ ระบบประกันสังคมอยู่ภายใต้สำนักงานประกันสังคม สังกัดกระทรวงแรงงาน ระบบสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของกรมบัญชีกลาง สังกัดกระทรวงการคลัง และระบบระบบประกันสุขภาพแห่งชาติอยู่ภายใต้สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

การจัดตั้งและการบริหารจัดการกองทุนสุขภาพทั้งสามกองทุนแบบแยกส่วนจึงทำให้เกิดความลักลั่นในระบบประกันสุขภาพไทย อนึ่ง ประการแรก ทั้งสามกองทุนมีรูปแบบการบริหารจัดการด้านการคลังที่ต่างกัน ระบบประกันสังคมเป็นระบบเดียวที่มีการบริหารจัดการในลักษณะกองทุนที่ใช้เงินสมทบจากสามฝ่าย คือ นายจ้าง ลูกจ้าง และภาครัฐ ในขณะที่อีกสองระบบ แหล่งเงินมาจากภาษีเท่านั้น ประการที่สอง วิธีการจัดสรรค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลแตกต่างกัน ระบบประกันสังคมและระบบประกันสุขภาพแห่งชาติ มีการจัดสรรงบประมาณแก่สถานพยาบาลในรูปแบบเหมาจ่ายรายหัว (per capitation) ในขณะที่ระบบสวัสดิการรักษายาบาล ข้าราชการ มีการจัดสรรค่าใช้จ่ายให้กับสถานพยาบาลตามค่าใช้จ่ายจริง (fee for service) ทำให้สิทธิในการรักษาพยาบาลของประชาชนต่างกัน

สรุป ระบบประกันสุขภาพไทยที่ประกอบด้วยกองทุนประกันสุขภาพที่หลากหลายในปัจจุบัน มีการบริหารจัดการที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรเนื่องจากการบริหารจัดการที่ซ้ำซ้อนกัน และยังเป็นระบบที่มีความเหลื่อมล้ำของสิทธิในการรักษาพยาบาลและภาระค่าใช้จ่ายระหว่างกลุ่มผู้ประกันตนในแต่ละกองทุนอีกด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับระบบสุขภาพ 3 กองทุนของประเทศไทย

1) ด้านสิทธิประโยชน์ของระบบสุขภาพ 3 กองทุนนั้น ประชาชนทุกคนควรได้รับสิทธิประโยชน์ขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการรักษาพยาบาลอย่างเท่าเทียมกัน และมีมาตรฐานเดียวกัน ไม่ว่าจะสิทธิในการรักษาพยาบาลระบบใดก็ตาม

2) ด้านการเงินการคลัง รัฐบาลควรให้เงินอุดหนุนทั้ง 3 กองทุนอย่างเท่าเทียมกัน โดยมีงบประมาณรายจ่ายครอบคลุมสิทธิประโยชน์ขั้นพื้นฐานที่ประชาชนควรจะได้รับให้เท่าเทียมกัน และจัดให้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันพัฒนาอัตราค่าบริการสาธารณสุขในอัตราเดียวกันที่ครอบคลุมบริการตามชุดสิทธิประโยชน์พื้นฐานที่จำเป็น

3) ควรจัดให้มีหน่วยงานกลางที่เกี่ยวข้องร่วมกันพิจารณากำหนดงบประมาณให้ชัดเจนเพื่อให้ได้รับการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอสำหรับทุกสิทธิอย่างเท่าเทียมกันหรือจัดตั้งคณะกรรมการกลาง ประกอบด้วย กระทรวงพาณิชย์ โรงพยาบาล และทั้ง 3 กองทุน เพื่อกำกับดูแล ควบคุม ตรวจสอบราคาค่าบริการรักษาพยาบาล โดยให้มีมาตรฐานราคาเดียวกัน

4) ด้านการบริหารจัดการควรมีการพัฒนาาระบบการลงทะเบียนสิทธิสวัสดิการรักษายาของประชาชนทุกกลุ่มให้ถูกต้องและไม่ซ้ำซ้อน โดยนำเทคโนโลยีที่ทันสมัย หรือระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการลงทะเบียน

5) ด้านคุณภาพบริการพัฒนาและจัดระบบให้ผู้มีสิทธิภายใต้ระบบประกันสุขภาพทุกระบบมีหน่วยบริการประจำของตนที่มีการเชื่อมโยงการดูแลในแต่ละระดับอย่างต่อเนื่อง และได้รับการส่งต่อ/ส่งกลับ อย่างเหมาะสม อีกทั้งควรให้หน่วยงานวิชาชีพมีระบบการตรวจสอบจากองค์กรภายนอกหรือผู้แทนวิชาชีพ เพื่อป้องกันผู้กระทำผิดจริยธรรมต่อประชาชนผู้มาขอรับบริการ รวมทั้งผู้ป่วยและญาติของผู้ป่วยต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะเข้ารับการรักษาพยาบาลทางการแพทย์

สรุปและอภิปรายผล

บทสรุปความเหลื่อมล้ำของสังคมไทยในสามมิติความเหลื่อมล้ำ

ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยเป็นปัญหาที่ฝังรากลึกเป็นเวลานาน ซึ่งถึงแม้ภาครัฐจะได้พยายามแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ โดยบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ความเหลื่อมล้ำของไทยดีขึ้น แต่กระนั้นก็ยังอยู่ในระดับสูง โดยกลไกทางเศรษฐกิจอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ความเหลื่อมล้ำมีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากการกระจุกตัวของทุน ผลตอบแทนที่สูงของปัจจัยทุน การถ่างขึ้นของผลตอบแทนจากทรัพย์สินมนุษย์ เป็นต้น นอกจากนี้ โลกาวัดนี้ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัลต่าง ๆ มักจะเอื้อประโยชน์กับผู้ประกอบการ เจ้าของทุน และแรงงานมีฝีมือ มากกว่าแรงงานด้อยฝีมือ ดังนั้น ผู้ที่มีความพร้อมทางการเงิน การลงทุน การเข้าถึงแหล่งทุนจึงมีโอกาสในการสร้างรายได้มากกว่า ซึ่งเรื่องนี้นักเศรษฐศาสตร์มองว่าเป็นกระบวนการตามธรรมชาติในระบอบทุนนิยม (สมชัย จิตสุชน. 2564) นอกจากนี้ที่กล่าวมาในข้างต้นจะเห็นได้ว่า ยังมีสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำ 6 ประการ ดังนี้คือ 1) ได้มีการกล่าวถึงประเทศไทยที่ติดอันดับ 10 ประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่งมากที่สุดในโลก ดังนั้นระบบเศรษฐกิจการเมืองของประเทศไทยจึงเอื้อต่อการเกิดความเหลื่อมล้ำได้ง่าย ตัวอย่างเช่น งานวิจัย พบว่า การแข่งขันในภาคเอกชนของประเทศลดลง แต่อำนาจทางธุรกิจกระจุกตัวมากขึ้น การคอร์รัปชันแพร่หลายขึ้น และทำได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงกว่าคนทั่วไป ประโยชน์ที่ได้โดยมิชอบนี้

ยิ่งเพิ่มความเหลื่อมล้ำให้สูงขึ้น 2) แม้ช่องว่างของระดับการศึกษาและการเข้าถึงบริการสาธารณสุขจะลดลง แต่เป็นการลดลงในระดับ “พื้นฐาน” ในขณะที่ความแตกต่างในระดับที่สูงกว่าขั้นพื้นฐานมีแนวโน้มถ่างตัวขึ้น เช่น ลูกคนรวยมีโอกาสเรียนจบมหาวิทยาลัยชั้นดีมากกว่า มีทักษะระดับสูงมากกว่า คนรวยได้รับบริการสุขภาพระดับพรีเมียมมากขึ้น อายุยืนมากขึ้น เป็นต้น โดยมีความสอดคล้องกับหลักฐานหลายประการที่บ่งชี้ว่าความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้นระหว่างคนรวยรวยมากขึ้น กับคนชั้นกลาง/คนจน

3) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่กำลังป่วนกระแสโลก (disruptive technology) เป็นสาเหตุที่อาจทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำมากขึ้น 4) มีความเป็นไปได้ที่ประเทศไทยจะเริ่มมี “คนจนตกดาน” ในระดับไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ของประชากร จะเห็นได้จากสัดส่วนคนจนที่เพิ่มขึ้นในช่วงปี 2558-2561 ถึงแม้เศรษฐกิจจะขยายตัวเกินร้อยละ 3 ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่เคยเกิดขึ้นกับเศรษฐกิจไทย REDUCED INEQUALITIES 129 5) คนส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าเป็นประเทศที่ได้ชื่อว่ามีค่าความเหลื่อมล้ำน้อย โดยเฉพาะในแถบยุโรปนั้น สาเหตุหลักเป็นเพราะภาครัฐจัดสรรสวัสดิการให้กับประชาชนของเขาอย่างเท่าเทียมกันในลักษณะถ้วนหน้า โดยถือว่าเป็นสิทธิ ไม่ใช่เป็นการสงเคราะห์ ไม่ว่าจะเป็นการให้เรียนฟรีกับทุกคนอย่างแท้จริงจนถึงระดับสูง เช่น อย่าน้อยมัธยมศึกษาในทุกโรงเรียนที่มีคุณภาพใกล้เคียงกันทั่วประเทศ ได้ให้หลักประกันสังคมอย่างทั่วถึง ไม่ว่าจะเป็นกรณีเจ็บป่วย ว่างาน พุพพลภาพ และในหลายประเทศทำร่วมกับการส่งเสริมให้ประชาชนมีทักษะในการทำงานและการประกอบธุรกิจระดับสูง ซึ่งทั้งสองเรื่องนี้มีการเกี่ยวกัน เพราะเป็นการดูแลประชาชนอย่างดีจนเขาไม่กังวลความเสี่ยงอื่นใดในชีวิต ทำให้ผู้ประกอบการเหลือเพียงความเสี่ยงจากการดำเนินธุรกิจเท่านั้นที่ต้องกังวล เป็นวิธีส่งเสริม SME ที่ดีกว่ามาตรการอื่น เกิดผลดีสองต่อคือ ระบบสวัสดิการมีความยั่งยืนทางการเงินและประเทศแข่งขันได้

6) มีงานวิจัยจำนวนไม่น้อยที่ระบุว่า การ “ขาดเงิน” ไม่ใช่เป็นเพียงนิยามของความยากจนเท่านั้นแต่เป็นข้อจำกัดที่สำคัญในตัวเอง กล่าวคือ หากคนจนได้รับการจัดสรรเงินหรือทรัพยากรในรูปแบบที่เหมาะสม คนจนจะใช้จ่ายเงินดังกล่าวไปปลด “ข้อจำกัด” ของการหลุดพ้นความจน ไม่ว่าจะเป็นการขาดการศึกษาหรือทักษะ การไม่กล้าลงทุนเนื่องจากรายได้ไม่สม่ำเสมอ เป็นต้น อีกด้านที่ที่น่าสนใจคือ กลไก Trickle-down effect ที่เชื่อว่าความเจริญทางเศรษฐกิจจะไหลลงจากบนลงล่างยังไม่ค่อยทำงาน ส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำในหลายมิติมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น กลายเป็นอุปสรรคต่อการเผชิญหน้ากับความท้าทายทางเศรษฐกิจจากทั้งภายในและภายนอกประเทศ ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาวได้

เห็นได้ว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำในหลากหลายมิติล้วนเป็นปัญหาลำดับต้น ๆ ที่ทุกรัฐบาลต้องให้ความสำคัญ และแก้ไขความเหลื่อมล้ำของไทย จึงยังเป็นที่น่ากังวลของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ควรให้ความร่วมมือกันในการออกนโยบายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในมิติต่าง ๆ และร่วมกันขับเคลื่อนนโยบายเพื่อก่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำเกิดผลเป็นรูปธรรมมากขึ้น ฉะนั้น จากสถานการณ์ของความเหลื่อมล้ำของรายได้ดังกล่าวได้ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำในมิติอื่น ๆ ด้วย เช่น การเข้าถึงการศึกษาของครัวเรือนยากจน การเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่มีความแตกต่างกันระหว่างคนรวยและคนจนอย่างเห็นได้ชัดเจนโดยภาพรวม นักเรียนในกลุ่มครัวเรือนยากจนยังมีอัตราการเรียนต่อในระดับมัธยมปลายและปริญญาตรี ระดับที่ต่ำกว่านักเรียนในกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ยากจนในทุกภูมิภาคโดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาระดับสูงที่มีอยู่มาก แม้กระทั่งการเข้าถึงการศึกษาของเด็กที่ได้รับสวัสดิการการศึกษาของรัฐยังพบว่า ในช่วงการศึกษาภาคบังคับคือ ระดับชั้นอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยม

ศึกษาตอนต้น เด็กที่อาศัยอยู่ในเขตและนอกเขตเทศบาลมีสัดส่วนการเข้าถึงการศึกษาที่ไม่แตกต่างกันมากนัก แต่สัดส่วนการเข้าเรียน มีความแตกต่างกันมากขึ้นเมื่อเข้าสู่การศึกษาที่สูงขึ้นคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษาตามลำดับ โดยเด็กที่อยู่ในเขตเทศบาลจะมีสัดส่วนการเข้าเรียนสูงกว่าเด็กที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล เกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ ที่เด็กที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมักอยู่ในกลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่า ประกอบกับการกระจุกตัวของจำนวนโรงเรียนหรือสถานศึกษาในเขตเมือง ทำให้เด็กในพื้นที่นอกเขตเทศบาลมีโอกาสในการเข้าถึงที่น้อยลง และมีเด็กจำนวนมากที่หลุดออกนอกระบบการศึกษาซึ่งมีสาเหตุมาจากปัญหาความยากจนและเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษาจำนวนมากไม่ได้อยู่ในสถานะที่มีงานทำ โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กในครัวเรือนยากจนและการหลุดออกนอกระบบการศึกษาที่ไม่ได้ก่อให้เกิดการจ้างงาน ยิ่งส่งผลกระทบต่อฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของเด็กกลุ่มดังกล่าว หากปัญหาการหลุดออกจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนกลุ่มที่ไม่ได้มีสถานะอยู่ในการจ้างงาน การศึกษาหรือการฝึกอบรมหรืออาจกล่าวได้ว่าไม่ได้อยู่ในกิจกรรมสะสมทุนมนุษย์ (Not in Education, Employment or Training: NEETs) ยังคงมีจำนวนมากอย่างต่อเนื่องจะส่งผลกระทบต่อารขาดแคลนแรงงานในระยะยาว ส่วนความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงบริการสาธารณสุขในปัจจุบันมีสถานการณ์ที่ดีขึ้น เนื่องจากมีหลักประกันสุขภาพที่ครอบคลุมประชากรเกือบทั้งประเทศ แต่ยังคงมีความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพบริการที่ได้รับระหว่างหลักประกันสุขภาพ 3 ระบบ เมื่อสถานการณ์การเข้าถึงระบบประกันสุขภาพมีแนวโน้มดีขึ้น นับตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในปี 2544 ทำให้ผู้มีรายได้น้อย แรงงานนอกระบบ ผู้สูงอายุ รวมถึงประชาชนทั่วไปที่ไม่เคยได้เข้าถึงระบบประกันสุขภาพ สามารถเข้าถึงระบบประกันสุขภาพได้อย่างเท่าเทียม แต่หากพิจารณาความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มประชากรจำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ จะพบว่าระดับรายได้ของครัวเรือนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเลือกใช้สถานบริการเมื่อเจ็บป่วย

อนึ่ง จากรายงานการสำรวจอนามัยและสวัสดิการปี 2560 พบว่า ประชากรกลุ่มที่มีระดับรายได้ต่ำกว่ามีแนวโน้มที่จะเลือกใช้สถานพยาบาล (กรณีผู้ป่วยนอก) จากสถานอนามัย/ศูนย์สุขภาพชุมชนและโรงพยาบาลชุมชน มากกว่ากลุ่มที่มีระดับรายได้สูง โดยประชากรกลุ่มจนที่สุดและปานกลางมีสัดส่วนในการเลือกใช้สถานอนามัยไม่ต่างกันมาก อยู่ที่ร้อยละ 26.3 ร้อยละ 26.0 และร้อยละ 24.4 ตามลำดับ ขณะที่กลุ่มรวยถึงรวยที่สุดเลือกใช้สถานพยาบาลในกลุ่มโรงพยาบาลรัฐและโรงพยาบาลเอกชนแทน สะท้อนให้เห็นความสามารถในการเข้าถึงคุณภาพบริการที่ต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มที่มีรายได้น้อยกว่าจะมีทางเลือกในการใช้บริการมากกว่า ขณะที่กลุ่มที่มีรายได้น้อยมีตัวเลือกที่ลดลงจากเงื่อนไขต่าง ๆ อาทิ ระดับรายได้ที่อาจไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการรักษา หรือการเกิดวิกฤตทางการเงินภายหลังจากการจ่าย ค่ารักษาพยาบาล การขาดรายได้ระหว่างการเข้ารับการรักษา รวมถึงเกิดค่าใช้จ่ายในการเดินทางจากการต้องเดินทางไปสถานพยาบาลที่อยู่ไกลออกไป หรือค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ตามมา เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่า ความเหลื่อมล้ำด้านสาธารณสุขเป็นผลมาจากการจัดสรรทรัพยากร ซึ่งมีผลต่อความพร้อมด้านการบริการในแต่ละพื้นที่ เห็นได้จากรายงานข้อมูลทรัพยากรสาธารณสุขปี 2561 พบว่า บุคลากรทางสาธารณสุข ได้แก่ แพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร พยาบาลวิชาชีพ พยาบาลเทคนิค ต่างกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดหัวเมืองหลัก โดยกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประชากรมีรายได้สูงและมีสัดส่วนคนจนต่ำ เป็นพื้นที่เดียวที่มีอัตราส่วนบุคลากรทางการแพทย์ต่อประชากรต่ำกว่าอัตราส่วนโดยรวมของทั้งประเทศ อ้างอิง Policy Brief ในหัวข้อ Health and Reduced Inequalities จากสำนักงานองค์การอนามัยโลกประจำภูมิภาคยุโรป

ได้เสนอประเด็นว่า สังคมที่มีความเสมอภาคมีแนวโน้มที่จะเป็นสังคมที่คนมีสุขภาพดีกว่า ประชากรในประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำด้านรายได้สูงมักจะมีอายุคาดเฉลี่ยต่ำกว่า มีอัตราการเสียชีวิตของทารกที่สูงกว่า รวมถึงมีความชุกของอาการเจ็บป่วยทางจิตใจและโรคอ้วนที่มากกว่าด้วย รายได้และความเหลื่อมล้ำในสังคมส่งผลต่อผลลัพธ์ทางสุขภาพของบุคคลตลอดทั้งชีวิตผ่านหลายเหตุปัจจัย อาทิ ความเครียดทางอารมณ์และจากสภาพสังคม (psychosocial stress) หรือพฤติกรรมสุขภาพอันไม่พึงประสงค์จากการสูบบุหรี่และการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ นอกจากนี้ ความเหลื่อมล้ำนั้นยังรวมไปถึงการไม่สามารถเข้าถึงสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อสุขภาพ เช่น ไม่มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ต้องเผชิญมลพิษทางอากาศ ไม่สามารถเข้าถึงโภชนาการที่ดีไม่มีโอกาสในการจ้างงาน ขาดการพักผ่อน ขาดพื้นที่สีเขียวที่ปลอดภัยสำหรับฟื้นฟูสุขภาพใจ การลดความเหลื่อมล้ำเรื่องรายได้ การศึกษา การบริการด้านสุขภาพ และการมีอำนาจในการตัดสินใจกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศ อันเป็นปัจจัยทางสังคมกำหนดสุขภาพ เพื่อให้บุคคลมีสถานะทางสังคมที่ดีขึ้นจะสามารถนำพาเราไปสู่การบรรลุเป้าหมายเรื่องสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคนได้ บทสรุปที่ทีมผู้วิจัยพยายามเชื่อมโยงปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในหลายมิตินี้ จึงเห็นได้ว่า ทุกปัญหาหรือผลกระทบต่อกันที่เกิดขึ้นล้วนเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจรวมทั้งได้รับการศึกษาจากหลายแหล่งข้อมูล อีกทั้งสรุปความเชื่อมโยงต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากมูลเหตุสำคัญเหล่านี้เป็นรากฐานและเป็นเหตุผลสำคัญต่อการกำหนดทิศทางนโยบายเศรษฐกิจจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (ปีพ.ศ. 2550-2564) สะท้อนให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำในหลายมิติไม่ว่าเป็นมิติทางการศึกษา มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม และมิติด้านการเมือง ถือเป็นหนึ่งในความท้าทายต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการต่างประเทศ. (2555). **สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล**. สืบค้นเมื่อ 11 มิถุนายน 2564, จาก <https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcc2115e39c306000a1a4?cate=5d5bcb4e15e39c3060006870>
- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2563). **กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาและขาดแคลนทุนทรัพย์ทั่วประเทศ**. สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2564, จาก <https://www.eef.or.th/about/annual-and-action-plan/annualreport/>
- จุฬารัตน์ โสตะ. (2545). **การพัฒนาศักยภาพการน่านโยบายในแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอตส์แห่งชาติไปสู่การปฏิบัติ**. สืบค้นเมื่อ 16 กรกฎาคม 2564, จาก http://www.tnrr.in.th/?page=result_search&record_id=295860
- คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2562). **รายงานพันธกิจปฏิรูปการศึกษาไทย**. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2564, จาก <http://www.onec.go.th/th.php/book/BookView/1734>
- ชลิตา หนูหล้า. (2564). **ปั่นครุ เบลี่ยนโลก ถอดนโยบายสร้างครุแห่งศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: Bookscaps.
- ฐานันดร วงศ์กิตติธรร และ ลลิตา ผลผลา. (2563). **สอนเปลี่ยนชีวิต 7 ชุด ความคิดพลิกห้องเรียนเพื่อเด็กทุกคน**. กรุงเทพฯ: Bookscaps.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2564). **อัตราการเจริญเติบโตของจังหวัดและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เอ.ลิปวิ้ง จำกัด.

- ภูษิต ประคองสาย. (2559). **การสาธารณสุขไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- ศูนย์ธุรกิจสัมพันธ์ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. (2563). **ประเทศแอฟริกาใต้**. สืบค้นเมื่อ 17 มิถุนายน 2564, จาก <https://globothailand.com/market>
- ศุภกร ศรีแก้ว. (2562). **ปัญหาเวชปฏิบัติปฐมภูมิยุคใหม่และการดูแล**. สงขลา: ภาควิชาเวชศาสตร์ครอบครัวและเวชศาสตร์ป้องกัน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- สรวงมณต์ สิทธิสมาน. (2558). **บทเรียน (ปฏิรูปการศึกษา) จากเชียงใหม่ คิดทั้งระบบ-เน้นที่ความสุขของผู้เรียน**. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2564, จาก <https://mgronline.com/qol/detail/9580000125315>
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2560). **กลุ่มประเทศตลาดใหม่**. สืบค้นเมื่อ 13 มิถุนายน 2564, จาก <https://toi.boei.go.th/information/worldwide/59>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). **การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ.2562**. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2563). **เกี่ยวกับ PISA**. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2564, จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/about-pisa/>.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). **รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2562**. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ..... (2565). **สภาพัฒนารายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับรายงานของธนาคารโลก 27 ตุลาคม 2565**. สืบค้นเมื่อ 28 ตุลาคม 2565, จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=13151&filename=index.
- สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2561). **แผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี พ.ศ. 2561- 2580**. กรุงเทพฯ: บริษัท พรินทวามกราฟฟิค จำกัด.
- สมชัย จิตสุชน. (2564). **พินิจเศรษฐกิจการเมือง: เดินหน้าจัดหาและกระจายวัคซีนอย่างไร เพื่อให้ผ่านวิกฤตได้โดยเร็ว**. สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน 2564. จาก <https://tdri.or.th/2021/07/curadio-160/>
- Fry, G. W. (1983). Empirical Indicators of Educational Equity and Equality: A Thai Case Study. *Social Indicators Research*. 12: 199–215.
- Harnois, C. E. (2018). *Analyzing Inequalities: An Introduction to Race, Class, Gender, and Sexuality Using the General Social Survey*. Los Angeles: SAGE.
- HISTORY. (2021). *Great Depression History*. Retrieved on June 10, 2021, from <https://www.history.com/topics/great-depression/great-depression-history>
- Lee Joung-woo. (2006). *The Political Economy of South Korea: Economic Growth, Democratization, and Financial Crisis*. Retrieved on June 19, 2021, from <https://core.ac.uk/download/pdf/56353979.pdf>
- McKay, A. (2002). Defining and Measuring Inequality. *Inequality Briefing*. 1: 1-6.
- Ministry of Social Affairs and Health. (2020). *STRATEGY 2030*. Retrieved on July 15, 2021. from https://stm.fi/en/strategy02/16/content_5041672.html

- Münich, D.; Plug, E.; Psacharopoulos, G.; & Schlotter, M. (2012). **Equity In and Through Education and Training: Indicators and priorities**. Retrieved on July 15, 2021, from http://www.education-economics.org/dms/EENEE/Analytical_Reports/EENEE_AR12.pdf
- PISA Thailand. (2563). **ผลการประเมิน PISA 2018**. Retrieved on June 22, 2021, from <https://pisathailand.ipst.ac.th/news-12/>
- Plaza Homes. (2021). **Furusato Nozei: How to Benefit from Japan’s Hometown Tax**. Retrieved on June 22, 2021, from <https://www.realestate-tokyo.com/living-in-tokyo/japanese-taxes/furusato-nozei/>
- United Nations Development Programme. (2019). **Human Development Report 2019**. Retrieved on July 18, 2021, from https://www.undp.org/publications/undp-annual-report-2019?utm_source=EN&utm_medium=GSR&utm_content=US_UNDP_PaidSearch_Brand_Englis&utm_campaign=CENTRAL&c_src=CENTRAL&c_src2=GSR&gclid=Cj0KCQiAsqOMBhDFARIsAFBTN3frjG8i3pTLZ3Ng-e9bUiKp0PtVjPpt9aPuE94i3K5RcNra2hbkbMaAvYZEALw_wcB
- Woessmann, L., & Schütz, G. (2006). **Efficiency and Equity in European Education and Training Systems**. Retrieved on June 10, 2021, from [http://lst-iiiep.unesco.org/cgi-bin/wwwi32.exe/\[in=epidoc1.in\]/?t2000=024077/\(100\)](http://lst-iiiep.unesco.org/cgi-bin/wwwi32.exe/[in=epidoc1.in]/?t2000=024077/(100))
- Yunus, Muhammad. (2018). **A World of Three Zeros: The New Economics of Zero Poverty, Zero Unemployment, and Zero Net Carbon Emissions**. Dhaka: Hachette Audio.
- Zheng, X.Y. (2019). **รายงานการประเมินผลการใช้นโยบายลดความยากจนอย่างตรงจุด**. Retrieved on July 18, 2021, from <http://ae.ruc.edu.cn/docs/2019-08/4632c8c5c4154e84ae03a432bc5e981a.pdf>

การสร้างภาพลักษณ์ใหม่เกี่ยวกับผู้สูงอายุด้วยกระบวนการ การรับรู้ตราสินค้า

Reinventing a New Identity on the Elderly with a Brand Perception Process

ประมะ ต้นเดชาวัฒน์¹
Prma Tandechawat

บทคัดย่อ

ผลกระทบของผู้สูงอายุที่มากขึ้นและอัตราการเกิดของประชากรลดลง ส่งผลให้ทั่วโลกและประเทศไทยต้องประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมจะตามมา อาทิ เศรษฐกิจของประเทศพัฒนาช้าลง งบประมาณสวัสดิการของรัฐด้านผู้สูงอายุมากขึ้นและการลดคุณค่าในตัวเองในการพัฒนาประเทศของผู้สูงอายุในปัจจุบันภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุในทัศนะของคนรุ่นใหม่มีคุณค่าลดลงทั้งความสามารถและสติปัญญา ส่งผลกระทบต่อสุขภาพทางจิตใจของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้กระบวนการสร้างกระบวนการรับรู้ตราสินค้าจึงถูกประยุกต์ในการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้กับผู้สูงอายุ เพราะถ้าผู้สูงอายุมีภาพลักษณ์ที่ดีขึ้น จะยกระดับทั้งความสามารถในการพัฒนาประเทศและสร้างคุณค่าต่อตัวผู้สูงอายุเอง รวมถึงถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เปี่ยมด้วยประสบการณ์ชีวิตสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อให้ประเทศไทยก้าวสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาในอนาคตอันใกล้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์ใหม่ ผู้สูงอายุ การรับรู้ตราสินค้า

Abstract

The impacts of the growing older population and lower fertility rates result in many inevitable economic and social consequences for the world and Thailand, including a slower pace of economic development, an increasing budget on state welfare related to the elderly, and low self-esteem among them to develop their countries. At present, the identity of the elderly has been devalued in the opinions of the young generation, both in ability and intellect. This devaluation highly affects their mental health. Therefore, a brand perception process is applied to reinvent the new identity of the elderly. If the elderly have a better identity, they will be leveled up

¹นักวิจัยอิสระ

Independent Researcher

Corresponding author e-mail: paramagreat@gmail.com

ARTICLE HISTORY: Received 17 February 2022, Revised 1 August 2022, Accepted 21 November 2022

both in their ability and self-esteem and transfer their knowledge and life experiences to the young generation to drive Thailand to be a developed country in the near future.

Keywords: *New identity, Elderly, Brand perception*

บทนำ

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization [WHO]) จำกัดความหมายของ ผู้สูงอายุ (The Elderly) ว่า ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป สำหรับประเทศไทยได้กำหนดนิยามผู้สูงอายุอย่างเป็นทางการตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย (ภารดี นานาศิลป์. 2558) กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (United Nations Population Fund [UNFPA]) ได้แบ่งระดับของสังคมผู้สูงอายุออกเป็น 3 ระดับ (กรมกิจการผู้สูงอายุ. 2564: ออนไลน์) ได้แก่ (1) ระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) หมายถึง มีคนอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 หรือมีคนอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ (2) ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) หมายถึง มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 หรือมีคนอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งประเทศ และ (3) ระดับสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Super-aged society) หมายถึง มีคนอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ

ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี 2548 ในปี 2563 มีจำนวนผู้สูงอายุ 60 ปี ขึ้นไปประมาณ 11.6 ล้านคน แบ่งเป็น ผู้ชาย 5.1 ล้านคน และ ผู้หญิง 6.5 ล้านคน โดยสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 17.5 ของประชากรทั้งหมด และจะผ่านเข้าสู่สังคมสูงอายุโดยสมบูรณ์ในปี 2565 และคาดการณ์ว่า ในปี 2574 จะเข้าสู่สังคมสูงอายุระดับสุดยอด (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน.2564: ออนไลน์) สำหรับสังคมโลก จำนวนผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยในปี2558 มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 901 ล้านคน หรือร้อยละ 12.3 ปี 2573 (ค.ศ. 2030) จะมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป 1,402 ล้านคน หรือร้อยละ 16.5 ของประชากร และ ปี 2593 (ค.ศ. 2050) มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป 2,092 ล้านคน หรือร้อยละ 16.5 ของประชากรโลก ส่วนประเทศในภูมิภาคอาเซียน จะก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในปี 2583 (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2564: ออนไลน์)

ด้วยความตระหนักถึงสึนามิผู้สูงอายุไปทั่วโลก องค์การสหประชาชาติจึงจัดการประชุมสมัชชาาระดับโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ ครั้งที่ 2 (The 2nd World Assembly on Ageing) ณ กรุงมาดริด ประเทศสเปน ในปี 2545 ได้เกิดพันธกรณีระหว่างประเทศในเรื่องผู้สูงอายุที่เรียกว่า แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดเรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International Plan of Action on Ageing) กำหนดให้การดูแลผู้สูงอายุเป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี สำหรับประเทศไทย แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ได้มีการปรับปรุงที่ 1 ในปี 2552 เสนอวิสัยทัศน์ คือ “ผู้สูงวัยเป็นหลักชัยของสังคม” โดยมีปรัชญาในการดำเนินการ คือ ผู้สูงอายุไม่ใช่บุคคลด้อยโอกาสหรือเป็นภาระของสังคม แต่สามารถมีส่วนร่วมและเป็นพลังในการพัฒนาสังคม สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีและคงไว้ซึ่งภาวะสุขภาพ

และความเป็นอยู่ที่ดีให้ยาวนานที่สุด ถือว่าเป็นเป้าหมายที่ยอดเยี่ยมเพื่อก้าวเข้าสู่การต้อนรับคลื่นสึนามิ ผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2564: ออนไลน์)

ถึงแม้ว่าแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 ได้มุ่งเป้าให้ผู้สูงอายุเป็นหลักชัยของสังคม หากแต่ผู้สูงอายุกลับถูกมองว่าเป็นภาระในครอบครัว เนื่องจากสุขภาพไม่แข็งแรง ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ถูกทอดทิ้ง และขาดผู้ดูแล และไม่เห็นความสำคัญและไม่ให้ความเคารพจากบุตรหลาน ยิ่งไปกว่านั้นประสบการณ์และองค์ความรู้ต่าง ๆ ของผู้สูงอายุอาจจะกลับกลายเป็นสิ่งที่ไร้คุณค่าสำหรับบุตรหลาน ส่งผลให้การลดลงในคุณภาพชีวิตทางสุขภาพ เศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งภาพลักษณ์แบบนี้ใครกันเป็นผู้กำหนด เหตุใดผู้สูงอายุถึงถูกตีตราคุณค่าในเชิงนามธรรมเช่นนั้น ทั้ง ๆ ที่ในรูปธรรม ผู้สูงอายุมีกำลังกายและกำลังใจแข็งแรง สามารถทำงานหนักได้ไม่แพ้คนวัยทำงาน แม้อาจจะไม่ได้ใช้แรงงานมากนัก แต่ประสิทธิภาพการทำงานอาจไม่ได้ลดลงเลย คำถามสำคัญสำหรับประเทศไทย ณ ขณะนี้คือ เราจะทำอย่างไรให้ผู้สูงอายุสามารถเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์เชิงลบเหล่านี้ไปสู่ทิศทางที่ควรจะเป็น เพราะหากเราไม่เร่งแก้ไขปัญหาภาพลักษณ์ที่ถูกบิดเบือนนี้ คุณค่าของผู้สูงอายุจะถดถอยลงไปเรื่อย ๆ อาจทำให้ประเทศไทยประสบปัญหาสภาวะขาดแคลนทรัพยากรทางมนุษย์ที่สำคัญและส่งผลให้เกิดปัญหาการพัฒนาประเทศในระยะยาวได้ ดังนั้น การสร้างภาพลักษณ์แบบใหม่ให้ผู้สูงอายุเพื่อเป็นกำลังหลักในการพัฒนาชุมชนไปจนถึงระดับประเทศ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องดำเนินการโดยเร็ว โดยนำกระบวนการการรับรู้ตราสินค้ามาประยุกต์ในการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้แก่ผู้สูงอายุ

ภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุ

ภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุมักถูกตีตราประเมิน “คุณค่าแบบถดถอย” กล่าวคือ เมื่ออยู่ในวัยเยาว์เรากลายเป็นอนาคตของชาติ เมื่อเจริญเติบโตสู่วัยทำงาน เรากลายเป็นกลุ่มคนสร้างตัว แต่เมื่อเราก้าวเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุเรากลายเป็นภาระของครอบครัวและสังคมหากพิจารณาถึงวงจรชีวิต(Life Cycle) เริ่มจากการเริ่มต้น (Introduction) การเติบโต (Growth) การคงที่หรืออิมมัตู (Maturity) จนถึง การถดถอย (Decline) ผู้สูงอายุมักจะถูกจัดอยู่ในช่วงการถดถอยเสมอ ซึ่งภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุที่ถูกสร้างขึ้นโดยสถาบันทางสังคมทำให้ผู้สูงอายุกลายเป็นคนชายขอบ (Marginalized People) ไม่ว่าจะเป็ น ร่างกายที่โรยราและมีโรคภัยไข้เจ็บมากขึ้น ศักยภาพในการทำงานลดลงและไม่มีรายได้ ความคิดเดิม ๆ ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง รวมถึง อุปนิสัยแบบโทษลักษณะ เช่น ขี้บ่น จู้จี้ จุกจิก และหลงลืมง่าย (สโรชพันธุ์ สุภาวรรณ. 2559) นอกจากนี้ งานวิจัยเกี่ยวกับความคิดต่อผู้สูงอายุในครอบครัวของหนึ่งฝัน พุทธธรรมวงศ์ (2563) ซึ่ง“วัยาคติ”หมายถึงความคิดเหมารวมต่อผู้สูงอายุ ได้ยืนยันคุณค่าแบบถดถอยของผู้สูงอายุเช่นกัน พบว่า สมาชิกคนหนุ่มสาวในครอบครัวมักผูกติดกับภาพความแก่ชราและทักษะและความสามารถที่จำกัดของผู้สูงอายุ จึงควรหยุดพักผ่อนจากการทำงานมาตลอดชีวิต อีกทั้ง ลักษณะนิสัยของความเป็นผู้สูงอายุตามที่คณะของสมาชิกครอบครัววัยหนุ่มสาวมีอย่างหลากหลาย อาทิ ย้ำคิดย้ำทำ มักหลงลืม ต้อร้อนเอาแต่ใจตนเอง และยึดติดแต่ความคิดตน นับเป็นลักษณะนิสัยในแง่ลบทั้งสิ้น การนำเสนอภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุสื่อมวลชนผ่านรายการโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ปรากฏเป็นภาพของผู้ที่ถูกทอดทิ้งในอยู่ในภาวะลำบาก แร้นแค้น ถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกทำร้ายทางร่างกายและจิตใจเสมอ หรือมีแต่ความเจ็บป่วยและความจำเสื่อม นับเป็นการตอกย้ำภาพลักษณ์เดิม ๆ มาโดยตลอด (สโรชพันธุ์ สุภาวรรณ และ ชไมพร กาญจนกิจสกุล. 2557) อาจกล่าวได้ว่าคุณค่าแบบถดถอยเช่นนี้ เกิดจากการสร้างและการซ้ำซ้อนประสบการณ์ต่าง ๆ

ของผู้คนและผ่านสื่อมวลชน และถือเป็นสาเหตุสำคัญของการลดทอนประสิทธิภาพในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมและการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ

ดังนั้น หากจะปรับเปลี่ยนมโนคติเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุจาก “ผู้สูงอายุเป็นภาระพึ่งพิงทั้งทางสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคมและโทษลักษณะนิสัย” มาเป็น “ผู้สูงอายุที่สามารถดูแลตนเองและครอบครัวได้ เพียงแต่สมาชิกในครอบครัวควรให้กำลังใจกันและกัน รวมถึง ตระหนักว่าสภาวะถดถอยทางกายย่อมเป็นไปตามธรรมชาติวัฏจักรชีวิตที่ร่วงโรย หากโรยร่วงไร้ทิศทางแต่สามารถดูแลตนเองและพัฒนาประเทศชาติได้” จะถือเป็นก้าวอย่างสำคัญของการก้าวข้ามพ้นกับดักทางทัศนคติต่อภาพลักษณ์เชิงลบของผู้สูงอายุได้

กระบวนการการรับรู้ตราสินค้ากับการสร้างคุณค่าใหม่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ส่วนนี้จะนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ตราสินค้า (Brand Perception) และเชื่อมโยงกับการสร้างการรับรู้แบบใหม่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

1. แนวคิดการรับรู้ตราสินค้า

1.1 ความหมายของตราสินค้า

ตราสินค้า (Brand) คือ ชุดรูปแบบที่มีความแตกต่างในด้านของรูปลักษณะมีเอกลักษณ์เฉพาะตน ที่แสดงออกเป็นเชิงสัญลักษณ์ หรือสโลแกน โลโก้ โทนสีที่ใช้ หรือเป็นคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับผู้บริโภค สอดคล้องกับ Roper & Parker (2006) พูดถึงว่า ตราสินค้าคืออัตลักษณ์ ตราสินค้าคือความแตกต่างเมื่อต้องเปรียบเทียบกับตราสินค้าอื่น ๆ ต้องสร้างตราสินค้าให้เป็นลักษณะเฉพาะบุคคล และตราสินค้าคือทรัพย์สินขององค์กร และ Wheeler (2018) กล่าวว่า ในขณะที่การแข่งขันสร้างทางเลือกให้กับผู้บริโภคอย่างไม่สิ้นสุด องค์กรต่าง ๆ ก็มองหาวิธีในการเชื่อมต่อทางอารมณ์กับลูกค้าเพื่อให้เป็นสิ่งที่คู่แข่งไม่สามารถทดแทนได้และสร้างความสัมพันธ์ตลอดชีวิต ทำให้ตราสินค้าที่แข็งแกร่งโดดเด่นในตลาด มีผู้คนตกหลุมรักตราสินค้าจากการรับรู้ถึงตราสินค้าของผู้บริโภค นอกจากนี้ Arruda (2016) อ้างถึงคำพูดของ Jeff Bezos ว่าตราสินค้า คือ สิ่งที่คุณพูดถึงสินค้าหรือบริการของคุณโดยที่ตัวคุณเองไม่ได้อยู่ในสถานที่เดียวกัน อีกทั้ง Johnson (2018) ได้อ้างถึงคำนิยามด้านตราสินค้าของ Kotler and Armstrong คือ ชื่อของสินค้า รายละเอียดที่ถูกกำหนด ข้อความหรือสัญลักษณ์ ที่สามารถระบุถึงอัตลักษณ์ของสินค้าของผู้สร้างหรือผู้ขาย

จากทัศนะของผู้เขียน ตราสินค้า (Brand) คือ ชุดรูปแบบที่มีความแตกต่างในด้านของรูปลักษณะ มีเอกลักษณ์เฉพาะตน ที่แสดงออกเป็นเชิงสัญลักษณ์ สโลแกน โลโก้ โทนสีที่ใช้ หรือเป็นคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับผู้บริโภค ทั้งนี้เมื่อตราสินค้าดังกล่าวถูกนำไปใช้เพื่อประกอบการโฆษณาประชาสัมพันธ์หรือการขายสินค้าหรือบริการใด ๆ เมื่อตราสินค้านั้นถูกนำไปใช้ย่อมส่งผลให้เกิดภาพความทรงจำระหว่างผู้บริโภคกับตราสินค้านั้นผ่านทางประสบการณ์การใช้และผ่านทาง การสื่อสารในช่องทางต่าง ๆ ที่ผู้บริโภคมีการรับรู้ โดยเมื่อตราสินค้าถูกนำมาใช้ในช่วงระยะเวลาหนึ่งจะก่อให้เกิดคุณค่าของตราสินค้านั้น เรียกว่า คุณค่าตราสินค้า (Brand Value)

1.2 คุณค่าและความภักดีต่อตราสินค้า

คุณค่าของตราสินค้า (Brand Value) คือ การแสดงให้เห็นความสามารถของตราสินค้าในการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวัดคุณค่าของตราสินค้าองค์กร มี 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) วัดตามต้นทุนนับตั้งแต่มีการเริ่มสร้างตราสินค้าโดยต้นทุนดังกล่าว รวมถึง

การวิจัยและพัฒนา การจัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาดและการพัฒนาตราสินค้าที่กำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินการ (2) ส่วนแบ่งทางการตลาดของสินค้าหรือบริการของตราสินค้านั้น ๆ (3) ยอดขายที่ได้รับจากตราสินค้านั้น ๆ และ (4) สูตรในการคำนวณคุณค่าของตราสินค้า คือ การนำข้อได้เปรียบของการแข่งขันจากต้นทุนและส่วนแบ่งการตลาดและยอดขายของตราสินค้านั้นมารวมกัน จะทำให้สามารถประเมินคุณค่าของตราสินค้านั้น ๆ (Gupta et al. 2020) นอกจากนี้ Bishop (2019) ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า การวัดคุณค่าของตราสินค้ามีหลักการ 3 ประการ ได้แก่ (1) การดำเนินการทางการเงินของตราสินค้าทั้งสินค้าและบริการ (2) บทบาทของตราสินค้าต่อผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อ และ (3) ข้อได้เปรียบในการแข่งขันของตราสินค้า

คุณค่าของตราสินค้าถือเป็นคุณค่าที่ผู้บริโภคมีความเชื่อถือ หรือคุ้นเคยอย่างต่อเนื่องไปจนถึงมีความภักดีต่อตราสินค้า (Brand Loyalty) ซึ่ง Aaker (1996) กล่าวถึงความเกี่ยวข้องระหว่างคุณค่าตราสินค้าและความภักดีต่อตราสินค้า 2 ประการ คือ (1) มูลค่าที่มากหรือน้อยของตราสินค้าขึ้นอยู่กับจำนวนลูกค้าที่มีความภักดีต่อตราสินค้านั้น ๆ และ (2) กลุ่มคนที่มีความภักดีเต็มย่อมเป็นทรัพยากรสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาระบบสร้างความจงรักภักดีให้กับลูกค้าใหม่ ๆ อีกทั้ง Gupta et al. (2020) กล่าวว่าคุณค่าของตราสินค้าเป็นการแสดงให้เห็นความสามารถของตราสินค้าในการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรเมื่อมีผู้ภักดีต่อตราสินค้า

เมื่อตราสินค้ามีคุณค่าและมีความภักดีต่อตราสินค้าที่มากพอ จะก่อให้เกิดมูลค่าในตราสินค้านั้น กล่าวคือ ตราสินค้า ชื่อสินค้าหรือบริการ อัตลักษณ์ของแบรนด์ คือ มูลค่าของตราสินค้า หากมีบริษัทใดที่ต้องการตราสินค้านำไปใช้ในการขายสินค้าหรือบริการ บริษัทนั้นจำเป็นต้องจ่ายเงินเพื่อซื้อมูลค่าประเภทตราสินค้าหรือบริการของตราสินค้านั้น เช่น หากมีใครเปิดร้านขายกาแฟแล้วต้องการติดโลโก้ Starbucks เขาต้องจ่ายเงินเป็นมูลค่าทั้งสิ้น 13,010 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ให้กับ Starbucks (Lock. 2021: Online) หรือหากใครต้องการทำผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าแล้วต้องการติดโลโก้บริษัท Apple เขาต้องจ่ายเงินให้กับบริษัท Apple มูลค่า 263,380 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (Statista Research Department. 2021: Online) เช่นกัน ทั้งนี้ มูลค่าของการนำโลโก้ไปใช้ในธุรกิจต่าง ๆ โดยอ้างอิงจากมูลค่า ตราสินค้าของบริษัทนั้น ๆ จะขึ้นอยู่กับบริษัทได้ลงทุนสร้างตราสินค้าเอาไว้หรือไม่ และมียอดขายหรือค่าดำเนินการตลาดรวมถึงด้านอื่น ๆ ไปเท่าไร หลังจากนั้นจะถูกประเมินมูลค่าตามธุรกิจนั้น ๆ และนี่คือคุณค่าของตราสินค้าเมื่อถูกประเมินมูลค่าเป็นทรัพย์สิน (Brand Asset)

โดยสรุป คุณค่าของตราสินค้า คือ มูลค่าของตราสินค้าที่ผู้บริโภคมีความเชื่อถือหรือคุ้นเคยไป เชื่อมโยงกับความภักดีต่อตราสินค้า ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อค่านิยมของตราสินค้า ไม่เว้นแม้ระบบพื้นฐานในสังคมย่อยเช่น ในองค์กรธุรกิจที่แตกต่างกันก็ความแตกต่างด้านคุณค่า เช่น ในส่วนภาคการผลิตมองว่าคุณค่า คือ การลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำที่สุด หรือลดระยะเวลาการผลิตให้สั้นที่สุด สำหรับด้านผลิตภัณฑ์หรือบริการ มองว่าคุณค่า คือ สิ่งที่ถูกตัดสินจากต้นทุนและคุณประโยชน์ (Cost and Benefit) ที่ผู้บริโภคกล่าวว่า ความแตกต่างระหว่างคุณค่าด้านผลิตภัณฑ์คือ การแลกเปลี่ยนผลิตภัณฑ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายโดยคุณค่าอาจขึ้นอยู่กับ ทัศนคติ ความยุติธรรม จริยธรรมส่วนบุคคล เชื้อชาติ ศาสนา ซึ่งคุณค่าของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ผู้ซื้อจะตัดสินจากเงินที่จ่ายกับสิ่งที่ได้รับว่าสามารถตอบสนองได้มากกว่าคุณประโยชน์การใช้งานได้หรือไม่ เช่น สามารถทำให้ผู้ซื้อได้รับการยอมรับ มีชื่อเสียงหรือเป็นที่ยอมรับในสังคมเพิ่มขึ้น เป็นต้น โดยสมการความสัมพันธ์ของคุณค่าด้านผลิตภัณฑ์คือ โดยสรุปแล้วคุณค่าของตราสินค้า คือ ต้นทุนบวกหรือลบส่วนต่างของคุณค่าที่ได้รับ (Value = Cost +, - Marginal

Value) นั้นเอง (Neap & Celik, 1999: 184) แต่ในส่วนภาคการตลาดมองว่า ต้องสร้างผลิตภัณฑ์ให้มีคุณค่าสูงที่สุดผ่านการลงทุนด้านการตลาด การโฆษณา หรือประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความต้องการจากผู้บริโภคให้มากที่สุด โดยวัดคุณค่าจากเงินที่ลูกค้าจ่ายเพื่อซื้อสินค้าหรือบริการเปรียบเทียบกับสิ่งที่ได้รับทั้งทางคุณประโยชน์ทางการใช้งาน (Functional) และคุณประโยชน์ทางความรู้สึก (Emotional) เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย คือ มีลูกค้าที่จงรักภักดีต่อตราสินค้า

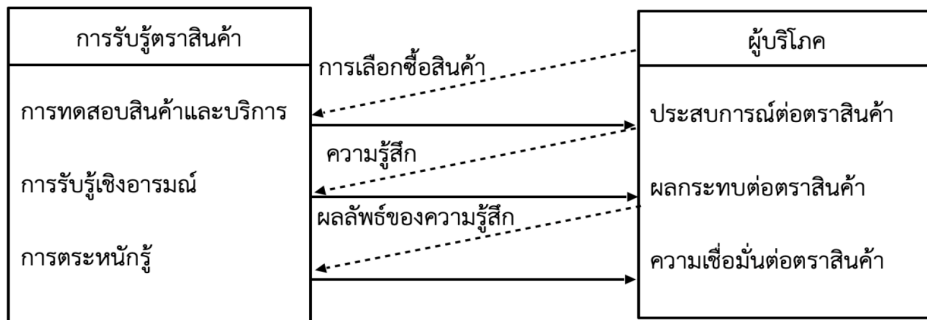
1.3 ความหมายของการรับรู้ตราสินค้า

การรับรู้ตราสินค้า (Brand Perception) คือ สิ่งที่ผู้บริโภครับรู้เป็นการแสดงถึงการรับรู้ต่อตราสินค้าผ่านมุมมองของผู้บริโภคโดยส่วนใหญ่จากการได้สัมผัสกับตราสินค้า (ปิยะชาติ อิศรภักดี. 2559) โดยการรับรู้อาจได้มาจากประสบการณ์ของผู้บริโภค การสื่อสารทางการตลาด และคำบอกเล่าแบบปากต่อปากของผู้บริโภค (Romaniuk & Sharp. 2003) การสำรวจการรับรู้ต่อตราสินค้าของผู้บริโภคอาจได้ทั้งจากแบบสอบถาม สันทนากลุ่ม และรูปแบบอื่น ๆ ทั้งนี้ การรับรู้ของผู้บริโภคเกี่ยวกับตราสินค้าหรือบริการนั้นมักผ่านในรูปแบบของสื่อ เช่น โฆษณา การประชาสัมพันธ์ กิจกรรมส่งเสริมการขาย Social Media และการบอกปากต่อปาก (Word of Mouth) จากผู้ครอบครอง ตัวอย่างการรับรู้ต่อตราสินค้ากับมุมมองของผู้บริโภคแบบเข้าใจง่าย เช่น ความเรียบง่ายคู่กับคอมพิวเตอร์เทคโนโลยี คือ Apple เครื่องดื่มโคล่าคู่กับความหนุ่มสวและความสนุกสนาน คือ Pepsi ความกบฏไม่ยอมอยู่ในกฎเกณฑ์คู่กับรถมอเตอร์ไซค์ คือ Harley Davidson หรือ Virgin ภาพถ่ายคู่กับความไม่ถาวร (Temporary) คือ SnapChat เรื่องราวของคนใกล้ชิดและความสัมพันธ์คู่กับ Social Media คือ Facebook หรือภาพถ่ายเรื่องราวชีวิตประจำวันคู่กับ Social Media คือ Instagram

ดังนั้น การสื่อสารผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ รายการโทรทัศน์ หรือรายการข่าวต่างประเทศ ที่เราได้เห็นเบื้องหลังที่แท้จริงก็คือ กลยุทธ์การสร้างภาพลักษณ์หรือการสร้างตราสินค้านั้นเอง เพราะผู้คนมักเชื่อถือกับสิ่งที่เห็นด้วยตาหรือประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของตน มากกว่าจะเชื่อในสิ่งที่ตนไม่มีประสบการณ์ร่วม (Brand Experience) แล้วจึงตอบสนองด้วยการสร้างวงจร “การรับรู้” (Brand Perception) ขึ้นมากลายเป็นคุณค่าที่ตนเองจัดตั้งขึ้น

1.4 กระบวนการรับรู้ตราสินค้า

Aslam, Ham, & Farhat (2018) กล่าวถึง การรับรู้ตราสินค้า (Brand Perception) มีกระบวนการที่สำคัญคือ เริ่มต้นจากผู้บริโภคซื้อสินค้าหรือบริการจากนั้นเกิดกระบวนการทดสอบสินค้าหรือบริการ (Experiment Perception) ทำให้เกิดประสบการณ์กับผู้ซื้อตราสินค้า (Brand Experience) ผ่านประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับตราสินค้า (Specific Brand) ไปสู่ประสบการณ์ต่อตราสินค้าหลังจากนั้นผู้บริโภคจะมีกระบวนการรับรู้เชิงอารมณ์ความรู้สึก (Emotional Perception) เกี่ยวกับผลตอบรับจากการใช้งานสินค้าหรือบริการนั้นเกิดเป็น ผลกระทบต่อตราสินค้า (Brand Affect) นำไปสู่การสร้างกระบวนการตระหนักรู้ (Cognitive Perception) ถึงคุณประโยชน์หรือข้อบกพร่องของสินค้าหรือบริการและใช้การอ้างอิงจากความรู้สึกที่ได้รับก่อให้เกิดเป็น ความเชื่อมั่นต่อตราสินค้า (Brand Trust) ดังแผนภาพที่ 1 แสดงกระบวนการรับรู้ตราสินค้า

ภาพที่ 1 กระบวนการรับรู้ตราสินค้า

ตัวอย่างเช่น เมื่อผู้บริโภคต้องการซื้อผลิตภัณฑ์ยาสระผมเครื่องหมายการค้า X หลังจากมีการค้นหาลิขสิทธิ์ดังกล่าวผ่านช่องทางต่าง ๆ ทั้งอาจจะทราบผลิตภัณฑ์นี้จากสื่อหรือจากแหล่งข่าวใดก็ตามเมื่อผู้บริโภคเลือกซื้อสินค้าแล้วจะเกิดขึ้นตอนในการทดสอบสินค้านำไปสู่ประสบการณ์โดยตรงต่อตราสิน้ายาสระผม X หลังจากนั้นจะเกิดความรู้สึกผ่านกระบวนการรับรู้ทางด้านอารมณ์ว่าถูกใจหรือไม่ถูกใจเกิดเป็นผลกระทบต่อตราสินค้า X แล้วจึงตัดสินใจผ่านกระบวนการรับรู้เกิดเป็นความรู้ความเข้าใจว่าผลิตภัณฑ์นี้ดีหรือไม่ดีจนเกิดเป็นความเชื่อมั่นต่อตราสิน้ายาสระผมเครื่องหมายการค้า X ในที่สุด

1.5 ประโยชน์ของการรับรู้ตราสินค้า

เนื่องจากธรรมชาติของผู้บริโภคจะมีการประเมินสภาวะทางอารมณ์ของอรรถประโยชน์รวมถึงความชอบส่วนบุคคล ความสำคัญของกระบวนการสร้างการรับรู้ต่อตราสินค้า เป็นหัวใจสำคัญต่อสิ่งที่ผู้บริโภคมั่นใจต่อตราสินค้า และถ้าหากผู้บริโภคมั่นใจต่อตราสินค้าจะทำให้ตราสินค้าของเรามีคุณค่าอยู่ในใจของผู้บริโภคอย่างยาวนาน เกิดการซื้อซ้ำ บอกต่อ มีความภักดีต่อตราสินค้า ในทางกลับกันหากผู้บริโภคมีการรับรู้ในทางลบและตัดสินใจว่าตราสินค้าดังกล่าวไม่ดี ไม่มีคุณภาพหรือได้รับประสบการณ์ที่ผิด อาจเกิดจากการทดลองซื้อผลิตภัณฑ์แค่เพียงครั้งเดียวแล้วอาจตัดสินใจว่าตราสินค้าทั้งหมดไม่มีคุณภาพ นั้นทำให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อตราสินค้าเป็นอย่างมาก

2. การสร้างภาพลักษณ์ใหม่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

การสร้างภาพลักษณ์ใหม่เกี่ยวกับผู้สูงอายุจะต้องทำความเข้าใจก่อนว่าสังคมมีการรับรู้ลักษณะของผู้สูงอายุผ่านกระบวนการใด และสามารถสร้างภาพลักษณ์ใหม่ของผู้สูงอายุผ่านกระบวนการสร้างตราสินค้าได้อย่างไร

2.1 การรับรู้ทางสังคม (Social Perception)

การรับรู้ (Perception) เกิดจากสิ่งที่เรามีประสบการณ์ร่วมในด้านต่าง ๆ จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 ทางการมองเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรับรสทางปาก รวมถึงประสาทสัมผัสทางกายที่ได้พบ ทั้งนี้อาจเกิดจากการบอกเล่าผ่านประสบการณ์ผ่านผู้คนรอบตัว หนังสือที่เราอ่านซึ่งถูกเล่า

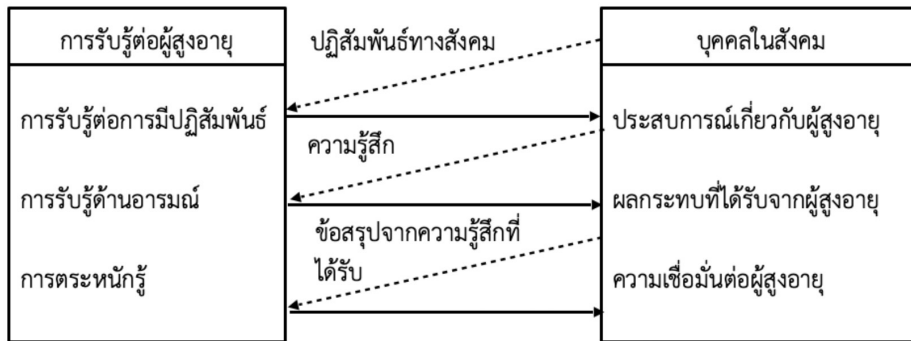
ผ่านประสบการณ์ของนักเขียนที่เขียน ภาพยนตร์ที่เราดู อาจมีการถ่ายทอดเรื่องราวบางอย่างที่แอบแฝงข้อคิดให้เราคิดคล้อยตามหรือแฝงไปด้วยโฆษณาชวนเชื่อ โดยการประเมินคุณค่าว่าดีหรือไม่ดี เป็นเรื่องส่วนบุคคลที่เคยมีประสบการณ์แตกต่างกันไป ประสบการณ์ด้านผู้สูงอายุที่เราพบเจอ ก็มักจะแตกต่างกันออกไปเช่นกัน ในสื่อต่างประเทศเราจะได้เห็นดารานักแสดงรุ่นใหญ่ อายุประมาณ 55-60 ปี เล่นบทบาทเป็นพระเอก กระโดดจากเครื่องบิน วิ่งกระโดดข้ามตึก ต่อยคนทะเลลูก้าแพง แต่เปลี่ยนฉากหน้าเข้ามาที่ประเทศไทย เรามักจะเห็นผู้สูงอายุแสดงในบทบาทของบิดามารดา ซึ่งนักแสดงคนนั้นอาจอายุเฉลี่ยเพียง 45 ปี ผู้สูงอายุนั้นเดียวกันแสดงบทบาทเป็นคุณปู่/ยายหรือคุณพ่อ/แม่พระเอก เอาแต่ใจ ขี้บ่น โวยวาย คอยนิทาใส่ร้ายอีกฝ่ายหนึ่ง อีกภาพหนึ่ง ก็ยื่นนั่งเงียบ สุขุมลุ่มลึก น่าหลงใหล ดูเป็นคุณปู่ผู้อบอุ่น แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยเองมีการตีคุณค่าของผู้สูงอายุในการทำงาน น้อยกว่าในระดับต่างประเทศ ตัวอย่างสื่อที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้สูงอายุ คือ นิตยสาร O-lunla (โอ-ลันลา) โดยเน้นเนื้อหาเพื่อให้สังคมได้เห็นถึงศักยภาพของผู้สูงอายุ เช่น การดูแลผู้ป่วยติดเตียง การนำผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ และการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มาพูดถึงเรื่องราวที่ตนเองประสบความสำเร็จ ซึ่งได้รับการตอบรับจากผู้สนับสนุนและกลุ่มผู้สูงอายุเป็นอย่างดี (โอ-ลันลา. 2565: Online)

จากภาพลักษณ์ผ่านสื่อดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการรับรู้ทางสังคม (Social Perception) ต่อผู้สูงอายุ ซึ่ง Kreitner & Kinicki (2007) ได้อธิบายการรับรู้ทางสังคมเป็นการประมวลผลข้อมูลทางสังคม (Social Information Processing Model) ตามลำดับมี 4 ขั้นตอนได้แก่ (1) การเลือกสิ่งที่สนใจหรือสิ่งที่ตนเข้าใจ (Selective Attention/Comprehension) (2) การแปลงข้อมูลข่าวสารและการทำให้เข้าใจง่ายขึ้น (Encoding and Simplification) (3) การเก็บข้อมูลและการเก็บรักษาที่มี (Storage and Retention) และ (4) การนำข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาและการตอบสนอง (Retrieval and Response) เมื่อนำการรับรู้ทางสังคมมาประยุกต์กับการรับรู้ภาพลักษณ์ต่อผู้สูงอายุ สามารถอธิบายได้ดังนี้

ขั้นตอนแรกเราจะเลือกรับข้อมูลผู้สูงอายุต่าง ๆ ที่ตนเองสนใจ จากสิ่งแวดล้อมที่เราพบเจอ อาจเกิดจากการพบปะผู้คน การพบเจอเหตุการณ์ต่าง ๆ การมีประสบการณ์ใช้สิ่งของต่าง ๆ การเจอกับสิ่งรอบตัวที่ตนเองสนใจ เราอาจเห็นผู้สูงอายุเดินช้า คิดช้า ไม่ค่อยมีความทะเยอทะยาน ดูแลตัวเองไม่ได้ พูดเรื่องเดิมๆ หลังจากนั้น ในขั้นตอนที่ 2 เราจะมีการตีความและการแบ่งหมวดหมู่ต่อข้อมูลนั้น ๆ ว่าเกี่ยวข้องกับสาเหตุหรือปัจจัย ในขั้นตอนที่ 3 เราจึงเก็บข้อมูลกลายเป็นความทรงจำให้สมองว่าผู้สูงอายุมักขี้บ่น และเกิดการตัดสินใจว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักเป็นแบบเดียวกันในขั้นตอนที่ 4

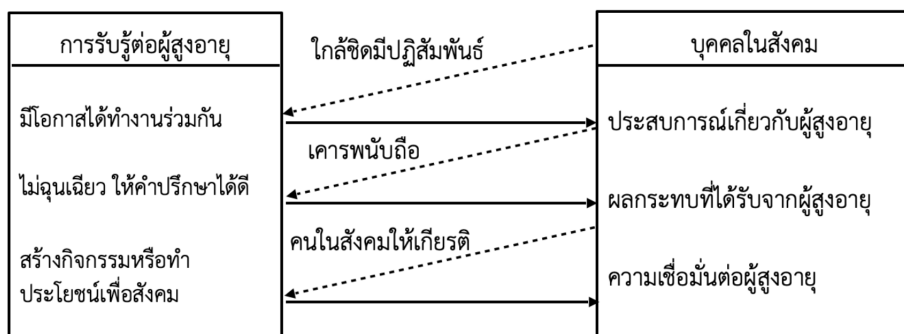
2.2 กระบวนการรับรู้ของตราสินค้ากับการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้แก่ผู้สูงอายุ

แผนภาพที่ 2 แสดงกระบวนการรับรู้ของตราสินค้า (Brand Perception Framework) อธิบายว่าเมื่อการระบุเฉพาะเจาะจงในการเลือกซื้อสินค้าหรือบริการ (Specific Purchase) เปรียบเสมือนการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างสมาชิกในสังคมกับผู้สูงอายุ ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวแปรเปลี่ยนเป็นเหตุการณ์เกี่ยวกับผู้สูงอายุ เมื่อมีความรู้สึกกับเหตุการณ์ย่อมเปิดรับความรู้สึกด้านอารมณ์ว่าพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ และสิ่งใดก่อให้เกิดผลกระทบที่ได้รับจากผู้สูงอายุ กลายเป็นข้อสรุปจากความรู้สึก พร้อมกับเกิดความรู้สึกต่อเหตุการณ์ดังกล่าวและมีผลกระทบในความเชื่อมั่นต่อผู้สูงอายุ อาจเป็นปัจจัยทางบวกหรือลบ และกลายเป็นการอ้างอิงจากการรับรู้ดังกล่าว ว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นแบบที่สมาชิกในสังคมนั้นเคยพบเจอ

ภาพที่ 2 กระบวนการรับรู้ของตราสินค้ากับการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ของผู้สูงอายุ

หากเรานำกระบวนการรับรู้ตราสินค้ามาปรับใช้เพื่อการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ของผู้สูงอายุ ก่อให้เกิดมุมมองว่าผู้สูงอายุมีคุณค่า ดังแผนภาพที่ 3 แสดงความเชื่อมโยงการสร้างภาพลักษณ์ใหม่กับการสร้างคุณค่าของผู้สูงอายุเมื่อมีเหตุการณ์ที่สมาชิกในสังคมหรือผู้ใกล้ชิดมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ เปรียบเสมือนการมีโอกาสดำเนินงานร่วมกัน ประสบการณ์ด้านตราสินค้าของผู้สูงอายุกับบุคคลนั้นจะเริ่มมีการเปิดรับมุมมอง ซึ่งหากผู้สูงอายุส่งมอบการรับรู้ด้านอารมณ์ที่ดี ไม่ฉุนเฉียว ให้คำปรึกษาด้านกิจกรรมที่ทำร่วมกันได้ดี ย่อมทำให้เกิดความเคารพนับถือ เกิดการให้เกียรติกลายเป็นผลกระทบเชิงบวกต่อผู้สูงอายุ และหากผู้สูงอายุสร้างการตระหนักรู้แบบใหม่ด้วยการมีส่วนร่วมสร้างกิจกรรมหรือทำประโยชน์ให้สังคม โดยให้สมาชิกในสังคมมีส่วนร่วม ย่อมเกิดความเชื่อมั่นที่ดีต่อผู้สูงอายุ และถ่ายทอดไปยังบุคคลรอบตัวต่อไป

ภาพที่ 3 ความเชื่อมโยงการสร้างภาพลักษณ์ใหม่กับการสร้างคุณค่าของผู้สูงอายุ

บทสรุป

ภาพลักษณ์ต่อผู้สูงอายุของบุตรหลานที่ปลูกฝังสืบต่อกันมา ส่วนใหญ่มักจะมองว่าผู้สูงอายุขาดสมรรถนะทางร่างกาย ร่างกายเปราะบาง มักจะไม่ให้ผู้สูงอายุทำงาน จะให้หยุดพักผ่อนอยู่ที่บ้าน เพราะเห็นว่าอายุมากแล้วทำงานมามาก อยากให้พักผ่อน พอทำงานอะไรไปก็เกรงว่าจะเหนื่อย ซึ่งการกระทำดังกล่าวถึงแม้ว่าจะเป็นความปรารถนาดี แต่อาจเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่เรามีต่อผู้สูงอายุในทางที่ไม่ถูกต้อง เพราะหากผู้สูงอายุไม่ได้ทำงานอาจทำให้เกิดสภาวะถดถอยทางทั้งทางร่างกายและความคิด ก่อให้เกิดการเฉื่อยชาในอนาคตของผู้สูงอายุ

ดังนั้น การสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้แก่ผู้สูงอายุถือว่าเป็นประเด็นสำคัญต่อการท้าทายทัศนคติต่อภาพลักษณ์เดิมของผู้สูงอายุ ซึ่งเราอาจใช้การสร้างคุณค่าผ่านกลยุทธ์การสร้างตราสินค้าเพื่อสร้างคุณค่าตราสินค้าให้แก่ผู้สูงอายุมีคุณค่ามากยิ่งขึ้นกว่าที่ควรจะเป็น ผ่านกระบวนการสร้างการรับรู้ตราสินค้า ดังนั้น การประยุกต์แนวคิดการสร้างคุณค่าตราสินค้าเพื่อสร้างการรับรู้แบบใหม่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ อาจเริ่มจากการที่ผู้สูงอายุนั้น มีคนที่รู้จักให้ความเคารพอย่างน้อยเพียงใด เพื่อเป็นแรงผลักดันในการพัฒนาคุณค่าของตนเอง รวมถึง เมื่อมีคนที่ให้ความเคารพจำนวนหนึ่ง อาจมีเป้าหมายในการทำให้กลุ่มผู้คนเหล่านั้น บอกกล่าวไปยังผู้คนใกล้ชิดของพวกเขา นั้น ก็อาจเป็นการสร้างคุณค่าที่ดีขึ้นให้แก่ผู้สูงอายุเช่นกัน หากเราสามารถนำกระบวนการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ด้วยการสร้างตราสินค้าแบบใหม่ให้ผู้สูงอายุนับเป็นการสร้างการรับรู้แบบใหม่ส่งผลถึงการสร้างคุณค่าในตัวผู้สูงอายุให้แก่สมาชิกในสังคม เพื่อลดทัศนคติเชิงลบ สร้างเสริมศักยภาพให้พึ่งพิงตนเองได้ และเป็นทรัพยากรมนุษย์สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของในประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2564) สถิติผู้สูงอายุผู้ใช้บริการภายใน ศพส เดือนพฤศจิกายน 2564. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2565, จาก <https://www.dop.go.th/th/know/1>
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2564, 3 มีนาคม). ยุทธศาสตร์กรมกิจการผู้สูงอายุ 20 ปี. สืบค้น เมื่อ 5 ธันวาคม 2564, จาก <http://www.dop.go.th/th/know/5/138>
- ปิยะชาติ อิศรภักดี. (2559). Branding 4.0 from Human Spirit to Your Spirit. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ฮาวทูอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ภารตี นานาศิลป์. (2558). แขนความรู้การพยาบาลผู้สูงอายุ : ผู้สูงอายุคือใคร อายุ หรือ ปัจจัยใดช่วยกำหนด. *พยาบาลสาร*. 42(ธันวาคม 2558): 156-162.
- สโรชพันธุ์ สุภาวะธรรม และ ชไมพร กาญจนกิจสกุล. (2557). การประกอบสร้างภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุ. *วารสารสังคมศาสตร์*. 10(1): 93-136.
- สโรชพันธุ์ สุภาวะธรรม. (2559). ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันกับการต่อรองอัตลักษณ์ของผู้สูงอายุ. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. 42(2): 34-58.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2564, 29 กรกฎาคม). ข้อมูลสถิติประชากร. สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2565, จาก <https://www.boi.go.th/index.php?page=demographic&language=th>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (11) การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2680*. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2564, จาก <http://nscr.nesdc.go.th>

- หนึ่งฝน พุทธธรรมวงศ์. (2563). **วาทคดีต่อผู้สูงอายุในครอบครัว: การวิจัยผลานวิธิ**. ปริญญาโท
ปร.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- โอ-ลันลา. (2565). **นิตยสาร โอ-ลันลา**. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2565, จาก <http://www.olunla.net/lunla-home/index.php>
- Aaker, David A. (1996). **Building Strong Brands**. New York: The Free Press.
- Arruda, William (2016, September 6). **The Most Damaging Myth About Branding**, Retrieved on January 15, 2022, from <https://www.forbes.com/sites/williamarruda/2016/09/06/the-most-damaging-myth-about-branding/?sh=4c15840d5c4f>
- Aslam, Wajeeha.; Ham, Marija.; & Farhat, Kashif. (December 2018). **Influencing Factors of Brand Perception on Consumers' Repurchase Intention: An Examination of Online Apparel Shopping**. Retrieved on January 6, 2022, from <https://www.researchgate.net/publication/329716323>
- Bishop, Ashton. (April 16, 2019). **Brand Valuation: Measuring the Value of A Brand**, Retrieved on January 3, 2022, from <https://blog.hellostepchange.com/blog/brand-valuation-measuring-the-value-of-a-brand>
- Gupta, S.; Gallear, D.; Rudd, J.; & Foroudi, P. (2020). The Impact of Brand Value on Brand Competitiveness. **Journal of Business Research**. 112: 210-222.
- Johnson, Michael. (2018). **Branding in Five and a Half Steps**. London: Thames and Hudson.
- Kreitner, Robert.; & Kinicki, Angelo. (2007). **Organization Behavior**. 7th ed. IL: McGraw-Hill
- Lock, S. (2021, November 3). **Brand Value of Starbucks Worldwide from 2010 to 2021**. Retrieved on January 8, 2022, from <https://www.statista.com/statistics/1033406/starbucks-brand-value-worldwide/>
- Neap, Halil Shevket; & Celik, Tahir. (1999). Value of Product: A Definition. **International Journal of Value-Based Management**. 12(2): 181-191.
- Romaniuk, Jenni; & Sharp, Byron. (2003). Measurement and Analysis for Marketing. **Journal of Targeting**. 11(3): 218-229.
- Roper, Stuart; & Parker, Cathy. (2006). Evolution of Branding Theory and Its Relevance to the Independent Retail. **The Marketing Review**. 6(1): 57-59
- Statista Research Department. (2021, Oct 12). **Most Valuable Brands Worldwide 2021**. Retrieved on January 8, 2022, from <https://www.statista.com/statistics/264875/brand-value-of-the-25-most-valuable-brands/Most-valuable-brands-worldwide-in-2021>
- Wheeler, Alina. (2018). **Designing Brand Identity: An Essential Guide for the Entire Branding Team**. New Jersey: John Wiley & Sons

JSSOC

Journal of Social Sciences Srinakharinwirot University

